

Horányi Elek levelezése

Pázmány Irodalmi Műhely

Források

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Magyar Irodalomtudományi Intézetének sorozata

Szerkeszti

Hargittay Emil és Szelestei N. László

1. Ifj. Buchholtz György második peregrinációja; 2000.
2. Kalmár György, „a magyar nyelv szerelmese”; 2000.
3. Grazer philosophische Disputationen von Péter Pázmány; 2003.
4. Magyar ferencesek prédikációs gyakorlata a 17. században; 2003.
5. Debreceni értelmiségiek levele Dobai Székely Sámuelhez; 2007.
6. Dobai Székely Sámuel és Kaprinai István levelezése; 2008.
7. Systematica collectio; 2013.
8. Horányi Elek levelezése; 2016.

Horányi Elek levelezése

Sajtó alá rend., bev. és jegyzetek

Szelestei N. László

Budapest

MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport

2016

Készült és megjelent
az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok
(K 100446) támogatásával

Lektorálta
Báthory Orsolya

A borítón:
Metszet Horányi Elekről
(a *Memoria Hungarorum* I. kötetéből, 1775.)

ISSN 1588–2306
ISBN 978-963-508-816-4

© Szelestei N. László, 2016
© MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport, 2016

Felelős kiadó: Nagy László
Tördelte a Szerző
A sorozat címlapterve: Szentés Éva
Nyomdai munkák: Séd Nyomda Kft.
Ügyvezető igazgató: Katona Szilvia
www.sednyomda.hu

Tartalom

Horányi Elek levelezéséről	7
A szövegkiadásról	21
A levelek időrendben	23
1 Giovanni Battista Beccaria Horányi Eleknek, Torino, 1758. június 10.	25
2 Prónay László Horányi Eleknek, Acsa, 1766. március 29.	26
3 Horányi Elek Teleki Jánosnak, Vác, 1768. december 2.	27
Horányi Elek Blahó Vincének, [Vác?, 1768. december]	28
4 Carolus Franciscus Camblasius Horányi Eleknek, Genova, 1768. december 6.	28
5 Blahó Vince Horányi Eleknek, Kassa, 1768. december 20.	29
6 Teleki József Horányi Eleknek, Acsa, 1969. február 9.	36
7 Horányi Elek Pray Györgynek, Velence, 1769. dec. 4.	37
8 Horányi Elek Cornides Dánielnek, Velence, 1769. december 9.	39
9 Horányi Elek Kaprinai Istvánnak, Velence, 1769. december 13.	40
10 Horányi Elek Weszprémi Istvánnak, Velence, 1769. december 17.	41
Horányi Elek Kollarich Joákimnak, [Velence, 1769 december]	42
11 Kollarich Joákim Horányi Eleknek, Pest, 1770. január 31.	43
12 Blahó Vince Horányi Eleknek, Kassa, 1770. március 21.	44
13 Cornides Dániel Horányi Eleknek, Nagyszeben, 1770. június.	49
14 Losonczy István Horányi Eleknek, [Nagykőrös, 1771.]	51
15 Horányi Elek Cornides Dánielnek, Pécel, 1771. október 25.	52
16 Losonczy István Horányi Eleknek, Nagykőrös, 1771. december 5.	58
17 Horányi Elek Cornides Dánielnek, Pest, 1771. december 21.	59
18 Cornides Daniel Horányi Eleknek, Marosvásárhely, 1772. február 1.	64
19 Horányi Elek Cornides Dánielnek, Pest, 1772. május 8.	67
20 Losonczy István Horányi Eleknek, Nagykőrös, 1772. május 30.	68
21 Cornides Dániel Horányi Eleknek, Marosvásárhely, 1772. július 1.	69
Weszprémi István Horányi Eleknek, [Debrecen], 1773. január eleje[?]	71
22 Horányi Elek Weszprémi Istvánnak, Pest, 1773. január 19.	71
23 Horányi Elek Weszprémi Istvánnak, Pest, 1773. március 27.	72
24 Horányi Elek Cornides Dánielnek, Pest, 1773. március 30.	73
24a Dobai Székely Sámuel Horányi Eleknek, [Eperjes, 1773. június?]	74
25 Horányi Elek Cornides Dánielnek, Pest, 1773. július 9.	75
26 Horányi Elek Weszprémi Istvánnak, Pest, 1775. március 26.	76
27 Horányi Elek Weszprémi Istvánnak, Pest, 1775. május 8.	76
28 Cornides Dániel Horányi Eleknek, Sorostély, 1775. november 28.	77
29 Horányi Elek Weszprémi Istvánnak, Pest, 1776. május 29.	81
30 Horányi Elek Czirbesz Jónás Andrásnak, Pest, 1777. február 11.	82
Luby Károly Horányi Eleknek, 1777. március elején[?]	83
31 Horányi Elek Luby Károlynak, Pest, 1777. március 24.	83
32 Horányi Elek Roznák Mártonnak, Pest, 1778. június 13.	88
33 Kéler Gottfried Horányi Eleknek, Pozsony, 1779. július 23.	89

34 Koppi Károly Horányi Eleknek, Kolozsvár, 1781. március 9.	90
35 Katona István Horányi Eleknek, Buda, 1781. április 17.	92
36 Horányi Elek Koppi Károlynak, Pest, 1781. május 30.	93
37 Horányi Elek Roznák Mártonnak, Pest, 1781. május 30.	94
38 Horányi Elek Roznák Mártonnak, Pest, 1783. január 4.	96
39 Horányi Elek Roznák Mártonnak, Pest, 1783. február 10.	98
40 36 Horányi Elek Gottfried van Swietennek, Pest, 1783. július 23.	99
41 Horányi Elek Cornides Dánielnek, Pest, 1784. febr. 10.	100
42 Horányi Elek Miller Jakab Ferdinándnak, Pest, 1784. május 28(?).	101
43 Horányi Elek Cornides Dánielnek, Pest, 1784. augusztus 14.	102
44 Paintner Mihály Horányi Eleknek, Bécs, 1784. nov. 27.	103
45 Horányi Elek Cornides Dánielnek, Pest, 1784. nov. 11.	112
46 Horányi Elek Cornides Dánielnek, Pest, 1784. december 10.	113
Horányi Elek Agyich Istvánnak, (Pest, 1784. december 11.)	113
47 Horányi Elek a Helytartótanácsnak, Pest, 1784. december 16.	114
48 Agyich István Horányi Eleknek, Pécs, 1784. december 21.	115
49 Horányi Elek Károlyi Antalnak, Pest, 1785. január 5.	117
50 Horányi Elek Hannulik Jánosnak, Pest, 1785. május 1.	118
51 Horányi Elek Miller Jakab Ferdinándnak, Pest, 1786. február 17.	123
52 Horányi Elek Roznák Mártonnak, Pest, 1786. február 17.	124
53 Miller Jakab Ferdinánd Horányi Eleknek, Nagyvárad, 1786. március 1.	125
54 Horányi Elek Miller Jakab Ferdinándnak, Pest, 1786. június 5.	127
55 Horányi Elek Cornides Dánielnek, Pest, 1786. december 21.	128
56 Horányi Elek Cornides Dánielnek, Pest, 1787. január 22.	128
57 Horányi Elek Miller Jakab Ferdinándnak, Pest, 1787. március 30.	129
58 Horányi Elek Kovachich Márton Györgynek, Pest, 1788. február 15.	129
59 Kovachich Márton György Horányi Eleknek, H. é. n.	130
60 Horányi Elek Weszprémi Istvánnak, Pest, 1788. október 10.	131
61 Horányi Elek Kovachich Márton Györgynek, Pest, 1791. február 15.	132
62 Horányi Elek Bolla Mártonnak, Pest, 1800. március 4.	133
63 Görgei Márton Horányi Eleknek, Buda, 1807. június 8[?].	134
64 Ismeretlen Horányi Eleknek (Részlet)	134
Rövidítések	135
Személy- és helynévmutató	137

Horányi Elek levelezéséről

Horányi Elek a 18. századi irodalomtörténet-írásnak, historia litterariának kiemelkedő alakja. Műveit ma is idézzük, de még nem készült róla monográfia, munkamódszere éppúgy ritkán kerül szóba, mint a piarista renden belüli, vagy a magyarországi tudományos körökben elfoglalt helye. Összegyűjtött levelezésének kiadása elsősorban a lexikonszerző Horányiról ad az eddigieknél árnyaltabb képet.

A tudományos kutatás színterei a 18. században nem az egyetemek voltak, ott csak a szilárd, széleskörűen elfogadott ismereteket tanították. A múlttal igényesen foglalkozó szakemberek tudós társaságokban (is) tevékenykedtek, meghatározott rend szerint összejöveleket, megbeszéléseket tartottak, az eredményeket társasági évkönyvekben, folyóiratokban tették közzé. A magyarországi tudósok külföldi útjaik során találkoztak ezzel a gyakorlattal. Amennyiben tevékenységükkel fel tudták magukra hívni a figyelmet, külföldi tudós társaságok tagjaivá válhattak. Hazatérve azonban szerveződési góccok (királyi udvar, jelentős városok, egyetemek) hiányával kellett számolniuk, folyóiratok is csak a század utolsó harmadában indultak.

A közös műveltség és annak latin nyelve az iskolázott és a művelődést szívükön viselő személyeket a humanizmus óta egy közös *respublica litteraria* (tudományos közélet) tagjaivá tették, akik egymással egyenrangú félként érintkeztek. Levelek írásával egy-egy elhagyatottabb területen élő tag is megélhette saját fontosságát.

Horányi Elek a tudományos együttműködés áramkörébe a múlt feltárási folyamatában végzett tevékenységével került be: elsősorban írói lexikonainak összeállításával¹ és történeti források kiadásával.² A történelmi kutatások élénkülésének Magyarországon több sürgető oka volt. A hosszú török uralom alóli felszabadulás után fel kellett mérni az ország helyzetét: a kormányzás megszervezése, ezzel pár-

¹ Lexikonai: *Memoria Hungarorum et Provincialium scriptis editis notorum*, I–III, Bécs–Pozsony, Loewe, 1775–1777. – *Nova Memoria Hungarorum et provincialium scriptis editis notorum*, I: A–C, Pest, Trattner, 1792. [Kilian, 1795]. – *Scriptores piarum scholarum liberaliumque artium magistri, quorum ingenii monumenta exhibet Alexius Horányi*, Buda, Univ., 1808–1809.

² Forráskiadásai: SIMON de Keza, *Chronicon Hungaricum*, Bécs, Kurzbeck, 1782¹; Buda, Landerer, 1782². – BETHLEN, Joannes, *Historia rerum Transilvanicarum ab anno 1662 ad annum 1673*, I–II, Bécs, Kurzbeck, 1782–1783. – FORGÁCH, Franciscus, *Rerum Hungaricarum sui temporis commentarii libris XXII*, Pozsony–Kassa, Landerer, 1788.

huzamosan egyének és intézmények birtokjogainak igazolása éppúgy ösztönző erőt jelentett, mint a katolikus és protestáns felekezetek külföldről erősen támogatott missziós törekvései. Ezen múltat feltáró munkában az ország hungarus³ értelmisége, annak különböző nemzetiségű tagjai együtt dolgoztak a 18. század utolsó harmadáig. Ösztönző erőt jelentett, hogy külföldi forrásokban az ország elmaradottságáról, sőt a tudományok művelésére alkalmatlan voltáról olvashattak, Jakob Friedrich Reimann hallei tudós 1708-ban közzétett véleménye például így szólt: „Ki tájékoztatna engem magyar írásokról és szerzőkről? Nem tudok senkiről, aki erre vállalkozhatna. De nem is hiszem, hogy bárki is fog írni valaha erről a témáról, avagy valami különlegeset írhatna, hiszen a magyarok mindig is olyan természetűek voltak, hogy többre becsülték a jó lovat s a fényes szablyát egy érdekes könyvnel”.⁴ A nemzeti büszkeségen esett sérelem sokakat sarkallt a vád cáfolására, szinte mozgalommá vált a magyarországi műveltség múltjának, a magyarországi tudományos eredményeknek gyűjtése és közzététele. Korábbi előzmények után (különösen fontos Czvittinger Dávid 1711-ben megjelent kiadványa, a *Specimen Hungariae literatae*) a század közepétől többen is országos adatgyűjtésbe kezdtek. Erdélyben Bod Péter még felekezeti elfogultsággal, magyarul;⁵ a piarista Horányi Elek és a jezsuita Katona István egész országra kiterjedően, latinul;⁶ Weszprémi István a múlt és jelen híres magyar- és erdélyországi orvosairól kiadott köteteivel⁷ szerzett magának hírnevet.

18. századi tudósaink levelezésének ránk maradt töredékéből rekonstruálhatjuk Horányi Elek tudományos kapcsolatainak egy részét, művei létrejöttének adatgyűjtési folyamatát, körülményeit. Néhol jelentős hiátusok akadnak. Például Horányi Elek lekikónának bevezetőjében azt írja, hogy míg Bod Péter élt, gyakran váltottak levelet.⁸ Ma e levélváltás egyetlen darabja sem ismert. A korszak tudóslevelezéseinek számbavétele, kiadása során egyre világosabban kirajzolódik előt-

³ Hungarus = magyarországi. A 18. század utolsó harmadáig tudósaink identitástudatának forrása nem a származás és a nyelv, hanem az azonos országhoz tartozás.

⁴ REIMMANN, Jacob Friedrich, *Versuch einer Einleitung in die historiam litterariam insgemein*, I, Halle, 1708, 435–436.

⁵ BOD Péter, *Magyar Athenas*, [Szeben], 1766.

⁶ Katona István műve kéziratban maradt, végrendelete szerint ma azt a rozsnyói Püspöki Könyvtárban őrzik.

⁷ WESZPRÉMI István, *Succinta medicorum Hungariae et Transilvaniae*, I–IV, Lipcse–Bécs, 1774–1787.

⁸ HORÁNYI, *Memoria*, I,)_(4v): „Petrus Bod [...] quocum, dum viveret, mihi frequens intercessit philologicum et theologicum litterarum commercium.”

tünk az a levelezési háló, amelynek Horányi Elek is egyik sűrűsödési pontját jelenti. Bár eddig mindössze (huszonegy személlyel folytatott) hatvanhárom levelet sikerült összegyűjtenem,⁹ de már ebből is markánsan kirajzolódik munkamódszere, láthatóvá válnak annak korlátai. Kapcsolatrendszeréről, munkásságának baráti és ellenséges megítéléséről kapunk adatokat.

A katolikus egyház és szervezetei kivették részüket a 18. századi történeti munkákból. Nemcsak a jezsuiták tevékenységére, az általuk összegyűjtött történeti forrásbázisra érdemes figyelnünk, hanem észre kell vennünk, hogy a 18. század közepén a többi szerzetesrendnél és az egyházmegyéknél is gyakoriak az intézmények múltjának anyaggyűjtését szervező historikusok. Az ő eredményeikre, gyakran megírt, de általában kéziratban maradt műveikre történetírásunk máig hivatkozik. Horányi Elek ezeknek a történeti kutatásokat végző, ritkábban csak a történelem iránt érdeklődő személyeknek az önzetlenségére támaszkodva tudta *Memoria Hungarorum*ának három kötetét (*Memoria Hungarorum et Provincialium scriptis editis notorum*, 1775–1777) létrehozni. Erre a háttérre ritkán fordítunk kellő figyelmet. Jellemző példája ennek Blahó Vince, aki a ferences Salvatorianus Rendtartomány kézíratos történetét hagyta ránk. Molnár Antal 2002-ben Blahó életrajzát és műveinek listáját nem tudta szakirodalomból áttekinteni, forrásokig kellett visszanyúlnia.¹⁰ Blahó a váci piarista gimnáziumban tanult, 1768-ban szeretettel emlékezett vissza 1735-ben kezdett tanulmányaira. A piarista atyák életre szóló keresztény elvekkkel látták el.

Horányi Elek (1735–1809) életútjának állomásai ismertek, a magyar piarista provincia névkataszterében adatai hiánytalanok. Pest megyei birtokos családból származott, tehetségére Althan Mihály váci püspök már 1747-ben felfigyelt, különböző jezsuita gimnáziumokban (Budán, Pozsonyban, Kassán, majd ismét Budán) tanult. 1753-ban belépett a piarista rendbe, életútjának kezdetben sűrűn változtak állomáshelyei: 1756–1758-ban Rómában tanult, 1759–1760-ban Vácott

⁹ Levelezőpartnerei a ma ismert levelek alapján: Kaprinai István, Katona István, Paintner Mihály, Pray György (jezsuiták) – Kollarich Joákim (pálos) – Roznák Márton (ágostonos) – Bolla Márton, Hannulik János, Koppi Károly (piaristák) – Agyich István (pécsi kanonok) // Cornides Dániel (evangélikus) // Losonczi István, Teleki József, Wespérmi István (reformátusok) // Károlyi Ferenc, Kollár Ádám Ferenc, Kovachich Márton György, Luby Károly, Miller Jakab Ferdinánd, Gottfried van Swieten. A *Memoria Hungarorum*ban ennél több személyt nevez meg. Vö. PERÉNYI József, *Irodalomtörténetírásunk első munkásai*, Nagykanizsa, 1901, 20–42.

¹⁰ MOLNÁR Antal, *A török kori Kecskemét ferences krónikása: Blahó Vince (1725–1785)*, Cumania, 18, 2002, 171–205.

alsós gimnazistákat, 1761-ben Nyitrán grammatistákat tanított; 1762-től poétikai és rétorikai osztályok tanára Kecskeméten, 1763-ban (és 1766-ban) Mosonmagyaróvárott; 1764-ben Szegeden, 1765-ben ismét Kecskeméten. 1767–1768-ban Vácott a filozófiai tagozaton tanított, majd a tanítás alól felmentve foglalkozott tudományokkal. 1770-ben Velencében filozófiai tankönyvet adott ki és a nyilvánosság elé lépett írói lexikonának, a *Memoria Hungarorum*nak a tervezetével; 1771–1774 Pesten (Tatán, Nyitrán és Budán) az írói lexikonon dolgozott, 1775-től a pesti rendházban élt, történelmet tanított, történeti műveket adott ki, folytonosan bővítette a *Memoria Hungarorum*ot, piarista írók lexikonát készítette el.¹¹

Jezsuitáknál végzett tanulmányai hatására már fiatalon elkezdte a múlt emlékeinek gyűjtését. Ő is megtapasztalhatta, hogy a külföldiek vádaskodásaira elsősorban protestánsok válaszoltak. Elkezdte tehát gyűjteni magyarországi írók életleírásait és műveiknek adatait, nagyjából ugyanabban az időben, mint kortársa, a jezsuita Kátóna István.¹² 1769 decemberében gondosan megfogalmazott körlevéllel próbálta elérni, hogy a hasonló tevékenységet végző és a forrásokkal rendelkező személyek támogassák őt magyarországi írók adatainak összegyűjtésében. Három, Velencéből keltezett, azonos indoklást tartalmazó levél szövegét ismerjük, a jezsuita Kaprinai Istvánhoz, az evangélikus Cornides Dánielhez és a református Weszprémi Istvánhoz címzettet. A három felekezet képviselőihez fordulás jelzi Horányi azon szándékát, hogy felekezeti elfogultság nélkül gyűjti anyagát. A válaszlevelekből ítélve hasonló levelet kapott a pálos szerzetes, Kollarich Joákim és mások is. Munkáján ekkor már tíz éve dolgozott (*Decennium est...*), megnevezte a pontos tartalmat (*historia Hungariae litterariae*), kiemelte a tudósok összefogásának szükségességét (... non unius sed multorum hominum conatibus definitur). 1769-ben Pozsonyban a már hírneves történészként tevékenykedő Pray György segítségét is kérte a jezsuiták támogatásának megszerzéséhez. A jezsuita történészekkel, köztük Kaprinai Istvánnal, nem állt kapcsolatban, a hozzájuk fűződő, néha ellenséges viszony, a jezsuiták és piaristák szakmai vitáiban éppúgy lecsapódott, mint a magánlevelek megjegyzéseiben.¹³ Komoly segítséget a jezsuitákról csak később, a

¹¹ *Catalogus Prov. Hung. Ord. Sch. P.*, 156.

¹² Cornides Dániel és Benczur József már 1768 őszén Horányi írói lexikontervéről leveleztek. Cornides Vácott meglátogatta Horányit és alaposan átbeszélték a tervet („plusculumque cum eo de rebus ad institutum suum facientibus, disserui”).

¹³ Vö. GÁLOS Rezső, *Horányi Elek levele Pray Györgyökhöz* [1769. dec. 4.], Irodalomtörténeti Közlemények, 1931, 90–92.

háromkötetes *Memoria Hungarorum* kiegészítéséhez kapott Paintner Mihálytól.¹⁴ A *Memoria* I. kötetének bevezetésében megemlékezik azokról a tudós személyekről (virorum peritorum animum et sententiam requisivi), akik – részben szerzetesrendek vagy más intézmények képviselőitében – támogatták anyaggyűjtését.¹⁵ Gálos Rezső Horányi Pray György közreműködését kérő levelének közlésekor kiemelte, hogy „nem találunk a névsorban egyetlen jezsuitát sem”.¹⁶

Horányi 1770-ben Velencében az osztrák piarista Florian Dalham *De ratione recte cogitandi, loquendi et intelligendi, I–II.* című munkáját adta ki. Az előszó végére helyezett lapalji jegyzetben tájékoztatta a tudós világot irodalmi lexikonának tervéről.¹⁷ A bibliográfiai tevékenység sok munkát és adatgyűjtést jelent, annak nyilvánosság elé hozása már önmagában is tudóstársaktól való segítségkérés. Így tett Bél Mátyás, Fischer Dániel és mások is. A folyamat (bejelentés, Prodromus kiadása, teljes mű kiadása), úgy tűnik Horányinál hiányos. A szakirodalomban ugyan azt olvashatjuk, hogy e bejelentést követte Velencében 1770-ben egy Prodromus,¹⁸ ebből azonban példányt még senki nem látott, a mű máig csak bibliográfiákban létezik. A kiadás léte megkérdőjelezhető. A Prodromus címmel ellátott kiadványok általában a tevékenység bejelentésén túl mutatványt, részlet(ek)et tar-

¹⁴ DURZSA Sándor, *Adatok Horányi bibliográfiai munkásságához*, Magyar Könyvszemle, 1956, 246–251.

¹⁵ *Memoria*, I., (5r–7r. Blahó Vince, Philippus Occhieva, Kósa Jenő és Pavich Imre ferences szerzetesek; Jakabfalvi Román minorita; Kollarics Joakim és Karlo Stipanovics pálosok; Füssi Piusz domonkos; Kácsor Keresztély piarista; evangélikus egyháziak közül Wietoris Jonathán soproni tanár, Klein János Mihály pozsonyi lelkész; világiak közül: Dobai Székely Sámuel, Windisch Károly Gottlieb, Cornides Dániel. Jeles könyvtárak is rendelkezésére álltak, Festetich Pálé, Kollár Ádám Ferencé, Ráday Pálé. Segítették még: Batthyány József, Gusztinyi János, Fekete György, Károlyi Antal, Orczy Lőrinc, Almási Pál, Majthényi Károly, Beleznay Mihály. A neveket már: Ifj. Szinnyei József felsorolta (*A magyar irodalomtörténet-írás ismertetése*, Budapest, 1878, 26).

¹⁶ GÁLOS, *Horányi Elek levele...*

¹⁷ Tom. I., pp. XL–XLI: Post breve tempus in lucem hominum emittere conabimur *Prodromum*, et *Conspectum nostrae Hungariae litterariae*, quam intra biennium (nisi quidam obices nostros sufflamment conatus) eruditi hominibus offeremus. Hanc in III. partes dispescemus. Prima complectetur vitas virorum natione Hungarorum, Croatorum, Dalmatorum, Slavorum, Transilvanorum, etc. Altera exhibebit incunabula, vicissitudines progressus in Hungariae eidem provinciis adnexis academiaram, gymnasiarum, et doctorum in iis virorum memoriam posteritati commendabit. Postrema subiciet oculis exteros, qui vel de Hungaria quidpiam monumentis consignarunt, vel ad rem illius litterariam provehendam confirmandamque studium et suos conatus retulerunt. – A bejelentést közölte: IFJ. SZINNYEI, *A magyar irodalomtörténet-írás*, 25.

¹⁸ A kiadványt Schedius Lajos alapján idézi a szakirodalom (*Prodromus Hungariae Litteratae, opusculum mole tenue, vel potius Conspectus maioris operis, quod molitus est Alexius Horányi*. Venetiis, 1770.) Schedius írta meg a közben elhunyt Horányi életrajzát és sorolta fel műveit a *Scriptores Piarum Scholarum* második kötetének elején.

talmaznak. Horányi 1770-ben két éven belülre (*intra biennium*) ígérte *Prodromus (Prodromus et Conspectus)* közzétételét, megjegyezve: ha nem merül fel akadály.

A tudóslevelezések hálójában nemcsak Horányi leveleiben fordul elő tervének ismertetése, hanem a címzettek másokkal is tudatták azt, mint örömteli hírt. A segítség mértéke különböző: egy-egy adat közlésétől, kiegészítésétől terjedelmes jegyzékekig, művekig. Horányi kérése néha szintén terjedelmes. 1772-ben Pécelről, Ráday Gedeon könyvtárából címezte azt a levelét Cornides Dánielnek, amelyben 144 erdélyi, vagy oda költözött személyről kért tájékoztatást. A tudóslevelekre, tudósbarátságokra jellemző módon Horányi és Cornides levelei gyakran a tudományos élet sok területét érintik.

A tudós levelezések jellemzője az is, hogy a hírek és tudományos adatok nemcsak első kézből terjednek a levelezési hálón. Cornides például segítette Horányit, erről levelezőpartnereit is értesítette, s ehhez a tudóstársak segítségét kérte. Kerchelich Boldizsárnak Horányi tervét (annak Velencéből írott leveléből) szószerint idézte.¹⁹ Amikor Benczur József Cornidesnek úgy fogalmazott, hogy egy váci piarista készít lexikont, Cornides válaszában elmondja, hogy meglátogatta Horányit Vácott, jól együttműködnek.²⁰ Koller Józseftől is megtudhatták a kortársak például azt, hogy Katona István is hasonló művön dolgozik.²¹

Bár csak nagyon kicsi töredékét ismerjük Horányi levelezésének, azt bizton állíthatjuk a közölt levelek alapján, hogy munkamódszere a korban szokásosnak tekinthető. Partnerei adatait beépítette *Memoriájába*. Mivel nem ismerünk azonos adatsorokat tartalmazó, különböző személyektől kapott leveleket, s csak néhány

¹⁹ MTAK, Kézirattár, M. irod. levelestár, 4r. 57/3. nr. 16. ff. 32-33. Fogalmazvány. f. 33v.: Quae eruditi nostri Hungari RR. PP. Pray, Kaprinay, Wagner, Koller moliantur, non ignota Tibi esse existimo. Illud fortasse Te fugit, in quali opere adornando R. P. Alexius Horányi e Scholis Piis, Vacii antea Philosophiae et Matheseos Professor, nunc vero Venetiis agens desudet. Accepi in diebus ex urbe Veneta Litteras Viri doctissimi, in quibus inter reliqua, sequentibus verbis suam mihi aperit destinationem. Etc. [A fogalmazványban az etc. jelzi, hogy az elküldött levélben idézet áll, ennek a terjedelmét nem ismerjük.]

²⁰ MTAK, Kézirattár, M. irod. levelezés, 4r, 157. Cornides Dániel levélfogalmazványa Benczur Józsefnek, Szirák, 1768. okt. 12

²¹ MTAK, Kézirattár, M. ir. lev. 4r, 57/3. nr. 106. f. 283: ... Mausoleum Regum Hungariae in li[ng]vam Hungaricam a R. P. Alexio Horányi e CC. RR. Scholarum Piarum conversum atque ad nostra usque tempora productum Budae prodüsse novissime ferunt. ... in adornanda Historia Litteraria Hungarica elaborare fama est R. P. Stephanus Katona de eruditis Hungaris edere librum dicitur.

esetben fogalmazza meg kétségeit a kapott adatokat illetően, csak megjelent művére támaszkodhatunk e módszer hatékonyságának megítélésében.²²

Egyelőre homály fedi Horányinak a jezsuitákhoz, elsősorban Katona Istvánhoz való viszonyát. Katona Horányiéhoz hasonló, de főleg jezsuita szerzőket tartalmazó írói életrajzgyűjteményt készített, annak kiadásától azonban elállt. 1772-ben már úgy értesült Horányi, hogy Katona, változtatva eredeti tervén, Magyarországon megjelent könyvek jegyzékét készíti. (A jegyzék megjelent a *Historia critica* című kiadványsorozatban, évenkénti felsorolásban.) Katona Horányiéval azonos módszerrel készült írói lexikona kiadatlan maradt, végrendeletében azt az újonnan alapított rozsnyói püspökség könyvtárára hagyta, ahol két évtizeddel ezelőtt sikertelenül próbáltam megtalálni. Azóta előkerült Katona kézírata, jelenleg Molnár Andrea készíti kiadását és feldolgozását.

A külföldi minták alapján összeállított írói lexikon (betűrendben, szerzőnként életrajz, majd művek felsorolása) az utolsó pillanatig lehetővé tette nemcsak egyes szerzők adatsorának, hanem a kiadvány koncepciójának változtatását is. Jellemző példa, hogy Weszprémi István Lipcsében kiadott orvoséletrajzi művének első kötetéhez hét utólagos kiegészítést küldött el a kiadás gondozását vállaló Bél Károly András professzornak. Ezeket Bél ellenőrizhetően bedolgozta a kötetbe. Horányi *Memoria Hungarorum*ához is készültek kiegészítések, a megjelenés előtt utolsó pillanatig új és új adatsorokra várt. Aztán pedig a mű kiadása után összegyűjtött kiegészítésekből, igaz, több mint egy évtized múlva, újra elkezdte a kiadást (*Nova Memoria*), de abból csak az első kötet, A–C betűkkel kezdődő nevek jelentek meg 1792-ben.²³

A levelezés tanúsága szerint nemcsak a kötetek összeállítása, de kiadásuk sem volt egyszerű. *Memoria Hungarorum*át Horányi Lipcsében akarta közzétenni, öt 45 íves kötetre tervezte azt. Ekkor még bizonyára jó híreket hallott arról, hogy

²² A mű megbízhatóságát illetően igaztalannak tűnik Durzsa véleménye: „... Horányinak eszébe sem jut, hogy levelezéssel gyűjtött anyagának hitelességéhez kétség is férhet...” DURZSA Sándor, *Weszprémi István levelei Pray György*hez, Magyar Könyvszemle, 1957, 168. – Az irodalomtörténet-írást fejlődéselvűen szemlélő szakirodalom már Ifj. Szinnyei József óta azt hangsúlyozza, hogy elődeinél Horányi ugyan bővebb, „de a feldolgozásban egy színvonalon marad velük”. Ifj. SZINNYEI, *A magyar irodalomtörténet-írás*, 14. – A lexikon tárgyilagosságát először Kenyeres Imre hangsúlyozta. (KENYERES Imre, *A magyar irodalomtörténetírás fejlődése a XVIII. században*, Budapest, 1934, 46.)

²³ Farkas Gyula megfogalmazásában (*A magyar szellem felszabadulása: Irodalomtörténetírásunk fejlődésrajza*, Budapest, Stádium, é. n., 88.): „A kornak közben lényegesen megváltozott az irodalom-fogalma. Batsányi kedves tanára [Horányi Elek] felett elshant az idő.”

Weszprémi István orvostörténeti lexikona Lipcsében készül, a kézirat gondozását Bél Mátyás ott élő fia, Bél Károly András híres professzor vállalta, aki Horányi kérését elutasította.²⁴ 1773-ból az első két kötet (A–E és F–K) elkészültéről és cenzúráztatásáról vannak adatok. A második kötet végleges változatát az 1773-as pesti vásáron tervezte átadni nyomtatásra. De már 1773. március végén hallei nyomtatásról írt Weszpréminek.²⁵ A *Memoria Hungarorum* végül Anton Loewe pozsonyi könyvkereskedő költségén az első és második kötet Bécs, a harmadik Pozsony impresszummal jelent meg (1774–1777).

Miután Horányi megkapta Weszprémi István orvoséletrajzainak Lipcsében napvilágot látott első kötetét, arra hívta fel a szerző figyelmét, jobban gondolja át a továbbiakban, ki tekinthető magyarországinak. Részben Pannóniában a magyarok bejövetele előtt élt orvosok szerepeltetését helytelenítette, másrészt azt javasolta, hogy csak az irodalmi működést is folytatókat (azaz olyanokat, akiknek műve is megjelent) sorolja be orvoséletrajzai közé. Ő csak a Magyarországon született és legalább a disszertációját megjelentető literátort vette fel írói lexikonába. Korábbi (Velencében közzétett tervezete) elképzelése szerint a külföldről Magyarországra került szerzőket művének külön (harmadik) részében tárgyalta volna.

Nem érdektelen megemlíteni, hogy ezen elvi indok miatt nem került be a *Memoria Hungarorum*ba például Ján Amos Comenius. 1777-ben, egykori tanítványának, a Hont vármegyei Ipolykeszről származó Luby Károlynak (1752–1805) írt levelében nagyon részletes, forrását is megnevező²⁶ Comenius-portrét olvashatunk. Luby 1759-től, kilencéves korától, 1767-ig tanult a váci piaristáknál, 1760-ban Horányi tanította. Az 1762-től működő, Migazzi Kristóf által alapított Collegium Pauperum Nobilium egyik első (akkor még alsós) tanulója lett.²⁷ Migazzi püspök

²⁴ Bél Károly András Horányi felkérő levelét megkapva jelezte Weszprémi Istvánnak, hogy nem vállalja, de információkat kért Horányiról. (*Weszprémi István levelezése*, s. a. r. SZELESTEI N. László, VIDA Tivadar, bev., jegyz. SZELESTEI N. László, Bp., Argumentum, 2013 (Magyarországi tudósok levelezése, 6), nr. 92., 1772. dec. 12.) Cornides ugyanekkor tényként írta Benczur Józsefnek, hogy Lipcsében jelenik meg a mű, három kötetben. (MTAK, Kézirattár, M.irod.levelezés, 4r, 157. f. 453v. Fogalmazvány. – „R. P. Alexius Horányi, quocum quotidiana mihi Pestini est consuetudo, Lexici sui eruditorum Hungarorum Tomum I. propediem vulgabit Lipsiae. Opus integrum tribus absolutur tomis in forma octava maiori.”)

²⁵ *Weszprémi István levelezése*, [23. j.], nr. 95.

²⁶ „Bayle in lexico suo critico”, azaz: Pierre BAYLE, *Dictionnaire historique et critique*, Rotterdam, 1696–1697¹.

²⁷ KISPARTI János, *A váci Theresianum története*, Vác, Váci Múzeum Egyesület, 1922, 15, 18.

jelenlétében 1766-ban védte filozófiai téziseit a jogutód Theresianumban.²⁸ Amikor Horányi 1767-ben ismét Vácra került és a Theresianum logika-osztályát tanította, Luby már a physicusok között ült. A Horányi-levelekből kiérezhető meghitt tanár-tanítvány viszonyt a közösen Vácott eltöltött esztendőik alapozhatták meg. 1772-ben Luby a Tiszántúlra került, Bihar és Szabolcs vármegyék jelentős személyévé vált. Az 1776-ban létrehozott tankerületek közül a nagyváradi és ungváriiban is ő lett a népiskolák tanfelügyelője, később országgyűlési követ, alispán. Az 1770-es évek népoktatási változások aktív résztvevője lett, a tanulmányi felügyelők 1778-ban tartott budai megbeszélésén magyar, rutén és román tankönyvek előkészítését vállalta. A következő évben már arról olvashatunk, hogy magyar ABC-s könyvet készített bécsi német mintára.²⁹ Az 1790–1791. évi országgyűlésen különféle javaslatokat terjesztett be, az ott felállított tanulmányi bizottság tagja lett. Horányi Elektől Luby az említett tankönyv ellenőrzését kérhette. Válaszul Horányi azt ígérte, hogy ír neki a német és magyar nyelv alapjairól.³⁰ Horányi oktatás iránti érdeklődése kezdettől fogva jól dokumentálható különböző kiadványaival.

A *Memoria Hungarorum* megjelenése után (miként általában minden megjelent bibliográfiát követően) sokan fogtak hozzá kiegészítések gyűjtéséhez, a megjelent adatok helyesbítéséhez. Cornides dicséri annak vallási toleranciáját, latin nyelvét – az egész művet és szerzőjét. Egyébként nemcsak dicsérői, bírálói is akadtak.³¹

²⁸ Ad testificationem collocatae in rebus philosophicis industriae suae hasce propositiones in conspectu... Christophori a Migazzi defendendas suscipit... Vacii 1766... Carolus Lubi..., Budae, Landerer, 1766.

²⁹ „Alphabeticum quoque Hungaricum per Dominum Luby ad modum Germanici Viennensis confectum.” Patachich Ádám kalocsai érseknek, a tanulmányi bizottság elnökének jelentéséből. FINÁCZY Ernő, *A magyarországi közoktatás története Mária Terézia korában, II, 1773–1780*, 284.

³⁰ „et non minus Germanicae, quam Hungaricae linguae fundamenta dabo”.

³¹ *Allergnädigt Privilegirte Anzeigen*, 1775, V, 37. – Cornides levélfogalmazványaiból: MTA M. Irod. Lev. 4r. 57/2, nr. 20. f. 71: – Reverendus Pater Horányi opus nuper publici iuris factum laudatur ab his, culpatur ab illis. In Viennensibus certe rerum novarum litterariorum commentariis, Anzeigen inscriptis, non satis aequum, ut arbitror, de eo fertur iudicium. Quid ipse de opere Horanyiano sentiam, quaeris? Edisseram. Magnopere commendat se mihi liber lectione multifaria, et in homines a sacris Romano-Catholicis alienos moderatione summa, et nativa quadam sermonis latini pulchritudine. Esse in eo quaedam praetermissa, quaedam, quae limam admittant, non equidem iverim inficias. At vero opus omnibus suis modis ac numeris absolutum; opus ita omni ex parte perfectum, nihil ut in eo iure desiderari possit; opus, inquam, tale nec prodiit adhuc, nec prodiit unquam. Danda est in primis venia scriptoribus illis, qui materiam varie undique conducendam habent, quique adeo non, ut araneae fila ex se gignunt, sed ex alienis libant, ut apes. Mirari subit, TE nullam litterarum, quas Szirakino ad TE verbosissimas dedit, mentionem iniicere.

Pray Györgyöt többször próbálta rávenni Cornides Horányi tevékenységének segítésére. Levelezésükben ismételten előkerül Horányi, Pray Horányi iránti ellenszenve egyre erősödött.³²

Ismerjük Kéler Gottfried terjedelmes kiegészítését a Memoria II. kötetéhez,³³ 1786-ban Wietoris Jonathán Cornidesre bízta, hogy Czvittinger-kiegészítéseit a *Memoriáját* bővítő Horányinak átadja, vagy sem.³⁴ Révai Miklóstól nem ismerünk Horányinak írt levelet, de Horányi számára készített anyaggyűjtése ránk maradt.³⁵

– Egy datálatlan fogalmazványában (f. 67v): In Commentariis Horányianis esse multa praetermissa, multa, quae limam admittant, equidem haud iverim inficias. At vero opus omnibus suis modis ac numeris absolutum, opus ita omni ex parte perfectum, ut in eo nihil iure possit desiderari, opus, inquam, tale, nec prodiit adhuc, nec prodibit nunquam. Danda est in primis venia scriptoribus illis, qui materiam varie undique conducendam habent, quia adeo non, ut araneae, fila ex se gignunt, sed ex alicuius libant ut apes! Cordati profecto hominis officio functum Te profitebitur ipse Horányi, si, quod es pollicitus, Tua ei Supplementa miseris. Quod si feceris, non Tuo beneficio hominem Tibi devincies, sed et efficies cognita animi Tui magnitudine, inusitatissime virtutibus Tuis, in posterum in Te sit iniquus minus. Partem Hierarchiae Tuae... (A Praynak szóló levélhez hasonlóan kapott Weszprémi István is Cornidestől.)

³² M. Irod. Lev. 4r. 57/2. nr. 15. Cornides Praynak (1775. szept.) Benne (f. 48.): „Cl. Horányio, qui nunc Posonium profectus est, retuli, XXIV. Hungaros Auctores in opere suo silentio praetermissos observasse, Te, quorum nomina cum scriptorum editorum recensione [...] dum prorsus lubenter sis edocturus. Grattissimum id sibi fore professus est ille, utque suis verbis pro suppetiis promissis Tibi gratias agam rogavit. Quae contra Boschovithium, Mathematicorum saeculi nostri facile Principem, disputat Cl. Horányi. Ea ex Francisci Gaudii sui Instituti Professoris Italii, Dissertatione de natura extensionis, Boschovithio opposita, depromsit. – 1776. jan. 18-án: Cl. Horányii caussam nolim meam facere, nec operis sui in me suscipere defensionem. Laudatur ab his, culpatur ab illis.” – 1776. jan. 22-én: „Commodum subit recordari, quid in litteris Schwarzianis superiori anni perscriptis mihi que a Horányio monstratis, legerim. Laudat nempe Schwarzius institutum Horányii, sibique idem aliquando fuisse propositum dicit, methodum etiam, qua fuisset usus, indicat. Addit praeterea non sua culpa factum esse, quod multorum incurrerit odio popularium, se enim contentiosum minime esse, sed lacessitam moderamine inculcata tutela uti debuisse”. – 1777?: „Risu paene corruui, quae de Horányio, pridem defunctis vitam longaevalam optante scripsisti. Sed ita natura fert sua: praeceptus est, nimium festinante facit omnia.” A jan. 18-i és 22-i, továbbá az 1777?-i levélrészleteket idézi GALOS, *Horányi Elek levele*, 90.

³³ KÉLER, Godofredus, *Adversaria ad scriptores rerum Hungaricarum*. „Ad partem secundam Horányianae biographiae maximam partem necdum excusae supplementa.” A Kéleről származó kiegészítő adatokat Horányi már *Memoriája* II. kötetének bevezetőjében is említi: „De hominis huius praestantissimis conatibus plura leges in nostris Supplementis, quae propediem publicam subibunt lucem, in quibus aliqua perperam posita emendo, et omnia suppleo.” Idézi: DURZSA, *Adatok*, 247.

³⁴ MTA M. Irod. Lev. 4r. 156/2. Wietoris Jonathán Cornides Dánielnek, Sopron 1786. április 21. – ... His subiunxerim supplementa Czvittingeriana, etiam manu nostri Szarkii, sed aliunde descripta. Fecerim hoc eo in fine, ut si Tibi, ita visum fuerit, P. Horany novas iterum memorias compilaturo, tradas. Tu ipse Iudex esto, an tradi debeant? vel mereantur? Multa quidem deprehendisse in his notulis videor, quae litteraria sunt, alibi nondum expressa. Itaque R. P. Horany, et nondum nota, suis, justo ordine inserat.

³⁵ OSZKK, Quart. Lat. 1892. – „Ioannis Nicolai Révai in regia scientiarum universitate Pestana linguae et litteraturae Hungaricae professoris ... opera typis edita, et manuscripta serie chrono-

Durzsa Sándor szerint a *Memoria Hungarorum* folytatását jelentő kiegészítő kötetek elmaradása (hiánypótlások és javítások) „Horányi bibliográfiai munkálkodásának kritikus pontja, mert ebben a tényben mutatkoznak munkamódszerének és lehetőségeinek határai.”³⁶ A *Memoria* II. és III. kötet bevezetőjében is megígérte műve kiegészítéseinek, javításainak közzétételét.³⁷ Roznák Mártonnak írt levele szerint (32. sz.) már 1778 őszére (három kötetre tervezett) *Supplementum* megjelenését ígérte. Közben támadások érték a *Memoria* tartalma miatt, főleg a jezsuiták kiemelkedő szerepének elhallgatását kifogásolták. Különösen Patachich Ádám kalocsai érsek ellenségeskedése keserítette el (36., 37. és 38. sz.). Az 1780-as években már műve új (bővített, javított) kiadását tervezte. Roznáknek írt levele szerint Bázelen, az elhunyt írók egy részének metszetével adja ezt ki. Az új terv szerint a *Nova memoria* két kötetben 518 szerzőt tartalmaz majd. Paintner Mihályban már 1784-ben felmerült, ha Horányi a *Memoria* kiegészítéseit nem adja ki, saját gyűjtését közzéteszi.³⁸ Horányi 1786-ban bécsi cenzúráról várta vissza az első kötetet, hogy Pesten nyomdába adhassa. (52. sz.) A *Merkur von Ungarn*ban örvendetes hírként a közeli megjelenésről értesített.³⁹ A műnek csak az első kötete jelent meg – 1792-ben. Még a megjelenés előtti Paintner Mihály levele Roznák Mártonhoz 1475 író tartalmazó bibliográfiájáról, amelyben 600-nál több ismeretlen lesz Horányinak.⁴⁰ Aztán áttanulmányozta a *Nova memoriát*, amelyben éppen csak említi őt Horányi, 1800-ban a műben maradt tévedésekről írt.⁴¹

logico collecta, in usus Alexii Horányi ... a Stephano Horvát ... Pestini 1809.” Pestini 1809. Autográf. 9 ff., 255×205 mm.

³⁶ DURZSA, *Adatok*, 247.

³⁷ A II. kötet bevezetőjének ide vonatkozó sorai: „Huic accedit Historicorum qui exstant de Rebus Hungaricis Bibliotheca, quam in meis dabo Supplementis pleniorem. Reperies in illis errores, qui mihi irrepserunt invito, emendatos, nec minus hiatus expletos”.

³⁸ Paintner Mihály 1784. júl. 12-én Roznák Mártonhoz írt levelében olvassuk a következőket: „Data oppurtunitate fac, ut vitae tuae compendium obtineam: epochas eius saltem notabiliores mihi absque scrupulo describere poteris. Meditor ego, si Horányius e Scholis Püis in Bibliothecam Ung[arorum] promissa Supplementa intra annum non dederit, illa, quae collecta sat copiose habeo, in lucem emittere ...” Pannonhalma, Főapátsági Könyvtár., Jesuitica, 118. G. 26/39. Idézi DURZSA, *Adatok*, 247.

³⁹ „Den Freunden der vaterländischen Litteratur können wir die sehr angenehme Nachricht ertheilen, dass sie von unserem berühmten Geschitsschreiber Alexius Horányi nächstens zwey wichtige Werke zu erwarten haben: das eine is die längst erwünschte Nova Memoria Hungarorum...” *Merkur von Ungarn*, 1786, 967. Idézi DURZSA, *Adatok*, 249.

⁴⁰ Paintner Mihály 1784. július 12-én Roznák Mártonnak, 1792. január 2: „... Eo rem jam adduxi, ut biographiam 1475 scriptorum connotatam habeam, quacis multa anonyma opera, indicesque varii accedunt. Sat vastum uti videas opus, et pro 3 etiam tomulis suffecturum... Mirabitur Horányius,

Horányi *Memoriája* 1155 író életét és műveit dolgozta fel. Ebből az A–C közötti részben 220 író, a *Nova memoria*ban ugyanezen betűknél 406 író szerepel.⁴² A szerzetesrendek támogatásával, kiterjedt levelezéssel jelentős eredményeket ért el, de a bővítések idejére a szerzetesrendi egységes háttér megbomlása, a bírálatok szaporodása, valamint a jozefinizmus idejének szelleme miatt sok nehézséggel kellett szembesülnie.⁴³

Sok kérdés homályos még. Melyek voltak Horányi sokirányú tevékenységének mozgatói? Mi a viszonya a jozefinizmushoz? Szerepet játszott-e ez a jezsuitákkal való nem felhőtlen kapcsolatában, összefügg-e forráskiadásainak megítélésével? Mi a helye a piarista közösségben? II. József uralkodása idején több rendtársához hasonlóan világi állást szeretett volna vállalni, kérvényt írt annak érdekében, hogy a Kollár Ádám Ferenc halálával (1783) megürült helyre kerülhessen a bécsi Udvari Könyvtárban. Koppi Károllyal váltott levelei alapján árnyalni lehet, hogy hogyan került Horányi a II. Józseffel szimpatizálók, majd a nemesi ellenállás táborába. Koppi Károly és Horányi Elek kapcsolatával újabban több kutató foglalkozik.⁴⁴

Történelmi forráskiadványait a szakemberek jelentős része nem fogadta lelkesen. Bizonyos körökben azonban nagyra tartották, talán a *Memoria Hungarorum*mal

sexcentis plures scriptores Hungaros, ignotos ipsi, in lucem hic protrahi: quantum pro eius Nova Memoria Spicilegium! – Et aequus Lector Jesuitas a laboribus suis noscere discet... Dolendum tamen esset, virorum horum memoriam cum ordine sepeliri.” Pannonhalma, Főapátsági Könyvtár, Jesuitica, 118. G. 26/49/II.) Idézi DURZSA, *Adatok*, 249.

⁴¹ Uő, 1800. március 3: „... Memoriam Horányii, bona quidem illius venia Phapsodiam nunquam dixeris: hoc si inaudiret, in litera R. apertum tibi duellum indiceret, vir, uti gloriolae plus iusto cupidior ita facillime irritabilis. In Nova sua Memoria ad art. Boschovich, et Cunich quod mirere, honorificam et me refutando etiam, modestam tamen infert mei mentionem ... In hoc opus Horányii, quem tamen exteri quidam heterodoxi critici, quibus saepius thus adolet, Plutarcho compararunt, multa ridicula connotavi, quo fors aliquando in instituenda totius Memoriae revisione usui esse alicui poterunt.” Pannonhalma, Főapátsági Könyvtár, Jesuitica, 118. G. 26/49/II.) Idézi DURZSA, *Adatok*, 249.

⁴² Az adatok forrása: DURZSA, *Adatok*, 251.

⁴³ Vö. *uo.*

⁴⁴ *Fejezetek egy leveleskönyvből: Palásthy Márton levelei Koppi Károllyhoz, 1780–17783*, s. a. r. BALOGH Piroska, Szeged, 2008 (Fiatal filológusok füzetek, XVIII–XIX. század, 3). – RIEDEL, Julia Anna, *Bildungsreform und geistlichen Ordenswesen im Ungarn der Aufklärung, Die Schulen der Piaristen unter Maria Theresia und Joseph II*, Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2012 (Contubernium, Tübinger Beiträge zur Universitäts- und Wissenschaftsgeschichte, 77). – FORGÓ András, *Koppi Károly szerepe a 18. század végi nemesi-értelmiségi reformmozgalomban = A piarista rend Magyarországon*, szerk. FORGÓ András, Budapest, Szent István Társulat, 2010, 127–148. Uő, *A katolikus fehérlégység a német történetírásban, Világtörténet*, 2014/2, 239–265.

szerezett hírneve alapján Ludovico Antonio Muratorihoz hasonlították.⁴⁵ 1782-ben gondozásában annyira sok hibával jelent meg Bécsben Kézai Simon krónikája, hogy saját költségen még ugyanazon évben Budán javítva kellett kiadnia. Ráadásul a kikölcsönzött kézirat eltűnését máig neki tulajdonítják.⁴⁶ A piaristák oldalán többször szembekerült a jezsuita történészekkel, legélesebben a magyar koronáról írt tanulmánya miatt bírálták. Julius Gabelhofer és Martinovics Ignác, a bécsi udvar besúgóí 1790-ben és 1792-ben a magyar piaristák közül Horányi Eleket és Koppi Károlyt tartották veszélyesnek,⁴⁷ Horányit főleg a magyar koronáról írt művével szerzett népszerűsége miatt. A Horányit nagyra tartó Keresztési József így írt (1790. jún. 23.): „... Látogattam meg Pray, Katona és Horányi urakat, ez az utolsó tudós piarista, írt sok könyveket, most pedig legközelebb készített a koronáról egy nagy commentáriust, mellyel hírének s becületének sokat ártott. Egy exemplummal megajándékozott. [...] Sokat vetélkedtem P. Horányi Elekkel a korona idejéről s eredetéről, vacsoráltam ugyanekkor a pesti piaristáknál, kik nagy emberséggel fogadtak.”⁴⁸

Horányi Elek *Memoria Hungarorum*ából hazai és külföldi olvasók a korábbinál alaposabb és megbízhatóbb tájékoztatást kaptak magyarországi írókról. A három kötetre máig büszkén tekinthet az olvasó. A kötetek címlapjain egy hánykódó hajó fölötti jelmondat kifejezően hangsúlyozza a szerző nemes szándékát: *Provehimur non proemio, sed patrio amore* [Nem a jutalom reménye, hanem a hazaszeretet hajt minket előre].

⁴⁵ TANI, Maurizio, *Il ruolo degli Scopoli nel rinascimento delle arti nell'Europa danubiana del XVIII. secolo*, Ricerche, 85 (2005), 44–55, p. 47: „il Muratori ungherese” Uő, *La rinascita culturale del '700 ungherese: Le arti figurative nella grande committenza ecclesiastica*, Roma, Gregoriana University Press, 2005, 72.

⁴⁶ Egy rövid közlemény felveti, hogy a bécsi pápai nunciushoz elvitte a kölcsönben nála lévő kötetet. Vajon nála maradt-e? Vő. TÓTH László, *Garampi bécsi nuncius levele Kézai Simon eredeti kéziratáról*, Magyar Könyvszemle, 1930, 395–397.

⁴⁷ FORGÓ, *Koppi Károly szerepe...*

⁴⁸ KERESZTESI József, *Krónika Magyarország polgári és egyházi közéletéből a XVIII. században*, kiad. S. Hoffer Endre, Pest, 1868, 275. Keresztési József (1748–1812) református lelkész a bihari Érmel-leki Egyházmegye megbízásából érkezett az 1790-es budai országgyűlésre.

A szövegkiadásról

A különböző gyűjteményekben (levéltárakban és könyvtárakban) őrzött levelek nagyobb része eredetiben, néhány levél másolatban maradt ránk. Sajnos csak kicsi töredéke ez Horányi levelezésének. A levelezés összegyűjtésében nyújtott segítségéért illesse köszönet Koltai Andrást, a Piarista Rend Magyar Tartományának levéltárosát.

Kötetünkben a fellelt leveleket időrendben közöljük. Ma a forrásként használt eredeti és másolt leveleket több gyűjteményben őrzik, ezek betűrendben:

Budapest, Egyetemi Könyvtár, Kézirattár
Evangélikus Országos Levéltár
Magyar Nemzeti Levéltár
Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár
Piarista Rend Magyar Tartományának Központi Levéltára
Győr, Egyházmegyei Könyvtár
Pannonhalma, Főapátsági Könyvtár

A források egyedi jelzetét lapalji jegyzetben adjuk meg **K.:** betűjel után. A korábbi szövegközlés adatait **M.:** betűjel után találja meg az olvasó.

Levélmellékletet általában csak akkor közlünk, ha kísérőlevél is kezünkbe került. Nem vettük fel a kötetbe Kéler Gottfried és Révai Miklós *Memoriához* írt kiegészítéseit, vagy a Horányihoz került Wietoris Jonathán-féle Czvittinger-kiegészítést. (Adott helyen a jegyzetekben utalunk rájuk.) A Piarista Központi Levéltárban további (Horányitól származó) töredékes összeállítások is akadnak, ezek feldolgozása további feladat.

Átírásunk általában betűhű, a rövidítéseket azonban külön jelölés nélkül feloldottuk. E feloldások érintik a nevek előtt álló titulusokat éppúgy, mint a levélformulákat (pl. Cl. → Clarissimus; R. P. → Reverendus Pater; MS. → Manuscriptum; S. P. D. → Salutem Plurimam Dicit), de a ma is rövidítve használt betűket feloldatlanul hagytuk (P – Pater; A – Annus; S. – Sanctus; S. J. – Societas Jesu; etc.). A kettőzött nagybetűk többes számot, vagy fokozást jelentenek (pl. PP. – Patres, SS. Sacrosanctus, Sanctissimus). A címzésekben néhány többféleképpen is értelmezhető rövidítést meghagytunk. Ugyancsak meghagytuk a dátumozásban és néhány helynévben a római számokat (pl. Xbris – Decembris, Vecclesiae – Quinqueecclesiae). Másolatok esetében zavaró írásbeli sajátosságokat a latin he-

lyesírás szabályai szerint (pl. u-v; központosás, kis-és nagybetűk, stb.) közüljük. A szövegek közlés formai egységessége érdekében változtattunk a levélkezdet és a záróformula tördelésén.

A levélíró által aláhúzott szavakat dőlt betűvel írtuk.

Az egyértelmű rövidítéseket zárójel nélkül, bizonytalanság esetében szögletes zárójelben oldottuk fel. A levélíró javításaikor csak a javított szöveget tüntettük fel. A kerek zárójelek a kéziratokban is szerepelnek. A szögletes zárójelbe helyezett kérdőjel bizonytalanságunkra utal, vagy olvasati problémát jelez.

A levelek szövegét lábjegyzetekben magyarázzuk. Az olyan jegyzékben közölt kiadványleírásokhoz, amelyek az adatokat (szerző, cím, kiadás helye és éve) egyértelműen, visszakereshetően tartalmazzák, nem fűztünk jegyzetet.

A kötetben való tájékozódást személy- és helynévmutató segíti. A forrásszövegekben előforduló személynevekről itt lehet megtudni az azonosításhoz szükséges alapadatokat. A jegyzetekbe, nevek esetében, csak a megállapított keresztnév kerül be. Ha egy név csak a lábjegyzetben szerepel, előfordulását a mutatóban kerek zárójelbe helyeztük.

A levelek időrendben

1

Giovanni Battista Beccaria Horányi Eleknek*

Torino, 1758. június 10.

Elektromosságról szóló műve angol nyelvű megjelenéséről ír. Örülne annak, ha Horányi latinul is kiadná. Munkára buzdítja. Nagy szeretettel üdvözlí Csáky grófot, érdeklődik felőle. Verneiről kérdez.

Alexio Horanyi Beccaria Salutem.

Londini eduntur gemini de re Electrica Libri anglico Sermone,¹ si latino edas volupe id mihi erit, quo latius inotescat, quamquam meas eadem de re ad Becarium Epistolas praestoleris velim, quibus fiet ni fallor, ut ornatior evadat editio isthaec Tua, auctior, et cumulator.² Auctumnum nescio an Taurini exegero, an Bononiae, an fortasse etiam Romae, ubi meum erit de re decernere monebo, quo si aves conveniamus. Cuivis ego scribo cum quid suppetit novi, quod scribam, nemini, cum nihil, si experire, nec tibi deerit scribendi materia, nec clarissimi deerunt, qui Epistolis gaudeant Tuis, Viri. Macte animo, aliquam capesse natura partem experientia excutiendam, investigandamque. Prostant obscurae pleraeque quaestiones, unam si qua in parte finiat Philosophus quique, quantum non faciet aetas unam scientiae accessionem. Velim uti aliis stimulos ingero iners ego tenui ingenio, opera tenuiore. Velim ut aliis praesent ex nostro ordine, quod praestare ego, cum opto, nequeo. Nobilissimo Domino Comiti Csaky, doctissimoque Viro nomine meo salutem,³ et obsequium. O si ipsum olim revisam, quanta perfundar voluptate! O si gratum ipsi testari animum possim! Quomodo meum, si quid minutius noveris de ipso scribas rem facies jucundissimam. Alioqui videor,

* **K.:** PMKL, Manuscripta vetera (1.2.a), Series altera, jelzet nélkül: Collectio epistolarum transcriptarum ad P. Alexium Horányi exaratarum, p. 22. Másolat.

¹ BECCARIA, Giovanni Battista, *Dell'elettricismo artificiale e naturale libri due*, Torino, 1753¹. – Angol nyelvű kiadása: *A treatise upon artificial electricity, in which are given solutions of a number of interesting electric phenomena, hitherto unexplained, ... translated from the original Italian of Father Giambattista BECCARIA*, London, 1776.

² Horányi római disszertációjához csatolt értekezés: *Ex physica selectas propositiones publice disputandas exhibet ... Alexius HORÁNYI ...*, accedit tractatio de artificiali electricismo ex Beniamini FRANKLINI theoria, quam expolivit, confirmavit, auxitque Joannes Baptista BECCARIA, Romae, 1756. – BECCARIA, Giovanni Battista, *Dell'Elettricismo, Lettere di Giambattista Beccaria ... dirette al chiarissimo sig. Giacomo Bartolomeo Beccari*, Bologna, 1758. – Beccariának a Londoni Királyi Akadémiához latinul elküldött műve: *Novorum quorundam in re electrica experimentorum specimen*, quod Regiae Londinensi Societati mittebat die 14. Januarii anni 1766. Joannes Baptista BECCARIA ex Scholis Piis, (Taurini, 1766). – Horányi váci előadásában: *Selecta universae Philosophiae capita cum demonstrationibus, et adiecta de artificiali electricismo Beniamini FRANKLINI Theoria, quam praecipuis Physicae phaenomenis explicandis accommodatam reddidit Ioannes Bapt. BECCARIA*, in Collegio Regio Theresiano Vacienti ... ex institutionibus Alexii HORÁNYI, Tyrnaviae, 1768.

³ Valószínűleg: Csáky Imre (1723–1799).

Virum aequè humanissimum, scientissimumque, cum aliqua mihi occurrit de ipso recens opinio, cognitio. Oblector plane, et suavitate recreor singulari. Quid rerum agit elegantissimus Vernejus?⁴ me ipsi sibi obsequentissimum testare. Vale iterum. Taurini Anno 1758. Die X. Junii.

2

Prónay László Horányi Eleknek*

Acsa, 1766. március 29.

Nagyra tartja Horányi irodalom- és egyháztörténeti tervét, segítségét ígéri. Szívesen adja műveit, Lampét és Bod Pétert, Schmal is küldi majd. Kaprainai Istvánnak elküldte Szilágyi Mihály esküjének szövegét, ha Horányi kéri, neki is eljuttatja.

Admodum Reverendo Viro Alexio Horányi
Ladislaus Prónay Salutem.

Nuper in Szügy copiam me Tui habuissem, non tamen cognovisse: est, quod tota vita molestissime tuli, nunc provocatus, ambabus manibus arripio, amicitiam Tuam. Nunquam reconciliatus, redeo in Gratiam, tanto promptius, quanto avidius feror in studia Tua, quibus palmarem defectum, rerum nostrarum, exequare intendis. Arctos limites Patriae, in Historia Litteraria, et Ecclesiastica, coram eruditibus, cum expostulatione quadam ego notabam. Magnae molis opus est, et necdum tritum: sed eo honorificentius, et perenni cum gloria junctum. Tribuat Deus hoc utrumque nomini, ausibusque Tuis. Pro votis hisce meis, facilem me habes, in omnibus iis, quae quoquo modo, conatus Tuos Celebres, secundare possunt. Non solum Lampium,⁵ sed etiam neo-editum Transilvanum Petrum Bod⁶ lubens commodo. Posterior hic in vario genere, plura scripsit: Litterariam suam ut ut exhausit Czvingerum cum non vidisti: ex contrarietatibus patet. Prostat adhuc in abdito Schmalio opus de eruditibus Thurocziensibus:⁷ id etiam quam primum meum efficere potero, Tibi submittere non intermittam.

Kapraino nuper scripsi. Transmisi eidem juramentum Michaelis Szilágyi quod in persona Mathiae et Elisabethae,⁸ deposuit, coram Palatino Posae de Zeer:

⁴ Aloysius Antonius Vernejus

* **K.:** PMKL, Manuscripta vetera (1.2.a), Series altera, jelzet nélkül: Collectio epistolarum transcriptarum ad P. Alexium Horányi exaratarum, p. 20. Másolat.

⁵ *Historia ecclesiae reformatae, in Hungaria et Transylvania*, ex monumentis fide dignissimis a viro quodam doctissimo [Paolo DEBRECENI EMBER] magnam partem congesta: nunc autem accessionibus multis locupletata et hoc ordine concinnata a Friderico Adolpho LAMPE, Trajecti ad Rhenum, 1728.

⁶ BOD Péter, *Magyar Athenas*, Szeben, 1766.

⁷ SCHMAL, Andreas, *Syllabus litteratorum Thurocziensium*, ed. Andreas FABÓ, Magyar Tudományos Értekező, 1862.

⁸ Hunyadi Mátyás és Szilágyi Erzsébet.

Ladislai Hunyadi mortem se nunquam ulturos. Possideo ego hoc documentum in vidimato pari: Si placet, nec istud Te latebit. Ita dum Te in Gentis nostrae claritudinem natum suspicerem: ad desideria publica etiam diu sospitem vivere precor. Vale, et immerentem amare perge. Dabam Acsae 29. Martii 1766.

3

Horányi Elek Teleki Jánosnak*

Vác, 1768. december 2.

Hálával emlékszik Teleki emberségének váci és zilahi jeleire. Régebben tervezett művét el fogja készíteni. Kéri, küldje el Vácra az ígért könyveket, három hónapig ott tartózkodik. Későbbi itáliai útján majd bővebben és átgondoltabban kifejti tervét. Cornides Dániel tartózkodási helyét tudakolja.

Illustri Sacri Romani Imperii Comiti Joanni Teleki de Szék
Eximio liberalium artium Cultori
Alexius Horányi e Scholis Piis Salutem Plurimam Dicit.

Dudum aliquod litterarum genus tibi debeo, Comes Ornatissime, quo tibi aliquod, cum modo alia ratione nequeam, grati animi exhibeam, monumentum. Immemorem enim non esse sinunt singularia humanitatis indicia, quibus me ignotum Vaciae et in Silah complexus es. Habes igitur tanto ad serviendum tibi promptiorem, quanto maiorem tuae humanitatis, atque eruditionis admiratorem. Jam modo ad rem meam propius accedo. Vaciae tribus mensibus moraturus sum, quibus me opus, quod dudum animo concepi, absoluturum confido. Digneris igitur, Comes Ornatissime, libellos, quos mihi pollicitus es, pro tua singulari benevolentia mihi Vaciam transmittere. Spero me Viennam mense Martio visurum atque inde in Italiam profecturum, tunc et copiosius et distinctius de rebus meis disse-ram.

Vtinam aliquid minutius de Clarissimo Viro Daniele Kornides mihi scire lice-
ret! cui lubens scriberem; at ignoro, an Viennam vel in Transilvaniam profectus
sit. Vale, Comes Ornatissime et me tui honoris et eruditionis amantissimum red-
ama. Dabam Vaciae 2. Decembris 1768.

Epistolam responsoriam sive Gallico sive latino idiomate placet ita digneris
a R. P. Aless d' Horányi de S. Jean Nepom. d. CC. RR. des.
Ecoles Pieteuses Par Buda a Vaczia

* **K.:** Budapest, MOL, Teleki cs. lt.: P 654–III–55–1, Horányi Elek levele Teleki Jánoshoz. Eredeti.

Horányi Elek Blahó Vincének*

[Vác?, 1768. december]

Lexikonához kér adatokat.

4

Carolus Franciscus Camblasius Horányi Eleknek**

Genova, 1768. december 6.

Horányi itáliai útjához ad tanácsokat. Torinóban nincs szálláshelyük, Genuában kereskedőket talál; tanulmányaihoz Milánót ajánlja, ott sok könyvtár van. Onnan Bolognába, majd Firenzébe jobb az út. Szegénységüket és jóindulatukat ajánlja.

Dilecto in Christo Patri Alexio Horányi
Sacerdoti Ordinis Scholarum Piarum in Provincia Hungariae
Carolus Franciscus Camblasius
ejusdem Ordinis Praefectus Provincialis in Liguria
Salutem plurimam dicit.

Quod Te in Philosophicis Disciplinis apprime excultum aliorum utilitati nostrique Ordinis decori non solum benevolentia erga alios, sed et superioribus obsequenti voluntate studere ex tuis ad me Litteris cognoverim, tam gratum mihi accidit, quam quod gratissimum. Itaque si in hanc Liguriae Provinciam veneris, meum studium erga te, et officium in iis maxime declarabo, quibus significare potero te a me plurimi fieri, quod Religiosi Viri partes accuratissime adimpleas verum ne te prolixiori frustra in itinere fatigari patiar, moneo Augustae Taurinorum nullum nostris Religiosis domicilium esse constitutum; Genuae autem optimos quidem te inventurum Mercatores, non Philosophos, optimasque omnis generis merces, non quas ipse optas Bibliothecas. Melius consules studiis tuis si Mediolani consistas in ea enim Urbe et selectae Bibliothecae habentur, nec adeo pauci rerum naturalium studio delectantur. Ex ea etiam Urbe expeditius quam Genua iter est Bononiam, ubi naturalis scientiae studium plurimum viget, commodo pariter itinere Bononia Florentiam, adire poteris, si voluntas erit illam Urbem invenisse; quam terrae motu fuisse concussam falsus plane Nuncius isthuc adtulit; cum non ipsa, sed ignobilis in Hetruria pagus terrae motu corruerit. De his certiore Te facere necessarium duxi, ut hinc intelligas me lubentissima quaeque tibi, tuisque studiis, utilia esse arbitror omni diligentia curaturum. Tu quod magis e re esse

* Az 5. sz levélben említve.

** **K.:** PMKL, Manuscripta vetera (1.2.a), Series altera, jelzet nélkül: Collectio epistolarum transcriptarum ad P. Alexium Horányi exaratarum, pp. 21–22., 25 (az utóbbi helyen csak a levél néhány utolsó sora). Másolat.

judicabis eliges et perfcies. Quod scribis de aere solvendo, non est moris hujus nostrae Provinciae. Si eam studiis tuis peraccommodatam esse intellexeris, paupertatis nostrae, sed non minus benevolentiae particeps eris. Vale.
Dabam Genuae III. Nonas Decembris an. 1768.

5

Blahó Vince Horányi Eleknek*

Kassa, 1768. december 20.

Szeretettel emlékszik a váci piaristáknál 1735-ben kezdett tanulmányaira. A magyarországi írók katalógusához két híres obszerváns ferences, Temesvári Pelbárt és Laskai Osvát életéről és műveikről ír bőségesen, majd röviden ismereteti a ferences rend ágakra szakadását, a hazai provinciákat, említi a ferencesek kéziratosa rendtörténetét, néhány kisebb szerzőt és műveiket (Baróti Miklós, Gyöngyösi Krizosztom, Ábrahámffy János, Krapff Ádám, Pécsváradi Gábor, Telek József). Tájékoztatót kér a piaristák magyarországi megtelepedéséről (Kazy Ferenc és Desericzky Ince véleménye eltérő ebben) és jelesebb házaikról.

Laudetur Jesus Christus

Admodum Reverendo, ac Doctissimo Patri Alexio Horányi e Scholis Piis

P. Vincentius Blaho, Ordinis Minorum

Salutem Plurimam Dicit.

Nolim Te, vir humanissime, offendi, quod epistolae fronti Crucis signum, et laudandum, quia Augustum, Jesu Nomen inscripserim, ita enim Vacii a puero, videlicet Anno 1735. et sequenti in Scholis Piis didici Epistolas, aliasve scripturas ordiri, de quo religioso more non existimavi decedendum esse in gratiam regnantis, hac aetate genii, qui dum se polit, reiectis primum modicis, omni fere prisca religione sensim expoliatur, ne id quidem reliquum sibi faciens, quo Orthodoxum ab Heterodoxo discernere consuevimus. His candide praefatur homo prisca moris, ut si quam Neoterico, ea scribendi ratione, concivit bilem, ocyus reprimat excusatione. Jam ad argumentum Tuae, quam ad me, Alexi Eruditissime, nuper dedisti Epistolae, ut reponam, cum Tua in Rempublicam literariam, cujus Provincia Salvatoriana pars minima est, studia; tum mea in viros Rerum Historicarum studiosos peculiaris propensio exposcunt.

Catalogo Scriptorum Hungaricorum, quem texendum conatu non minus laudabili, ac utili tibi sumpseras, ornamenta suppeditent alii, seu sacri, seu profani ordinis viri, quos Pallas plus amavit, ego ex Salvatorianorum Franciscanorum tenui penu Appendices nonnisi, et viles lacernas, et quam paucas! adferre possum, quae minimam umbram, sicut atri in Turaginibus colores, faciunt, dum illustrare opus

* **K.:** PMKL, Manuscripta vetera (1.2.a), Series altera, jelzet nélkül: Collectio epistolarum transcriptarum ad P. Alexium Horányi exaratarum, pp. 9–15., 25–31. Két másolat.

nequeunt. Sunt vero ex Hungarica Provincia Sanctissimi Salvatoris Ordinis Minorum Strictioris observantiae Scriptores, qui prae caeteris memorari merentur, duo praecipui: P. Pelbartus de Themesvár, et S.[!] Osvaldus Lasko.

Pelbartus Hungarus Temesvariensis, uti ipso cognomine indicatur, quo anno dederit nomen instituto Minorum Fratrum de Observantia in Vicaria Hungariae compertum nondum est. Quod Anno 1483 Budae in Coenobio S. Joannis Ev. Sacrae Magister Theologiae, eandem prout olim quatuor Libris Sententiarum continebatur, Fratribus, et discipulis suis interpretatus sit, velut Provinciae Chronicon manuscriptum. Docet ingenii, quo a natura egregio instructus erat, vires, etiam in sacris Templorum suggestis diu, multumque exercuit. Quae porro seu in Scholis explicuit, seu pro concione dixit, Pelbartus, collecta typis in lucem promota sunt, plurima vero Authore jam fatis functo. En Librorum illius Cathalogum ex nostra collectione.

I. *Aureum Rosarium Theologiae*, ad sententiarum quatuor libros pariformiter quadripartitum, ex Doctrina Doctoris subtilis, suorum sequacium Sanctorum etiam Thomae Aquinatis, Bonaventuraeque ac multorum solidorum Doctorum etc. Alphabetico compilatum ordine: Primus Tomus an. 1503. Secundus 1504. in officina Henrici Gran,⁹ Civis Hagenavensis, expensis vero industrii Bibliopolae Joannis Rieman typo vulgatus est. Duo posteriores Tomi, qui tertium, et quartum Sententiarum Libros explicarent, desiderantur tum praecipua Provinciae meae Bibliotheca Gyöngyösiensi, tum apud Bavaros Monacenses Franciscanos, qui plura Librorum Pelbarti, Osvaldi etiam exempla, editionesque retinent. Quidvis sit de Tomo tertio, quartum certe non perfecit, etenim Francisco Gonzaga, de origine Religionis Seraphicae partis 1. de Scriptoribus Illustribus, pag. mihi 89.¹⁰ teste Frater Osvaldus supplevit quartam partem operis, quod meditabatur Pelbartus, sed prius sublatus morte quam adponeret manum.

II. *Pomoerium Sermonum triplicium*, Tomis totidem editorum. Primus habet *Sermones de Tempore*, in Imperiali oppido Hagenau an. 1498.,¹¹ secundus *Sermones Quadragesimales*, ibidem primum an. 1499. excusos,¹² dein 1509. recusos.¹³ Tertius *Sermones de Sanctis*, seu *Pomoerium sanctorum* inibi an. 1505 impressum.¹⁴

III. *Stellarium Coronae B. Virginis Mariae in laudem ejus pro singulis Praedicationibus elegantissime coaptatum*. Primis Typis ubi prodiverit, nondum mihi patuit. Secundo autem vel tertio subjectum fuisse praelo A. 1518. Norimbergae,¹⁵ ostendunt exempla Gyöngyösiensis Bibliothecae. Ex Authoris hujus Praefatione in *Sermones*

⁹ RMK III. 114, 125.

¹⁰ GONZAGA, Franciscus, *De origine Seraphicae religionis Franciscanae eiusque progressibus, de regularis observantiae institutione*, Roma, 1587.

¹¹ RMK III. 42.

¹² Kiadása 1500-ból: RMK III. 57.

¹³ RMK III. 162.

¹⁴ RMK III. 128.

¹⁵ RMK III. 223. (Mai ismereteink szerint ez a műnek a 23. kiadása.)

Pomerii de Sanctis habeo, prius confectum, quorum partem Hyemalem his rudibus metris clausit Scriptor. „Finis est partis. Laus Christo, Gloria Sanctis. / Amen sit cordis Deo, sit operis simul oris. / Bis sepe actis, odenis ter tribus annis./ hoc est in erro, 1489.

IV. *Expositio Psalmorum*, canticorum, novi, ac veteris Testamenti; item Symboli S. Athanasii, nec non Hymni Ambrosiani Te Deum etc. in Imperiali oppido Hagenau an. 1504 typis mandata.¹⁶ Vidimus operis hujus exemplum in Folio, ut dicunt, sed minori. Caetera, quae recensui Pelbarti opera, pro Editionum diversitate, jam in quarto formato, jam in Folio prodivisse animadverti. Tomi ejus, quos aliquando ad manum habui, plerumque fuere vetustate, vel incuria mutilati. Gyöngyösino Amici ex integris, salvisque exemplaribus suppeditaverunt, Annos editionum, in eorum *Formata*, tum minime inquisivi. Postquam his Commentariis seu manuscriptis seu etiam typo expressis per Hungariam, et Germaniam inclaruisset noster Pelbartus Budae in Monasterio S. Joannis Evang. (quod hodie Marianis Patribus obnoxium est) more et modo subridens in Festo S. Vincentii Mart. A. 1504. scribere, docere, et vivere desiit.

Chronicon Manuscriptum Provinciae,¹⁷ vulgo Urbarium. Singularem Pelbarto laudem impertit Doctissimus P. Joannes Szegedi e S. J. in synopsi vitae Belae Regis Hungariae¹⁸ pag. 179. dum illum ex Scriptoribus Sacrarum Concionum, quorum hodie Libri supersunt, primum esse, antiquissimum proinde affirmat. Recte id siquidem (modo Osvaldo non debeat Antiquioritas) sed Hungaricae observantium Familiae eum non sine palmari iniuria detrahit, dum Reverendorum Patrum Conventualium Sodalitio, cuius membrum minime fuit, accenset. Id pluribus commonstrare partium est Chronologi Salvatoriani, Te Vir prudentissime, erroris alieni monuisse sufficiat, ne vero et rerum nostrarum ignorantia labaris pariter, de his paucis Te edoceri sinas, velim.

Primi Fratres Minores, seu Franciscani salutarunt Hungariam Anno 1228. circ. Horum ex asse posterii, et haeredes sunt Patres Provinciae *Sanctae Mariae*, ab hac virgine, et 523 appellari coepta, cum prius praecise Provincia Hungariae nuncuparetur, variae interim ex diversa in paupertatis rigorem observata, natae sunt in ordine nostro differentiae, utpote circa Annorum 1370. 80. praeprimis a. 1415. (dum synodus Constantiensis aperte faveret, observantibus quos suppressum ibant Conventuales etc.) alii enim *Conventuales*, quos vulgo *Minoritas* dicunt, alii *Observantes*, alii demum a disciplinae Restitutoribus *Coletani* etc. appallabantur. Tardius surrexere PP. a Caputio nomen sortiti. Mariana Provinciae Sodales circa dubium fuere *Conventuales*, sed anno 1518. post Ordinis divisionem ex legibus ob-

¹⁶ RMK III. 124.

¹⁷ A nyolc kéziratból ismert kéziratós ferences krónikáról: KEVEHÁZI Katalin, *Ferences krónika = Magyar művelődéstörténeti lexikon*, III, főszerk. KÖSZEGHY Péter, Budapest, Balassi, 2005, 84–85.

¹⁸ SZEGEDI, Johannes, *Decreta et vitae regum Hungariae, qui Transylvaniae possederunt, pars II*, Claudipoli, 1744.

servantium vitam instituere coepereunt anno demum 1659. *Reformati* Salvatoriani (Marianis nullo unquam nexu illigati) Majores suos in Bosnia Anno 1339. concessisse, vicariamque fundasse (*Vicaria* idem pene, quod *Provincia*; differt, quod Praefectos suos non *Ministros*, sed *Vicarios*, seu Ministri Generalis *vice* constitutos, appellet) indeque in Hungariam circa An. 1369. immigrasse, fide certorum monumentorum affirmant. Istud municipium diu, utpote ad An. 1517. vocabatur *Vicaria Hungariae de Observantia*. In tensem Provinciarum erectum est Anno 1517. qua Romae Leo X. Ordinem S. Francisci bifariam divisit. Nomen a Salvatore Anno 1523. indeptum est; denique Anno 1629. *Reformatorum*, seu quod idem est *Strictioris Observantiae* Patrum instituto se addixit. Recessimus nos a Bosnensibus 1444. Conventuales Patres, quos Minoritas passim dici audimus, ex Polonia circa Annum 1616. auspiciis Domini Francisci Petheő de Gerse¹⁹ primo Sztropkovieae collocati, advenere in Hungariam. Ex prima hac statione, qua moti fuere, 1671. circiter progressi, Quintoforum, Eperiesinum, Agriam, in Transilvaniam etc. Provinciam S. Elisabethae effecerunt. Haec occasione erroris, superius indicati. Addo Patres Provinciae S. Capistrani Ordinis Minorum a Provincia Bosnae, faecunda Multarum Parente, per divisionem recessisse Anno 1757. quod clarum facit Bulla Clementis XIII. Pastoralis officii etc. die 15. Decembris Anno 1758. signata apud P. Philippum Occhieviam in Epitome vetustatum Provinciae Bosnensis repetere merito posset.²⁰ Ad semitam referor.

P. Osvaldus de Laskó Vicariae Hungariae ter praefuit, dum Praefecti nostri *Vicarii* nominarentur. Primum Anno 1497. lectus est in Conventu Pesthiensi hoc est, Comitibus Pesthini habitis. Confirmatus est Anno 1499. dum Vicarialia Comitibus Athyae obirent Patres. Anno demum 1507. Strigonii tertio salutatus est Vicarius. Rerum Sacrarum scientia aprime imbutus, conscripsit Libros, quos *Bigam Salutis* nuncupavit; in his occurrunt:

I. *Sermones de Tempore, seu Dominicales*, dati sub prelum in imperiali Oppido Hagenaw Anno 1498.²¹

II. *Sermones de Sanctis*. Annus, Locusque editionis in obscuro est. Exemplum quod videram, in 4. folia postrema dudum amisit. Primum ita inscribebatur: Sermones de Sanctis perutiles a quodam Fratre Hungaro, Ordinis Minorum de Observantia comportati. Biga salutis intitulati feliciter incipiunt.²²

III. *Sermones Quadragesimales de Praeceptis, seu Praeceptorium Quadragesimale*, itidem Hagaw 1506.[!] prelo subiectum. Osvaldi ingenii partus est ille quoque Liber, qui *Gemma fidei* inscriptus pauciorum manibus teritur. Longa investigatione incidi tandem in unum Exemplum, quod cura PP. Franciscanorum Bavarorum Monachii

¹⁹ Gersei Pethő István fivérével, Gersei Pethő Ferenc jászóvári prépost segítségével telepítette le a minoritákat Sztropkón.

²⁰ OCCHIEVIA, Philipp, *Epitome vetustatum Bosnensis provinciae*, Anconae, 1776, 23–29.

²¹ RMK III. 39.

²² 1497 és 1516 közöttől öt kiadás ismert.

edacitati temporis subtrahit. Argumentum operis, et quod e re Tua, mi Alexi, esse poterit, clausula complectitur. Ea talis est, „Quadragesimale Gemma fidei intitulatum: tractatus de sacrosancta et orthodoxa fide Catholica, a quodam Fratre Hungaro Divi Ordinis Minorum de Observantia, ex Conventu Pesthiensi Eiusdem ordinis Guardiano, accuratissime recollectum; impressum ac emendatum a solerti, ac industrio Henrico Gran Calcographo, in Hagenaw, expensis, ac sumtibus providi, circumspectique viri Rinmann de Oringon, finit feliciter Anno Salutis nostrae 1505.”²³ Si Gonzagae superius laudato sit fides, Osvaldus *Aureo Pelbarti Rosario*, de quo non pridem addidit etiam Joannis Coronidem, seu Partem quartam,²⁴ cuius tamen hodie in Bibliothecis nostris ne vestigium quidem. Ceterum in suorum fronte Librorum nomen reticuit Auctor; satis ei fuit, se scribere *Frater Hungarum in Conventu Pesthiensi Fratrum Minorum de Observantia*. Excessit e vivis Anno 1511 circa dies adventus Divini Spiritus Sancti, Budae, et in Coenobio S. Joannis Evang. Tumulo conditus est. *Chronicon Provinciae Seu Urbarium Ad laud. Annos*. Ne Te, eruditissime Vir, distrahat memoria in decursu narrationis iniactae, Coenobiorum Pesthiensis, Budensis, Strigoniensis. Scito has aedes, Marianis A. 1444. et 48. ademptas nostris hominibus fuisse adsignatas, Turca, superiore saeculo ex Hungaria depulso, sive iure, sive Praesidum Ordinis voluntate, remigravere in haec coenobia Mariani Anno 1689.

Pelbartum et Osvaldum sequuntur (longo sane intervallo, utpote minus de re litteraria meriti) pauci alii. Habe et horum nomina: P. Nicolaus Baróthi Siculus A. 1657. in Sebesiensi, ad Eperiesinum sito Coenobio nostro, Sacer ad Hungaros Orator, A. dein 1662. Provinciae Salvatorianae Minister, dum adhuc Deffinitorem, et simul Philosophiae Lectorem, ageret, Sebesini collegit, ediditque Hungarice Librum in 8. cui titulus: *A Szent Bútsú méltóságának, és hasznának igaz értelmére való Tanácság*. Mandatum typis Cassoviensibus Anno 1659. nuncupatum autem Benedicto Kisdio optima memoriae Episcopo Agriensi.²⁵ Sublatus est e medio Baróthius senio ac lue pestifera 5. Novembris 1680. Szegedini.

P. Chrysostomus Gyöngyösi, alio nomine Fazekas, unus e Provinciae Custodibus Libellum Asceticum in II. hoc praefixo titulo: *Vellus Aureum beatificandae animae Leutschoviae* 1669. typis commissum²⁶ nuncupavit Principi Francisco Veszelenyio de Hadad, R. Hung. Palatin. Ipse ad Beatos e terris abiit Anno 1675. die 17. Julii Gyöngyösini.

Pater Joannes Abrahámffi Szakolczensis, Populo diu a Sacris erat Sermonibus: quatuor ex iisdem confecit tomos, qui tamen a calamo ad typum promoti non fuerunt.²⁷ Edidit vero binos Libellos, fovendae pietati idoneos Slavica lingua.

²³ RMK III. 141. (A megjelenés éve: 1507!)

²⁴ 1508. évi hagenauai kiadás: RMK III. 209.

²⁵ RMK I. 940.

²⁶ RMK I. 1501.

²⁷ Horányi, majd Szinnyei írói lexikonának forrása e levél.

Tituli horum sunt: *Kniska motlĕb. Naboznich*. Dicitur ille est Reverendissimo Domino Jacobo Haskó Praeposito Vág-Ujheliensi, impressus Tyrnaviae Anno 1693.²⁸ Psalteria, Lingua perinde Slavica, et prelo Brunensi Anno 1697. commissa,²⁹ quod in Actis Provinciae signatum offendi, at Exemplum illorum Psalteriorum, aut *Psalterii*, ut plura de eo mihi constarent, irrito labore quaesivi, obiit Szakolczae die 16. Aprilis 1728.

P. Adamus Krapff Cremnicii primam aspexit lucem, in Transilvania autem adolevit. Inter Fratres Minores vitam reliquam agens, sua potissimum studia ad sacros sermones erudite concinnandos, qui tanto maiorem fructum referrent, ex Auditoribus, convertit; eam ob rem Interpretes S. Scripturae crebra lectione fecit sibi familiares. Nihil quidem ex suis exhortationibus emisit in lucem, ex reliquis tamen lucubrationibus, duo confecit opuscula, quibus pietatem aleret. Primum inscribitur: *Két gyümölcsöző Olajfák*. Zach. 4. v. 3. in 8vo maiusculo. Servit fundendis precibus SS. Francisci Seraphici, et Antonius Paduanus[!], velut binae Congregationis, in una Ecclesia Gyöngyösiensi erectae Patroni honorantur, et implorantur. Dedicatum est Episcopo Agriensi, Gabrieli Erdődio. Prodiit ex Typographaeo Budensi, Anno 1726.³⁰ Alterius opusculi in 7a[!] ibidem impressi talis est inscriptio: *Dütsöséges Szerafim Szent Ferencz Atyánknak Regulája*. Libelli dedicatione Maecenas D. Paulus Kada, Praenobilis Gyöngyösiensis laudatur. Materia, quam pertractat in eo Scriptor, sunt Capita Regulae nostrae, quae videntes arctius stringunt presse relata, in gratiam Fratrum, quos Laicos dicimus, eorundem causa sunt adiectae praeter salubria monita, etiam pia praecationes Anno 1734.³¹ Quod facta eius attinet; Pthysi laborans, Ecclesiae remediis procuratus, dictae in Adamum mortis sententiae paruit 23. Martii Anno 1741. Szécsénii.³²

His praeponi debet P. Gabriel de Pétsvaradino, quantum conicio, a loco originis ita cognominatus. Is munere vicarii (iam monui hac appellatione olim venisse, Praefectos Familiae, seu Vicariae Hungarorum observantium prius, quam Provinciam erectam haberent) Anno 1509. in Comitibus Újlakianis in Sirmio Celebratis sibi primum, Anno vero 1511. Athiae iterum imposito probe perfunctus, animum ad invisenda sacra Palaestinae loca adiecit. Abiit Hierosolymas, prius hic peregrinus Anno 1514. revertit 18. Quae hoc itinere, et tracta in sacris illis locis mora usu excepit, gratia eorum, qui peregrinis rebus afficiuntur, chartae consignavit, imo et typis mandavit, ad cuius, nescio, typographaei, quod iniuria typi collectorum nomen proditum non habet, in exemplo nobis Tyrnaviae 1766. a Cl. P. Stephano

²⁸ RMK I. 1741.

²⁹ A szlovák zoltárkönyvből (Brünn, 1697) a szakirodalom ma sem ismer példányt.

³⁰ Nottenstein János György 1733. évi katalógusában így szerepel a kötet: *Két gyümölcsöző olajfák, azaz Szt. Ferenc, Szt. Antal congreg. regulái*, 8-r., 25 denár. GÁRDONYI Albert, *Magyarországi könyvnyomdászat és könyvkereskedelem a 18. században, különös tekintettel Budára és Pestre*, Budapest, 1917, 11. Szinnyei írói lexikona Danielikre és Sándor Istvánra hivatkozva közli az 1726. évi megjelenést.

³¹ Petrik, V, 342.

³² Krapf Ádám halálának éve a szakirodalomban: 1744.

Kaprinai e S. J. ostenso, nulla licet sui parte, vitiato. Annus Editionis perinde desideratur. Opusculum in 4. Gothicis, ut loquimur, characteribus exaratum, haec in fronte habet compendiosa quaedam, nec minus lectu jucunda: Descriptio Urbis Jerusalem, atque diligens omnium locorum Terrae Sanctae in Hierosolimis adnotatio, per quemdam in Christo Patrem, Fratrem Gabrielem natione Hungarum Divi Francisci Ordinis de sacra observantia luculenter: nam ea ipsa loca propriis conspexit oculis: congesta, ac breviter per eundem comportata feliciter incipit: compendium Locorum Terrae Sanctae etc. in extrema autem parte: „Finit opusculum, sive compendium Locorum Terrae Sanctae intra et extra Civitatem Hyerosalem existentium Amen. *Frater Gabriel* ad laudem Jesu, Filii Dei vivi Hyerosolimis pro nobis crucifixi etc. Amen. *Frater Gabriel* de Pétsváradino.”³³ De tempore, quo noster hic peregrinus e terris ad supernas Hyerosolimas profectus sit, nihil habent domesticae memoriae. Sed neque plures suppetunt Scriptorum, quorum nominibus, et lucubrationibus Tuus a me, Vir Eruditissime, catalogus locupletari possit. Nempe nostris hominibus, retroactis maximi binis saeculis, res litteraria nequaquam magno loco fuit; utinam aliquando sit! In mea collectione, quam cum Annalibus Provinciae luci publicae adparo,³⁴ plures Scriptorum habent nomen; sed mihi licuit recensere etiam Confratres Moravos natione, aut Bohemos; illos item, quorum MSS. dumtaxat retinemus, et qui libros latine editos, lingua vernacula reddiderunt; quales Auctores excluduntur Tuis Rubricis, nec immerito: parum enim splendoris affundunt nostrae nobili Patriae a Te nuper laudatus P. Josephus Telekius, praeter vitam S. Rosaliae Panormitanae,³⁵ non paucos sacros sermones Hungaricos dedit in publicum. Vix ille tibi praesto est, ad haec uberius referenda, si eum aliquo Tuos inter Scriptorum loco dignum propterea existimes. Et his, Tuae de Salvatorianis praeceptae, quod non satis responderimus spei, rerum penuriam causeris, velim, non nostram in conquirendo desidiam.

Est porro, quod ego quoque a Te, Vir eximie, vicissim praestari cupio. Ordinum religiosorum, quorum viris alicubi cohabitant Salvatoriani, proinde etiam Clericorum Regularium de Scholis Pii initia in Hungaria attingo meis in Annalibus,³⁶ Franciscus Kazius e S. J.³⁷ alio, alio vester Clarissimus Desericius (non exactus si fateri licet Annorum Explorator in Historia Episcopatus Vácien-

³³ Első kiadása: Bécs, 1519 k. (RMK III. 5098.) Magyar fordításban kiadta Holl Béla (P. G., *Jeruzsálemi utazás*, Budapest, 1983 (Magyar ritkaságok).

³⁴ Blahó Vince ferences rendi történétíró e munkájának kéziratát a Magyar Ferences Könyvtár őrzi (*Annales Provinciae Hungariae Sanctissimi Salvatoris Ordinis Minorum [...] ab Anno MCCCXXXIX. [...] ad Annum MDCCLXX.*)

³⁵ TELEK József, *Tavaszi rózsza, azaz Panormi szűz Szent Rozália életének sommája...*, Kassa, 1757. Petrik, III. 613.)

³⁶ Lásd az 34. jegyzetet.

³⁷ KAZY, Franciscus, *Historia regni Hungariae, III, Tyrnaviae*, 1749, p. 229. (Az 1678. évnél.)

sis³⁸) anno scribunt venisse in Hungariam e Polonia, et quidem Warsavia huius Calasanctianae familiae Colonos. Tu certum annum, Urbem praeterea Polonorum, ex qua, et ad quam apud Hungaros, cuiusve auspiciis immigraverint, significabis: Adde paucis, quo praeterea anno, cuiusve invitatu, aut munificentia Vacium, Szegedinum ad Annaeum in Zaránd oppidum, et recentissime Colocam subiverint memorati Tui Ordinis Sodales: non enim te ignarum puto rerum domesticarum, qui de externis adeo praeclare mereri pergis. Age idem deinceps quoque, ut ad meditati operis calcem propediam, et feliciter decurrat insignis labor. Interim quam optime Vale.

Scribebam Cassoviae 20. 10bris 1768. Bajulum, qui expensas non requirat ad has perferendas.

[P. S.] Nostrorum more Piorum Patrum sit signo praedita charta Crucis.

6

Teleki József Horányi Eleknek*

Acsa, 1769. február 9.

Késve megkapott levele az indoka hallgatásának. Egy hétig Pesten tartózkodott, egyszer az ablaka előtt látta Horányit elmenni, de találkozniuk nem sikerült. Cornides üdvözlí, Szirákon hagyta a Horányi által kért könyvek jegyzékét, kettő ezek közül: Wernischek Jakab és Dezericzky Ince egy-egy műve. Ha Hugo Grotiust Cornides nem tudja megszerezni Bécsben, elküldi Erdélyből sajátját. A többire, mihelyt Szirákról és Bécsből visszatérnek, gondja lesz.

Admodum Reverende Pater!

Epistolam Tuam nescio quo fato oberrantem tardius quam par erat, accepi, eo nimirum tempore dum Vindobona domum redire constituerem, quam unicum silentii longioris causam pro Tua in Amicis indulgentia acceptam habeas oro. Vidi Te Pestini ante fenestram domus, in qua me morari contigit, praetereuntem ac subito vestigiis Tuis institi irritato tamen successu cum mihi per totos 7 dies, quos Pr.[?] in illa Urbe pie transegi suavissimo amplexu frustratum esse oportuerit. Quare Litterae, quae vicem Colloquii supplere debent. Cornides noster, qui te quam humanissime salutatur, nescio quo casu Sirakini reliquerat Librorum, quos habere cupiebas, elenchum. Duorum tamen nomina memoria tenuit utpote, Veritsek Floram Pannoniae³⁹ et Desericii [...] Tomum primum.⁴⁰ At vero licet assi-

³⁸ *Historia episcopatus dioecesis et civitatis Vaciensis*, Pest, 1770, 195. (1667-ben érkeztek a piaristák Privigyére.) A privigyeyi piarista iskolát 1666-ban alapította Pálffy Pálné özvegy Khuen Franciska.

* **K.:** PMKL, Manuscripta vetera (1.2.a), Series altera, jelzet nélkül: Collectio epistolarum transcriptarum ad P. Alexium Horányi exaratarum, pp. 20–21. Egykorú másolat.

³⁹ Wernischek János Jakab, Mígazzi bíboros házi orvosa a *Genera plantarum cum characteribus suis essentialibus et naturalibus* (Viennae, 1764) című művének előszavában *Flora Hungarica* címmel készülő műve megírásáról adott hírt és ahhoz kérte tudóstársai segítségét. A mű nem jelent meg.

duus fuerit in pervagandis omnibus Bibliopolis neutrum tamen hucdum invenit. Hugonem Grotium de veritate Religionis si invenire Viennae non possit, suum quem Transilvania habet, offert. Reliquorum ubi Sirakinum et inde Viennam reduces erimus, curam habebit. Dicam enim quod res est, octo aut decem dierum spatio rursus Viennae esse debeo, ac si quid deinceps etiam jusseris, me voluntati Tuae impense comendatus sum, et ero Admodum Reverende Pater

Tibi

devinctissimus Josephus Comes Teleki

Atsae die 9. Februarii 1769.

7

Horányi Elek Pray Györgynek*

Velence, 1769. dec. 4.

Régi barátságára emlékezve reménykedik támogatásában. Emlékezteti pozsonyi találkozásukra, segítségkérésére a jezsuiták számbavételében. Akkor segítségét ígérte. Kéri, ösztönözze Pejacsevics pozsegai rektort a délszlávok, Kaprinai István történészt a magyarországiak és erdélyiek műveinek közlésére. Nekik levelet ír. A *Bibliotheca scriptorum Societatis Jesu* (Alegambe, Sotwell) és Czvittingernél szereplőknél csak a kiegészítésekre és helyesbítésekre van szüksége. Kéri Praytól saját életrajzát és műveinek jegyzékét, továbbá a ma élőkét (Faludi Ferenc, Makó Pál, Kollár Ádám és mások).

Georgio Pray e S. J., Viro amicissimo et de Hungária eximie merito

Alexius Horányi S. P. D. S. P.

Ego vero, Vir Clarissime, iam dudum tuam erga me probavi amicitiam, deque inita Budae vivo adhuc Patre Gabriele⁴¹ mihi plurimum sum gratulatus: sed quod huic singulari aliquo humanitatis officio nondum responderim, aequae acerbe tuli; et ultro ferrem si te in tuenda confirmandaque amicitia minus constantem esse putarem. Hac de caussa tantum abest, ut verear hominum livore atque maledicentia armatorum opera ab hac semel suscepta te avocari, ut potius ex ea confidam in meas, quas illustrandae Patriae gratia molior, res plurimum praesidii, atque ornamenti derivari. Atque ut tribus (proverbio utar) verbis omnia sensa animi mei patefaciam, revoca quaeso tibi in memoriam diem illum, quo Posonii aliquot horarum spatio tecum svavissime otio litterarum vacaturus de litteraria Hungariae Historia disserui; ad quam contexendam adcuratori ordine (licet multa congesserim, et ultro in adversaria mea referam) tuam quoque opem flagitavi, ne dicam imploravi, eo quod me ieiunum animadverterem in iis recensendis, quae Societati

⁴⁰ Vagy a *De initiis et majoribus*, vagy a Pray Györggyel folytatott vita első kötetéről van szó.

* **K.:** Budapesti Egyetemi Könyvtár, Kézirattár, Epistolae euditorum originales – Tudóslevezelés Andreas Peninger névéhez van beosztva. (Régi jelzete: G. 116. sz. III. k. 97. J.). Eredeti. **M.:** GÁLOS Rezső, *Horányi Elek levele Pray Györggyhez*, Irodalomtörténeti Közlemények, 1931, 91–92.

⁴¹ Horányi Elek apja 1747-től Pest-Pilis-Solt vármegye alispánja, királyi tanácsos.

Jesu Hungaricae plurimum decoris possent conciliare. Talia dicenti tuum studium offerebas, apertisque significabas verbis labori coepto acrius insistendum esse, quo de Patria Civibusque meis laudabiliter mererer. Et certe, non dubita, tuis hortatibus obsequar; sed te quoque oro propter meum tui et Patriae nostrae amorem Clarissimos Viros Franciscum Xav. Pejatsevich Rectorem Posegae et Stephanum Kaprinay Historicum excitare velis, ut mihi pro singulari erga societatem et Patriam amore ille Croatas, Sclavos, Dalmatas; iste Hungaros et Transilvanos operibus in lucem hominum emissis celebres communicet. Praetereantur ii, quos Clarissimi Viri Alegambe, Sotwellus,⁴² Czwittingerus memorarunt (nisi aliquid mancum esset praesertim in ultimo Scriptorum) hos tantum desidero, quos illi vel praetermiserunt, vel si vixissent ad nostra usque tempora libris editis claros conspexissent. Habes, Vir amicissime, animi mea sensa; paucis multa indicare volebam. Tu secundas mihi suffeceris vires, ego certe fontem, ex quo aquas hauriam, coronabo. Vale, et me ama, vel potius rerum tuarum, studiique in Patriam tui amantissimum redama. Scribebam Venetiis 4. Decembr. MDCCLXIX.

P. S. Responsurus mihi inscribas epistolam a M. P. Alexie Horányi d. C. R. des Ecoles Pietuses presentement. Par Vienne, Laybach Triest a Venise. Fere mihi excidit, quod a te multis contendo verbis: scilicet responso tuo adiungas, quando tibi commodum est Attico Stilo Annum Natalem, studia et opera a te edita; Tu enim rerum tuarum optime conscius es. Hoc ipsum praestabis, cum tibi novissimi sint, circa Clarissimos viros Franciscum Faludium, Paulum Makonem, Kollarium⁴³ et alios, si libet adiciis. Scio enim te et manu et ingenio plus posse multis, et velle illis, quos et gratos et amicos toto vitae tempore futuros tibi persuades; me quidem talem futurum persuadeas velim. In indicandis operibus libertatem: qua uti non abuti volo, concedis. – Clarissimis Viris Pejacesevicho et Kaprinayo post triduum quoque scribam.

[A külzeten:] Admodum Reverendo Patri et Clarissimo Viro Georgio Pray e S. J. Scriptori Hungaricarum rerum celeberrimo Par Laybach Vienne en Autriche a Presbourg

⁴² *Bibliotheca scriptorum Societatis Jesu, opus inchoatum a R. P. Petro Ribadeneira, et productum ad annum 1609: continuatum a Philippo Alegambe ad annum 1643; recognitum, et productum ad annum 1675, a Nathanaelo Sotwello, Rome, 1676.*

⁴³ Kollár Ádám Ferenc

Horányi Elek Cornides Dánielnek*

Velence, 1769. december 9.

Tíz éve kitartóan dolgozik, hogy magyarországi historia litterariáját teljessé tegye. Mivel ez egy ember erejét meghaladja, segítségét kéri: azokról az erdélyi írókról szeretne adatokat kapni, akiket Bod Péter *Magyar Athenásában* nem említ.

Danieli Kornides Viro amicissimo Alexius Horányi S. P. D.

Virorum doctrina florentium, librisque editis illustrium molimina litteris consignare laudabile semper institutum fuit; hoc ipsum cultiores populi sequuti sunt, hoc tamquam viam aptissimam ad provehendam litterarum gloriam et maiestatem < tamquam viam aptissimam > omnis Graecorum et Romanorum sapientia probavit. Ex his facile adsequi potes animi mei sensa, quae tibi clarius, vir eximie, aperiam. Decennium est, quod eo vigilas et studium contulerim, et in exteris etiamnum Regnis conferam, ut absolutam Hungariae litterariae Historiam et ab omni partium studio alienam contexerem, et Lucina adspirante oculis hominum Eruditissimorum sisterem conspiciendam. At hoc argumentum non unius sed multorum hominum conatibus definitur. Quare age Vir amicissime, et Transilvanos, quos Bodius praetermisit,⁴⁴ describas; editiones, natale solum, otium litterarium manifestes. Habes animi mea sensa. Tu interim Vale et mihi secundas vires suffice; fontem ex quo aquas delibabo, coronabo.

Scribebam Venetiis 9. Xbris 1769.

PS. Inscribe Epistolam A R. P. Alexie Horányi D. S. J. N. C. R. des Ecoles Pietenses Par Bude Vienné Laybach Triest a Venise. Nobilissimos Comites Telekios nomine meo plurima salute adficies. Haec properante calamo; plura ubi haec tibi non displicuisse animadvertite. Vale iterum et meos conatus adiuva.

[Címzés:] a Monsieur Monsieur Daniel Kornides chez Mr. le Comte du S. E. R. Joseph Telekide Szék presentement Par Vienné en Autriche Presbourg Bude Debreczin < Clausenburg a M. Vasarhely en Transilvanie > < per Aßod Sirok > < ...? >

[Pecséttel.]

* **K.:** Evangélikus Országos Levéltár, Arch. Gen. Eccl. V/36/2, f. 61. Eredeti.

⁴⁴ BOD Péter, *Magyar Athenas*, Szeben, 1766.

Horányi Elek Kaprinai Istvának*

Velence, 1769. december 13.

Tíz éve kitartóan dolgozik, hogy magyarországi historia litterariáját teljessé tegye. Mivel ez egy ember erejét meghaladja, segítséget kért Pray Györgytől. Ő ajánlotta, forduljon Kaprinaihoz. Kéri segítségét, hogy a magyarországi és erdélyi, különösen jezsuita szerzők adatainak gyűjtésében segítsen.

Clarissimo atque Hungaricarum rerum studiosissimo Viro

Patri Stephano Kaprinai e S. J.

Alexius Horányi e Scholis Piis Salutem plurimam dicit.

Virorum doctrina florentium, librisque editis illustrium molimina litteris consignare laudabile semper institutum fuit; hoc ipsum cultiores populi sequuti sunt, hoc, tamquam viam aptissimam ad provehendam litterarum gloriam, et maiestatem omnis Graecorum et Romanorum sapientia probavit. Ex his facile, Admodum Reverende Pater, adsequi potes animi sensa, quae tibi clarius patefaciam. – Decennium excurrit, quod eo vigilias et studium contulerim, et in exteris etiam regnis conferam, ut quantum fieri potest, plenam et adcuratam Hungariae litterariae Historiam, et ab omni partium studio alienam contexerem, et Lucina adspirante oculis hominum Eruditissimorum sisterem conspiciendam. At, cum argumentum hoc minime unius hominis viribus, et conatu definiri, sed aliorum quoque studium requiri animadverterem, opem a Clarissimo Viro e Societate tua Georgio Pray postulavi. Amicissimus et humanissimus Vir voluntate mea intellecta Auctor fuit, ut ad te continuo harum rerum peritissimum, studioque benemerendi de Patria insignem scriberem, si votorum meorum metam adsequi desiderarem. Et, quoniam talem Virum te fore mihi firmissime persuadeam, qualem dudum rebus meis promovendis optabam, oro, atque obtestor, ut Hungarorum et Transilvanorum praeclara ingenii monumenta in lucem hominum emissa manifestare, horum natale solum, studiorum rationem, vitae conditionem, vicissitudines, exitum etc. indicare velis. Ad hanc classem refero, qui opus peregrino idiomate conscriptum in nativum transtulerunt. Intellego Viros potissimum describi e Societate tua omissis iis quos Cl. Viri Alegambe, Sotvellus vel Czwittingerus memorarunt, nisi aliquid maci, praesertim apud ultimum latere iudicares. Haec ni fallor, Vir Amicissime, spatio novem Hebdomadum absolvi possunt, ad quod Te amor, quo duceris in Societatem et Patriam tuam incendet plurimum atque inflammabit.* Paucis multa depromere volui: Tu mihi Vir Clarissime secundas sufficies vires. Manum operi quam proxime admoturo fortunatum Veteris Annii exitum, et novi exordium precor. Vive ad Societatis et Patriae tuae decus, quam diutissime

* **K.:** Budapesti Egyetemi Könyvtár, Kézirattár, Epistolae eruditorum originales – Tudóslevelezés. Horányi Elek Kaprinai Istvának.

incolumis, et vale meisque conatibus impense fave. Scribebam Venetiis 13. Xbris MDCCLXIX.

P. S. Responsum daturus A. R. Pater hoc modo inscribes Epistolam: a R. P. Alexie Horányi d S. J. N. C. R. des Ecoles Pieteuses. Par Presbourg, Vienné Laybach, Triest a Venise.

Scripsi superiori anno ad te epistolam, huc vix accepisti, cum nullam habuerim responsum.

[Címzés a külzeten:] Admodum Reverendo atque Eximio Patri Stephano Kaprinai e Societate Jesu Rerum Hungaricarum Scriptori disertissimo. Par Vienné en Austriche Presbourg a Tyrnavia.

[Pecséttel.]

10

Horányi Elek Weszprémi Istvánnak*

Velence, 1769. december 17.

Tíz éve kitartóan dolgozik, hogy magyarországi historia litterariáját teljessé tegye. Mivel ez egy ember erejét meghaladja, segítségét kéri. Teleki Józseftől megkapta Bod Péter *Magyar Athenását*, abból értesült Weszprémi tervéről. A Czvittingernél és Bodnál nem szereplő magyarországi orvosok életrajzának és műveinek, a náluk hiányzó adatoknak a leírását vagy leíratását szeretné postán megkapni. Azokról is, akik idegen nyelvről magyarra fordítottak, vagy Magyarországon nem magyar nyelven írtak.

Clarissimo Viro Stephano Weszprémi
Alexius Horányi Salutem Plurimam Dicit.

Virorum doctrina florentium, librisque editis illustrium molimina litteris consignare laudabile semper institutum fuit; hoc ipsum cultiores populi sequuti sunt, hoc, tamquam viam aptissimam ad provehendam litterarum gloriam, et maiestatem omnis Graecorum et Romanorum sapientia probavit. Ex his facile, Vir Clarissime, adsequi potes animi mei sensa, quae tibi luculentius patefaciam. Decennium excurrit, quod eo studium, et vigiliis contulerim, et in exteris etiamnum regnis conferam, ut absolutam Hungariae litterariae Historiam, et ab omni partium studio alienam contexerem, et Lucina adspirante oculis hominum eruditissimorum sisterem conspiciendam. At hoc argumentum, cum non unius hominis viribus, et conatu definiri, sed aliorum quoque operam necessariam esse animadverterem, hanc a te, Vir Clarissime, requirendam existimavi. Fortasse cogitabis me esse imprudentem, ne dicam temerarium propterea quod te gravissimis quotidie in civitate amplissima occupationibus implicitum interpellem; ita equidem hoc metuerem, si adeo illiteralis esses, ut his omne tibi tempus, quin aliquod Patriae

* **K.:** OSZKK, Quart. Lat. 1980/I, pp. 1107–1108. Eredeti. **M.:** *Weszprémi István levelezése*, nr. 54.

illustrandae, et amicorum temporibus transmittendum putes, eripi patereris. Etenim, cum paucos ante menses Clarissimi Petri Bod Hungaricas Athenas ab Illustrissimo Comite Josepho Teleki de Szék dono acceptas evolverem, et forte nomen in meos oculos incurrisset tuum, continuo gratulabar a te id oneris susceptum fuisse, quod ad litterariam Patriae ac Historiam augendam et ornandam quam maxime pertineret.⁴⁵ Quare te oro, Vir Clarissime, ut pro tua singulari humanitate, ac debita in Patriam pietate vitam Clarissimorum natione Hungarorum medicorum et egregia, ingenii monumenta describas, vel describi cures intra novem hebdomadam spatium occasione publici tabellarii mihi transmittenda. Praeteribis eos, quos Czwittingerus, et Bodius memorarunt, nisi aliquid mancum esset vel imperitum. Huc et illi referuntur, qui opus peregrina lingua conscriptum Hungarice reddiderunt, vel magis usitato in Hungaria idiomate notius reddiderunt. Nam et hi, si officio suo rite fungantur inter Scriptores eximium merentur locum; cum saepe difficilius sit peregrinum scribendi modum nativo exprimere, et sic Auctoris ingenium induere, quam proprio Marte libellum specie novitatis vestitum in vulgus emittere. Paucis multa indicare volui. Horum, dum faustum avide praestolor eventum, Tibi Vir Clarissime felicem veteris anni exitum et optatissimum novi auspiciis ex animo precor. Vale, et meis conatibus fave. Scribebam Venetiis 17. Decembris 1769.

Epistolam inscribes responsurus a Réverend Pere Alexie Horányi D. S. J. N. C. R, des Ecoles Pietieuses presentement. Par Vienné en Autriche, Gratz, Laybach, Triest a Venise.

[A külzeten:] Excellentissimo ac Clarissimo Viro Stephano Weszprémi Medicinae Doctori et Inclytae Liberae Regiae Civitatis Debreczinensis Physico Ordinario Par Vienne en Autriche Bude Agria Tokai a Debretzin

[Pecséttel.]

[Weszprémi feljegyzése:] Percepi die 30. Decembris 1769.

Horányi Elek Kollarich Joakimnak*

(Vence), [1769. december]

A pálosok íróiról kér adatokat.

⁴⁵ Bod Péter *Magyar Athenásában* (p. 328.) így ír Weszprémi tervéről: „Segélje az Isten, hogy a’ mint meg ígérte, a’ Magyar Nemzetben élt Orvos Doktoroknak életeket is ki dolgozván botsáthassa Világra.”

* A 11. sz. levélben említi Kollarich.

11

Kollarich Joákim Horányi Eleknek*

Pest, 1770. január 31.

Örömmel töltötte el Velencéből küldött levele, amelyben kérte, hogy irodalmi művéhez a pálosok emlékeiről tájékoztassa. Sok a rendi elfoglaltsága, mégis, a barátság, a téma, hazája és vallása szerete-
te siettetta a régi időktől máig élt művelt rendtagjairól írt lista elküldését: részletes felemlítésüket az idő mostohasága akadályozza. Külön megemlíti Esterházy Imrét, annak magyar nyelvű művét.

Viro Erudito Alexio Horányi e Scholis Piis

P. Joachimus Kollarich Ord. S. Pauli Primi Emeritae Definitor,
et ad Inclitam Tabulam Regiam Agens Provisor Provinciae
Salutem Plurimam Dicit.

Libenter legi Epistolam Tuam Vir Erudite Venetiis exaratam, qua ut doctae Lucubrationi Tuae Hungariae Litterariae e monumentis candidi ordinis mei Paulini quidpiam adiicerem, interpellas: sapienter id quidem, et laudabiliter, ast tempus angusto, novem nimirum hebdomadarum (*reseratis in Excelsa*) Circulo coarctasti[?], hac potissimum anni Periodo, qua foris Jurium dicendorum reseratis in Excelsa Curia Regia Hungarica causas Provinciae meae agere, et defendere ex officio mihi incumbente necesse est. Amore nihilominus amicitiae, amore insignis studii Tui, amore denique Patriae, et Religionis meae illustrandae pro ratione temporis submitto Tibi in advolutis quosdam e mea Religione Viros, pietate, studio, ac doctrina insigniores, non nisi tamen (sicut desiderasti) Hungaros, Dalmatas, et Croatas, sine partium studio conscriptos, qui nedum sub priscis lectissimis Hungariae Regibus, sed et recentioribus saeculis usque in praesentiarum floruerunt. Copiosiorrem texerem hujusmodi Scriptorum Cathalogum, si memoriam eorum incineratis Nobilissimis Hungariae Bibliothecis Turcarum, Tartarorumque furor immanis non sepelivisset. Sunt et alii, qui ex virtute humilitatis nomina, scriptis, quamvis evulgatis, subticuere, talis unus est (ut compendiosus sim) Reverendissimus Pater Paulus Eszterházy ex illustri Hungariae Comitum Palatinorum prosapia, hodie Dignissimus Candidi Ordinis mei Generalis de Romano S. Apollinaris Collegio Theologus Sacrosanctae Theologiae Doctor, qui amoeno Patriae linguae stilo vitam B. Margaritae de Cortona vulgato sine nomine libello, conscripsit.⁴⁶ Adjeci Cathalogo Oratorem illum, quem sub Censura mea conspexisse memoras hucdum Orbi ignotus, proxime typis posthumis innotescet. His alioquin pauculis, si desiderio Tuo Vir Erudite satisfacere, plurimum gratulabor, pro labore meo praemii

* **K.:** PMKL, Manuscripta vetera (1.2.a), Series altera, jelzet nélkül: Collectio epistolarum transcriptarum ad P. Alexium Horányi exaratarum, p. 24. Másolat.

⁴⁶ *Kortonaí Szent Margitnak csudálatos megérése és penitenciája tartása... most ujjonan az híveknek, s-ő képpen bánósúknak lelki vigasztalására* egy valaki [ESZTERHÁZY László Pál] által magyarra fordítottat, Sopron, 1757¹.

dabis aliud nihil, quam ut mihi quoque liceat in amicitia Tua Constanter perseverare. Val[e] Vir Erudite! et Patria, Religione, Praenobilique Prosapia Tua dignissima studia feliciter prosequere. Dabam Pestini ex Museo meo Pridie Calendarum Februarii Anno 1770.

12

Blahó Vince Horányi Eleknek*

Kassa, 1770. március 21.

Czvittinger és Wadding adatának a *Biga salutis* szerzőségére vonatkozó decemberi kiigazítását megerősíti a kéziratot ferences krónikából. Ír Szentmiklósi Mihályról, Kósa Ödönről és Rusvai Lőrincről.

Admodum Reverendo Patri, ac Clarissimo Viro, Alexio Horányio e Scholis Piis Vincentius Blahó Ordinis Minorum Provinciae S. Salvatoris Plurimam Salutem Dicit.

Ne ocius, ac volebas, Vir Clarissime, rescriberem, sacra octiduana solitudo, in qua, me Directore, Fratres suum exercebant Spiritum, impedimento fuit; ea solutus cura ad respondendum me accinxi: si indiculus exaratarum litterarum non me fallit. Epistola, quam 20. Decembris Anno 1768. ad Te Vacium direxeram,⁴⁷ Pelbarti de Themesvár, Oswaldi de Lascho, Gabrielis a Péts-Varadino, Nicolai Barothi, Chrysostomi Gyöngyösi, Adami Krappfi opera, vel Libellos, cum Inscriptionibus forte, et argumentis summatim expositis; forma item Editionum continet: ex qua etiam refelli poterit Czvittingerus, dum Sermones de Sanctis, Biga Salutis, inscriptos Michaeli de Hungaria (Wadingus autem Pelbarto de Themesvár⁴⁸) perperam adtribuit. Omnimode enim certum est: Sermones illos partum esse nostri Oswaldi de Lascho Pesthiensi in Monasterio ut plurimum elucubratum. Fidem, praeter alia monumenta, facit nostrum vetus manuscriptum Chronicon.⁴⁹ Neglexi forte aliqua circa vitae genus, aut opuscula horum Exemplorum? Sines, Amice, ut ego summam provinciam, haec in Catalogo nostrorum virorum illustrium curatius tractandi. Sed notitiam et horum, qui opus

* **K.:** PMKL, Manuscripta vetera (1.2.a), Series altera, jelzet nélkül: Collectio epistolarum transcriptarum ad P. Alexium Horányi exaratarum, pp.15–20, 32 (csak egy lapon, csonka). Másolat.

⁴⁷ 5. sz. levél.

⁴⁸ WADDING, Lucas, *Scriptores Ordinis Minorum*, Romae, 1650, 270–271.

⁴⁹ Kéziratot ferences krónika. Blasii de ZALKA et continuatorum eius *Chronica fratrum minorum de observantia provinciae Boznae et Hungariae* = Franciscus TOLDY (ed.), *Analecta Monumentorum Hungariae historicorum literariorum maximum inedita*, I, Pest, 1862, 213–315. Reprint kiadása Érszegi Géza gondozásában: Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, 1986. – A ferences krónika kéziratáról és a vonatkozó bibliográfiáról: KEVEHÁZI Katalin, *Ferences krónika = Magyar művelődéstörténeti lexikon*, III, főszerk. KÖSZEGHY Péter, Bp., Balassi, 2005, 84–85.

aliquod latinum Hungarico idiomate donarunt, expetis. Nominasti Rusvaium,⁵⁰ Szent-Miklósium,⁵¹ Telekium,⁵² Kosam.⁵³ Szent-Miklosius inter Scriptores Salvatorianos locum non habet, nisi eius industriae adpingam Libellum, *Evagatorium, sive Sermones XIII. Michaelis de Hungaria universales* etc. inscriptum,⁵⁴ de quo doctissimam in Epistola crism instituisti. Favere posset opinioni meae cetera infirmae quod de Michaele Szent-Miklósio scribitur in Urbario sive manuscripto Chronico nostrae Provinciae, fol. 36. suis verbis: „Tempore Fratris Francisci de Banya (id est circa Annum 1481.) fuit quidam Frater Michael de S. Nicolao, existens etiam adhuc in habitu saeculari Doctor, qui erat mirae simplicitatis, et humilitatis, et in Conventu Strigoniensi, Fratribus ad id aptis legebat Sententias.”⁵⁵ Libros nimirum Sententiarum.⁵⁶ Hic ratio, si a tempore, quo Szent-Miklósius floruit, et Evagatorium prodiit; a nomine item Auctoris petatur, subsistit. At noster hic Michael edidisse aliquid nihil proditur. Idcirco ne plagii aliquando reus peragar, Evagatorium illud manumitto, clamet ad Dominum, qui melioris fidei, at noster Michael Szent-Miklósius sit possessor. Kósa Eugenius, qui Historiam Minorum Provinciae Hung. Sanctae Mariae molitur, extra coetum Salvatorianorum est. Rusvai Laurentius meae Provinciae quondam Sodalis, gente Jazyx, Jász-Ápátensis, inter Fratres Minores, quibus Gyöngyösini Anno 1721 aggregatus est, Theologiae doctore, Lectoris, ut vocamus, Generalis, praerogativas meruit. Sermones sacros dum ex Ambone diceret populo acceptissimos, S. Scripturae accomodo sensu condiendi artificium probe novit. Triumphalem illum diem 12. Julii 1745. quo Jazyges, et Cumani avitas libertates sibi restitui gratulabantur,

⁵⁰ Rusvai Lőrinc (†1755), minorita szerzetes, Giuseppe Maria Prola jezsuita szerzetes művét fordította le olaszból (*Örök élet napja, a boldog balál órája...* Eger, 1756, 1757, Kolozsvár, 1789).

⁵¹ Szentmiklósiról lásd a levél folytatását.

⁵² TELEK, Josephus, *Antiqua facies Provinciae Hungariae SS. Salvatoris Ord. Fratrum Min. de observantia, dum haec circa annum 1457 post pium S. Joannis Capistrani obitum in 10 custodias extenderetur ac filii ejus nostro 1742 in suis 72 conventibus flores honoris et gratiae sub humilitate S. P. N. Francisci ubertim producerent* (Historiae chronologicae Provinciae Hungariae Ord. Min. S. P. N. Francisci sub nomine et protectione SS. Salvatoris Christi Jesu in humili Seraphico Spiritu militantis pars I.); UŐ, *Nova facies Provinciae Hungariae SS. Salvatoris Ord. FF. Minorum strict. observantiae, dum haec post iteratas priorum 20rum saeculorum desolationes, veluti phaenix e cineribus rediiva denuo circa annum 1757 in conventus 27 et 5 residentias excresceret atque filii ejus benedivente Domino numero in humili Seraphici Patris Francisci spiritu fructificarent suavitatem odoris* (Historiae chronologicae Provinciae SS. Salvatoris Ord. Min. str. obs. pars II.).

⁵³ KÓSA, Eugenius, *Antiquarii S. Mariae in Hungaria Ord. Min. S. P. N. Francisci Strict. Observantiae Collectanea, quorum partes: prima: Provinciam ipsam, altera modernus Conventus, tertia abalienatos et desolatos exhibent ab anno 1206. ad annum usque 1774.* (Kézirat a Magyar Ferences Levéltárban.)

⁵⁴ Michael de Hungaria latin nyelvű prédikációi az 1480-as évek elejétől 1621-ig gyakran megjelentek.

⁵⁵ Idézi: TARNAI, „A magyar nyelvet írni kezdik”: *Irodalmi gondolkodás a középkori Magyarországon*, Budapest, Akadémiai, 1984 (Irodalomtudomány és kritika), 97.

⁵⁶ PETRUS Lombardus, *Liber Sententiarum*.

Eucharistica⁵⁷ dictione, quam Annum Jubilaei Jazygum, et Cumanorum inscripsit, honestavit.⁵⁸ Libellum in 8vo quem primo P. Josephus Maria Prola S. J. de bona morte Italice conscripsit, e Latino Hungarice reddidit Agriae anno 1750. impressum sub titulo: *Örök élet napja, a boldog halál orája*. Ipse inopinata morte deletus est ex Sylkibo[!] viventium 8. Novembris 1755. Gyöngyösini.

Josephus Telek cum quo tibi anno priori intercedere potuit consuetudo Vacii, Tarnoczio, Neogradiensium pago trahit originem. Tyrocinium Szeczeny anno 1736. emensus Philosophiae, et Theologiae, ita operam navavit, ut ad easdem scientias etiam explanandas evehi meruerit, donatus tandem Lectoris Generalis honoribus, quos munus Deffinitoris Provinciae auxit. Praeter vitam S. Rosaliae Virginis, quam exiguae molis Libello: *Tavaszi Rosa. Azaz Panormi Szűz Sz. Rosalia Életének sommája etc.* Cassoviae Typis Accademicis excuso recensuit, edidit Hungariae Sermones Sacros quos annis sibi succedentibus, Festo Theophorico, ad Populum Kecskemethiensem habuit. Dicavit hos Excellentissimo, Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Josepho Battyani Archi Episcopo Colocensi. Prodierunt typis Colocensibus, 1768. in 4. sub hac Inscriptione: *Négy világsító Úr-napi Lampások, azaz: Az oltari nagy Szentség felől támasztott vetekedéseknek setétes homályát világsító Négy Praedikatzioik etc.* vivit Author.

His pauci, qui Libros Latinos Hungarice verterunt addi possunt: Michael Spányi Hung. Theologiae apud nos Generalis Lector, Sacrorum Canonum notitia excellens Vir, Provinciae Deffinitor, e Latino in Hungaricum phrasibus inspersis, transposuit stylo perelegante Asciticum Libellum in 8. praefixo Titulo: *Egyedől valóság*. Quid Latinus prae se ferat, minime comperi. Prodiit in Lucem Budae 1749. Author versionis obiit 12. Augusti eodem anno Vacii.

Pater Nicolaus Mandli Hung. ex Oppido Vép, Comitatus Castriferrei D. Francisci Regulam professus praeconem Verbi Divini egit annis non paucis. Libellum religiosus precibus refertum *Fructus hyemales* in 8vo maiori Latino sermone prius conscriptum, Hungarico donavit. Eum, *Téli Szent Gyümölcsök* inscriptum, Cassoviense Typographaeum an. 1738. excudit. Vivere desiit 14. Aprilis 1767. Levae.

P. Martinus Sipos Radanyiensis Hung. e Comitatu Hevesiensi Fratrum Minorum Instituti Redimenta posuit 1739. Szeczeny. Dum Theologicis Praelectionibus occuparetur Gyöngyösini, opus Vincentii Ludovici Gotti Ord. Praed. Doctoris Bononiensis adversus Joannem Clericum Reformatum etc. Subcisivis horis descripsit Hungarico Idiomate; quod sub titulo *Az igaz Utnak meg-választása a különböző vallású Keresztények között*. Agriae 1757. praelo subiectum est in 4. Vivit, an. 1768. munere Ministri Provincialis defunctus. P. Ambrosius Szent-Simonyi, cognomine loco, Comitatus Gömöriensis in lucem editus,

⁵⁷ A csonka másolat eddig tart.

⁵⁸ A mű: *Annus jubileus jazygum et cumanorum quo genus electum, gens sancta, populus acquisitionis I. Pet. 2. v. 9. Acquisitus... Jubileum a nemes járszág és kunság örvendetes esztendeje...*, Cassoviae, 1751.

postquam in Familia D. Francisci apud Salvatorianos, discipulis Theologiam interpretatus fuisset, animum adjecit, ad Augustini Soliloquia (quisquis interim sit horum Author) in Linguam Patriam transferenda. Inprimi ea fecit Chyky in Transilvania 1766. fronte erit inscripta: *Poenitentia, azaz Sz. Agoston Híponiai Püspök Elmélkedése, és Lelkének Istennel magányossan való Beszélgetésinek Könyve* etc. in 4. Agit adhuc inter vivos.

Hos adscripsi, non ut Tuam, mi Alexi eruditissimam Historiam Litterariam minutis illustrem, sed ut Amici postulatis geram morem. Praeclaram sane, quam ex Dissertatione, de Opusculo Michaelis Hungari mecum communicata (indidit ea stimulum imitandi) conjicio, Methodum tenes; probatur illa mihi undique (*ni Tomos plures excurreret*) nisi prolixitas scribendi taedium pariat, et operis utilissimi, quod in Tomos plures excurreret. Editio de impensis solitudinem augeat. Non erat autem mihi animus Michaellem illum de Hungaria; Salvatorianae Provinciae Scriptoribus atterendi, sed quo anno, et cujus loci typis illud, quod teneo Exemplum, vulgatum sit, rescindi. Mirum est Michaellem illum a Sigismundo Ferrario Scriptoribus Provinciae Hung. Ord. Praedic. non fuisse adnumeratum.⁵⁹

Caeterum notitiam, de Religiosorum Veneta in Republica statu, mihi suppeditatam, grata mente recolo. Si ad restituendam disciplinam Constitutiones illae colineant, laudandae sunt. Si Animo minus aequo latae sunt, tolerari debent. A Regia Aula nostra nihil, quod adversum veteribus Sacrarum Familiarum moribus esset, emanavit hactenus. Polonorum Optimates ad Bartfam Sebesinum, Eperiesinum plurimi malatiam praestolabantur. Januario Mense, institutae ab eis Sebesini (ubi Princeps Carolus Radzivilius agit) Consultores, qui turbatae suae Reipublicae succum possit. His diebus ad Poloniae Limites missi horum Legati, ut senatus consulta illi quoque foederati subscriberent, qui in plusquam Regi student.

Quis Annales Provinciae Minorum Sancti Ladislai colligat, ignoro. Immo putarim, huic operi manum admovisse neminem; me etenim Admodum Reverendus P. Bernardinus Major Minorum, laudatae Provinciae Historiam spectantibus, aliqua investigantem, non ad Chronologiam, sed ad emeritum quendam Concionatorem, Varasini agentem, P. Arsenium Klidi direxit. Nulla itaque mihi cum Ladisladiano Sodale intercessit Agriae controversia, dum Annales, a me conscriptos unus Censor Episcopalis recognosceret.

Ex Patrum Conventualium Ordine erat Romanus Jakabfalvi, ante hac Provinciae Sanctae Elisabeth Minister, qui adversabatur plurimum Approbationi, metuens ne Origo Provinciae suae ex Polonia in Hungariam deductae an. 1616. circ. patefieret, postquam Patres Conventuales Hungari Litteris, Verbis, Campanarum inscriptionibus vulgassent, se Belae IV. Regis temporibus venisse in Hungariam, et Coenobia plurima possedissee etc. Falluntur boni Viri!

⁵⁹ FERRARIUS, Sigismundus, *De rebus Ungaricae provinciae Ordinis Praedicatorum ... commentarii*, Viennae, 1637.

Marianae enim Provinciae Patribus, qui anno 1618. abdicato Conventualium ritu, Observantium more vivere coeperunt, priori saeculo Reformati hucdum in Hungaria persistunt, haec omnia debentur. Episcopus videbatur aegre ferre, quod dicti Annales, diplomate conscripsi, vetera Pontificum Privilegia, Majoribus nostris indulta etc. complecterentur; ne igitur ederentur, scripto prohibuit primu, demum se non adversaturum Editioni, modo expurgantur nonnulla, verbo tenus significavit, neque ego poliendo huic operi supersedi, sequar interim illud Poetae consilium: *Differ, habent parvae commoda magna morae.*⁶⁰

Haec quod mentionem Censurae Annalium meorum injeceris, putavi declaranda. Spera fore, ut de his silentium teneas, ubi praetium operae non videris. Ad Epistolae calcem Viros nulla non die convenis; exquire, utrum ex vero spargantur, imo typis vulgentur. *Leonis S. Marci Rugitus Litterarii, per dies octo continuos, ore Patris Macedo observantis Minoritae prolati* (etc.), sive Theses generatim de S. Scriptura, ejusdemque sensibus versionibus etc. De Romanorum Pontificum sene etc. De Historia Ecclesiastica, ab Adamo, usque ad suam aetatem etc. De tota Philosophia, et Theologia etc. De Historia Graeca Latina etc. expositae, ac defensae Anno 1667. in Ecclesia S. Francisci a Vinea Venetiis. Tanta enim ingenii vastitas, sicut prudentui cuivis admirationi est, ita superare videtur fidem. In reliquo, secunda, precor, utere valetudine Vir Clarissime, et lucubrationibus Tuis Hungariam illustrare perge; me demum inter siceros habe.

Scribebam Cassoviae 21. Martii 1770.

[P. S.] Gallicam Lingvam multi veneni dulce vehiculum, vel calamus ferugit. Dabis itaque veniam, Litteras Latio titulo signanti.

Perfecta jam Epistola succurrit mihi, e re tua, ac mea futurum, si Libelli, cujus Author controversiam movit frontem plene descripsero; talem quippe nulla harum, quas recensuisti, Editionem prae se fert. En illam ex meo Exemplo-Evangelicorum. In praesenti Libello continentur haec infra per ordinem notata. „Optimus modus praedicandi Sermones XIII Michaelis de Hungaria universales cum applicationibus Thematum perutilibus: de tempore, et Sanctis, omni tempore predicabiles.” „Sermones selectissimi de Rosario B. V. Mariae, et de Sancta Anna ejus Matre.” „Passio Domini Nostri Jesu Christi cum sermone ejusdem post caenam habito, ex 4. Evangelistis diligentissime collecta.” „Missae peculiare pro Itinerantibus.” Ultimi folii pagina incipit. „*nihil tibi, et iusto illi, desinit anni: sinum bibere cum felle mixtum.*” Inscriptio paginae; *Passio* Defectum paginarum fere suppleret clausula, quae tempus, locumve Editionis ab oblivione vindicet.

⁶⁰ Ovidius, Fast., 3, 394.

13

Cornides Dániel Horányi Eleknek*

Nagyszeben, 1770. június.

Későn válaszol Horányi Velencéből küldött levelére, mert Teleki gróffal Ulysses módjára Itáliában, Bajorországban, Ausztriában és Magyarországon „bolyongtak”. Dicséri magyarországi historia litterariáról bejelentett munkáját, segítségét ígéri: a *Magyar Athenás*ban nem szereplő erdélyieket összegyűjti. Szebeni barátját, Johann Seivertet ajánlja, aki az erdélyi szerzőket és műveiket veszi számba. A Seivert által összeállított névsort elküldi legközelebb, akiket azok közül megjelöl majd Horányi, azokról küld adatokat. Mit csinál és meddig lesz Velencében? Gróf Teleki József is üdvözl.

Admodum Reverendo, Celeberrimo ac Doctissimo Viro Alexio Horányi salutem plurimam dicit Daniel Cornides.

Mirabere, quod ad humanissimas Tuas Litteras ex Urbe Veneta superiori anno praecipite ad me exaratas tam sero respondeam. Desines vero mirari, tarditatie meae ignosces, si Litteras Tuas non nisi diebus nuperrimis mihi nihil tale opinanti redditas fuisse intellexeris. Ego cum Illustrissimo aequae ac eruditissimo Domino Comite meo perpetua institui itinera ab anno integro, et Ulysseis poene erroribus per Italiam, Bavariam, Austriam et Hungariam, jactatus, ubique vel potius fui nusquam, reperiundus. Haec subest ratio, quod Litterae Tuae vestigiis meis cum deperditionis periculo insistentes, errare peraeque extra Solis viam necesse haberint, antequam ad manus meas tandem aliquando perferrentur. Non attinet pluribus verbis excusare culpam, quae mea non est, et quae si mea esset, veniam, quam Tua spondet humanitas, facile consequeretur. Quare iam ad rem accedo, quae praecipuum epistolii Tui constituit momentum. Operam Te Tuam, Vir Celeberrime, iam a longo tempore in concinnanda Hungariae litterariae Historia, quae omnibus suis numeris esset absoluta, cum laude collocare, et ab aliis iam pridem fui edoctus, et Tute ipse ea de re me reddis certiores. Institutum vero istud pulcherrimum, cui tantus admon[er]it manum artifex, adplausu Orbis litterari, ac maxime Hungarici, cariturum omnino non est. Omne profecto imprimis feres punctum, placebitque pluribus, si quid polliceris, in praestantissimo opere adornando ab omni partium studio abfueris quam longissime. Jubes, Vir Clarissime, ut quia in hunc laborem ipse etiam meam qualemcumque symbolam conferam, Transilvanosque eruditos a Bodio usque, qui superiore anno fati functus est, praetermissos, in Tuos usus describam. Ego vero gratulor mihi impense, suppetere mihi modum quo desiderii Tuis abunde possim satisfacere. Est enim Cibinii Vir Eruditus, mihi que amicissimus, Joannes Seivert, qui in id diligenter incumbit ut litteratos libris editis, doctrinaeque laude inclaruerunt, litteratorum Transilvanorum natales vitas, fata et scripta opere peculiari fortasse curare recenseat ac

* K.: MTA AK M. irod. levelestár, 4r. 57/3. nr. 14. ff. 28-29. Fogalmazvány.

prosequatur.⁶¹ Nomina, quae adhuc collegit ab oblivione vindicanda doctissimus Seivertus sequenti indice si exhibeam, fecero rem Tibi forte non ingrati. Indicem istud Transilvanorum Litteratorum ideo Tecum communicandum duxi, ut si qui sint in iis, quorum notitiam desideres uberiolem, eorum nomina collocata singillatim mihi valeas perscribere. Ego in maximis meis lucris sum positurus, si quid praestare possim, quod a re Tua sit, institutique Tui rationibus inserviat. Sed quid Tu Vir Celeberrime Venetiis? Dic quaeso quo fato, quibus avibus in alium istum Orbem delatus es? Illud in primis fac sciam, quam diu Venetiis sit commoratus, quod ignorare sine commercii nostri epistolici incommodo non possum. Jam ab Illustrissimo Domino Comite meo⁶² plurimum salutatus, Vale, Vir Celeberrime, et res Tuas age feliciter! Scribebam Cibinii 1770. die ... Junii.

[P. S.] Innotuerit Tibi procul dubio Opusculum, quod Lipsiae anno praeterito prodiit sub titulo: *Tentamen Historiae Litterarum sub rege gloriosissimo Matthia Corvino de Hunyad, in Hungaria. Auctore Paulo Wallaszky, e Montanis Hungaro. Lipsiae 1769. 4to.* Absolvitur illud 98 paginis. Unum est, quod Te maiorem in modum rogo, scilicet Viro Celeberrimo, Domino Antonio Zanetti, Sancti Marci Bibliothecae Venetae Praefecto dignissimo cultam[?] [...] velim, deferas, eumque verbis meis enixe rogas, ut ad se scribendi det mihi veniam, utque e commercio suo profectus facere patiatur. Duo sunt autem potissimum, quae discere ex Ve[st?]ro Summo percipio; alterum, nonne Petrus Rex Hungariae Urseoli Ottonis Ducis Venetiarum, filius fortasse fuerit, cuius coniecturae non leves uti mihi quidem videtur habere rationes. Alterum Thomasina Maurocena Andreae III. Regis Hungariae Mater cuiusnam fuerit filia, id quod nec ex domesticis Historicis, nec ex Muratorii rerum Italicarum Scriptoribus potui resciscere. Oblitus eram in momenta ista inquirere, cum anno superiori occasione desponsationis Maris Adriatici cum Illustrissimo Domino Comite meo Venetias divertissem, spatioque trium septimanarum ibidem commorarer. Quod tum abs me fuit neglectum, iam per litteras pensare constitui, si eius rei licentiam a praeclarissimis Duumviris fratribus Antonio, et Francisco Hieronymo Zanettiis pro me fueris impetrare dignatus. Sed ohe iam satis est! Dabis veniam prolixitati meae. Dulcedine ad Te scribendi captus plusculum Tecum agere volui. Vale Vir Celeberrime, Vir Doctissime, Vir Optime, meque, quod facis, porro amare perge.

Si dignus abs Te iubeat, quocum per litteras agere pergas, eas velim sequenti modo ad me dirigas. Par Vienne an Autriche[!] Bude a Hermanstadt

⁶¹ SEIVERT, Johann, *Nachrichten von Siebenbürgischen Gelehrten und ihren Schriften*, Preßburg, 1785. Horányi (a *Nova Memoria*-ban) és Seivert kölcsönösen használták egymás adatait. Vö. LŐKÖS Péter, *Johann Seivert tróji életrajzi lexikona: Nachrichten von Siebenbürgischen Gelehrten und ihren Schriften = Historia litteraria a XVIII. században*, 143–152.

⁶² Cornides 1767 óta Teleki József titkára volt.

Losonczi István Horányi Eleknek*

[Nagykőrös, 1771.]

Dicséri Horányi emberségét és megkezdett munkáját, szívesen melléáll. A katolikus szerzőket azonban Horányi jobban ismeri, a protestánsokat Bod összegyűjtötte. Kalmár György tevékenységére hívja fel Horányi figyelmét. Református könyveket (Lampe, Grotius és Pápai Páriz Ferenc) küld kölcsönbe művéhez.

Reverende ac Perillustris Domine Benevole, mihi plurimum Colende.

Sacro, cui Nobile Nomen Tuum dedisti, instituto, ad amussim respondes, Vir Doctissime, quum et singularem vita, moribus Litteralique commercio humanitatem ostendis, et doctis lucubrationibus Humaniorum Artium, Cultores pergis adiutum. Arduum quidem opus, fateor, suscepisti, paucis tentandum: verum doctae virtuti nihil adeo est altum, quod nobili conatu, solertique industria superari non possit. Quare velim, in praeclaro hoc tuo molimine constanter perseveres. Gloriam ex eo nactus apud omnes Bonos Perillustri Nomine Tuo dignissimam. Utinam vero, Vir Celeberrime, ea mihi esset Supellex Libraria, aut Doctorum Scriptorum, quos unquam Hungaria tellus aluit notitia; ut, secundas Tibi sufficerem vires: facerem id, mihi crede, animo lubentissimo, Verum, quum utrisque subsidiis me destitutum esse sentiam: sterilibus notulis doctus occupationes Tuas interpellare nolim. Romano-Catholicos Tibi quam mihi notiores Scriptores esse non dubito: Protestantium vero scripta suo libello infelix noster Bodius, ita complexus est, ut si quos insuper iis adolerem, opera merito abuti viderer. Nisi forsitan cui volupe esset *Georgii Kalmár* Grammaticam Scythico Mogoricam, eique adnexos Hexametros versus populari quidem lingua, sed invicta prorsus Minerva compositos, Doctorum lucubrationibus adiungi.⁶³ Cujus libelli sua obscuritate laborantis copia apud D. Mulerum Bibliopegum Pestiensem⁶⁴ haberi potest. Ne tamen vacuae prorsus meae ad TE Litterae veniant, obsecutus voluntati Tuae mitto *Lampeum*,⁶⁵ *Grotium*⁶⁶ et Pariz-Papai *Rudus Rediuiuum*,⁶⁷ ut praevideam lenem

* **K.:** PMKL, Manuscripta vetera (1.2.a), Series altera, jelzet nélkül: Collectio epistolarum transcriptarum ad P. Alexium Horányi exaratarum, p. 23. Másolat.

⁶³ KALMÁR, Georgius, *Prodromus idiomatis scythico-mogorico-chvno (seu. hvnno-) avarici, sive adparatus criticus ad linguam hungaricam; Accedit lex poetica de versa et ligata oratione hungarica: item poema hungaricum de statu hominis integro et corrupto; caeteris; tum de excellentia linguae hungaricae, atque utili liberorum educatione; et aliis; versibus 4634, iisque heroicis, institutum. Deinde, mantissae loco, ex itineraio XX annorum argumenta quaedam versibus 990, itidem heroicis, proponuntur*, Posonii, 1770.

⁶⁴ Müller Jakab

⁶⁵ Friedrich Adolph Lampe egyháztörténetét Ember Pál Utrechtben adta ki 1728-ban (*Historia ecclesiae reformatae, in Hungaria et Transylvania*), magyar fordításban megjelent kötetei: *Gileadi balsamom, a döghalál ellen*, ford. BANYAI István, Franeker, 1741; *A kegyelem szövetségének titkaiban való bévezetés*, ford. TATAI Ferenc, Debrecen, 1744¹.

animum Tuum durioribus, quam par esset, expressionibus offensum iri, sed ea tunc erat mordacis aevi calamitas, ut Spiritus Theologici inimicis contentionibus, immodestisque verborum aculeis victoriae palmam se consequi posse opinarentur, vel ipsa veritate plurimum indignante. Hoc Te rogo, Vir Candidissime, ut sincero adfectu Tuis usibus commodatos Libellos, ubi eorum Te ceperit Societas rursus ad nos remittas, facturus in eo rem, et nobis gratissimam, et conspicuo candore Tuo dignissimam, Vale dignaque laude florentem virtutis Tuae gloriam novis incrementis reddas illustriorem. Hoc amice vovet optatque

Celeberrimi Perillustrisque Nominis Tui

Sincerus Cultor
Stephanus Losontzi mp.

15

Horányi Elek Cornides Dánielnek*

Pécel, 1771. október 25.

Ráday Gedeon jóvoltából Tusculánumból, Pécelről válaszol Cornides erdélyi kiadványokról küldött jegyzékére, amelyben vegyesen szerepelnek Erdélyben született és oda költözött szerzők. Betűrendes összeállításában műveik által elhíresült erdélyiek kiadványainak adatait kéri. Jezsuita (Katona István, Kaprinai István, Pierer József) és piarista szerzők (Cetto Benedek, Dezericzky Ince, Horányi Elek) terveiről, kiadványairól tájékoztat. Üdvözli gróf Teleki Józsefet.

Viro Clarissimo Danieli Kornides Alexius Horányi S. P. D.

Tuas legi, Vir Clarissime, litteras inusitata humanitate ac bene merendi studio plenas, quas mihi in Pétzeliensi Tusculo exhibuit genere ac litterarum amore multo nobilissimus Dominus Gideon Radaj. Has Venetiis redux tanto avidius arripui, quanto maiori desiderio harum videndarum tenebar. Indicem Transilvanorum libris editis clarorum percurri, in quo nomina occurebant mihi peregrina et hactenus ignorata, licet quorundam admista sint, quibus Dacia domicilium, non vero natale solum praebuit. Itaque, ut haec ab ignoratione et oblivione vindicentur, iteratis vicibus epistolam ad te exarandam putavi, nomina subiicio virorum, quorum vitae conditionem, litterarum amorem et cognitionem, ingenii monumenta, typorum beneficio, Reipublicae nota, locum et annum editionis, formam operis nosse cupio. Nempe Abrahami,⁶⁸ Adami,⁶⁹ Adelphi,⁷⁰ Albelii,⁷¹ Albrichii,⁷² Andreae,⁷³

⁶⁶ GROTIUS, Hugo, *A' keresztyén vallás' igazságáról írott könyvei*, ford. egy bujdosó magyar [Diószegi Kis János], Marburg [Utrecht?], Philipp Müller, 1732.

⁶⁷ PÁPAI PÁRIZ Ferenc, *Rudus redivivum seu breves rerum ecclesiasticarum Hungaricarum iuxta et Transylvanicarum inde a prima reformatione commentarii*, Cibinii, 1684.

* **K.:** EOL Arch. Gen. Eccl. V/36/2, f. 62-63.

⁶⁸ Ábrahám János: HORÁNYI, *Memoria*, I, 3.

Aquilini,⁷⁴ Arzt,⁷⁵ Auner;⁷⁶ Bakos,⁷⁷ Bartlef,⁷⁸ Banfi,⁷⁹ Baserius,⁸⁰ Baumgarten,⁸¹ Behm,⁸² Boehm,⁸³ Boetius,⁸⁴ Bogner,⁸⁵ Bod,⁸⁶ Brecht,⁸⁷ Bruckner,⁸⁸ Butner;⁸⁹ Capesius,⁹⁰ Chelius,⁹¹ Clausenburger,⁹² Clementis,⁹³ Clompe,⁹⁴ Closius,⁹⁵ Czaki,⁹⁶ Czigler,⁹⁷ Czirner,⁹⁸ Czoppelt,⁹⁹ Dietrich,¹⁰⁰ Drauth,¹⁰¹ Euser;¹⁰² Facetius,¹⁰³ Felmer,¹⁰⁴ Fiebick,¹⁰⁵ Filtsch,¹⁰⁶ Flechner,¹⁰⁷ Friderici,¹⁰⁸ Fuchs,¹⁰⁹ Füzéri;¹¹⁰

-
- ⁶⁹ Adami: HORÁNYI, *Memoria*, I, 3–8, öt személy szerepel e vezetéknevvel: András, János Jakab, Mihály(1), Mihály(2), Pál, István.
- ⁷⁰ Adelphus (Adolphus) Mihály: HORÁNYI, *Memoria*, I, 9.
- ⁷¹ Albelius Simon: HORÁNYI, *Memoria*, I, 17.
- ⁷² Albrich Márton: HORÁNYI, *Memoria*, I, 18.
- ⁷³ Andreae (Andreades) János: HORÁNYI, *Memoria*, I, 30.
- ⁷⁴ Aquilinus Tamás: HORÁNYI, *Memoria*, I, 66.
- ⁷⁵ Arzt János: HORÁNYI, *Memoria*, I, 74.
- ⁷⁶ Auner István: HORÁNYI, *Memoria*, I, 76.
- ⁷⁷ Bakos János: HORÁNYI, *Memoria*, I, 104.
- ⁷⁸ Bartlef(?) – Barletius, Martinus: HORÁNYI, *Memoria*, I, 117.
- ⁷⁹ Bánfihunyadi Márton: HORÁNYI, *Memoria*, I, 113.
- ⁸⁰ Baserius/Basirius, Isacus: Horányi végül nem vette fel művébe.
- ⁸¹ Baumgarten, Valentinus (?): Horányi végül nem vette fel művébe.
- ⁸² Behm/Böhme, Martinus: Horányi végül nem vette fel művébe.
- ⁸³ Boehm/Böhme, Martinus: Horányi végül nem vette fel művébe.
- ⁸⁴ Boetius de Dacia: Horányi végül nem vette fel művébe.
- ⁸⁵ Bogner: Horányi művébe nem került a két 16. századi brassói ev. lelkész, B. András és Péter.
- ⁸⁶ Bod Péter: HORÁNYI, *Memoria*, I, 305.
- ⁸⁷ Brecht, Josephus Clemens: Horányi végül nem vette fel művébe.
- ⁸⁸ Bruckner: Horányi művébe nem került be.
- ⁸⁹ Butner/Bütner Mihály: Horányi művébe nem került be.
- ⁹⁰ Capesius Bertalan: Horányi művébe nem került be.
- ⁹¹ Chelius Simon: Horányi végül nem vette fel művébe.
- ⁹² Clausenburger/Klausenburger Mihály(?): Horányi művében nem szerepel.
- ⁹³ Clementis névvel felföldi ev. lelkészek, tanárok működtek. Horányi művébe ilyen névvel egyikük sem került be.
- ⁹⁴ Clompe György vagy Péter: Horányi művébe nem kerültek be.
- ⁹⁵ Closius István: HORÁNYI, *Memoria*, I, 410.
- ⁹⁶ Czaki (Csáky) Gyárfás /= Gerardus?/: HORÁNYI, *Memoria*, I, 441.
- ⁹⁷ Czigler (Ziegler) Márton: HORÁNYI, *Memoria*, III, 588.
- ⁹⁸ Czirner András: HORÁNYI, *Memoria*, I, 458.
- ⁹⁹ Czoppelt Mátyás(?) (†1736), ev. lelkész
- ¹⁰⁰ Dietrich (Deidrich) György: HORÁNYI, *Memoria*, I, 488.
- ¹⁰¹ Drauth, a brassói család több tagja volt ev. lelkész és orvos Brassóban. Horányi művében egyikük sem szerepel.
- ¹⁰² Euser Mihály: Horányi művébe nem került be.
- ¹⁰³ Facetius Illés(?): Horányi művébe nem került be.
- ¹⁰⁴ Felmer Márton: HORÁNYI, *Memoria*, I, 665.
- ¹⁰⁵ Fiebick Benjamin: Horányi művébe nem került be.
- ¹⁰⁶ Filtsch, a család több tagja volt ev. lelkész, Horányinál egyikük sem szerepel.
- ¹⁰⁷ Flechner Gáspár: HORÁNYI, *Memoria*, I, 681.
- ¹⁰⁸ Friderici (Friedrich) János(?): Horányi művébe nem került be.

Gemmarius,¹¹¹ Girischer,¹¹² Goebelius,¹¹³ Gorgias,¹¹⁴ Graffius,¹¹⁵ Grau,¹¹⁶ Grellius,¹¹⁷ Gündisch,¹¹⁸ Gütschius,¹¹⁹ Gundhardt,¹²⁰ Gunesch,¹²¹ Hammer,¹²² Hanner,¹²³ Heilmann,¹²⁴ Helgy,¹²⁵ Helmar,¹²⁶ Heltmann,¹²⁷ Herman,¹²⁸ Herrman,¹²⁹ Heyden,¹³⁰ Hortilius,¹³¹ Hutter;¹³² Jeremiae,¹³³ Johannis,¹³⁴ Junck;¹³⁵ Kakas,¹³⁶ Kelp,¹³⁷ Kertzius,¹³⁸ Kinder,¹³⁹ Kis-Várdai,¹⁴⁰ Klein,¹⁴¹ Klutsch,¹⁴² Koch,¹⁴³ Kölsch,¹⁴⁴ Königer,¹⁴⁵ Körner,¹⁴⁶ Kraus,¹⁴⁷ Krekwitz,¹⁴⁸ Krempe,¹⁴⁹ Kyrr;¹⁵⁰

¹⁰⁹ Fuchs János: HORÁNYI, *Memoria*, I, 740.

¹¹⁰ Füzéri György(?): Horányi művébe nem került be.

¹¹¹ Gemmarius Tamás: Horányi művébe nem került be.

¹¹² Girischer János: Horányi művébe nem került be.

¹¹³ Goebelius, Wolfgang: Horányi művébe nem került be.

¹¹⁴ Gorgias, Valentin Stephan: Horányi végül nem vette fel művébe.

¹¹⁵ Graffius Lukács: HORÁNYI, *Memoria*, II, 40.

¹¹⁶ Grau Bálint(?): Horányi művébe nem került be.

¹¹⁷ Grellius András: Horányi művébe nem került be.

¹¹⁸ Gündisch (Gündesch) János és Mihály nem kerültek be Horányi művébe.

¹¹⁹ Gütschius Mihály(?): Horányi művébe nem került be.

¹²⁰ Gundhardt István: Horányi művébe nem került be.

¹²¹ Gunesch András: HORÁNYI, *Memoria*, II, 49.

¹²² Hammer Miklós: HORÁNYI, *Memoria*, II, 73.

¹²³ Haner György és Haner György Jeremiás: HORÁNYI, *Memoria*, II, 73. és 74..

¹²⁴ Heilmann András, János és Sámuel nem kerültek be Horányi művébe.

¹²⁵ Helgy János: Horányi művébe nem került be.

¹²⁶ Helmar: Horányi művébe nem került be.

¹²⁷ Heltmann (Heldmann) András: Horányi nem vette fel művébe.

¹²⁸ Hermann Dávid és Lénárd: HORÁNYI, *Memoria*, II, 105, 106.

¹²⁹ Az előző jegyzetben szereplő Hermann nevezetűeken kívül Horányinál más nem szerepel.

¹³⁰ Heyden név Horányi művébe nem került be.

¹³¹ Hortilius, talán Horti István: Horányi művébe nem került be.

¹³² Hutter Albert és György: HORÁNYI, *Memoria*, II, 192. és 194.

¹³³ Jeremiae (Jeremias) János: Horányi művébe nem került be.

¹³⁴ Johannis: Horányi művébe ilyen névvel nem került be szerző.

¹³⁵ Junck Mihály (†1654), ev. lelkész

¹³⁶ Kakas István: Horányi művébe nem került be.

¹³⁷ Kelp Márton (esetleg János): Horányi művébe nem kerültek be.

¹³⁸ Kertzius (Kerzius) Pál: Horányi művébe nem került be.

¹³⁹ Kinder János: Horányi művébe nem került be.

¹⁴⁰ Kisvárdai névvel Szabolcs és Bihar vármegyékben voltak ref. lelkészek. Horányi művébe egyikük sem került be.

¹⁴¹ Klein Efrém, Mihály, János és János Sámuel kerültek be Horányi művébe: HORÁNYI, *Memoria*, II, 358, 358, 259, 360.

¹⁴² Klutsch Miklós: Horányi művébe nem került be.

¹⁴³ Koch Tamás: Horányi művébe nem került be.

¹⁴⁴ Kölsch Márton: Horányi művébe nem került be.

¹⁴⁵ Königer Márk: Horányi művébe nem került be.

¹⁴⁶ Körner Dániel: Horányi művébe nem került be.

¹⁴⁷ Kraus György: HORÁNYI, *Memoria*, II, 442.

¹⁴⁸ Kreckwitz György: HORÁNYI, *Memoria*, II, 445.

Lang,¹⁵¹ Lebel,¹⁵² Letz,¹⁵³ Liebe,¹⁵⁴ Linczing,¹⁵⁵ Lupinus,¹⁵⁶ Lutsch,¹⁵⁷ Mankesch,¹⁵⁸ Massa,¹⁵⁹ Maurer,¹⁶⁰ Mautner,¹⁶¹ Mederus,¹⁶² Melas,¹⁶³ Melzer,¹⁶⁴ Müller,¹⁶⁵ Neckes,¹⁶⁶ Nera,¹⁶⁷ Neunachbar,¹⁶⁸ Philippi,¹⁶⁹ Plantz,¹⁷⁰ Pleker,¹⁷¹ Rauss,¹⁷² Regis,¹⁷³ Reipke,¹⁷⁴ Reisner de Reissenfels,¹⁷⁵ Repszeli,¹⁷⁶ Rhener,¹⁷⁷ Rheter,¹⁷⁸ Rhodius,¹⁷⁹ Ritter,¹⁸⁰ Roemer,¹⁸¹ Roesner,¹⁸² Rohrmann,¹⁸³ Rufinus,¹⁸⁴ Scaevola,¹⁸⁵

¹⁴⁹ Kremes János: Horányi művébe nem került be.

¹⁵⁰ Kyr (Kir) Pál: HORÁNYI, *Memoria*, II, 349.

¹⁵¹ Lang nevű lelkészek és orvosok közül Horányi művébe bekerült Lang Mátvás (HORÁNYI, *Memoria*, II, 459.), Lang névű erdélyieket Horányi nem vett fel művébe.

¹⁵² Lebelius János: HORÁNYI, *Memoria*, II, 479.

¹⁵³ Letz Márton: Horányi művébe nem került be.

¹⁵⁴ A Liebe nevet nem sikerült személyhez kötni. Horányi művébe nem került be.

¹⁵⁵ Linczing István: Horányi művébe nem került be.

¹⁵⁶ Lupinus (Farkas) Keresztély: Horányi művébe nem került be.

¹⁵⁷ Lutsch György: Horányi művébe nem került be.

¹⁵⁸ Menkesch János: Horányi művébe nem került be.

¹⁵⁹ A Massa nevet nem sikerült személyhez kötni. Horányi művébe nem került be.

¹⁶⁰ Maurer Márton(?): Horányi művébe nem került be.

¹⁶¹ Mautner János: HORÁNYI, *Memoria*, II, 600.

¹⁶² Mederus Péter: Horányi művébe nem került be.

¹⁶³ Melas, erdélyi lelkészdinasztia a 17–18. században. Horányi művében nem szerepel.

¹⁶⁴ Melzer (Meltzer) Tamás: Horányi művébe nem került be.

¹⁶⁵ A Müller nevet Erdélyben is több ev. lelkész viselte a 17-18. században. Esetleg azonos lehet Molnár Gergely kolozsvári tanárral? (HORÁNYI, *Memoria*, II, 655.)

¹⁶⁶ Neckes (Nekesch) András(?): Horányi művébe nem került be.

¹⁶⁷ Nera, Daniel: Horányi nem vette fel művébe.

¹⁶⁸ Neunachbar Pál: Horányi művébe nem került be.

¹⁶⁹ Philippi Simon(?): Horányi művébe nem került be.

¹⁷⁰ Plantz Mihály: Horányi művébe nem került be.

¹⁷¹ Pleker (Plecker) brassói család, köztük híres lelkész (János), orvos (János Gottlieb) és prózai műveket író városi tanácsos György). Horányi művébe egyikük se került be.

¹⁷² Rauss Lukács[?, †1734] vagy János[?, † 1737], Horányi művébe nem kerültek be.

¹⁷³ Regis, gyakori név (Király, König változatokban is), talán Regis Simonról van szó. Horányi nem vette fel művébe.

¹⁷⁴ Reipke (Reipchius) Dániel: HORÁNYI, *Memoria*, III, 164.

¹⁷⁵ Reisner de Reissenfels (Reusner) György: Horányi művébe nem került be.

¹⁷⁶ Repszeli László(?): HORÁNYI, *Memoria*, III, 164.

¹⁷⁷ Rhener Mátvás: Horányi művébe nem került be.

¹⁷⁸ Rheter Ferenc: Horányi művébe nem került be.

¹⁷⁹ Rhodius György(?): Horányi művébe nem került be.

¹⁸⁰ Ritter Gábor(?): Horányi művébe nem került be. (Ritter Pál /HORÁNYI, *Memoria*, III, 181./ nem erdélyi.)

¹⁸¹ Roemer (Römer) Lukács: Horányi művébe nem került be.

¹⁸² A Roesner nevet nem sikerült személyhez kötni.

¹⁸³ Rohrmann Gál: Horányi művébe nem került be.

¹⁸⁴ Rufinus (Roth) Pál: Horányi művébe nem került be.

¹⁸⁵ Scaevola Pál: Horányi művébe nem került be.

Schaller,¹⁸⁶ Scharfius,¹⁸⁷ Schehlenberger,¹⁸⁸ Schimer,¹⁸⁹ Schnizler,¹⁹⁰ Schoppel,¹⁹¹ Schüller de Schüllenberg,¹⁹² Schulerus,¹⁹³ Schunn,¹⁹⁴ Seivert,¹⁹⁵ Seuler,¹⁹⁶ Sieger,¹⁹⁷ Sifft,¹⁹⁸ Simonius,¹⁹⁹ Squarcialupus,²⁰⁰ Stinn,²⁰¹ Szel,²⁰² Teutsch,²⁰³ Thelesius,²⁰⁴ Thorylius,²⁰⁵ Töke,²⁰⁶ Trappoldinus,²⁰⁷ Tutius,²⁰⁸ Valentinianus,²⁰⁹ Vietoris,²¹⁰ Unglerus,²¹¹ Wagner,²¹² Wankel de Seeberg,²¹³ Weidenfelder,²¹⁴ Weiss,²¹⁵ Wiener,²¹⁶ Wolf,²¹⁷ Zamoscius,²¹⁸ Zelius,²¹⁹ Ziegler,²²⁰ Zilvasi,²²¹ Zultner.²²²

Oh! dices, quantam tu Vir Amice, nominum farraginem illustrandam mihi reliquis? Sed hunc pudorem, vincit animi candor, quo ductus malo discere, quam in *Historia mea litteraria* data opera, turpique negligentia hiatum tolerare. Nova

¹⁸⁶ Schaller János(?): Horányi művébe nem került be.

¹⁸⁷ Scharfius, Johannes(?): Horányi művébe nem került be.

¹⁸⁸ Schehlenberger (Schellenberger) Márton: Horányi művébe nem került be.

¹⁸⁹ Schimer Ferenc: Horányi művébe nem került be.

¹⁹⁰ Schnizler Jakab, Sámuel: Horányi művébe nem kerültek be.

¹⁹¹ Schoppel Andreas: Horányi művébe nem került be.

¹⁹² Schüller névvel sok lelkész, orvos és tanár volt a 16–18. században a szászoknál.

¹⁹³ Schulerus név a Schullerus, Schüllerus név változata.

¹⁹⁴ Schunn András, id. és ifj. Jakab: Horányi művébe nem kerültek be.

¹⁹⁵ Seivert János és Mihály: Horányi művébe nem kerültek be.

¹⁹⁶ Seuler Lukács: Horányi művébe nem került be.

¹⁹⁷ Sieger (Siger) János (†1616 vagy: †1643), Horányi művébe nem kerültek be.

¹⁹⁸ Sifft György, Keresztély: Horányi művébe nem kerültek be.

¹⁹⁹ A Simonius nevet nem sikerült személyhez kötni.

²⁰⁰ Squarcialupus, Marcellus: Horányi nem vette fel művébe.

²⁰¹ Stinn Lukács: Horányi művébe nem került be.

²⁰² Szel [valószínűleg: Szelj] József: HORÁNYI, *Memoria, I II*, 355.

²⁰³ Teutsch András, József és Pál: Horányi művébe nem kerültek be.

²⁰⁴ Thelesius Ferenc, György: Horányi művébe nem kerültek be.

²⁰⁵ A Thorylius nevet nem sikerült személyhez kötni.

²⁰⁶ Töke István (Vásárhelyi): HORÁNYI, *Memoria, III*, 490.

²⁰⁷ A Trappoldinus nevet nem sikerült személyhez kötni.

²⁰⁸ Tutius György és Márton: Horányi művébe nem kerültek be.

²⁰⁹ Valentinianus (Velten) Ferenc: Horányi művébe nem került be.

²¹⁰ Vietoris Mihály(?): Horányi művébe csak Vietoris Jonathán került be (HORÁNYI, *Memoria, III*, 566.)

²¹¹ Unglerus Lukács: Horányi művébe nem került be.

²¹² Wagner Lukács és Bálint: HORÁNYI, *Memoria, III*, 482.

²¹³ Wankel de Seeberg, Johannes: Horányi nem vette fel művébe.

²¹⁴ Weidenfelder Lőrinc: HORÁNYI, *Memoria, III*, 494.

²¹⁵ Weiss Mihály: HORÁNYI, *Memoria, III*, 495.

²¹⁶ A Wiener nevet nem sikerült személyhez kötni.

²¹⁷ Wolf Keresztély: Horányi nem vette fel művébe.

²¹⁸ Zamoscius (Szamosközy) István: HORÁNYI, *Memoria, III*, 580.

²¹⁹ Zelius János: Horányi nem vette fel művébe.

²²⁰ Ziegler Márton: HORÁNYI, *Memoria, III*, 588.

²²¹ Zilvasi (Szilvási) János: Horányi nem vette fel művébe.

²²² Zultner Jakab: Horányi nem vette fel művébe.

adiungo litteraria. Stephanus Katona e S. J. edit librum *de erudiitis Hungaris*, quorum NB. libri in Hungaria editi sunt, quique nil complectuntur (haec in amicam aurem dicta sunt) quod controversiam et animorum contrarium studium redoleat.²²³ Kaprinay alterum Hungariae Diplomaticae tomum producit, iam maiori ex parte typis exscriptum.²²⁴ Benedictus Cetto e Scholis Piis binas alias dissertationes adversum Prayum eleganter et ingeniose vulgavit.²²⁵ Josephum Pierer e S. J. Hungarus vulgavit *Metallurgiam Hungaricam*,²²⁶ instar Samuelis Köleseri²²⁷ etc. Nova editio paratur Viennae omnium Historicorum operum Desericii, copiosior, ordinatior et magis emendata, respicuaque, quam vel ego vel Benedictus Cetto Collega studiorum meorum curabit.²²⁸ Venetiis duo tomuli Logicae et Psychologiae annotationibus illustratae meo studio prodiverunt,²²⁹ ac novissime Budae *Mausoleum Regum Hungariae* patrio idiomate a me redditum in 4° et usque ad nostra tempora productum.²³⁰ Vale et me ama, vel potius tui, tuorumque studiorum amantissimum redama. Doctissimum et amicissimum mihi Comitem Josephum Teleki de Szék plurima salute nomine meo impertias velim. Vale iterum. Scribam in recessu Musarum amoenissimo Pétzeliensi, die 25. 8bris 1771.

²²³ Katona István Horányival egyidőben készített magyarországi írókról lexikont, de a párhuzamosság miatt letett annak kiadásáról. A kézirat létéről: SZELESTEI N. László, *Historia litteraria – és magyar irodalomtörténet-írás = Historia litteraria a XVIII. században*, szerk. CSÖRSZ Rumen István, HEGEDŰS Béla, TÜSKÉS Gábor, Budapest, Universitas, 2006, 91. Katona kéziratát végrendeletében a rozsnói püspökségre hagyta. Két évtizeddel ezelőtt (a végrendelet alapján) sikertelenül próbáltam megtalálni azt, amely időközben előkerült és OTKA-pályázat keretében Molnár Andrea készíti kiadását és feldolgozását. MOLNÁR Andrea: *Katona István kézíratos írói életrajzi lexikonjai*. (Elhangzott az MTA Irodalomtudományi Intézet Reneszánsz és Barokk Csoport felolvasóülésén, 2007. dec. 5.)

²²⁴ KAPRINAI, Stephanus, *Hungaria diplomatica temporibus Mathiae de Hunyad regis Hungariae*, II, Vindobonae, 1771.

²²⁵ CETTO, Benedictus, *Josephi Innocentii Desericii Hungari Nitriensis et Georgii Pray S. J. Sacerdotis Dissertationes (de origine hungarorum) ita collectae ut argumenta argumentis excipiantur*, I–II, Kalocsa, 1768; III, Pest, 1771.

²²⁶ Pierer József fémművéséggel foglalkozásáról: HORÁNYI, *Memoria*, III, 78. Szinnyei József (*Magyar írók élete és művei*, X, Bp., 1905, 1130) említi kéziratban maradt munkáját: *Schilderung der ungarischen Bergstätte*.

²²⁷ Köleséri Sámuel híres munkája: *Anraria Romano-Dacica*, Nagyszében, 1717¹.

²²⁸ Dezericzky Ince (†1763) történeti műveinek bécsi kiadásáról nincs tudomásunk.

²²⁹ Horányinak 1770-ben Velencében megjelent kétkötetes műve (DALHAM, Florianus, *De ratione recte cogitandi, loquendi et intelligendi libri III. praecipua logicae, criticae, hermeneuticaeque capita illustrantes*. Hos emendatiores et auctiores reddidit Alexius HORÁNYI).

²³⁰ HORÁNYI Elek, *Magyar Országának ... hatalmas és dicsőséges királyainak és első vitézkedő kapitányainak emlékeztető koporsó-épülete*, Buda, 1773. (A Nádasdy Ferenc által patronált *Mausoleum*..., Nürnberg, 1664. című mű fordítása és kiegészítése.)

Losonczi István Horányi Eleknek*

Nagykőrös, 1771. december 5.

A levelet vivő ifjú szerint Horányit elhelyezik Pestről. Cetto Benedektől értesült erről. Losonczi Horányi biztos tartózkodási helyének megtudásáig várt az írással. Dicséri Horányi ajándékba küldött könyveit. Öregségében is használni szeretne, könyveket küld.

Plurimum Reverendo Domino Alexio Horányi,
Stephanus Losontzi Salutem Plurimam Dicit.

Prolixam diuturnioris silentii excusationem ad te ferrem, VIR Doctissime, nisi perspectum haberem animi Tui ad ignoscendum propensi candorem. Egregius Vir-Juvenis, qui Litteras mihi Tuas reddidit, in familiari colloquio retulit, TE sedem Pestino in aliud Lyceum brevi moturum.²³¹ Quare veritus Litterarum mearum a destinato Scopo aberrationem: tantisper scribentis officium differendum putavi; dum de Tua fixa sede fierem certior, quod demum per Reverendum Dominum Benedictum Cetto sum consecutus.

Non possum VIR Doctissime diffiteri plurimum me Rev. B. Cetto debere, qui non contentus suo, me amore complecti favori quoque Tuo institit commendare, ut haberem, quos inprimis cultu et obsequio suspiciendos ducerem. Quamobrem enitar sedulo, ut oblatis favoribus Vestris non ingratum me praestem, quin ubique fidelem Celeberrimi Nominis Vestri Cultorem exhibeam.

Libellos ceu candoris in me Tui testes accepi animo gratissimo, eosque lego lectitoque libenter. In uno, patrii styli, accutis abs TE Elocutionibus concinnati venustatem admiror; in altero, sinceram eruditionis verae lucem perspicio, omnibus Sanioris Philosophiae Cultoribus merito aestimandam.²³²

Praeclarum molimen Tuum in Ontologia et Theologia Naturali componenda, Prodrogo, quem Doctae Praefationis pag. XL. nobis promittis, laudant omnes.²³³ Boni, utque Divina benignitas TE conantem in tam laudabili Proposito dirigat, viresque ad perficiendum suffecturas uberrime praestet ex animo una mecum precantur.

Senilis Aetas nostra, statusque domesticis curis pressus moliri quidpiam praeclari nos minime sinunt. Ne tamen rectis[?] vitae nostrae cursum inertia atque

* **K.:** PMKL, Manuscripta vetera (1.2.a), Series altera, jelzet nélkül: Collectio epistolarum transcriptarum ad P. Alexium Horányi exaratarum, p. 3. Másolat.

²³¹ Horányi az 1771. évben a nyitrai, tatai és pesti rendházakban, majd három hónapot testvérénél töltött, Budán. 1772-től 1774-ig a pesti rendházban élt, műveinek írásával foglalkozott. Losonczi István nyugalomban (megsüketülten) élt Nagykőrösön.

²³² A magyar nyelvű[?] kötet a *Keresztény hittan*, Nagyszombat, 1761., a másik kötet a *Selecta universae Philosophiae capita*, Nagyszombat, 1768. lehet.

²³³ DALHAM, *De ratione recte cogitandi...*, (235. j.) A mű előszavában kinyomtatva is a tudós világ tudomására hozta tervezetét.

torpore transigamus: asibus Tironum inservire conamur, Cuius intenti leuidense hoc specimen ad TE mitto haud fucatum, sincerae, qvam mereris observantiae pignus.²³⁴ Huic adnecto opus Philosophiae.²³⁵ Theologicum, docto, qv od inceptas, operi, forsan subsidio futurum, Vale, Vir Doctissime, meque Tuos inter Cultores censeri patiare. Dabam e privato Museo M. Körösini die 5ta Decembris 1771.

17

Horányi Elek Cornides Dánielnek*

Pest, 1771. december 21.

Hálás Cornides alapos leveléért, várja érkezését. Sajnálja, hogy a postán elveszett Cornides levele, már előre dicséri, hogy pótolni fogja a kárt. A levelet Pestre címezze. Művében a szerzőket betűrendbe állította, a tudományok szerinti rend sok ismétlést hozna magával. Követi Jöchert, Janoczkít és más jeles szerzőket, minden kötet végén indexet ad (mint a lipcsei latin *Acta eruditorum*). Várja a segítséget, havonta válaszol, ha szükséges gyakrabban. Kaprinai tevékenységéről tesz említést, továbbá arról, hogy Katona István írói lexikonát szándékozik megjelentetni. Azt kéri, hogy Katona Timon Sámuel szelíd modorában, ne Pray György és Kaprinai István keményebb írásmódjában gyönyörködjön. Pierer *Metallurgiája* még nem jelent meg, Pray Szent István jobbjáról írt művének nem egységes fogadtatásáról, írt erről Kollarics Joákim is. Kerchelich Ádám műve forrásokkal megalapozott, megírásának módja nem kielégítő. Wietoris Jonathántól, Wernischek Jakabtól, Losonczy Istvántól könyveket kapott; Conradi Norbert a veszprémi püspökökkel foglalkozik. Ír Dugonics magyar nyelvű *Argonautákjáról*, Kázmér Ágoston Fénelon-fordításáról és Fleuryből írt magyar nyelvű történeti művéről, továbbá, hogy Ráday Gedeon új Gyöngyösi kiadásának bevezetésében a magyar költőkről fog írni, a minorita Jakabfalvi Román *Filótea*-fordítása Egerben jelent meg, ez már a pálos Kollarics Joákim fordításában is megjelent, aki most Bogovich Gellért prédikációit készül kiadni. Hell Miksárol nem tud újat, Sajnovics művét Nagyszombatban nyomtatták ki újra (majd elküldi), Budán a kapucinus Lovász Iroszló franciából fordított prédikációi jelentek meg. Saját könyveit elküldi majd, cserébe Lázár János magyar és latin költői műveit és Haner Jeremiás erdélyi egyházi és világi történeti művét kéri. Szeretné látni Bod Péter latin és magyar kéziratok egyháztörténeti munkáit is. Teeki grófot is üdvözlö.

Celeberrimo, Clarissimo atque Eximio Viro Danieli Kornides
Amico Suo Alexius Horányi S. P. D.

Hominis pietate insignis visae mihi sunt litterae tuae, plenae officii, svavitatis et amoris. Ecquando ego tibi gratiarum aliquam partem? Omnia, ut video, summa diligentia perficere cogitas, ad provehendam Patriae gloriam, ad conciliandum novum ei decus, ad honorem et dignitatem meam pertinent. Tua erga me benevo-

²³⁴ Az 1771-ben Pozsonyban megjelent, *A szent históriának summája* kötetről van szó, amely később a népszerű *Hármas história* első részeként sokszor megjelent.

²³⁵ *Artis poetice subsidium, ...[I-VIII] ...in usum tyronum concinnatum*, Posonii, 1769. – A két küldött könyvet konkrétan megnevezi Horányi Cornidesnek december 21-én írt levelében.

* **K.:** EOL Arch. Gen. Eccl. V/36/2, ff. 64-65. Eredeti.

lencia utilis, et optata mihi fuit semper: numquam vero tam necessaria. Maiorem in dies, ex te Vir Clarissime humanitatis et pietatis tuae spero fructum, meam rem sic agis, ut ipse non ageres. Utinam te ineunte vere sanum et incolumem videre, tua suavissima et doctissima consuetudine frui liceat, quanto laetitiae sensu exsultaret animus meus atque oratio mea? Sed de his tunc copiosius modo ad Instituti mei rationes mentem animumque tuum advertas velim. Cursoris publici incuria, tuas deperditas esse litteras doleo, et ultro dolerem, nisi inusitata tua benevolentia iacturam sarcires; sarcies autem cumulatissime, si Biographiam Transilvanorum concinnaveris, et praeclara horum monumenta, operumque editiones et formas sigillatim iveris recensitum. Non terreor mole, nec litterarum mittendarum frequentia, dummodo ab hac, scribendi taedium non avocet, optimam tuam erga me voluntatem. Tuae igitur sit industriae, quam gloria comitabitur, et grata mens recolet, qualibet hebdomada pensum unius phylirae mittere per cursorem publicum ad me deferendum. Inscribe epistolam: a R. P. Alexie Horányi de CC. PP. des Ecoles Pieuses. Par Debrecin, Bude a Pest. Ad meum, quod adinet, ordinem, hic seriem Alphabeti sequitur, nolui enim Virorum doctorum nomina in varias Scientiarum, liberaliumque artium classes tribuere, ne per frequentem horum repetitionem, excrescens operis moles Lectorem taedio adficiat; malui hac in parte simplicem et naturalem methodum Joecheri,²³⁶ Janoczki²³⁷ aliorumque Virorum illustrium imitari, et singulum tomum indice ad calcem adiecto (veluti Acta Lipsiensia latina) iuxta praerogativam scientiarum absolvere. Age igitur Vir clarissime, litterisque tuis stato tempore mittendis nostros conatus redde illustriores. Rides? Quod humeris tantum imponam onus tuis? Sed hoc tuae benevolentiae et amicitiae meo candori et fiduciae adscriperis. Responsum singulo mense dabo semel, si vero quidpiam occurat saepius, immo saepissime. Haec tibi. Juvabit aliqua de novis litterariis, cum his mirifice tuus delectetur animus, commemorare. Ex Amici litteris Tynavia exaratis intellexi Clarissimum Kaprinai edere Syllogen Decretorum Matthiae Corvini;²³⁸ praeterea Compendium Historiae Hungaricae nummorum fide stabiliendum.²³⁹ Cl. Stephanus Katona nonnisi post triennium, de eruditus Hungaris opus adfectum et fortassis perfectum publici iuris facere meditatur.²⁴⁰ Morae caussam adsequi potes. De reliquo precor Stephano Katona in scribendo candorem et modestiam Timonis, at non Prayi et Kaprinai, quos virulento scribendi genere delectari adfirmo. Neque de huius rei veritate dubitabis, ubi

²³⁶ JÖCHER, Christian Gottlieb, *Allgemeines Gelehrten-Lexikon*, I–IV, Leipzig, 1750–1751.

²³⁷ JANOZKI, Johannes Daniel Andreas, *Ianociana sive clarorum atque illustrium Poloniae auctorum moecentumque memoriae miscellae*, I–II, Varsaviae et Lipsiae, 1776–1779. A mű előzményeként Janozki 1750-től több kötetet adott ki, mintegy előzményként.

²³⁸ Vö. KAPRINAI, Stephanus, *Hungaria diplomatica temporibus Mathiae Regis Hungariae*, Vindobonae, 1767–1771.

²³⁹ Kaprinaitól érmeikkel foglalkozó önálló művet nem találtam.

²⁴⁰ Katona hist. litt. ld. MOLNÁR Andrea: *Katona István kéziratoss írói életrajzi lexikonjai* (2007. dec. 5.)

tibi opuscula adversus Clarissimos Viros Innocentium Desericium et Benedictum Cetto Tyrnaviae edita²⁴¹ oculis tuis subiecero evolvenda: nil loquor de Kaprinaio qui Virum apud exteros dignitate et eruditione florentem in suo Matthia pag. 75. levissime rhetoricando poenitentem sistit.²⁴² Partificem faciam horum omnium opusculorum te lubenti animo, ut hac ratione ex contrariarum rerum collatione nobilissimus veritatis splendor elucescat. Josephi Pierer Metallurgia prelum Viennense nondum deseruit.²⁴³ Dissertatio de dextera S. Stephani,²⁴⁴ non fuit aequo animo ab omnibus ob tenues coniecturas excepta; hanc confutandam suscepit manuscriptorum operum, diplomatum priscorum sigillorum fide instructus, mihi-que amicissimus Vir Joachimus Kollarics ex Ordine S. Pauli Primi Eremitae apud Excelsam Regiam et Septem Virorum Curiam, ut aiunt, Agens. Legi huius operis adfecti paginas aliquot, vidique summa cum voluptate multa patriae antiquitatis monumenta a fabellis vindicari, et aliqua hactenus ignota in aperta luce collocari.²⁴⁵ Kerchelichii opera²⁴⁶ mihi sunt ad manus magna industria confecta, et non contemnendo diplomatum adparatu refer[ta] at, si verum fateri licet, in iis meliorem delectum, perspicuitatem, ordinem; latini sermonis integritatem atque elegantiam in tanta litterarum luce desidero. Severini²⁴⁷ Eberhardi Fischeri opuscula²⁴⁸ ad me misit Clarissimus Jonathas Wietoris Vir Politissimus et Gymnasii Sempronienensis Augustanae Confessionis Con-Rector Eusebii Verini Commentationem²⁴⁹ mihi dono dedit, Clarissimus Jacobus Wernischek Viennae Medicinae Doctor, Nobilis Hungarus Liptoviensis editis operibus clarus. De quo plura suo loco et tempore. Ita quoque submitit mihi Clarissimus Stephanus Losonczy Scholae Kőrösiensis Rector, eiusdemque Oppidi primus iuxta Helveticam Confessionem

²⁴¹ A Pray György és Desericzky Ince (majd Cetto Benedek) közti vita tárgya a magyarok eredete. A szóban forgó mű: PRAY, Georgius, *Epistola responsoria ad dissertationem apologeticam Josephi Innocentii Desericii*, Tyrnaviae, 1762; *Epistola responsoria ad partem primam dissertationum Benedicti Cettonem*, Tyrnaviae, 1768.

²⁴² Kaprinai, *Hungaria diplomatica*, II, 75: „Ego autem tametsi et multis (ut vides) modeste Prajum refellam, utpote non ubique documentis ad detegendam veritatem instructum, quod certe illius haud est vitium; censeo tamen eum ob styli amoene fluentis nitorem, aequabilem elegantiam, iudicii acrimoniam, et rerum, quas adfert, multarum, nondum hucusque historiae nostrae compertarum, praestantiam, inter principes Hungariae scriptores esse connumerandum.”

²⁴³ Lásd a 253. sz. jegyzetet.

²⁴⁴ PRAY György, *Dissertatio historico-critica de dextera S. Stephani*, Viennae, 1771.

²⁴⁵ Kollarics Joakim műve (*De vicissitudinibus et vera translatione Dextrae S. Stephani regis Hungariae*) nem jelent meg nyomtatásban.

²⁴⁶ KERCSSELICH, Adamus Balthasar, *De regnis Dalmatiae, Chroaetiae, Slavoniae...*, Zagrabiae, 1770; *Historia cathedralis ecclesiae Zagrabiensis*, Zagrabiae, 1770.

²⁴⁷ Severini János(?)

²⁴⁸ Valószínűleg a finnugor rokonságról 1768-ban tudósító nyelvész Johann Eberhard Fischerről van szó.

²⁴⁹ Benczur József álnéven megjelentetett műve: VERINUS, Eusebius, *Commentatio juridica critica de haereditario jure sereniss. domus Austriae in apost. regnum Hungariae*, Viennae et Lipsiae, 1771.

Verbi Divini minister, duplex opusculum in usum Juventutis editum, quorum unum *Artis Poeticae subsidium* complectitur, alterum *Historiam sacram*, et *Reges Hungariae* adiecta civili Patriae cognitione compendio et quidem vernacula lingua eleganter exhibet.²⁵⁰ Clarissimus Ignatius Norbertus Conradi Hungarus Pestiensis, Collegii Veszprimiensis²⁵¹ <propediem> mei Instituti Rector, Episcopos Veszprimienses Eruditorum oculis publica luce donatos propediem sistet.²⁵² Laudem merebitur opus, utpote a Viro doctissimo et Eruditissimo; elegantissimique ingenii Homine profectum. Pretio non carebunt patrio sermone versus Argonautarum facinora canentes Joannis Bapt.[!] Dugonich Hungari Szegediensis Nitriae ex meo Instituto Philosophiae Professoris, typis vulgandi munificentia Antistitis Nitriensis Joannis Gusztinyi, quos manuscriptos fere omnes legi.²⁵³ Celebrandus quoque est Augustinus Kázmér mei Instituti utriusque Eloquentiae Pestini Professor, qui subsecivis a publico munere horis Celeberrimi Fenelonii *colloquia mortuorum* ex Gallico in Hungaricum sermonem nitidissime tran[s]lata, liberalitate eruditorum Hominum publici iuris faciet.²⁵⁴ Is praeclaro conatu, in quo ipsum pro viribus meis confirmare satagam ad conscribendam patrio idiomate Historiam universalem animum adiecit, quam potissimum depromet ex Opere ab Anglicana Societate, et Clarissimo Fleurio conscripto.²⁵⁵ Tribuat ei benignum Dei Numen vires et Mecoenates! Oriundus est ex Nyék, qui vicus copiosus est Comitatus Hontensis. Illustris genere et doctrina Vir Gideon Rádai, novam, auctiorem, elimatioremque operum Celeberrimi Poetae Gyöngyösi molitur editionem, cui magnum ornamentum praefatio longior de Operibus Patriorum Poetarum exstantibus conciliabit.²⁵⁶ Romanus Jakabfalvi ex Ordine Minoritarum Agriae vulgavit S. Francisci Salesii asceticum *Philotheam* inscriptum, et a se patrio sermone redditum 1771. 4°.²⁵⁷ Utinam hos conatus ad alium utilem librum retulisset, cum iam dudum his abunde satisfecerit Clarissimus Joachimus Kolarich supra laudatus, hoc eodem opere patrio sermone typis mandato Tyrnaviae 1763.

²⁵⁰ Losontzy a két könyvet dec. 5-én kelt (e kötet 16. számú) levelében említi. A művek. *Artis poeticae subsidium*, I–VIII, Posenii, 1769; *A szent históriának summája...*, Pozsony, 1771.

²⁵¹ Lásd a 253. sz. jegyzetet.

²⁵² A kézirat: PMKL, Manuscripta vetera (1.2.a), Series altera, jelzet nélkül: *Investigationes archivi (capituli Veszprimiensis) de episcopis Veszprimiensibus*.

²⁵³ DUGONICS, Andreas, *Argonauticorum, sive de Vellere Aureo, LL. XXI.*, Posenii et Cassoviae, 1778; Uő, *A gajjas vitézek, I–II*, Pozsonyban és Pesten, 1794. – Dugonics 1769-től többször nekiállt az argonauták történetének feldolgozásához. (Ennek több kéziratosa emléke maradt ránk.) Egy magyar változat nagyon korai említését jelenti Horányi adata.

²⁵⁴ Kázmér Ágoston Fénelon-fordítását nem ismerjük.

²⁵⁵ Világtörténet-fordítását/összeállítását sem ismerjük.

²⁵⁶ Rádai tervéről, annak elhúzódsáról: BADICS Ferenc, *Gyöngyösi István összes költeményei, I*, Budapest, 1914 (Régi magyar költők tára), XII–XV.

²⁵⁷ FERENC, Szalézi Szent, *Filotea, vagy-is Axi Istent szerető léleknek az újatatos életre való bévezetése*, ford. JAKABFALVY Romanus, Eger, 1771.

8. mai.²⁵⁸ De quo id superiori loco scribere oblitus eram, quod scilicet ineunte vere primum Tomum Concionum Hungaricarum P. Gerardi Bogovich, in folio editurus sit; universum vero opus quinque vel ad minimum quatuor Tomis definiatur. Floruit hic vir in Ordine S. Pauli Primi Eremitae circa finem saeculi septimi decimi.²⁵⁹ De Heliio celeberrimo dudum nihil audivi, nisi quod operis a se suscepti editioni acrius insistat. Dissertationem Sajnovichiam non Viennensibus sed Tyrnaviensibus typis recusam tibi data opportunitate submittam,²⁶⁰ plura enim ibidem continentur paradoxa; parumque abest, quin Sajnovich eiusdem originis cum Laponibus, Finnis, Careliis, Cingaris, atque Aegyptiis nos facere nitatur; sed ita fieri solet, cum quis alienis sarcinis iisque male congestis tumidus adeo sibi placet, ut novum Cacoethes, et ipsum surreptum undique, et saepe ab aliis decantatum Deorum sacris vel potius Eruditorum musaeis inferre non vereatur? Aliam nudio post breve tempus edendam a se dissertationem argumentum illius ignoro. P. Jaroslaus Lovas Hungarus Szentziensis ex Ordine Capucinatorum e Gallico in Hungaricum transtulit Episcopi cuiusdam Bisuntini[?] moralem doctrinam a totius anni Dominicis Evangelii depromptam, cuius tomus primus in quarta forma nitidissime hoc anno prodiit Budae.²⁶¹ Librorum meorum, et Dissertationum laudatarum quanto ocius potero, te participem reddam, aeris a te Vir Amicissime, nihil requiram unquam; facies interim rem tua benevolentia, tuoque candore dignissimam, si omnia opuscula Clarissimi Lázári²⁶² poetica, et latino et patrio sermone vulgata, praeterea Clarissimi Jeremiae Hanneri Superadtentis de re Transilvaniae Ecclesiastica et Civili opera ad me direxeris;²⁶³ salute hunc nomine meo plurima impertias velim, et quorsum litteras mittere debeam, indicabis. Omnia haec, in Hungaria, opuscula compactione elegantiori donabo. Utinam alios libellos Clarissimi Bodii habere possem, veluti Historiam Ecclesiasticam patrio et latino sermone editam, expositionem, vel explicationem Epistolae Judaeae vel

²⁵⁸ FERENC, Szalézi Szent, *Philothea, az-az újatatos életre vezérlő út*, ford. KOLLARICH Joakim, Nagyszombat, 1764. (1763-as impresszumú példányt nem sikerült találni.)

²⁵⁹ Horányi forrása Kollarich Joakim lehetett. (*Memoria*, I, 314), az adat csak innen ismert. Bogovich Gellértről 1719-ből van adat (Pápán volt tanár).

²⁶⁰ SAJNOVICS, Johannes, *Demonstratio idioma ungarorum et lapponum idem esse*, Tyrnaviae, 1770. A minta: *Demonstratio idioma Ungarorum et Lapponum idem esse*: Regiae Scientiarum Societati Danicae praelecta, et typis excusa Hafniae anno MDCCLXX. (Ed. 2. Tyrnaviae, 1771.)

²⁶¹ Le TOURNEUX, Nicolas, *Keresztény esztendő, az-az: minden epistolák, és evangéliumok, melyek... vasár- és ünnepnapokon az egész esztendő által olvastatnak*, I., ford. németből (Jaroslaus Szentziensis) [Lovász Iroszló], Buda, 1771. (A teljes sorozat nyolc kötetes.)

²⁶² Lázár János.

²⁶³ Haner legtöbb műve kéziratban maradt. Már megjelent: *Das königliche Siebenbürgen*, Erlangen, 1763. Három részes írói lexikonnak első (megjelent) kötete: *De Scriptoribus Rerum Hungaricarum et Transylvanicarum, scriptisque eorundem antiquioribus, ordine chronologico digestis, adversari.*, Viennae, 1774.

Pauli, ignoro;²⁶⁴ Verbo lingua vernacula typis exscriptorum librorum desiderio maximo teneor. Vale, et si licet ita poscere, rem meam veluti valetudinem tuam cura diligenter. Scribebam Pestini die 21. Xbris 1771.

[P. S.] Felix tibi, tuoque ornatissimo Comiti anni exordium, diuturnam incolumitatem, laetas rerum progressionem ex animo precor.

18

Cornides Daniel Horányi Eleknek*

Marosvásárhely, 1772. február 1.

Szebent odahagyva Teleki gróffal Marosvásárhelyre ment, ezért később kapta meg levelét. Levelét Vásárhelyre címezze. Irodalmi hírei lekötözték. Kaprinai numizmatikai művet csak ígér. Kívánja, hogy Kollarics, Conradi és mások Horányi által említett művei megjelenjenek. Udvariasan megköszöni szívességét. Haner Jeremiás *Das königliche Siebenbürgene* Erdélyben nem kapható, Bécsben még akad belőle példány. Haner György *Historia Ecclesiarum Transilvanicarum*át nehéz megszerezni, javasolja, írjon [fiának], Haner püspöknek. Bod Péter magyar egyháztörténete ritka Erdélyben, kis példányszámban jelent meg, Erdélybe tilos volt bevinni. A *Smirmai Szent Polikárpusból* tud megszerezni példányt. Lázár János *Opera poetica*ja is ritka, próbál belőle megszerezni. Székely Ádám Locke-fordítását (ha kéri) elküldi. Ír Szenci Molnár Albert naplójáról. Kérdezi, tudja-e, hogy Weszprémi István régóta orvosok életrajzait gyűjti. Az eperjesi Dobai Székely Sámuellel közölte Horányi tervét, aki válaszában Koháry István, Károlyi Ferenc és Sóvári Soós Kristóf ismeretét kérdezi. Hasznos partnerként ajánlja. Teleki gróf üdvözlését küldi. Ígéretének megfelelően küldi a beírt ívet.

Admodum Reverendo, Celeberrimo, ac Clarissimo Viro, Illustri Alexio de Horanyi Salutem plurimum dicit Daniel Cornides.

Quod ad nuperas TUAS litteras elegantissimas plerasque officii, tam sero respondeam, non id negligentiae meae, velim adscribas. Scilicet Urbe relicta Cibiniensi sum Illustrissimo Domino Comite meo²⁶⁵ Maros-Vasarhelyinum concessi ad hybernandum: quare Litterae TUAE Cibinium directae diutius in taberna Veredaria Cibiniensi adhaeserunt, quoad demum Maros-Vásárhelyinum mihi submitterentur. In posterum itaque epistolas TUAS inscribas: *par Herrmannstadt, a Maros-Vásárbely*. Meum bene de TE merendi studium tanti abs TE fieri, ut eapropter tam cumulatam mihi gratias agendas existimaveris, ruborem profecto mihi incutit.

²⁶⁴ BOD Péter, *Az Isten vitézkedő anyaszentegyháza állapotjának és világ kezdetétől fogva a jelenvaló idők sokféle változásának rövid története*, Basileae, 1760; *Historia Hungarorum ecclesiastica (kéziratban maradt, 1888-1890-ben jelent meg); Szent Júdás Lebbeus apostol levelének tanításokban foglalt magyarázatja*, Szeben, 1749.

* **K.:** PMKL, Manuscripta vetera (1.2.a), Series altera, jelzet nélkül: Collectio epistolarum transcriptarum ad P. Alexium Horányi exaratarum, pp. 3-5. Másolat, fogalmazványa: MTAK, Kézirat-tár, M.irod. levelezés, 4r, 57/3, nr. 102. (ff. 270-271.) A fogalmazvány néhány jelentéktelen változattal és a dátum hiányával.

²⁶⁵ Cornides Teleki József titkára volt ebben az időben.

Currenti interea calcar, quod ajunt, addidisti effecistique, ut, nullum officii genus, quod e re TUA fuerit, facile sim praetermissurus. Pro novis Litterariis benevole mecum communicatis plurimum me TIBI, Vir Celeberrime, debere profiteor. Clarissimus Kaprinay Historiam Regum Hungariae ex nummis illustrandi institutum suum ex praescripto Horatii iam *nonum premit in annum*.²⁶⁶ Vehementer dubito, ad studium numismaticum Hungaricum tam locupletem sive Clarissimo Kaprinaio, sive cuiquam alteri, ac mihi, suppetere apparatus; Sterile mihi tamen semper argumentum visum, nec laureolam in mustaceo quaerendam existimavi. Celeberrimorum Virorum, Joachimi Kollarics, Ignatii Norberti Conradi, aliorumque, quos nominasti,²⁶⁷ eruditorum opera egregia, utinam propediem excusa, in sinu gestare mihi liceat! Non est, quod in nuper expetitos libros impensas mei causa facias: proximo enim vere Pestinum revisam, ibidemque quidquid libellorum in rem meam occurrerit coenam. Caeterum, qui beneficii magnitudinem non ex utilitate in me redundante, sed ex offerentis voluntate aestimare soleo, pro tam liberaliter abs TE oblatis opusculis nullo aere meo redimendis, licet conditioni mentique accedam, gratias tamen, quantas possum, TIBI ago maximas.

Clarissimi Georgii Jeremiae Haeneri Superattendentis opus Das Königliche Siebenbürgen inscriptum, Erlangae anno 1763. prodiit in 4to. In Transilvania nostra, a Bibliopoliis destituta, nulla eius libri exempla venduntur, in nonnullis tamen officinis librariis Vindobonensibus venalia prostant passim. Georgii Haneri Historia Ecclesiarum Transilvanicarum Francofurti et Lipsiae anno 1694. edita in 12mo, patrem Superattendentis agnoscit auctorem.²⁶⁸ Opusculum est adeo parum obvium, ut nullam eius nanciscendi copiam adhuc potuerim nancisci. Utrumque tamen librum TIBI forte suppeditare poterit Superattendens Haner, si eum per litteras conveneris. Diriges vero litteras ad eum *par Herrmannstadt, Megyes, a Birtalm*. Bodii Historia Ecclesiastica patrio sermone Basileae anno 1760. evulgata in 8vo²⁶⁹ in Transilvania infrequentior est, quod nimirum pauca eius exempla fuerint typis exscripta, eaque ipsa Transilvaniae inferri prohibita. Habebis tamen librum, si quo pacto comparare poteris. Rarioribus eius opusculis merito etiam accenseas: Smirnai Szent Polikarpus, *avagy sok keserves haboruságok között magok Hivataljokat Keresztyéni szorgalmatossággal kegyesen viselő Erdélyi Reformatus Püspököknek Historiajok*, qui liber sine mentione anni et loci editus in 8vo anno 1766, jussu Augustae una cum Magyar-Athenas suppressus, est auctori paucis ante obitum diebus mulcta est eapropter arrogata. Spero eius libri exemplum unum me

²⁶⁶ KAPRINAI, Stephanus, *Ungaria diplomatica temporibus Mathiae Regis Hungariae Pars I.* complectens specimen praevium diplomaticum historico-criticum de electione regis... *Pars II.* complectens analecta diplomatum, aliorumque documentorum..., Vindobonae, 1767–1771.

²⁶⁷ Lásd a 17. sz. levelet.

²⁶⁸ HANER, Georgius, *Historia Ecclesiarum Transilvanicarum, inde a primis Populorum Originibus ad haec usque tempora*, Francofurti et Lipsiae, 1694.

²⁶⁹ BOD Péter, *Magyar Athenas*, Szeben, 1766.

TIBI Pestinum esse adlaturum. Excellentissimi Domini Comitis Joannis Lázár, Opuscula Poetica difficulter TIBI procuravero, quod haud magno ea numero ex Typographia Claudiopolitana anno 1765 in 8vo prodiverint,²⁷⁰ atque a cupedia- rum talium appetentioribus actutum sint direpta. Dabo tamen operam, ut voti compotem TE faciam. Anno superiori Hungarica Versio elegantissima Lockiani de educatione liberorum Commentarii auctore Illustrissimo Domino Comite Adamo Szekely typis Claudiopolitanis exiit in 8vo, magno cum applausu excep- ta.²⁷¹ Librum hunc, si jubeas, TIBI ferre non negligam. Incidi nuper apud amicum in Codicem quendam Manuscriptum, vitam Alberti Molnár complexum, quem Albertus Molnár suamet ipsius manu conscripsit. Autographum istud Molnaria- num Francisci Pariz Papai olim fuerat, post cuius fata alios atque alios nactum est Possessores, donec Supplectili librariae amici mei accederet.²⁷² Innotuitne TIBI, Vir Clarissime, Stephanum Veszprémi Medicum apud Debrecenienses haud ince- lebrem, ab Augusta torque aureo donatum,²⁷³ in conscribenda Biographia Medi- corum Hungarorum iam a longo tempore elaborare?²⁷⁴

Samueli Székely Eperiensensi, Centurioni rude donato, Viro litteratissimo, mihi que coniunctissimo,²⁷⁵ institutum tuum nuper per litteras aperui,²⁷⁶ qvi in haec verba mihi rescripsit:²⁷⁷ „Ubi ad Reverendum Patrem Horányium scripseris, ne tibi sit grave eum ex me, ut notum salutare. Non scio, an inter eruditos Hunga- riae habeat Comitem Stephanum Koháry, Comitem Franciscum Károlyi et Christophorum Soos de Sóvár Vice Comitem Sárosiensem, qvi anno 1607. Commentarium in XII. Prophetas minores Hungarice scripsit.”²⁷⁸ Haec Székelyi- us, cuius, commercium litterarium instituti TUI rationibus multum esset profutu- rum.

Illustrissimus Dominus Comes meus,²⁷⁹ qvi meliuscule iam habet, votum perennantis felicitatis in ingressu anni nuncupatum, cum prolixissima salute TIBI reddit, Teque ex animi sententia optime valere iubet.

²⁷⁰ LÁZÁR, Johannes, *Opera poetica varii argumenti*, Claudiopoli, 1765.

²⁷¹ *A gyermekek neveléséről*, melyet LOCK János ángliai nyelven irt.. Most pedig, nemzetéhez és hazájá- hoz való szeretetéből, frantzia nyelvből magyara fordított B(oros) J(enő) G(róf) SZ(ÉKELY) Á(dám) 1769. esztendőben. Kolozsvár, 1771.

²⁷² A kéziratot ma a matrosvásárhelyi Teleki Téka őrzi (Jelzete: To-3619b). Modern kiadása: SZENCI MOLNÁR Albert *naplója*, kiad. SZABÓ András, Budapest, Universitas, 2003 (Historia litteraria, 13).

²⁷³ Mária Terézia 1767-ben jutalmazta Veszprémi Istvánt orvosi tevékenységéért aranyéremmel. Ez a mellékmondat hiányzik a fogalmazványból.

²⁷⁴ Veszprémi István lexikonkészítő tevékenységéről: *Veszprémi István levelezése...*

²⁷⁵ Dobai Székely Sámuel Cornidesnek legbuzgóbb levelezőpartnere volt.

²⁷⁶ Horányitól nincs levél Dobai Székely Sámuel levélgyűjteményében (OSZKK, Quart. Lat. 784/1–6).

²⁷⁷ A fogalmazványban az idézet helyén: Etc.

²⁷⁸ SÓVÁRI SOÓS Kristóf, *Az szent prófétáknak ... magyarázatjának első része, Oseas, Joel, Amos, Bártfa*, 1601. – RMNy 873.

²⁷⁹ Teleki József

Fidem, quam TIBI obstrinxeram, liberaturus, mitto nunc promissam phyliram, quam singulis hebdomadis singulae aliae consequentur. Vale Vir Celeberrime, mihique, quod facis porro favere perge. Scribebam M[aros-] Vásárhelyini d. 1. Februarii 1772.

19

Horányi Elek Cornides Dánielnek*

Pest, 1772. május 8.

Válaszának késését Grassalkovics Antal halálával indokolja, akit verssel búcsúztatott. A helytartótanács megbízására mezőgazdasági könyv magyar fordítását javította. Historia litterariájának első kötetét (A–C) május közepén postára adja, kéri sürgősen a Bodot kiegészítő B és C betűs nevek anyagát. A kötet Lipcsében jelenik meg, Bél Károly András vállalja a korrektúrázást. Ír Dobai Székely Sámuelnek, vele is sürgötteti Weszprémi Istvánt. Üdvözlí Teleki József grófot.

Viro Doctissimo ac Celeberrimo Danieli Kornides
Alexius Horányi Salutem Plurimam Dicit.

Tardus tibi, ne dicam deses in scribendo videri possum, nisi tuam eximiam erga me propensionem, singularemque humanitatem perspectam haberem. Paucis igitur silentii causas indicabo. Impedimento mihi fuit cumprimis Mors Grassalkovichii Patriae Patris amantissimi, cuius Manes stilo lapidari et non inelegantibus versibus celebravi.²⁸⁰ Accessit Opusculum *de Ovium cura, Agricultura, et Tabacae complementatione* ab aliquo Poseniensi in Hungaricam linguam imperite versum, quod emendandum, illustrandum curae meae concredidit Consilium Locumtenentiale.²⁸¹ Quam mihi, si Diis placet, volupe sit, tu ipse facile adsequi potes, qui nunquam nec Opilionis, minus Agricolae personam sustinui. Interea *tenues conamus grandia*. Nihil addo de commercio litterario exterorum. Jam modo ad rem nostram redeamus. Primam partem *Historiae litterariae* circa medium Mensis Junii beneficio publici Veredarii expediam. Ea complectitur Litteras A. B. C. Itaque si tibi Patriae et mei amor curae est. Mitte Litteras B. et C. cumprimis Bodii Biographiam desidero, etiamsi longiorem. At scire aves, ubi haec adspiciet lucem? ad amicam aurem haec dicta sunt. Lipsiae. Id suadet liberalitas et humanitatis Doctissimi Viri Caroli Andreae Belii, qui correctionem huius operis sine ulla dubitatione

* **K.:** EOL Arch. Gen. Eccl. V/36/2, ff. 66–67. Eredeti.

²⁸⁰ Horányi Grassalkovics Antal halálára írt versét nem ismerjük.

²⁸¹ PAUL, Wenzeslaus Johannes, *Abhandlung von der Schafzucht, nebst einem Anhang vom Tabackbau*, Pressburg, 1770; Magyarul és szlovákul Pozsonyban 1773-ban Landerer nyomdájában jelent meg. A magyar fordítás készítője Losonczi István (*A juhtartásról való rövid oktatása, melybe az adattatott a dohánytermesztésnek mestersége*). 1771-ben Szebenben megjelent fordítás: *A juhtenyésztésről és dohányművelésről*.

suscepturus est.²⁸² Ad Nobilissimum Virum Stephanum Székelyi de Doba proxime scripturus sum litteras; his quoque interpellabo Clarissimum Virum Stephanum Weszprémj praeclarum Debrecinensium Decus. Vale, meis conatibus fave, tuorum studium amantissimum redama, et magnae Doctrinae Comitem nobilissimum Josephum Teleki nomine meo saluta. Scribebam Pestini 8. Maii 1772.

[A külzeten] a MonsieurMonsieur Daniel Kornides chez Mon. le Comte du S. E. R. Joseph Teleki de Szék presentement Par Bude Debrecin Hermannstadt a Máros-Vásárhely.

[Pecséttel.]

20

Losonczy István Horányi Eleknek*

Nagykőrös, 1772. május 30.

Bocsánatot kér, hogy késve küldi a megígért fordítást, kéri annak átnézését, továbbá, vegye meg számára Palma Ferenc Károly *Notitiáját*. A kölcsönbe ígért Bél-*Prodromusra* emlékezteti.

Plurimum Reverendo Viro, Alexio Horányi,
Artium Liberalium in Scholis Piis Professori Eruditissimo,
Stephanus Losontzi Salutem Plurimam Dicit.

Ignosce mihi, quaeso, Vir Reverende, quod serius, quam oportebat, meae ad Te Litterae veniant. Nolebam seriis laboribus Tuis obstrepere prius quam opus mihi creditum ad optatum finem perductum esset, quod nunc ad amicas manus Tuas cum adnexis transmitto. Ingens mihi certe saxum volvendum erat, dum libelli huius versioni seniles manus admoverem; adeo, ut parum abfuerit, quin susceptum negotium prorsus abiicerem: quum nec insulse illa translatione Poseniensi poteram commode jurare; nec opilionum cogere Senatam, cujus definitam sequerer sententiam. Candoris tamen in me Tui respectus, meaque tibi data fides, omnibus obstaculis remotis, cunctantem ad opus adgrediendum impulerunt. Quod etiam, continuatis, partim Lexico-Graphorum, partim Amicorum ope, laboribus, ad finem perduxi, eaque forma, quam cernis senilibus calamis ita descripsi, ut commode typis committi possit.

²⁸² Bél Károly András gondozta Weszprémi István orvoséletrajzi művének első, Lipcsében megjelentett *Centuriáját*. Vö. SZELESTEI N. László, *Weszprémi István (1723–1799) és orvostörténeti műve (18. századi tudós-világ, II)* = Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve, 1979, 519–562.

* **K.:** PMKL, Manuscripta vetera (1.2.a), Series altera, jelzet nélkül: Collectio epistolarum transcriptarum ad P. Alexium Horányi exaratarum, p. 2. Másolat.

Eqvidem confido, hanc translationem stilo simul et sensu Hungarico nostro idiomati adtemperatam, ab Aeqvis Lectoribus adprobatum iri: praesertim, si ultimam Tuae Artis Lemam poliendo huic operi adiceris. Qvod ut facias, Te, vehementer rogo. Notitiam Rerum Hungaricarum a Reverendo Patre Francisco Carolo Palma conscriptam, si meos in usus justo aere comparaveris; prima statim occasione a me fideliter accepturum.

Audivi Reverende Vir, memineris Prodromum Notitiae Hungariae Clarissimi Matthiae Belii usibus meis commodato Te mihi amice promississe: spero candidam humanitatem Tuam desiderio meo satis esse facturum.

Qvod reliqum est, Florentis Vitae Tuae tutelam Dei, Optimi Maximi protectioni; me insuper experto favori Tuo commendans, constanter persevero
Celeberrimi Nominis Tui

Sincerus Cultor
Stephanus Losontzi.

Dabam e privato Museo M. Kőrösini die 30. Maji 1772.

21

Cornides Dániel Horányi Eleknek*

Marosvásárhely, 1772. július 1.

Az ígerte, hogy hetente egy beírt ívet küld erdélyi írókról. Részint betegsége, részint folytonos utazásai akadályozták ebben. Horányi azt írta, őt Grassalkovics gróf halála akadályozta. Kéri Horányi halotti versét, továbbá látni szeretné Horányi mezőgazdasági témájú fordítását. És még *Memoriája* első kötetét is Lipcsébe küldi, s Bél Károly András lesz a bába! Dicséri kitartását. Sajnálja, hogy Bod Péter életrajzát nem küldte el. De hiába kérte Deák Jánost, Bod vejét és utódát, nem készítette el azt. Mihelyst elkészül, küldi. Gróf Teleki József üdvözlétét és a tőle kért Lázár János versgyűjteményt küldi.

Admodum Reverendo, Clarissimo ac Celeberrimo Viro, Illustri Alexio de Horányi salutem plurimam dicit D[ani]el Cornides

Promiseram qualibet septimana phyliram vitas et scripta eruditorum Transilvanorum complexam me Tibi esse submissurum. Quod promissis non steterim, nec ad postremas Tuas rescripserim ocus, id partim morbo pertinaciori, quocum conflictabar, partim vero perpetuis meis itineribus cum Illustrissimo Domino Comite meo huc illuc susceptis, velim, attribuas. Nunc Dei clementiam valetudini pristinae restitutus, et scribendi nactus otium, haud culpa vacarem, nisi fidem obstrictam novo penso exsolverem, atque etiam ad nuperarum Tuarum momenta

* **K.:** , Manuscripta vetera (1.2.a), Series altera, jelzet nélkül: Collectio epistolarum transscriptarum ad P. Alexium Horányi exaratarum, p. 1–2. Másolat, fogalmazványa: MTAK, Kézirattár, M. irod. levelezés, 4r, 57/2, nr. 8. f. 14. Dátum a másolatból.

litterarum paucis verbis responderem. Ais, mortem Excellentissimi Comitis Graskovitsii non solum operi Tuo iniecisse moram, sed et impedimento fuisse, quominus scribentis rescriberes amicis. Scilicet Manes huius Patriae Patris inscriptione lapidari, et praeterea lectissimo carmine funebri Tibi fuerant concelebrandi. Abs Te tanto artifice cum nihil nisi omnibus numeris absolutissimum proficisci possit, Te oro atque obtestor, ut versus illos Tuos, quibus nihil tersius animo concipio, nihil venustius, mihi ne deneges. Porro opusculum de ovium cura, de Agricultura et Tabacae implantatione, cuius novam versionem Hungaricam, ita volente Excelso Consilio Regio Locumtenentialem, procurasti, utinam videre nobis contingeret!²⁸³ Ita ne vero Historiam Tuam litterariam, inter tot alienissimas, quibus destineris, occupationes, eo usque iam adduxisti, ut partis primae, litteras A. B. C. complexae, Lipsiensibus typis propediem excudendae spem facere possis? Miror profecto Tuam alacritatem indefessumque studium atque praestantissimo faventem precor Lucinam. Eo iam pulchrior hic ingenii Tui prodibit foetus, quod Celeberrimus Carolus Andreas Belius ipse obstetricis partes volens suscipiat. Illud caeterum doleo vehementer, quod descriptionem vitae Petri Bodii, tantopere abs Te concupitam mittere nondum possim. Equidem Joannem Deakium, Bodii generum, et in Ecclesia Magyar-Igensi successorem, eapropter per litteras adii, utque soceri sui biographiam mihi perscribat, rogavi, nihil tamen responsionis, quae hominis tarditas et indiligentia est, accepi adhuc. Quam primum autem ab hoc cessatore quidquam elicuero, id omne Tibi impertiam protinus. Silentio praeterire haud debeo, Illustrissimum Dominum Comitem meum, ut est summe in omnes officiosus, ac tui in primis studiosissimus, desiderata abs Te opuscula Poetica Excellentissimi Comitis Lazarii in Tuos usus comparasse. Adferam ea Pestinum hac aestate aliosque fortasse adhuc adiungam libellos.²⁸⁴ Jam ab Illustrissimo Domino Comite meo plurimum resalutatus Vale, meque, quod facis porro amore perge. Scribebam festinante calamo M[aros-]Vásárhelyini 1772. die 1. Julii.

Weszprémi István Horányi Eleknek*
[Debrecen], 1773. január eleje[?].

Adatokat kér, érdeklődik Horányi tevékenységéről.

²⁸³ Lásd a 281. számú jegyzetet.

²⁸⁴ LÁZÁR, Johannes, *Opera poetica varii argumenti*, Claudiopoli, 1765.

* Említi Horányi 1773. jan. 19-én írt levelében. (22. sz.)

Horányi Elek Weszprémi Istvánnak**

Pest, 1773. január 19.

Historia litterariájáról ír. Kétszáznál több orvos szerepel tervezett művében. Csak akkor sorolt be valakit, ha Magyarországon született és legalább disszertációt írt. Kéri Baldinger művének kölcsönadását. Szívesen átengedi vonatkozó adatait felhasználásra, kéri Weszprémi disszertációját és a szülésmesterségről írt magyar nyelvű könyvét.

Clarissimo Viro Stephano Weszprémi Medicinae Doctori
Alexius Horányi e Scholis Piis Salutem Dicit Plurimum.

Opportune ad me allatae sunt litterae tuae plenae humanitatis ac benevolentiae, quas tanto libentius accepi, quanto maiori earum legendarum desiderio dudum tenebar. Ad meam litterariam Historiam quod adtinet,²⁸⁵ ita scias me animo comparatum esse, ut brevi tempore ingenio perfectam atque industria elaboratam typorum beneficio viventem Eruditorum sistam oculis. Petis ut ex mea collectione adiiciam Symbolam meam Vir clarissime? lubenti animo id faciam, nam haec plus quam ducentos complectitur Medicos libris editis claros. Excluduntur autem illi, quibus extra Patriae nostrae fines natale obtigit solum, vel qui nulla dissertatione inclaruerunt. Idem intelligas de Auctoribus alius scientiae a me collectis, qui facile numerum mille continentem exsuperant. A Belio exspecto quotidie responsum, ignoro diuturni silentii causam.²⁸⁶ Siquid tibi de academicis laboribus ille scripsit, quaeso, communices litteras mecum. Pergratum mihi accidit, quod meum quaecumque opus commendare volueris. Augebis benevolentiam, si Clarissimi Baldingeri Professoris Medicinae Jenensis opusculum²⁸⁷ per cursorem publicum transmiseris. Rem a me petitam intra quinque hebdomadarum spatium obtinebis. Vale Vir Clarissime et me ama, vel potius tuorum illustrium conatum amantissimum redama. Scribebam Pestini 19. Ianuarii 1773.

P. S. Rem dignam tua humanitate faceres, si quadam occasione mihi tuam dissertationem transmitteres, quam legi in Collectione Medicarum disputationum Halleriana Tomo VI.²⁸⁸ praeterea opusculum patrio sermone de arte obstetricia.²⁸⁹ Audio Clarissimum Josephum Csapo rursum utile quoddam opusculum prelo

** K.: OSZKK, Quart. Lat. 1980/I, pp. 1123–1124. Eredeti. M.: *Weszprémi István levelezése*, nr. 94.

²⁸⁵ HORÁNYI, Alexius, *Memoria Hungarorum et Provincialium scriptis editis notorum, I–III*, Viennae, 1775–1777.

²⁸⁶ BÉL Károly András megkapta Horányi levelét, Weszprémi Istvánnak 1772. dec. 12-én írt leveléből értesülünk erről. *Weszprémi István levelezése*, nr. 92.

²⁸⁷ BALDINGER, Ernst Gottfried, *Biographien jetztlebendiger Aertzte und Naturforscher, I*, Jenae, 1772.

²⁸⁸ WESZPRÉMI, Stephanus, *Observationes medicae*, Trajecti 15. Julii 1756. = *Disputationes ad morborum historiam et curationem facientes*, ed. Albertrus HALLERUS, Lausannae, 1758, 803–826. (nr. 226.)

²⁸⁹ CRANTZ, Heinrich Johann, *Bába mesterségre tanító könyv*, ford. WESZPRÉMI István, Debrecen, 1766.

destinare. Quid rei agat noster Hatvanius? hunc meo nomine plurimum salutabis. Vale iterum. Debrecinensi occasione opuscula mea Venetiis et in Hungaria edita²⁹⁰ lubens dabo tibi muneris loco tradenda, ut ita benevolentiae tuae pro viribus respondeam, et aliquod grati memorisque animi statuam monumentum. Iterumque Vale memoriamque mei, propter meum tui amorem, conserva.

[A küzleten:] Budárúl A Monsieur Monsieur Etienn[!] Weszprémi Docteur du[!] Medecine della[!] Ville Royale du Debretzin, presentement Par Bude a Debrecin [Pecséttel.]

23

Horányi Elek Weszprémi Istvánnak*

Pest, 1773. március 27.

Közli, hogy ötkötetes munkáját, mivel Bél Károly András Lipsézből nem válaszolt neki, Halléban fogják kinyomtatni, öt 45 íves kötetben. Belőle az orvosok életrajzi adatait (név, életrajzi adatok, tanulmányok, életút, tiszttségek, kiadott is kiadatlan művek) kiíratja majd és elküldi. Az első kötet kéziratát (A–E) már eljuttatta a hallei könyvkereskedőnek, a másodikat (F–K) befejezi fehérvásárpig, a harmadikat és negyediket pünkösödíg. Jelen leveléhez néhány kisebb könyvét mellékeli.

Celeberrimo Viro Stephano Weszprémj
Alexius Horányi e Scholis Piis Salutem Plurimam Dicit.

Diuturni silentii caussa, qua noster Belius²⁹¹ hoc tempore utitur, mihi nondum innotuit, nisi dicam novam Bonfinii editionem Lipsiae MDCCXXI absolutam, cuius emendationem hortante Joanne Paulo Krausio Bibliopola Vindobonensi noster Carolus suscepit.²⁹² Ita enim ille in praefatione „... petiit a me, ut emendando Bonfinio atque edendo manus admoverem. Tam laudabili consilio operam meam negare qui patriam amarem, cum iniquum ducerem, accinxi me labori, qui integro me biennio, neque enim pudet fateri, tenuit. Haesi saepenumero (pergit ille) tanto fastidio, ut etiam calamum et chartas abiicerem: tamen, pertinaci tandem studio id effecisse me credo, ut iam habeant Hungari, cives mei, Bonfinii decades, quantum per me licuit, emendatissimas.” Hucusque Belius. Verum hae emendationes minime obstare videbantur, quin ad meas litteras responsum dare queat. Sed nihil moror. Opus enim meum non iam Lipsiae, sed Halae Magdeburgensi imprimetur in octava maiori forma. Constabit hoc V. voluminibus,

²⁹⁰ Valószínűleg az alábbi kötetekről van szó: DALHAM, Florianus, *De ratione recte cogitandi, loquendi, ac intelligendi Libri III*, ... I–II, Venetiis, 1770; *Magyar Országának hatalmas és dicsőséges királyainak, és első vitézkedő kapitányainak emlékeztető koporsó épülete* ... Buda, 1773.

* **K.:** OSZKK, Quart. Lat. 1980/I, pp. 1103–1106. Eredeti. **M.:** *Weszprémi István levelezése*, nr. 95.

²⁹¹ Bél Károly András

²⁹² BONFINIUS, Antonius, *Rerum Hungaricarum decades libris XLV, comprehensae ab origine gentis ad annum MCCCXCXV*, ed. Carolus Andreas BEL, Lipsiae, Kraus, 1771.

quorum singulum 45 phyleras numerabit.²⁹³ Medicos quotquot habes in mea collectione curo seorsim describi; et ne tibi Biographia illorum taedium generet, instar tabellarum disposui. Prima indicabit cognomen, nomen, natalem solum et annum. Altera studia, vitae conditionem, annum obtentorum honorum. Tertia denique complectetur Opera edita, atque inedita. Crucula † obitum indicabit. Ego quidem dudum missem haec munde descripta, sed tantis tamque diversis obruor occupationibus, ut vel erga amicissimos occupationum mearum ignaros parum humanus videri possum. Primum tomum quo A. B. C. D. E. continentur, iam tradidi Bibliopolae Halam deferendum, secundum usque ad Dominicam in Albis absolvam, continentur in illo rursum quinque litterae, nempe F. G. H. I. K. Tertius et quartus usque ad festa Pentecostalia. Ne vero hae meae litterae vacuae sint libellos meos adieci amicitiae semel susceptae futuros testes, quos muneris loco tibi transmitto. Vale et me ama, vel potius tuorum praeclarorum moliminum amantissimum redama. Scribebam Pestini 27. Martii 1773.

[A külzeten:] a Monsiieur Monsieur Etienne Wezsprémi Docteur en édicine et Fisicien Ordinaire de la Ville du Debreczin et Comté de Bihar a Debreczin [Pecséttel.]

24

Horányi Elek Cornides Dánielnek*

Pest, 1773. március 30.

Két napja írt Kollár Ádámnak, szeretné tudni tőle műve első kötete cenzorának kilétét. Ír a haza üdvére vonatkozó dolgok közügyekről. Cornidest a K betű alá sorolja be, az előszóban is említi. Kéri azon F és K betűk közti szerzők jegyzékét, akik Czvittingernél és Bodnál nem szerepelnek. Üdvözli Teleki grófot.

Doctissimo atque Amicissimo Viro Danieli Kornides
Alexius Horányi e Scholis Pius S. P. D.

Ante biduum misi quasdam litteras, amicissime Kornides, Kollario nostro per Bibliopolam Pisoniensem tradendas. Hic quoque consignabit operis mei primum Tomum censurae Doctissimi Viri subiiciendum. Jam modo, quid a te potissimum flagitem, est illud, ut mihi quanto ocius censoris mentem ac voluntatem patefacias, verbo, rem meam, tamquam tuam reputes. Ea enim quae ad Patriae decus atque ornamentum spectant, nobis communia esse debent. Alioquin et tu exstabis sub littera Kappa, nec minor erit tui mentio in Praefatione.²⁹⁴ Verum age, ut

²⁹³ Horányi művét végül Anton Löwe pozsonyi könyvkereskedő Bécsben adta ki három kötetben (1775–1777).

* **K.:** EOL Arch. Gen. Eccl. V/36/2, f. 68–69. Eredeti.

²⁹⁴ Cornides a megjelent kötetben nem a K, hanem a C bethűhöz került (*Memoria*, I, 417).

quanto citius cum nomine suo prodeat tuus Anonymus²⁹⁵ praesertim si aliquid indicarent Székeli²⁹⁶ Geréb²⁹⁷ T. Nyirkalo²⁹⁸ et Krekaz²⁹⁹ monumenta partim edita partim manuscripta. Fac me partifcem Transilvanorum a littera F. usque ad K inclusive, quorum nulla apud Zvittingerum³⁰⁰ vel Bodium³⁰¹ memoria exstat. Vale et tui amantissimum redama. Scribebam Pesthini die 30. Martii 1773. Illustrissimum tuum Comitem meo nomine plurima salute impertias velim. Vale iterum.

[Címzés a külteten:] a Monseieur Monsieur Daniel d. Kornides Chez Mr. le Comte du S. E. R. Jozef Teleki de Szék presentement a Vienné en Autriche.

[Pecséttel.]

Dobai Székely Sámuel Horányi Eleknek*

[Eperjes, 1773. június?]

Horányi idéz belőle a 25. sz. levélben: „A decem fere annis non mihi visus communis Amicus noster Daniel Cornides cum litteratissimo Comite Josepho Teleki de Szék Jaszovia ad me visendum advenit, ast sequenti die circa vesperum redimere ad Comitatum Pestensem; quam breve gaudium.”

25

Horányi Elek Cornides Dánielnek**

Pest, 1773. július 9.

Megkapta az F betűs index nagyobb részét, nagyon várja a folytatást. Czirbesznek, Benczúrnak és Dobai Székelynek továbbította a rábízott fasciculusokat. Lázár János művét, Daniel Polyxéna magyar munkáját kéri. Munkája második kötetét az augusztusi pesti vásáron átadja lipcei nyomtatásra. Dobai Székely Sámuel értesítette Cornides és Teleki József eperjesi látogatásáról.

Clarissimo ac Celeberrimo Viro Danieli Kornides

Amico Suo Alexius Horányi S. P. D.

Opportune ad me Tuae allatae sunt litterae, quibus partem maximam Litterae F adiunxisti, utinam quanto ocius liceat per occupationes tuas residuum legere,

²⁹⁵ Cornides műve csak halála után jelent meg. *Vindiciae anonymi Belae regis notarii*, editae, auctae a Joanne Christiano ENGEL, Budae, 1802.

²⁹⁶ Nem tudjuk, melyik Székelyről van szó.

²⁹⁷ Talán Geréb Mihály.

²⁹⁸ Nyírkálló Tamás. Horányi, *Memoria*, II, 690.

²⁹⁹ A nevet nem sikerült azonosítani.

³⁰⁰ CZVITTINGER, David, *Specimen Hungariae literatae*, Francofurti et Lipsiae, 1711.

³⁰¹ BOD Péter, *Magyar Athenas*, Nagyszében, 1767.

* Említi és idéz belőle Horányi az 1773. július 9-én írt (25. sz.) levelében.

** **K.:** EOL Arch. Gen. Eccl. V/36/2, f. 70–71. Eredeti.

quam me fortunatum reputarem. Czirbesio,³⁰² Benczurio,³⁰³ Székelyio³⁰⁴ dudum transmissi concreditos mihi fasciculos. Et quidem duobus prioribus per Praenobilem Dominum Mariassy³⁰⁵ non procul Kesmarkino dissitum. Postremo per Eximium Judicem Eperiensem D. Josephum Smitsék quondam condiscipulum meum. Non dubito, quin tu in hoc, quod superasti, itinere divitem rerum suppellectilem collegeris. Si e Transilvania alia Lazarii opuscula³⁰⁶ adferres, rem mihi pergratam praestares. Desidero quoque patria lingua donatum opus Polyxenae Danielis.³⁰⁷ Plura scribere modo meae non sinunt occupationes, adeo mihi festinandum est cum mea Historia litteraria, cuius Tomum II. nundinis mense Augusto Pestini futuris Bibliopolae tradere debeo Lipsiensibus typis excudendum.³⁰⁸ Vale suavissime Kornides, et tui amantem redamare perge. Scribebam Pestini 9. Julii 1773.

P.S. Adventum tuum cum Ill. Com. Telekio tuo,³⁰⁹ quem plurima salute nomine meo impertias velim, Eperiesiensem, significavit mihi per litteras Amicissimus meus Székelyius³¹⁰ his verbis. „A decem fere annis non mihi visus communis Amicus noster Daniel Cornides cum litteratissimo Comite Josepho Teleki de Szék Jaszovia ad me visendum advenit, ast sequenti die circa vesperum redimere ad Comitatum Pestiensem; quam breve gaudium.” Haec Székelyius. Vale iterum.

[Címzés:] au Monsieur Monsieur Daniel de Kornides Secret. apres S. E. R. Comte Josef Teleki de Szék presentement Par Debreczin a Heermanstadt en Transilvanie.

[Pecséttel.]

26

Horányi Elek Weszprémi Istvánnak*

Pest, 1775. március 26.

Válasz Weszpréminek, aki várja már Horányi művét. 28 év elhagyta a sajtót. A mű elejéről arcképét azzal az ígérettel küldi, hogy nemsokára a kötetet is olvashatja. Utal annak ismertetésére az Anzeigen című folyóiratban.

³⁰² Czirbesz Jónás András.

³⁰³ Benczur József.

³⁰⁴ Dobai Székely Sámuel.

³⁰⁵ Máriássy, (?).

³⁰⁶ Gróf Lázár János műveit kérte már korábbi levelében is.

³⁰⁷ Nem tudjuk, hogy Daniel Polixéna melyik művét kéri Horányi.

³⁰⁸ Ld. a 21. sz. levelet.

³⁰⁹ Teleki József.

³¹⁰ Dobai Székely Sámuel.

* **K.:** OSZKK, Quart. Lat. 1980/I, pp. 1109–1112. Eredeti. **M.:** Weszprémi István levelezése, nr. 118.

Viro Clarissimo Stephano Weszprémio suo
Alexius Horányi e Scholis Piis Salutem.

Legi tuas plenas benevolentiae et humanitatis litteras, legi in ipsis magnum mei operis desiderium, cuius hactenus iam viginti octo phylerae impressae sunt. Commendabit illud typi et chartae elegantia. Ne vero frustra scripsisse videaris, tibi his includo corporis mei effigiem, lecturus propediem in operibus meis ingenii effigiem.³¹¹ Vale raptim Pestini 26. Martii MDCCLXXV.

Post Scriptum. Quid de meis conatibus sentiatur legere poteris in Gelehrten Wienerischen Anzeigen. LX.³¹²

[A külzeten:] von Pest Monsieur Monsieur Etienne de Weszprémj Docteur en Médecine, et Physicien de Ville Buda Debrecin.

27

Horányi Elek Weszprémi Istvánnak*

Pest, 1775. május 8.

Gratulál a *Succincta I.* kötetéhez. Csak azt kifogásolja, hogy külföldiekről is ír benne, mert majd azt mondják, hogy az ő segítségük nélkül semmire sem megyünk. A pesti kollégium bölselettanárának könyvét küldi két példányban.

Alexius Horányi Stephano Weszprémio suo Salutem Plurimam Dicit.

Hominem Pestino reducem Debrecinum nolui dimittere sine meis litteris: quare paucis propter temporis angustias ad tuas. Gratulor ex animo de opere edito,³¹³ quo Medicos Hungariae complexus es; utinam externos, cum sit res plena invidiae, complexus non fuisses! nosse caussam cupio, quia exteri arripient occasionem nos, nihil proficere, vel proficere potuisse sine aliorum auxilio. Haec tibi in amicam aurem dicta sunt. Credo equidem te amici verbis minime offendi. Vale, et me ama, vel tuorum conatuum iustum pretium statuentem redama. Scribebam Pestini 8. Maii 1775.

P. S. Eadem occasione tibi transmitto duo exemplaria Professoris Physices in Collegio Pestano egregie docentis, viri de re litteraria, si Superi vires concesserint, bene mereri volentis.³¹⁴ Vale iterum.

³¹¹ Horányi képmása a *Memoria I.* kötetének élén jelent meg. (Viennae, 1775. – „Stock Transil pinx”)

³¹² A Bécsben megjelenő Allergädigst privilegirte Anzeigen ismertetése: *Allernädigst privilegirte Anzeigen*, Wien, 1775, V, nr. 37.

* **K.:** OSZKK, Quart. Lat. 1980/I, pp. 1113–1116. Eredeti. **M.:** *Weszprémi István levelezése*, nr. 121.

³¹³ WESZPRÉMI, Stephanus, *Succincta medicorum Hungariae et Transilvaniae*, I, Lipsiae, 1774.

³¹⁴ KOPPI Károly, *De vi corporum infinita dissertatio philosophica*, Viennae, 1775.

[A külzeten:] A Monsieur Monsieur Etienne de Weszprémy Docteur en Medecin presentenent a Debrecin.

[A hivatal feljegyzése:] mit 2 Xr entwertet[?]

[Pecséttel.]

28

Cornides Dániel Horányi Eleknek, fogalmazvány*

Sorostély, 1775. november 28.

Örvend és a hazai tudományos élet polgárát köszönti, sajnálja, hogy Velencébe írt levelét nem kapta meg. Tartalmának pótlását ígéri. A Ráday Gedeonhoz küldött levelének erdélyi szerzőit majdnem megduplázta. Ha a biográfiákat és műveket mind leírná, nagy kötetre rúgna levele. Nem sajnálja a fáradságot, segíteni fogja. Legjobb volna, ha fél ívet hetente postán küldene. Kérdezi, milyen rendbe állítsa a szerzőket. Hová és milyen címen küldje a leveleit? Neki Debrecenen át Nagyszébenbe címezze. Köszöni az újdonságokról az értesítést. Igaz, hogy az idős Kaprinai *Hungaria diplomaticá*jának második kötete nagyrészt már elhagyta a sajtót? Kéri Cetto Benedek Pray György elleni vitairatának megszerzését. Pierer József *Metallurgia*járól érdeklődik. Horányi Dalham- és *Mausoleum*-kiadásából kép példányokat. Katona István irodalomtörténetéről kérdez. Severini *Pannonia illustratája* nem érkezett meg hozzá,

Admodum Reverendo, Clarissimo ac Celeberrimo Viro Illustri Alexio Horanyi

S. P. D. Daniel Cornides

Insuperato gaudio me compleverunt Litterae Tuae, plenae veteris illius Tuae in me benevolentiae. Eas ego velut diuturnam sitim levaturus non tam accipi, quam arripui avidissime. Erant vero summae mihi voluptati Litterae Tuae, et in primis nunc, quod Virum commodo reipublicae litterariae natum, Virum de Hungaria erudita, quam qui maxime, meritum, et ut verbo uno laudes omnes complectar, Summum Horanyium, quem patriis Musis ereptum tantopere dolebam, popularibus suis iterum tandem aliquando restitutum esse cognoverim. Est vero, quod Veredariorum accusem negligentiam, an malam fidem. Litteras enim meas, quas ad Te Venetias perscripseram, intercidissem non obscuris incidiis colligo. Plusculum in iis instituti Tui rationibus Tecum egi. Dabo tamen operam, ut iacturam istam, si iactura dicenda est, prolixis et frequentibus in posterum sarciam litteris in rem Tuam apprime facturus. Hoc quidem praestitu mihi tanto erit facilius, quod Indicem Transilvanorum editis libris nomen aliquod habentium Catalogo illo Tuo ex litteris meis ad Illustrem Gedeonem Radaï datis, exscripto, duplo fere auctiorem ab eo tempore concinnaverim. Tam amplam profecto nominum Transilvanorum collegi messem, ut si Biographiam Auctorum illorum omnium, eorum opera, operumque editiones et formas, singillatim irem recensitum, integra iustae molis

* **K.:** PMKL, Manuscripta vetera (1.2.a), Series altera, jelzet nélkül: Collectio epistolarum transcriptarum ad P. Alexium Horányi exaratarum, pp. 6–8. Másolat.

volumina Tibi esset submittenda. Ut tamen optimis Tibi conatibus illustrandae patriae consecratis, opportuna praestem adminicula, statui nullum laborem, nullum prolixae scriptionis taedium defugere, dummodo pulcherrimae destinationes Tuae mea qualicumque opera adiuventur. Fiet hoc commodissime, si per stata intervalla hoc est qualibet hebdomada pensum dimidiae phylirae beneficio cursus publici ad Te expediam. Tuum est certum mihi ordinem et modum praescribere, quem ab me observari malis. Scriptores ne secundum Alphabeti seriem recenseam? an temporum, quo quilibet vixerunt in ea ratione? an denique per Scientiarum et Artium liberalium classes eos dispescam? Utra methodus se Tibi commendabit magis, eam sequi est animus. Illud etiam, me, velim edoceas, quorsum in posterum et quali titulo meas Litteras inscribere debeam Litteras, ut citra deperditionis periculum ad Te perferantur. Tuas semper ut *par Debreczen a Hermannstadt en Transilvanie* dirigas semper, oro. Reddentur mihi satis tempestive, ubicunque locorum fuero constitutus. Pro novis litterariis benevole mecum communicatis eas Tibi, quas debeo, gratias ago maximas. Quid audio? Siccine Reverendi Patris Kaprinayi Hungariae Diplomaticae Tomus alter maiori ex parte iam typis exscriptus est?³¹⁵ Verebar omnino, ne seniculum vitae tempus breve spes vetet inchoare longas, neve Vir bonus morte praeoccupatus expectationem nostram destituat. Permultum equidem temporis lambendo foetui suo impendit Clarissimus Kaprinay, facile tamen tarditatis suae veniam impetrabit. Cunctator iste, dummodo instar Fabii illius Romani, cunctando restituat rem. Binas eruditissimi Reverendi Patris Benedicti Cettonis Dissertationes Prayo oppositas, quoquo pretio abs me redimendas, utinam Te opitulante nancisceret!³¹⁶ Quid Josephus Pierer in Metallurgica sua Hungarica praestiterit, equidem statuere non possum, neque enim eam videre mihi adhuc contigit; quodsi tamen libri bonitas ex temporis in elaborationem impensi ratione metienda sit, egregium opus esse oportet, in quo elucubrando lustrum integrum desudavit Auctor. Fac, quaeso, me certio-rem, ubinam liber prodierit, quanti veneat, et quomodo procurari debeat, mihi-que perferri.³¹⁷ Mausoleum Regum Hungariae in linguam Hungaricam abs Te conversum, duos item Tomulos Logicae et Psychologiae Tuae Venetiis excusos, fac, habeam ocissime: neque enim, nisi pulchrum et egregium, abs Te tanto proficisci potest artifice. De pretio non est, quod labores: ipse enim illud Tibi adferam, quando futuro vere proximo oras Vestras cum Illustrissimo Domino

³¹⁵ KAPRINAI, Stephanus, *Hungaria diplomatica temporibus Mathiae de Hunyad regis Hungariae, II*, Vindobonae, 1771.

³¹⁶ CETTO, Benedictus, *Josephi Innocentii Desericii Hungari Nitriensis et Georgii Pray S. J. Sacerdotis Dissertationes (de origine hungarorum) ita collectae ut argumenta argumentis excipiantur*, I–II, Kalocsa, 1768; III, Pest, 1771.

³¹⁷ Pierer József fémművéséggel foglalkozásáról: HORÁNYI, *Memoria*, III, 78. Szinnyei József (*Magyar írók élete és művei*, X, Bp., 1905, 1130) említi kéziratban maradt munkáját: *Schilderung der ungarischen Bergstätte*.

Comite meo revisam.³¹⁸ Quem Reverendus Pater Stephanus Katona de eruditis Hungaris edit librum, vix ille publici saporis futurus est, nisi a virulento scribendi genere sibi temperaverit, missasque fecerit omnes illas veteres, odiosas, et toties recoctas controversias ad exulcerandos animos comparatas. Amabunt vero laudabuntque eum omnes, etiam qui a suis sacris alieni sunt, si Timonis, Prayi, Kapri-nayi, magni nominis e Societate sua virorum moderationem sibi proposuerit imitandam.³¹⁹ Desericianorum operum novam elimatioremque, vel Te vel Reve-rendo Patre Benedicto Cettone adcurante Viennae adornari editionem, maiorem in modum laetor, Operique egregio faventem precor Lucinam.³²⁰ Innotuerint Tibi procul dubio Reverendissimi Kertselitsii Zagrabiensis Canonici de Regnis Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae et de Episcopatu Zagrabiensi opera pereximia, Augustae nostrae nuncupata. Auctor Celeberrimus meique Studiosissimus, nescio quo mei amore ductus non solum immeritis mihi in suis operibus laudes admetitus est, cuivis potius quam mihi convenientiores, sed et quinque operum suorum exempla dono mihi obtulit.³²¹ Severini etiam submisit Pannoniam veterum monumentis illustratam, cum Dacia Trans-Tibiscana, quam Lipsiae sub initium huius anni in 8vo foras dedit; opusculum tamen cum necdum acceperim, haud scio, ubinam fasciculus³²² mihi destinatus adhaeserit. Idem Severini typis Poseniensibus Partem Secundam Conspectus sui Historiae Hungaricae curat imprimendam, quae prelum fortasse iam deseruerit.³²³ Eusebii Verini Commentatio, quae ineunte hoc anno lucem conspexit publicam, quanta odia ac reprehensiones popularium incurrerit, vix latere te potest. Indignationem vero meam commovet, me a nonnullis nescio unde coniecturam capientibus, me libelli personatum auctorem haberi.³²⁴ Eberhardus Fischer Celebris apud Göttingenses Professor anno superiori Gottingae in 8vo Quaestiones Petropolitanas publici fecit

³¹⁸ DALHAM, Florianus, *De ratione recte cogitandi, loquendi et intelligendi libri III. praecipua logicae, criticae, hermeneuticaeque capita illustrantes*. Hos emendatioris et auctiores reddidit Alexius HORÁNYI, I–II, Venetiis, 1770; HORÁNYI Elek, *Magyar Országának ... hatalmas és dicsőséges királyainak és első vitézkedő kapitányainak emlékeztető koporsó-épülete*, Buda, 1773. (A Nádasdy Ferenc által patronált *Mausoleum...*, Nürnberg, 1664. című mű fordítása és kiegészítése.)

³¹⁹ Katona István Horányival egyidőben készített magyarországi írókról lexikont, de a párhuzamoság miatt lett annak kiadásáról. A kéziratról lásd a 223. sz. jegyzetet.

³²⁰ A 228. sz. alatti vitairat következő, Cetto által kiadott kötete: CETTO, Benedictus, *De argumentis e Sinensium Annalibus pro Hungarorum origine demonstranda desumptis Dissertatio: Pars IV. collectarum Dissertationum novis Observationibus ... Turberuilli Needhami ... illustrata et confirmata*, Viennae, 1776.

³²¹ KERCESELICH, Adamus Balthasar, *De regnis Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae...*, Zagrabiae, 1770; *Historia cathedralis ecclesiae Zagrabiensis*, Zagrabiae, 1770.

³²² A Piarista Központi Levéltárban található másolat eddig van meg.

³²³ SEVERINI, Johannes, *Pannonia veterum monumentis illustrata cum Dacia Tibissana*, Lipsiae, 1770; *Conspectus historiae Hungariae a prima gentis origine ad memoriam nostram perductae, Pars prior – Conspectus historiae hungaricae in usus praesertim juventutis adornatae Pars posterior, res gestas regum omnium, ad annum usque 1775. complexa*, Posonii, 1775.

³²⁴ Benczur József álnéven megjelentetett műve: VERINUS, Eusebius, *Commentatio juridica critica de haereditario jure sereniss domus Austriae in apost. regnum Hungariae*, Viennae et Lipsiae, 1771.

iuris, in quibus in Origines Hungarorum solide et magno eruditionis adparatu inquirat.³²⁵ Longe Deguinesio³²⁶ antefendum esse censent Fischerum rerum novarum litterariarum Commentarii Ratisbonenses. Ego nondum, quae mea est infelicitas, opusculi praestantissimi sum copiam nactus. Quid Reverendus Pater Hell³²⁷ moliatur, ignotum fortasse est nemini. In id scilicet elaborat, ut Hungaros nostros mira metamorphosi in Finnos et Lappones transformet. Audio, operi Helliano inserendam esse Szajnovitsianam etiam de identitate idiomatis Hungarici et Lapponici Demonstrationem, Hafniae primum editam, post typis Viennensibus recusam.³²⁸ Reverendus Pater Palma dicitur Historiam Ecclesiasticam Hungariae conscribere propediem Viennae evulgandam.³²⁹ Reverendi Patris Wagneri Historiae Ecclesiasticae apud Tyrnavienses Professoris Historia Diplomatica Comitatum Scepusiensis et Saarosiensis Censuram iam superavit typus mandanda sumptibus Reverendissimi Praepositi Scepusiensis Zbisko.³³⁰ Reverendus Josephus Koller Historiam Episcopatus Quinqueecclesiensis iam, opinor, imprimatur.³³¹ A solida rerum tractatione, a copia inprimis et praestantia insignium prorsus omnis aevi Diplomatum quam maxime, se opus illud commendabit eruditus. Nescio, qui fiat, quod iam pridem a Viro amicissimo nihil acceperim Litterarum. Prayanam de dextera S. Stephani Regis Commentationem³³² necdum vidi, videre tamen ita desidero, ut nihil supra. Utinam,³³³ utinam aliquis comprandi opusculi modus mihi suppeteret? Die, satis ne iam est garrutum? Sic reor omnino Prolixitati igitur meae quam Tua spondet humanitas, des veniam. Illustrissimus Comes meus Tui observantissimus, a 14. Septembris ex malo ischiadico graviter laborat. Pro salute nunciata Summas Tibi gratias agit, Teque vicissim plurimum salvere iubet. Jam vale, Vir Celeberrime et res Tuas age feliciter. Scribebam in Sorostély, die 28. Novembris 1775.

³²⁵ FISCHER, Johann Eberhard, *Quaestiones Petropolitanae, I: De origine Ungarorum...*, ed. Augustus Ludovicus SCHLÖZER, Goettingae et Gothae, 1771.

³²⁶ Valószínűleg Josephus DEGUINESIUS (DE GUIGNES) *Histoire générale des Huns, des Turcs, des Mogols, et des autres Tartares occidentaux, etc.* ... című művének egyik kiadásáról van szó.

³²⁷ Hell Miksa.

³²⁸ SAJNOVICS, Johannes, *Demonstratio idioma ungarorum et lapponum idem esse*, Tyrnaviae, 1770. A minta: *Demonstratio idioma Ungarorum et Lapponum idem esse*: Regiae Scientiarum Societati Danicae praelecta, et typis excusa Hafniae anno MDCCLXX. (Ed. 2. Tyrnaviae, 1771.)

³²⁹ PALMA, Carolus Franciscus, *Notitia rerum hungaricarum ab origine ad nostram usque aetatem, I–III*, Tyrnaviae, 1770.

³³⁰ WAGNER, Carolus, *Analecta Scepusii sacri et profani, I–II*, Viennae, 1774; *III–IV*, Posonii et Cassoviae, 1778.

³³¹ KOLLER, Josephus, *Historia episcopatus Quinqueecclesiarum*, Posonii, 1782–1812.

³³² PRAY György, *Dissertatio historico-critica de dextera S. Stephani*, Viennae, 1771.

³³³ Innentől csak a fogalmazványban van meg.

Horányi Elek Weszprémi Istvánnak*

Pest, 1776. május 29.

Gratulál a Succincta első kötetéhez. Kéri, hogy a második kötet szerkesztésénél több kritikai érzéket tanúsítson abban, hogy kik a magyarországiak. Üdvözlöttei Hatvanit és Csapót, anyanyelvi orvosi művek kiadására buzdít.

Celeberrimo Viro Stephano Weszprémio
Alexius Horányi e Scholis Piis Salutem Plurimam Dicit.

Si vales bene est, ego quidem valeo. Gaudeo te ultro ingenii vires eo intendere ad commune patriae nostrae decus viros de re medica optime meritos describas. Legi centuriam primam,³³⁴ quae multa iucunda, dulcia et utilia complectitur argumenta; tu denique ex illis esse conaris, qui miscent utile dulci. A te oro, Vir Amicissime, ne tuo catalogo vel centuriae secundae Medicorum inserantur Abaris, Anacharsis, et his similes, cum Scythae nomen latissime pateat, praesertim Scythae hyperborei, cum Germanus, Danus, Svecus, Polonus, immo Anglus intelligi possit. Ita quoque cautus esse velis, cum legeris aliquem e Dacia oriundum, cum sub hoc nomine Dania, Suecia, Noruegia, vel insula Scandinaviae intelligatur, non saepe Trans- vel Ultra-Silvania. De reliquo commendo tibi vires diuturnas et laetam incolumitatem. Viue, flore, ad patriae decus et ornamentum, et Clarissimum Hatványium,³³⁵ virum doctissimum nomine meo plurima salute affici velim, nec minus Clarissimum Csapo³³⁶ ad plura, veluti te etiam oro, medica argumenta patria lingua nota bene edenda clementer hortare. Vale. Scribebam Pestini 29. Maii 1776.

[A külfeten:] Celeberrimo ac Doctissimo Viro Stephano Weszprémi apud Debrecinenses Physico et Medicinae Doctori editis ingenii monumentis clarissimo. Debrecini.
[Pecséttel.]

* **K.:** OSZKK, Quart. Lat. 1980/I, pp. 1117–1120. Eredeti. **M.:** *Weszprémi István levelezése*, nr. 147.

³³⁴ Lásd a . jegyzetet.

³³⁵ Hatvani István.

³³⁶ Csapó József.

Horányi Elek Czirbesz Jónás Andrásnak*

Pest, 1777. február 11.

Már két levelére nem válaszolt. Átalakulóban az iskolai oktatás, magyarul ad ki könyveket, vasárnapként latinul kell prédikálnia nemes közönségnek. Ráadásul írói lexikonát készíti. Várja, hogy Schwartz Gottfried elküldje Czwittinger-kiegészítéseit. Hálás Czirbesznek is segítségéért. A nála lévő Cornides írt Czirbesznek a levél verzóján. Reméli *Memoriája* harmadik kötete elhagyta a sajtót.

Jonae Czirbesz Clarissimo Viro et Amico suo
Alexius Horányi e Scholis Piis Salutem Plurimam Dicit.

Quid rei esse potest, quae causa tam diuturni silentii (dices tacitus intra te) ut amicus amico ad binas officiosas, humanitatisque plenas nihil respondeat? Tam subito versa est amicitiae alea? Ita quidem, amice, iure aliquo queri potes, nisi aliud tuus mei amor svadeat et graves multiplicesque occupationes hoc praesertim tempore, quo scholis nova forma inducta est, excusationis loco quid te habeantur. Nam praeterquam aliquos libellos Hungarice reddere debeam, ipse Sacri Oratoris personam latio sermone singulis Domini diebus ago, qua occasione et nobilissimam et frequentissimam habeo audientiam.³³⁷ Porro supple, mente[?] affecta et bina etiam parte perfecta ad typum promovere volo. Utinam mihi Clarissimus Schwarzius³³⁸ Amicus meus, ut suis patefacit litteris, aliquid auxilii suppeditaret, et suum Zwittingerum³³⁹ a se subsecivis horis multipliciter auctum mecum communicaret; hac ille doctissimus Vir de Patria optimo iure mereretur. Scio Viro doctissimo voluntatem non deesse, sed fortassis occasionem, ut ad me tuto deferatur. O si illa tibi? affulgeret, me novo amicitiae genere tibi constringeres. Supplementa hactenus digesta duae iustae molis volumina typis exscribenda efficerent, ac quorum augmentum, quod mihi secundis adsis viribus, magnas tibi ago, habeoque gratias. Perge ultro tuis benevolentiae indicis optimum erga me tuum explicare animum, ego ego[!] beneficium expertus te semper grata recolam memoria. Vale, et tui amantem redama. Scribebam Pestini 18. Februarii 1777.

P. S. Ubi locorum moretur Kornides pagina indicabit subiecta.³⁴⁰ – Tomus tertius operis mei, credo prelum deseruit.

* **K.:** OSZKK, Levelestár, Horányi Elek Czirbesz Jónás Andrásnak. (Korábbi jelzete: Quart. Lat. 1424. ff. 9–10.) [Horvát István könyvtárából.] Eredeti.

³³⁷ Horányi néhány kiadványa a közelmúltból: *Az ó- és új testamentomnak rövideden öszve szedegetett bibliabéli historiája...* 1774; *A bölcsességnek és jó erkölcsnek könyve...*, Pozsony, 1774; POLITUS, Alexander, *Orationes omnes*, Posonii, 1774.

³³⁸ Schwartz Gottfried.

³³⁹ CZWITTINGER, David, *Specimen Hungariae literatae*, Francofurti et Lipsiae, 1711.

³⁴⁰ A folió papír félbehajtvva 1r: Horányi levele. 2v: Cornides levele. Ebből idézet: „Belieben Sie also zu wissen, daß ich mich in diesem Augenblicke auf der Studierstuben des gelehrten Pater Horányi befinde, mit dem ich nur allererst viel vertheilhaftes von Ihnen gesprochen habe.”

[A külzeten Horányi írásával:] Clarissimo Viro Jonae Andreae Czirbesz V. D. iuxta Augustanam Confessionem apud Iglovienses Ministro per Leutschoviam a Iglo in Scepusio.
[Pecséttel.]

Luby Károly Horányi Eleknek*

1777. március elején[?]

Tanácsokat kér Horányitól.

31

Horányi Elek Luby Károlynak**

Pest, 1777. március 24.

Válasz Luby Károly levelére, melyben egy német könyv fordításában lévő bizonytalanságról van szó, tanácsot kér Horányitól. Horányi azt ígéri, hogy nemcsak a német, hanem a magyar nyelv alapjairól is ír áprilisban. Megjelent műve harmadik kötete, küld majd belőle. A tanultak, köztük a neki ismeretlen Kereszturi, akinek továbbítsa köszönetét, kiegészítéseket küldenek. Örül Luby új tisztségének. Hosszan ír Comenius életéről, műveiről.

Praestantissimo atque Ornatissimo Viro Carolo Lubi de Benedekfalva Amico suo Alexius Horányi e Scholis Piis Salutem Plurimam Dicit.

Importunitate hominum ad nundinas convenientium factum est, ut ob enatas inde mihi permolestas occupationes, ad tuas, Praestantissime Carole, litteras, tardius, quam oporteat, respondeam. Iis expeditus defectum prolixa compensabo epistola. Commodum autem mihi accidit, quod in tuis litteris dubium in versione Germanici libelli occurens solutum deprehenderim. Faciam igitur, quod mihi scribis, consiliumque ad amussim exsequar, et non minus Germanicae, quam Hungaricae linguae fundamenta dabo, totumque hunc laborem mense Aprili exantlabo.³⁴¹ Tomus tertius Operis mei,³⁴² sint Deo laudes, prelum deseruit, et in luce, manibusque Eruditorum hominum versatur. Illius te, Vir amicissime, cum primum convenire potero participem faciam. Restant adhuc supplementa, ad quae praeter multos egregios homines etiam Kereszturium,³⁴³ quem vel ignotum mihi

* Említi Horányi 1777. március 24-én írt (31. sz.) levelében.

* **K.:** OSZKK, Quart. Lat. 1834: *Collectio manuscriptorum argumenti varii...*, ff. 58-61. Eredeti.

³⁴¹ Valószínűleg Luby bécsi német ABC-s könyv-fordításáról van szó. Vö. SZELESTEI N. László, *Horányi Elek, a lexikonszerző*, Vigilia, 2015/1, 20–25.

³⁴² *Memoria Hungarorum...*

³⁴³ Keresztury József udvari ágens 1776–1785 között megjelent Ephemerides Vindobonenses szerkesztője.

quaeso salutaveris, referam. Audio a quodam fide dignissimo Te Svavissime Carole, aliquod munus consequutum fuisse, quod et gloriosum et utile esse intellexi. Hoc si verum est, Tibi gratulor, mihi gaudeo, quod Deus illum, quem a teneris propter egregiam indolem, praestansque ingenium, morumque probitatem dilexerat, suis gratis suoque favore prosequatur, et praestantissimis conatibus secundas sufficiat vires. O si te videre, tecum colloqui possem, in sinum tuum verba insolitum laetitiae sensum manifestantia effunderem! Sed de modo satis sit, superest, ut aliqua de Joanne Amos Comenio dicam, qui se eximio ingenio directum ac facilem ad sapientiam cursum tenere maluisset, una cum egregiis in omni doctrinarum genere progressibus ad summam quoque virtutis laudem, et maximum famae splendorem pervenisset. Vitam et fata ipsius perspicua brevitate subijciam, ut facile illa, quae tuo usui esse possunt, decerpas.³⁴⁴

Moravia huic natale solum exstitit, in cuius exiguo vico Comna, haud procul Brumovio in lucem editus fuit anno salutis MDXCII. Quum misera admodum ludorum litterariorum in patria sua esset constitutio, a parentibus Vnion[is?] fratrum Moravorum, ut vocant, additis Herbornam missus est, ubi liberalibus disciplinis, lingvarum latinae, graecaeque insigni peritia, philosophicis etiam theologicisque studiis animum excoluit. Domum redux Anno MDCXIV. Scholae Preroviensi primum, biennio vero post Fulnecensi Rectoris nomine praefuit, quo posteriore in oppido etiam sacra suae sectae administravit. Hic cum magna dexterritate, et singulari quadam methodo abs se excogitata instituendae latinis graecisque iuventuti vacaret, direpta post Albomontanam victoriam per Hispanos milites Fulneca, et rei familiaris, et bibliothecae, manuscriptorumque iacturam passus est. Magnopere ea calamitas adflixit Comenii animum, praesertim quum sancito insuper Anno MDCXXIV. edicto, omnes sacrorum a catholico ritu, alienorum ministri Bohemia, Moraviaque proscriberentur. Latuit aliquamdiu in arce Georgii Sadowski de Slavpna Baronis Bohemi, magni, quoad licuit, proscriptorum patroni et Mecenatis: at urgente Imperatoris in exsequendo edicto severitate, Comenius tutum illic amplius sibi commorandi locum haud esse perspicuens, in Poloniam exsulatum abiit, Lissamque seu Lessnam fortunarum suarum sedem delegit, ubi paullo post, quam advenerat, ludo litterario moderando praefectus, ac subinde totius fratrum Bohemorum ac Moravorum Vnionis moderator, seu ut ipsi vocabant, Superintendens, constitutus fuit. Hic primum Anno MDCXXXI emisit in lucem celebrem illam *Januam lingvarum reseratam*, de quo libro postea dicturi sumus; eoque tantam consequutus est nominis famam, ut deinceps opera ipsius ad reformandam scholasticam disciplinam variis e regionibus certatim expeteretur. Sveci primi fuere, qui Anno MDCXXXVIII. Comenium ad instau-

³⁴⁴ Comenius azért nem került be Horányi *Memoria Hungarorum*ába, mert Horányi a nem magyarországi születésű írókat tervezett művének harmadik részébe szánta. Kettejük levelezésébe Comenius oktatási módszere és nyelvkönyvei miatt került be. Comenius műveinek visszaszorítása a 18. században latinjának pongyola volta miatt történt meg.

randas, atque ordinandas secundum ipsius principia, et methodum totius regni scholas evocarunt. At is bellicorum tumultuum, quibus tum Svecia perturbabatur, metu, eo venire quidem, renuit, omni tamen consilio et ope praesto se iis futurum pollicitus est, qui rem tanti momenti aggressuri essent; qua de caussa *Prodromum Pansophiae* vernaculo sermone alias a se conscriptum, latine protulit in lucem. Postea Angli publico supremi senatus, quod Parlamentum vocant, decreto, eum in Regnum suum exciverunt, eo consilio, ut rationem instituendae iuventutis corrigeret ac reformaret quorum voluntati paruit. Itaque Anno MDCXLI Londinum appulsus, et magna honoris testificatione exceptus, cum iam in eo esset, ut negotium, cuius caussa evocatus erat, auspicaretur; erumpentibus subito civilibus dissidiis, in irritum omnia cadere sensit. Quocirca bona Anglorum venia in Sveciam, unde secunda ipsi fortunae aura prius aspiraverat, anno insequente navigavit. Hic communicatis cum Supremo Cancellario Oxonstiernio consiliis Elbingam Prussiae Urbem se contulit, ubi Mecoenatis sui munificentia liberaliter sustentatus, toto quadriennio novo suo systemati, secundum quod adolescentes maiori, quam adhuc fieri potuerat, temporis, sumtuum, ac molestiarum etiam compendio, disciplinarum rudimenta perdiscere possent, insudavit. Id cum in Sveciam adportasset, tribus viris doctrina et prudentia conspicuis cura emandata est, ut illud expenderent, et num ex usu commodoque reipublicae esset, pronuntiarent. Communi sententia decretum est, publica luce dignum esse opus, si auctor extremam eidem manum admoveret; sed nescio, quo fato inde amotus, Lissam, vetus suum in Polonia refugium continuo repetiit. Paulo post in Transilvaniam ad Sigismundum Rakotzium illius provinciae Dominum profectus, in re scholastica, meliorem in statum ibidem reponenda, aliquot annos elaboravit. At Lissam reverso minime diuturna isthic fuit commoratio. Anno enim MDCLVI. cremato per Polonos catholicos ipsius dumtaxat culpa, oppido, omnem rursus tam domesticam, quam librariam suppellectilem amisit, atque rursus exulare coactus, primum in Silesiam, inde in Marchiam Brandenburgicam, mox Hamburgum, ac denique Amstelodamum fugitivus pervenit. Benignissimos postremo in loco, praeter opinionem, receptores nactus, ultimos vitae suae, ut plurimum inquietae annos enthusiasticis deliramentis, vaticiniis et horrendis adversus Romanum Pontificem, Augustam domum Austriacam, omnesque Catholicos praedictionibus, quas typis evulgabat, quarumque falsitatem, eventu non sequuto, ipse etiamnum superstes perspexerat, transegit. Demum prope octogenarius vivendi finem fecit. Anno MDCLXXII. Opera Commenii notatu digniora sunt:

1) Janua lingvarum reserata, seu nova methodus comprehendere facillime cuiusvis nationis lingvam, praesertim latinam, vernaculamque. Liber hic tanto cum plausu exceptus est, ut raro, et si sacras litteras excipiamus, fortassis nullo alio exemplo, in lingvas Europaeas omnino omnes, tum in Arabicam, Turcicam, Persicam, Mongolicam translatus, typisque *πολλυλωττοις* saepissime recusus fuerit.

At non diu perduravit praecox libelli existimatio. Jam enim Morhofius Polyhist.³⁴⁵ L. II. c. IV. n. 19. eum, et ordinis perturbati, et dictionum phrasiumque barbararum, et exsilis inopiae, et ἀμεθοδεύας accusavit, pertenditque, ianuam hanc e Scholis illis, ubi genuinae latinitatis, ut decet, habetur ratio, prorsus esse eliminandam. Prodiit etiam aliquoties hoc titulo: Orbis sensualium pictus, eo quod res omnes sub sensus cadentes in certas classes redactae absurdis iconibus ligno incisus exhibeantur. Hodie in Bohemicae linguae proprietate, copia, elegantiaque perdiscenda egregius huius ianuae usus est. Huius enim linguae notitia Comenius unus inter omnes excelluit. Praeclare egisset Comenius, si grammatica hac laurea contentus, a theologicis manus impuras abstinuisset.

2) Pansophiae Prodromus. Londini Anno MDCXXXIX. 12. Prolusit in hoc libello fanaticis suis molitionibus, quae ipsi fere exitium adtulerunt.

3) Ecclesiae Slavonicae ab ipsis Apostolis fundatae, ab Hieronymo, Cyrillo, Methodio propagatae, Bohema in gente potissimum radicatae, et in unitate Fratrum Bohemorum fastigiatae brevis Historiola. Amstelodami Anno MDCLX. Liber multis fabulis adpersus, rarissimus tamen, quem Joanes Franciscus Buddeus Professor Jenensis Anno MDCCII. recudendum curavit hoc titulo: Historia Fratrum Bohemorum etc. germanice versus, adnotationibus auctus prodiit Schwabaci Anno MDCCXXXIX. 8.

4) Historia persecutionum Ecclesiae Bohemicae iam inde a primordiis conversionis suae ad Christianismum, hoc est: ab Anno DCCCLXIV. ad Annum usque MDCXXXII. Ferdinando II. Austriaco regnante. Lugduni Batavorum (qui locus quidem expressus non est) Anno MDCXLVIII. Et hic liber, alias *Martyrologium Bohemicum* inscriptus, germanice versus, multisque accessionibus auctus, novissime cum Joannis Elsneri exsulum Bohemorum Berolini Antistitis prodiit in lucem.

5) Lux e tenebris, novis radiis aucta, hoc est, divinae revelationis in usum saeculi nostri factae per immissas visiones, et angelica, divinaeque alloquia facta Christophoro Kottero, Nicolao Drabicio, et Christinae Poniatoviae, quorum Prophetarum imagines, elogia, et vita accesserunt. Amstelodami MDCLV. Libri per se rari, editio prima et longe rarissima, qua tamen Comenius omnem hactenus collectam, viri sani ac prudentis famam repente profudit. Delirare enim omnibus necessario videri debuit, qui putida haec emotae mentis, atque imaginationis somnia, tamquam divinitus inspirata oracula serio suspicere, ac publico etiam obtrudere ausus est. Obiurgatus ob id merito fuit a Nicolao Arnolde in discursu Theologico contra Comenium, et a Samuele Maresio, quorum posteriore litem de regno Christi millenario, quod Comenius propugnabat, exorsus est. Sed maximae castigationis loco ipsi, si mens non laeva fuisset, esse poterat, eventorum tanta

³⁴⁵ MORHOFIUS, Daniel Georgius, *Polyhistor litterarius, philosophicus et practicus*. Több kiadása ismert a 18. századból.

pompa praedictorum frustratio, cui ipse Comenius, ut dicebamus, superfuit, ob eamque rem acerbis multorum cavillis tamquam impostor proscissus est.

6) Scripsit etiam sub ficto nomine Huldrici Neufeldii exiguum libellum adversus Valerianum Magni clarissimum e religiose Capucinatorum familia Theologum, cui titulum fecit: *Absurditatum Echo*, quem secundis curis Anno MDCLXVIII. edidit. Fatendum est eum moderatiorem se in scripto hoc polemico erga Catholicos exhibuisse, quam Symmystae ipsius aequo animo ferre potuerint. Nam publice eius rei causa ab illis obiurgatus fuit.

7) Antiquitates Moraviae, et commentarius de origine illustrissimae familiae a Zerotin hodie dum manuscriptorum delitescunt. Laudant utrumque librum Pessina,³⁴⁶ Stredowskij,³⁴⁷ alii.

Prae omnibus tamen operibus maximam Comenio famam conciliasset Lexicon Bohemicum, quod prope iam absolutum, omnesque aliarum gentium hoc in genere conatus longe superaturum infelici illo Lissae incendio conflagravit. Eius iactura popularibus suis tanto acerbior accidere debuit, quod in tanto linguae patriae neglectu, ac magis magisque metuendo occasu nullus hodie dum existat istiusmodi liber, qui studiosorum desideriiis satisfaciat. Vitam Comenii luculentissime enarravit Bayle in lexico suo critico,³⁴⁸ e quo pleraque desumsi. Vale et meis conatibus fave. Scribebam Pestini 24. Martii MDCCLXXVII.

P. S. Audio svavissime Carole Typis Trattnerianis prodire Gelehrtes National Lexicon von Ungarn, Böhmen Oesterreich, Steyer-marck, Crain Kärthen Istrien etc.³⁴⁹ Si tibi tantum temporis vacat, fac me de illo certio-rem. Vale iterum, et tui amantissimum redama.

[A külzeten:] Perillustri ac Generoso Domino Domino Carolo Lubi de Benedekfalva Excellentissimi Comitis Antonii Károlyi (T.P.) Dapiferorum Regalium per Hungariam Magistri Secretario, Domino mihi gratiosissimo. Viennam Austriae. Abzugeben in den Baron Harrukerischen Hauß in der Stadt.
[Pecsétel.]

³⁴⁶ Pessina, Thomas Johannes.

³⁴⁷ Stredowsky, Johannes Georgius.

³⁴⁸ BAYLE, Pierre, *Dictionnaire historique et critique*, Rotterdam, 1696–1697¹.

³⁴⁹ Valószínűleg Korabinszky János Mátyás Bécsben és Pozsonyban megjelent *Almanach von Ungarn auf das Jahr 1778*. című művéről van szó. (A kiadvány Ghelen betűivel készült.)

Horányi Elek Roznák Mártonnak*

Pest, 1778. június 13.

Örült levelének. Buzdítja a haza és egykor virágzó ágostonos rendje emlékeinek feltárására. A Mohács utáni szörnyűségekben szinte megsemmisülés volt e virágzó rend sorsa, most ismét jeleskednek. *Memoriája* kiegészítéseinek megjelenését Szent Mihály napra tervezi, várja Roznák ezen témájú levelét.

Viro praestantissimo atque amicissimo Martino Roznák

Ordinis Erem. S. Augustini, SS. Theologiae Doctori

Alexius Horányi e Scholis Piis Salutem Plurimam Dicit.

Incredibili voluptate, me, Martine, compleverunt litterae plenae humanitatis, et patrii amoris, quas tanto avidius arripui, quanto earum legendarum desiderio dudum vehementius flagravi. Nihil enim ab ineunte aetate potius duxi, quam patriae prodesse, eique, si occasio adfulgeret, novum decus, atque ornamentum conciliare. Hos conatus, cum in te conspiciam, quid mirum est, quod te amicissimum compellem, habeam tenerrimoque pietatis sensu complectar? Age proinde solerter, ut plura nostrae nationis et tui Ordinis Virorum monumenta innotescant. Nam, ut ingenue fatear, minime adduci possum eo, ut existimem Reverendorum Patrum Augustinianorum, quos in Hungaria multum floruisse constat, non plura superesse scripta. Scio quidem post Mohatsianam cladem immanitate barbarorum et civilis belli crudelitate Regulares ordines, religionem, ac litteras vulnera, ac fere excidium passos fuisse, at novi iterum praeclara hominum industria multa e tenebris in lucem proferri, quae sempiterna oblivione sepulta existimavimus. Tuum igitur erit, si ordinem, si patriam, si te ipsum suspicis atque amas, delitescantia in antiquioribus Monasteriis opera exquirere, excutere, ac me de his certiore reddere. Ad mea supplementa³⁵⁰ quod adinet (quae etiam ex tribus voluminibus constabunt) scias ea in lucem proditura circa festum S. Michaelis. Rem igitur pergratam mihi praestabis, si pluribus huius argumenti litteris meum egeris, et penitiorum de te ipso notitiam mihi transmiseris. Vale et me ama, vel potius tui, tuorumque praestantium conatuum amantissimum redama. Scribebam Pestini 13. Junii 1778.

[Címzés:] Buda Admodum Reverendo ac Clarissimo Patri Martino Roznák Ordinis Eremitarum Sancti Patris Augustini, SS. Theologiae Doctori et Graecensis Monasterii ad S. Paulum Apostolum Priori dignissimo. Per Viennam Austriae Graecii in Styria.

[Pecséttel.]

* **K.:** Pannonhalma, Főapátsági Könyvtár, Jesuitica, 118. G. 26/105. (129. vagy: 265-266. pp.) [A külföldre: 105],... **M.:** DURZSA, *Adatok*, 248. idézi belőle az „Ad mea supplementa...” kezdetű mondatot.

³⁵⁰ A *Memoria* kiegészítéséről van szó.

Kéler Gottfried Horányi Eleknek*

Pozsony, 1779. július 23.

Régi levelezésüket felújítva ír. Patzkó Ferenc pozsonyi nyomdász magára vállalta egy magyar nyelvű újság kiadását. Előfizetési felhívást küld, részben neki, részben, hogy ajánlja másoknak. Hasznos és tisztességes kezdeményezés, bár a jezsuiták ellenzik. Ha talál előfizetőt, neki, vagy Patzkónak jelezze. A tartalomra és a stílusra garancia Rát Máttyás személye. A pesti piaristákra is számítanak.

Reverendo Patri Alexio Horányi Clerico Regulari Scholarum Piarum
Salutem Plurimam Dicit Godofredus Kéler.

Si vales, bene est, ego optime valeo. A tanto iam tempore interruptum literarum commercium, ut resumam,³⁵¹ praeclara egregii cuiusdam viri molitio me permovit. Ephemerides ille Hungaricas patriae suae civibus offert, sumtus editionis in se suscipiente Patzkio³⁵² huius Typographo viro pariter honestissimo. Ne tamen uterque cum suo damno [...³⁵³] ipsorum est petitio, ut de sufficientibus praenumerantibus certi reddantur.³⁵⁴ Huic ut ipse quoque, quantum in me est, satisfacerem, submittendas Tibi amice mellitissime aliquas Notas duxi, partim ut Tibi eorum molimen innotescat, partim ut pro Tuo erga patrium idioma affectu, aliis quibuscunque poteris, recommendares. Neque dubito Te hoc neglecturum: est enim patriae et utile et honorificum, quantumcunque Jesuitae sub pallio ei obices ponere studeant. Ubi aliquos habueris, quibus gratum fuerit praenumerare, peridem est, sive mihi, sive ipsi Patzkio, indicaveris. De selecto optimarum materiarum, de stylo elegantissimo nulla est movenda quaestio. Clarissimus enim Rath³⁵⁵ Scriptor earundem et ingeniosus et eloquens est. Bina Ordinis Tui Collegia se iam insinuarunt. Pestiense quoque illa fors excipiet. Interim quam citissime responsum praestolor, teque porro bene valere opto. Dabam Posonii, die 23. Julii 1779.

* **K.:** PMKL, Personalía vetera (1.3.a), Fasc. 20, nr. 3. Eredeti.

³⁵¹ A régi kapcsolat tanúja egy OSZK-ban található kézíratos jegyzék: OSZKK, Fol. Lat. 65, ff. 174–204: KÉLER, Godofredus, *Adversaria ad scriptores rerum Hungaricarum*. „Ad partem secundam Horányianae [Alexii Horányi] biographiae maximam partem necdum excusae supplementa.” A Kéleről származó kiegészítő adatokat Horányi már *Memoriája* II. kötetének bevezetőjében is említi: „De hominis huius praestantissimis conatibus plura leges in nostris Supplementis, quae propediem publicam subibunt lucem, in quibus aliqua perperam posita emendo, et omnia suppleo.” Idézi: DURZSA, *Horányi*, 247.

³⁵² Patzkó Ferenc Ágoston

³⁵³ A másolat vízáztatta, sérült.

³⁵⁴ Az előfizetési felhívás *Előre való tudakozás* címmel jelent meg. A Magyar Hírmondó első száma 1780. január 1-én jelent meg.

³⁵⁵ Rát Máttyás.

Koppi Károly Horányi Eleknek*

Kolozsvár, 1781. március 9.

Tréfásan korholja, nagyon várja válaszlevelét. Sok kérdést tesz fel: magánéletéről, munkájáról, szerzetesrendjéről, az ország ügyeiről. Ő egyetemes történetet tanít, nem törődik azokkal, akik kifogásolják a Horányi által is alkalmazott módszert. Brukenthal Sámuel és Teleki Sámuel helyeslik, Rektora, Pállya István és Batthyány püspök sem kifogásolja. Bízik a császársban. Dicséri Horányi feliratát, amelyet Mária Terézia castrum dolorisára írt. Véleményt mond Trenck Frigyes ezen alkalomra írt, Nagyszébenben újra kiadott és egy Budán nyomtatott emlékezésről. Kérdezi, miért hagyta ki művéből Bocatiust. Üdvözli Artmann Jánost és Schaffrath Lipótot. Batthyány Ignác komoly tervekkel érkezett Erdélybe. Tanítványát, a levelet vivő Kern Fülöpöt ajánlja. Kéri a levél mellékletét továbbítsa Weingandnak.

Mihi Semper Amate Horanyi.

Qvid est, qvod ego a te Epistolam non impetro? Qvod si tu Amicitiam nos inter dudum, et non fucate contractam parvi pendis, epistolae saltem meae pridem jam tibi missae respondere debueras? Atqve ego cum nemine libentius, qvam tecum, litterarum comercium habere cupivi, id qvod ex meis litteris luculente patuit. Qvod si id persvadere tibi non potuisti, nunc saltem crede asseveranti mihi, atqve ultra tuam amicitiam expetenti. Tuus animus mihi totus perspectus est. Fucos non amas; id, qvod censes fateri soles. Amicis auribus nihil tegis. Videsne, cur ego frequentiores a te litteras expetam? Atqve, qvae ego scire cupio, tu mihi sincere declaraveris. Nempe: ut vales? Qvid illud genus hominum tibi, bonisqve omnibus infestum egit, ut te Pestino exturbet? Qvomodo artes elusisti? Qvid agis nunc? Qvo loco res tuae sunt? Qvid ibi sermonum de futuro Provinciae capite miscetur? De loco consistorii? Qvid desperent Systematis Hungarici fabricatores? Qvid alii, qvos rectus Imperatoris animus, et ille Philosophicus perterruit? Qvis de forma studiorum sermo? Viden' qvantis responsionibus tu me totum tuum facere possis? Qvod si, qvid ego agam qvaeras, Historiam Universalem, qvanta unius anni spatio praelegi potest. Conficio tali methodo, qvam tu, et qvi id intelligent, non [...] vituperabunt. Etsi futuri sint qvi vituperent: qvos tamen ut tu soles, plane non moror. Pars ipsius longo jam tempore apud censores est, sed, superi! Qvos, et qvales? Nempe non illos, qvos imprimis cuperem. Methodum a me adoptatam duo viri intelligentes adprobarunt, Excellentissimus Baro Brukenthal, et Illustrissimus Comes Samuel Teleky Ref. mihi amicissimus. Taceo meum P. Pállya Rectorem, qvi, amicitia ne, an id sentiens, qvod est, aeque dilaudat. Nec Bottyanio nuper illam apud me, etsi fugiente oculo, perlustranti displicuit.

* **K.:** OSZKK, Quart. Lat. 1834. *Collectio manuscriptorum argumenti varii...* ff. 53-56. Eredeti. NB. A pont utáni mondatkezdő kisbetűket naggyal írtam...

Qvas huc illuc crises adpersi, ad hanc usque diem me sollicitum habuerunt, qvod vererer, ne qvis superstitiosus, aut nimis cautus mihi diem dicat. Sed cessavi ab hodierno die metuere; qvod Caesar ille verus Caesar, felicitatis, et commodorum sui Populi optime intelligens metum mihi, tibi qve omne absterserit. O! Si ille diu regnet! Si nihil eum fugiat! At non fugiet, spero.

Qvam tu inscriptionem castro Doloris adscripsisti, perelegans est, et hoc seculo, qvo Augustaei nobis videri volumus, digna.³⁵⁶ Sed contra qvantas ego in multis aliis tenebras legi! Qvam inficetas res, et plumbeas! Putares ipsas totidem incantationes esse, qvibus manes Theresiae jam qviescentes citantur. Inter alia opuscula, qvae tanta anhelatione in lucem extrusa sunt, praeplacet illud Praedicatoris Hollandici Viennae editi, et Cibinii recusati, cui textus ex Jung Anglo praefixus est.³⁵⁷ Alioqvot plagulae sunt, sed, qvantum ego intelligo, melleae, unus Erlangensis cum laude qvoqve commemoratur. Nam illa Latina oratio qvae Budae dicta est, et Typis, qvod audio stupens, excusa,³⁵⁸ qvam friget, qvam tota gelu rigida *ad lectulum Theresiae adrepi*? Putabam ad Capucinum dictam.

Est etiam, qvod tibi significem, qvaeramqve ex te, cur tu Bokacii Consulis Cassoviensis in Historia mentionem non facias, cujus tam luculentum opusculum exstat in Apparatu Belii.³⁵⁹ Exstant ipsius etiam carmina, qvaedam in manuscriptis, qvae habeo. Qvare mi Horanyi, litteras a te crebriores expecto de iis, qvae petii. Sal[uta] Reverendum Patrem Vice-Rectorem Artmannium³⁶⁰ optimum meum qvondam vicinum. P. Schaffrathium,³⁶¹ tum Henyeium³⁶² complectare, et si quis porro mea salute salvus esse velit, sit; si nolit, pace mea nesit. Vale.

9^a Martii 1781 Claudiopoli.

Koppi mp.

[P. S.] Poene excidit. Transsilvania nostra stupens, et fati inscia nescit qvid expectet, aut non expectet. C. Bottyani opportuno advenit tempore.³⁶³ Habebit ille plana omnia. Alia facies rerum futura est, atqve alia virorum, eruditorum, etiam nasutiorum, qvalis nempe tu es.

Salutat te P. Rector meus, et saepe cum de te loqvitur, te ab illo amari intelligo. Commendo hunc tibi praestantem Juvenem Philippum Kern meum anno prae-

³⁵⁶ Horányi Mária Terézia halálára írt versét nem ismerjük.

³⁵⁷ TRENCK, Friedrich, *Trauerrede bey dem Grabe unserer grossen Monarchin Maria Theresia*, Hermannstadt, Hochmeister, 1781.

³⁵⁸ Budán Mária Terézia halálakor több latin beszéd is megjelent (Spaits István, Molnár János, Zachár András és mások tollából).

³⁵⁹ BOCATIUS, Johannes, *Commentatio epistolica de legatione sua ad Stephanum Botskay ...* In: BÉL Matthias, *Adparatus ad historiam Hungariae ...I/7*, 317–352, Posonii, (1742).

³⁶⁰ Artmann János.

³⁶¹ Schaffrath Lipót.

³⁶² Friedrich Nenner?

³⁶³ Batthyány Ignác erdélyi püspök (1780–1898) nagyszabású tervekkel érkezett Gyulafehérvárra.

terito Discipulum. Sed et illud te obtestor, ut Epistolam inclusam transmittas Veingandium. Commendavi tibi Kernium, sed ille hinc abiit Epistola relicta, quare cursori publico eam tradidi sine tamen ulla molestia tua.

35

Katona István Horányi Eleknek*

Buda, 1781. április 17.

Viszonzásul küldi a nemrég megjelent *Synopsist*. Nem veszi rossz néven, hogy kevésbé gondosnak tartja, mivel Szent István születését 979-re helyezi, az adat Timontól származik. Az ő véleménye szerint Szent István nem 15, hanem 22 éves lehetett koronázásakor. Harag nélkül ír, nem akarja növelni a rosszakarók számát, akiket a tudós bevezetés kellemetlenül érint.

†

Clarissimo Patri Alexio Horányi
S[tephanus] K[atona] S[alutem].

Non, vt par pari referam; quis enim opus, eruditus vulgatum, cum lucubratione, iuuenum vsibus adornata, contendat? Sed, vt aliquam pro gratissimo mihi munere vicem reddam, synopsis istam, prelo nuper excusam, Vestrae Claritati mitto.³⁶⁴ Quod vero me p. 78. *minus adcuratum censeat, qui natalem Divi Stephani ad annum DCCCCLXXIX. referam*, prorsus non indignor, licet rationes, ex Timone recitatae, non me, sed Inchofferum feriant.³⁶⁵ Nec enim in mea sententia XV. sed XXII. Annorum S. Stephanus erat, quum *sacra constituit*; plusque mihi videtur XXII. Annos, quam XV. Natus, agere posse. Haec candide, sine felle; nec enim *inuolutas frontis integumentis nequitias* foueo, nec *inuidorum et maleuolorum hominum*, quos in erudita praefatione perstringit, numerum augere volo. Scribebam Budae XV. Kalendarum Maii A. MDCCLXXXI.

36

Horányi Elek Koppi Károlynak**

Pest, 1781. május 30.

Örült levelének, nagyra értékeli barátságát. Megdöbbenette, hogy Patachich Ádám eretneknek mondta őt azért, mert kétségbe vonta, hogy a szent koronát Asztrik hozta, a *Hartvik-legendát* interpo-

* **K.:** PMKL, Personalia vetera (1.3.a), Fasc. 20, nr. 5. Eredeti.

³⁶⁴ Talán a *Synopsis historiae Romanorum imperatorum in usum academiarum per regnum Hungariae et provincias eidem adnexas* című műről van szó, bár annak impresszuma: Buda, 1782.

³⁶⁵ Cf. KÉZA, Simon de, *Chronicon Hungaricum*, ed. Alexius HORÁNYI, Viennae, 1781, 77–78.

** **K.:** PMKL, Manuscripta vetera (1.2.a), For. 0–5/47: Koppi Károly levelezése, nr. 123. Eredeti.

lálnak véli. Ráadásul társaságban borotváltnak nevezte, ő válaszában szerzetesek jelenlétében a szerzetest és a főpapot egyaránt tonzúrásnak mondta. Az érsek véleménye megerősítésére a királynő beleegyezésével kanonokjai számára Szent Asztrik Rendet alapított. A leendő provinciális személyéről megoszlanak a vélemények: egyesek Temlényi Remiget, mások Cetto Benedeket, ismét mások Tuschleitner Kajetánt akarják, aki időközben elhunyt. Üdvözlő néhány kolozsvári értelmiségit.

Alexius Horányi Carolo Koppio Salutem Plurimam Dicit.

Si vales, bene est, ego quidem valeo. Et te, et tuam Epistolam et amicitiam magni facio, eamque posthac frequentioribus litteris confirmabo, ut hac ratione, illa, quae ob diuturnum silentium dissuta videbatur, firmissime coalescat. Omissis igitur ambagibus, ut tuo desiderio satisfaciam, a re mea ordior. Petrificata Sol ipsorum Monarchia, et nequissima bipedum natio apud Hungarico-Croaticum Patriarcham suum Adamum Patatich me Haereticum pronuntiavit, eo quod sententiam de corona a Romano Pontifice per Astricum Roma missa dubiam affirmarem, Chartuitium interpolatum, Bullam Silvestrinam svavi delirio confictam dicerem. Quid quid in magna hominum corona cum Archi-Episcopus disputando mecum nihil proficeret, sed potius deficeret, me *rasum* ipse compellaret? Ego summa festinatione deposito caputio indicabam nutu et digito, ac deinde apertis verbis, me minus *rasum* esse deberem, sed Monachos et Antistites utpote magis tonsos, magis *rasos* esse. Nam et Monachorum turba aderat, quae confestim ad silentium redacta fuerat. Odio deinde clandestino adversum me actum est. Vt vero sententia de corona firmaretur ab Archi-Episcopo Adamo Patatich Reginae consensu ordinem S. Astrici pro suis Canonicis instituit, qui crucem deferrent cum hac epigraphe: *Memoria allatae coronae*.³⁶⁶ Ex altera parte S. Astricus Archiepiscopus Colocensis Sicque hoc concilium ex petrificatis constans maxima parte hac solenni Epigraphe, omnia argumenta mea dissolvit, et doctrinam meam condemnavit. Sed has qualescumque demum iniurias aequo perferrem animo, dummodo Fratres, Judae Iscariotis asseclas non experirer, hoc est imitatores Petrificatorum. Quaeris ex me quomodo artes cluserim paucis tene. Contemptu et patientia, ea tamen, ut debitor minime manserim. – De futuro Provinciae capite varia miscentur, dum alii Sigismundum confirmandum,³⁶⁷ alii Remigium Temlenium, alii Cettonem,³⁶⁸ non pauci Caietanum³⁶⁹ eligendum censerent, nisi mors inopinata e vivorum Vacii 19. Maii sustulisset.³⁷⁰ Vale et alias expecta a me ad te exarandas litteras, nam cras viam ingredior. Scribebam Pestini 30. Maii 1781.

³⁶⁶ Mária Terézia 1779. november 19-én, Bécsben kelt oklevele Crux Tolosana (Toulouse-i kereszt) viselésére jogosítja fel a Kalocsai Főszékeskáptalan tagjait. Az előoldal körirata: Memoria allatae S. Coronae.

³⁶⁷ Orosz Zsigmond.

³⁶⁸ Cetto Benedek.

³⁶⁹ Tuschleitner Kajetán.

³⁷⁰ Orosz Zsigmond után a provinciális 1782-ben Conradi Norbert lett.

Clarissimos Viros Patakium, Csomosium, Josephum Sofalvi, Stephanum Aag nomine meo salvos esse iubeas.³⁷¹ Rectori autem tuo³⁷² Viro eximio nomine meo diuturnam precare incolumitatem.

[Címzés:] A. R. et Clarissimo Patri Carolo Koppj e CC. RR. Scholarum Piarum et in Universitate Transilvaniae Claudiopolitana Historiarum Doctori et Professori praestantissimo Per Debreczinum Claudiopoli in Transilvania.

[Pecséttel.]

37

Horányi Elek Roznák Mártonnak*

Pest, 1781. május 30.

Memoriája kiegészítéseit mégsem adja ki. Megjelent művei miatt rosszakarói haragja, irigysége és gyűlölete akadályt jelentenek. Ellenségei a jezsuiták és akik félnek azok hatalmától, köztük vannak rendtársai is. Reménykedik II. Józsefben. (Mindezeket csak baráti füleknek írta.) Ha Grácba megy, nála fog lakni. A budai egyetemi tanárok friss kiadványait sorolja fel.

Viro Clarissimo ac Praestantissimo Martino Roznák
Alexius Horányi e Scholis Piis Salutem Plurimam Dicit.

Non mediocrem ex litteris tuis, Vir Clarissime, cepi voluptatem, propterea quod in iis et mei amorem, et singulare Patriae ornandae studium legere potuerim. Ad Supplementa mea, quod adtinet, paucis tene; scilicet nunquam proditura intelligas, sed brevi tempore in lucem hominum eruditorum emittendam. Quod vero de magno impedimento conatibus meis iniecto scribis, id non vanae innititur coniecturae. Etenim a tempore vulgatorum operum tanto opere increvit malevolorum invidia, livor atque odium, ut non solum ingenii mei monumenta divis devoveant, sed etiam inter *Divos* potius, quam *vivos* videre me gestiant. Scire cupis, qui illi sint? nostin a Clemente XIV. petrificatos homines et multos adhuc eorum asseclas? hos igitur intelligas. Mirere porro ad hos quoque accedere aliquos, quibuscum vivo, Instituti mei homines, eorum potentiam atque auctoritatem extimescentes. Sed eam moror minime. Nam sub magno Josepho II. ea funestum ad occasum tendet. Utinam possem cum Monarcha nostro constitui, patefacerem

³⁷¹ Nem piarista szerzetesek. Valószínűleg ref. és unit. személyek. Talán: Pataki Sámuel, tanár, orvos, a kolozsvári nyomda vezetője; Sófalvi József és Csomós Mihály, kolozsvári ref. tanárok; Ágh István unitárius püspök.

³⁷² Pállya István.

* **K.:** Pannonhalmi, Főapátsági Könyvtár., Jesuitica, 118. G. 26/106. (f. 130., vagy 267-268. pp.) [A külzeten 106] Eredeti. **M.:** DURZSA, *Adatok*, 248. idéz belőle részletet (Ad Supplementa mea ... patefacerem involutam oris et frontis argumentis nequitiam).

involutam oris et frontis integumentis nequitiam. Sed haec an amicam aurem dicta sunt, secus irritares vespas ac crabrones.

Jam modo ad rem litterariam. Michael Horváth vulgavit Theologiae Pastoralis partes duas in 8° maiori.³⁷³ Josephus[!] Horváth novam Physicae suae adornat editionem.³⁷⁴ Joannes Molnár Director Gymnasii Regnum animale, vegetabile et minerale adiectis vocabulis Hungaricis;³⁷⁵ Prayus Indicem Librorum rariorum Bibliothecae Budensis,³⁷⁶ Lakits III. partes Juris Canonici;³⁷⁷ Haec in Vniversitate Budensi. Pluribus alias tecum Vir Clarissime et amicissime agam. Jam modo Vale et plures Vrbes visitaturum Graecii praestolare, nam apud Te si passurus es, hospitium mihi deligam. Vale iterum. Scribebam Pestini 30. Maii 1781. Cras viam ingredior.

[Címzés:] Admodum Reverendo, Clarissimo Viro Martino Rosnak Ordinis Eremitae S. Augustini AA. LL. Philosophiae et SS. Theologiae Doctori et Conventus ad S. Paullum Priori dignissimo Amico mihi plurimum colendo Per Viennam Austriae Graecium in Styriam.

[Pecséttel.]

[Roznák feljegyzése:] Accepi 4ta Junii 1781.

38

Horányi Elek Roznák Mártonnak*

Pest, 1783. január 4.

Hosszú hallgatásának oka lelkesedésének megzavarása és a szerencse fordulása, de mindkettőt legyőzte. Patachich érsek gyűlöletében, mert Horányi a *Memoriában* nem mindenütt dicsérte a jezsuitákat, igyekszik befeketíteni a művet. Elérte, hogy több eddigi támogatója otrombának mutatja magát. Az érsek nagyváradi püspökként fékezte a jezsuiták dühét, Kalocsára áthelyezve kebelbarátaivá vált, a hely és a szerencse változása jellemének változását hozta. A mű új és díszesebb, metszetekkel ellátott kiadása álmom: Bázselben im Hof műhelyében, holland metszetekkel, Lutschmann költségével. A királynő halála után a császár parancsára a birodalmon kívüli megjelentetést súlyos vámmal akadályozzák. Kevés a remény a kiadásra. De mégis, ebben az évben 518 szerzőt tartalmazó két kötet *Nova memoria Hungarorum et Provincialium* címmel megjelenik, melyben Roznák olvashatja, hogy segített a szerzőnek. A Kézai-kiadást és a gyászbeszédet tavasszal elküldi. Batthyány Ignác hallgat a

³⁷³ HORVÁTH, Michael, *Theologiae pastoralis partes III*, Vindobonae, 1780–1781.

³⁷⁴ HORVÁTH János, *Physica generalis quam in usum auditorum philosophiae conscripsit – Institutiones physicae particularis in usum auditorum philosophiae*, Tyrnaviae, 1767–1770; ... Venetiis, 1781.

³⁷⁵ MOLNÁR, Johannes, *Zoologicum: complexum historiam naturalem animalium – Phytologicum: complexum historiam naturalem vegetabilium – Oryctologicum, complexum historiam naturalem mineralium*, Budae, 1780.

³⁷⁶ PRAY, Georgius, *Index rariorum librorum Bibliothecae Universitatis regiae Budensis*, Budae, 1780–1781.

³⁷⁷ LAKITS, Georgius, *Institutiones juris ecclesiastici*, Budae, 1779–1781.

* **K.:** Pannnonhalma, Jesuitica, 118. G. 26/107. (131, vagy 269-270. pp.) [A külzetten: 107] Eredeti. **M.:** DURZSA, *Adatok*, 248. idézi a levél elejét (Diuturni silentii ... opportuno loco insertos legeris).

zsinati iratok kiadásáról. Hat héten belül megjelenik gondozásában és bevezetésével Bethlen János *Erdély története* című műve. Magyarra fordított, Pozsonyban megjelent kötetét ajándékba küldi. Szeretné látni Roznák ágostonoskról írt, eddig nem látott disszertációját. A Nádasdy-könyvtár átnézésére ösztönzi.

Viro amicissimo et praestantissimo Martino Roznák Augusto
Alexius Horányi e Scholis Piis Salutem Plurimam Dicit.

Diuturni silentii caussa est perturbata studiorum meorum ratio et iniqua fortunae conversio, quos ambos scopulos felicibus auscipiis praetervectus vici, ac superavi. Etenim ne infandum renovem dolorem; Archi-Episcopi³⁷⁸ minus aequum erga me animum paucis adtingere placet. Hic odio in me implacabili, eo quod in mea *Memoria* non ubique de Jesuitis praeclarum iudicium tulerim ductus, opus meum atro carbone notare et teterrimis coloribus depingere cepit. Atque sua auctoritate et doctrinae opinione id effecit, ut complures, qui mihi praesidium et dulce decus erant, munificam subdlexerint manum, et illiberales atque infictos se se exhibuerint. Mirum autem est illud, Adamum Pataticium, dum Varadini Episcopem moderaretur Lojolitibus infensum, Colociam translatum iisdem amicissimum evasisse ostenditque suo exemplo commutatione fortunae et loci, commutari male ingenium. – De nova editione eaque splendidissima et XCVI tabulis aeneis Auctorum mortuorum prototypon referentibus ornanda in folio maiori quid dicam nisi illud cuiusdam Poetae? Ah quoties nostros licet obversare libellos ex oculis toties depluit unda meis. Basileae apud Rudolphum Imhof procurari debuisset editio aeneas tabulas in Hollandia parandas, et chartam nitidissimam sumtusque liberaliter suppeditante Lutschmannio Bibliopola Lugduno-Batavo. At decedente Maria Theresia, Imperatoris nostri iussu factam est, ut editiones extra suas ditiones procuratae, vel procurandae imposito gravi telonio retardarentur, atque hac ratione intra imperii sui ambitum absolverentur. – Ingeminabis fortassis, ergo nullius editionis aliqua spes nobis adfulgebit? reddo tibi: exigua. Sed tamen mediam viam scopulos inter et Syrtes ingressus sum; Nempé hoc anno prodibunt duo eiusdem formae volumina huius inscriptionis: Nova Memoria Hungarorum et Provincialium scriptis editis notorum, quam excitat Alexius Horányi etc. In illis continentur 518, maximam partem novi Scriptores, licet et antiqui reperiantur, et laudati suppleantur. Ibi et tu[...] quos mihi communicasti per litteras, opportuno loco insertos legeris. – Kezae Chronicon³⁷⁹ et Orationem funebrem³⁸⁰ tibi complacendi caussa reposui, quae opuscula ineunte vere Budae a me consignabuntur. Tunc et copiosius et tutius de fatibus communibus loqui fas

³⁷⁸ Patachich Ádám.

³⁷⁹ M. SIMONIS DE KÉZA, *Chronicon Hungaricum*, quod ex codice membranaceo nunc primum, et ad fidem apographi Vindobonensis et Budensis Chronici, sparis quibusdam notis et variantibus lectionibus excitat, Viennae, Budae, 1782².

³⁸⁰ HORÁNYI, Alexius, *Oratio in exequiis Sigismundi Orosz, Praepositi Provincialis, occasione Comitiorum Ordinis indictorum ad Patres congregatos habita Vaciae Prid. Id. Octobris Anno 1782, Vaciae, 1782.*

erit. – Ignatius Batthyán, nescio caussam altum silet de suis Conciliis.³⁸¹ Intra sex hebdomadarum spatium prodibit Joannis Bethlen Opus rerum Transilvanicarum ex Manuscriptis mea cura, sollicitudine et ampla praefatione Viennae VI. Tom. 8°.³⁸² Prodibit et alius ingenii mei partus Hungarico sermone Posonii in 8°,³⁸³ quod etiam a me dono accipies. Vtinam dissertationem tuam de Monasteriis Ord. S. Augustini in Hungaria³⁸⁴ nancisci possem! Oleum hactenus et operam perdidisti. Et quoniam otio svavissimo frui licet, an non aliqua ex Francisco-Nadasdiana Bibliotheca tecum communicati possent, quae hactenus diligentiam meam luserunt? Facies quod optimum iudicaveris. Vale et tui amantem redama, et quoniam me cito convenire tibi non licet, praesentem mihi litteris tuis rerum varietate amoenis te frequenter siste. Vale iterum. Scribebam Pestini 4. Januarii 1783.

P. S. Rector Ginsiensis Ladislaus Kesztheli est Vir elegantiori litteratura et exacta linguae latinae cognitione ac severioribus disciplinis egregie imbutus.

[Címzés a külzeten:] Admodum Reverendo et Clarissimo Patri Martino Roznák Ord. Erem. S. Augustini mihi singularibus humanitatis et amicitiae officiis plurimum colendo Per Viennam Aiustriae Ginzium Leukae.

[Pecsétel.]

[Roznák feljegyzés:] Datae 4. praesentis 10. Jan. 1783.

39

Horányi Elek Roznák Mártonnak*

Pest, 1783. február 10.

Sok munkája akadályozza, Budára is ritkán jut el. Májusban fellélegzik majd, ha munkája nyomdába kerül. A közelgő háború előzményeiről, hadi készülődésről ír. Kéri, hogy a Nádasdy-könyvtárból jegyzetelje és küldje el azokat az adatokat, amelyek munkájához alkalmasak, továbbá kéri a magyarországi ágostonos szerzetesekről készített értekezését. Örül Keszthelyi Lászlóval való jó kapcsolatának.

Alexius Horányi Martino Roznák Viro Amicissimo Suo
Salutem Plurimam Dicit.

Si vales, bene est, ego quidem valeo. His verbis ordiri placet litteras, quibus te mihi et me tibi praesentem sistere placet. Calamitates non memorabo, quibus Viri

³⁸¹ Vö. *Leges ecclesiasticae regni Hungariae... Tomus I*, Albae-Carolinae, 1785. (II–III, Claudiopoli, 1827.)

³⁸² BETHLEN, Johannes, *Historia rerum Transilvanicarum ab anno 1662. ad annum 1673*, ed. Alexius HORÁNYI, Viennae, 1782–1783.

³⁸³ *A bölcsességnek és jó erkölcsnek könyve*, Pozsony, Landerer, 1774.

³⁸⁴ Valószínűleg: *Memoria provinciae Hungariae Augustiniana antiquae*, adservata in schedis Xystus P. SCHIER, dein per Martinum ROSNAK in lucem publicam emissa, Graecii, 1778.

* **K.:** Pannonhalma, Főapátsági Könyvtár, Jesuitica, 118. G. 26/108. (132, vagy 271–272. pp.) [A külzeten: 108.]. Eredeti. **M.:** DURZSA, *Adatok*, nem említi ezt a levelet.

obnoxii evadunt illi, quibus de meliore luto fixit praecordia Titan. – Tuos Budae nondum convenire fas erat, adeo rebus meis limam supremam imponendis intentus sum, ut raro natale solum invisam. Respirabo tantisper mense Maio, postquam opus meum sub prelo sudaverit. – At non leviter perturbor infausto imminens belli rumore, qui iam vanus esse desinit. Ante biduum ad nostros *Comitatus* vicinos Imperatoris mandatum venit, quo (utar curiali stilo) *repartitio boum, mercenariorum, et frumenti postulatur*. Haec sunt verba regionis nostrae Pro-Comitis luculenta, ex quibus intelligimus nos diu alma pace minime fruituros. Nosti autem perbene, quo pacto blandae, atque imbelles Musae horrentia Martis arma refugiant, atque aversentur. Quid ergo agam? quo me vertam? ubi praesidium requiram? quando mihi, qui cruoris sitientem perhorresco laurum, ad pacis amantem olivam adspirare non licebit?

Vidimus hactenus facile quadraginta magnae molis navibus immanens bellicum adparatum, utpote tormenta, globos, hispanica claustra (vulgo Spanische Reuter), funes, picem, sclopos et sexcenta alia ad enecandos homines, et libidinem regnandi explendam efficta atque excogitata instrumenta, secundo praetervehi Danubio quatuor aliae, hodie ad littus Budense, quatuor aliae ad Vacienne adpulerunt. Duodecim Jaurini, sex Posonii [...] dicuntur. Quinta huius mensis iteratis vicibus octodecim Naves omni armorum genere instructae iubente et hortante Caesare Vienna in Hungariam dimissae sunt. Sed plura audiens videbis atque observabis, ubi te amicos inter amplexus salvare iubebo. Quod vero a te praestari vellem ocus est illud, ut quidquid in Nadasdiana Bibliotheca inveneris,³⁸⁵ quod meis adcommodatum esset usibus, diligenter colligas ad decerpas et re perfecta, hilaris et incolumis ad nos advoles una cum Dissertatione de Monasteriis Hungaricis Ord. S. Augustini.³⁸⁶

Gaudeo te invisisse amicitiam cum Keszthelio³⁸⁷ Viro peramoeni facetique ingenii, quod prodidit litteris ad me datis, quibus etiam respondeo. Hunc, ut diligas vel potius ames, hortor, non carebit enim amor tuus dulci litterarum alimento, licet caruerim illius liberalitate in *nota Collecta*. Vale et me ama, plusque amaveris, si rumpens moras Istri accola fueris. Scribebam Pestini 10. Februarii 1783.

[Roznák feljegyzése:] Paes. 19. Febr. 1783. – Accepi 19na ejusdem.

[Címzés a külzeten:] Clarissimo ac Celeberrimo Viro Martino Roznak AA. LL. et Sacrosanctae Theologiae Doctori Ordin. S. Augustini mihi amicissimo. Per Jaurinum Ginzium Leukae.

³⁸⁵ Bizonyára azért kéri ezt Horányi, mert Lékán tartózkodott ekkor Roznák. Lékán 1655-ben alapított az ágostonos remetéknek monostort Nádasdy Ferenc országbíró.

³⁸⁶ Valószínűleg: SCHIER Xistus, *De monasteriis provinciae Austriae et Hungariae ordinis fratrum eremitarum sancti patris Augustini succincta notitia, in usum duntaxat juniorum ejusdem provinciae alumnorum obiter conscripta*, Bécs, 1776.

³⁸⁷ Keszthelyi László.

Horányi Elek Gottfried van Swietennek*

Pest, 1783. július 23.

Négy héttel korábbi fogadására emlékezve röviden összefoglalja a császárnak írt kérelmében foglaltakat: rövid életrajzot ad és folyamodik a Kollár Ádám halálával megürlt udvari könyvtári állásért. Kéri a támogatást.

Excellentissime atque Illustrissime Domine
Liber Baro et supremae Augustae Bibliothecae Praeses!³⁸⁸

Singularis humanitas et benevolentia, qua Vestra Excellentia me ante quatuor hebdomadas ad Se venientem complexus est, et abeuntem optime sperare jussit, me ad scribendum et patefaciendo animi mei sensa plurimum excitat atque inflammat. Et quamvis ea satis prolixè indicasse videar in supplici libello, quem Vestrae Excellentiae eadem occasione, utpote Aulicae Studiorum Commissionis Praesidi una cum aliquot ingenii mei monumentis ut vividior exstaret nominis mei memoria, obtuli, summatim tamen omnia repetam, ne longa epistola molestiam et taedium generem. Nobili stirpe natus sum Budae 1736. Patre Gabriele, cuius liberalitate post absolutum humaniorum litterarum cursum in Hungaria, ad Italiam missus severiores disciplinas indidici. Redux Helvetiam, Galliam, Hollandiam, Angliam et Germaniam inveni et plurium lingvarum mihi pepererunt cognitionem. Unde praeter vernaculam; veterem graecam, latinam, germanicam, italicam, slavicam scio; Gallicae, Hispanicae et Hollandicae ita peritus sum, ut libros intelligam. Multa scripsi et prelo subieci in Italia, Germania et Hungaria, quibus rem philosophicam, diplomaticam, politicam, maxime autem historiam litterariam criticamque augere conatus fui. Atque ideo unum hoc mihi semper precatus eram, ut post traditas pluribus annis humaniores litteras Philosophiam, Mathesim et Historiam, Gymnasio vel Academiae vel publicae Bibliothecae praeficerer; sed votis meis excidi semper ob insignes hominum nomine quidem extinctorum sed reipsa viventium factiones. Cum vero Cl. Hollarium!³⁸⁹ ante plures dies vivorum contubernium deseruisse intellexissem, continuo mihi spes munus in Augusta Bibliotheca consequendi laeta illuxisse videbatur. Hac de caussa supplicem libellum ad Augustum Imperatorem directum his adieci litteris, ut Vestrae Excellentiae favor e comitatus idem certius nostri Monarchae subeat conspectum: quemve, ut mihi Vestra Excellentia praestet oro atque obtestor. Hoc beneficium genus, dum me ab Augusto Principe ope Vestrae Excellentiae obtenturum perennique memoria recolendum spero et cui fido commendans me gratiis et protectioni maneo Excel-

* **K.:** Bécs, Österreichische Nationalbibliothek. **M.:** ESZTEGÁR László, *Magyar írók levelei a bécsi Cs. Kir. Udvari Könyvtárban*, Irodalomtörténeti Közlemények, 1907, 237–238. (nr. XIV.)

³⁸⁸ Gottfried van Swieten.

³⁸⁹ Kollár Ádám Ferenc († 1783. július 13.(15?))

lentissimi atque Illustrissimi Domini Cultor et servus humillimus Pestini 23 Julii 1783. Alexius Horányi e Scholis Piis in Hungaria.

41

Horányi Elek Cornides Dánielnek*

Pest, 1784. febr. 10.

Emlékezteti, hogy előző napi látogatásakor megígérte, hogy egy ifjúval másoltat neki gyűjteményéből.

Alexius Horányi Cornidesio Suo S. P. D.

Heri, Amicorum Optime, cum apud me morareris, pollicitus es in meum usum per Juvenem meo aere conductum res Hungaricas per Adversaria tua sparsas describendas fore apud te. Oro te per sanctum amicitiae nomen, ut si historiae litterariae patriae apta anecdota nosti, me de iis certiozem reddere velis. Vale et Amico Amicus fave. Pestini scribebam Pes[t]ini 10. Febr. 1794.

[A kültzen:] au Monsieur Monsieur Daniel de Cornides Secretaire apud D. Comte S. R. E.[!] de Teleki tras-chere Ami pras[praes.?] a sons Logis.

[Pecséttel.]

42

Horányi Elek Miller Jakab Ferdinándnak**

Pest, 1784. május 28(?).

Örült a válaszevélnek és a mellékelt disszertációnak, amelyhez Miller írt bevezetőt. *Nova Memoria*át kiadja. Kéri Miller két disszertációját. Mellékeli a provinciális fölött mondott beszédét, a pesti vásárok majd további művecskéket küld.

Alexius Horányi Jacobo Ferdinando Miller

Salutem Plurimam Dicit.

Litteras tuas, Vir Clarissime, summa cum voluptate legi, quae tanto mihi gratiores erant, quanto earum videndarum desiderio flagrabam. Accessit ad has *dissertatio de ortu, et progressu litterarum in Hungaria* elegans sane argumentum,³⁹⁰ sed multum delicatum, nec magnis difficultatibus obnoxium. Laudandus Viri amicissimi conatus, cui non minus firmas vires et incolumitatem, quam plures

* K.: MTAK, Kézirattár, M. irod., levelezés, 4r, 156, 12a. Eredeti.

** K.: OSZKK, Quart. Lat. 781/1, f. 49. Eredeti.

³⁹⁰ SIMONCHICZ Ince, *Dissertatio de ortu et progressu litterarum in Hungaria*, Nagyvárad, 1784. A mű bevezetőjét Miller Jakab Ferdinánd írta.

ferentarios precor. Ceteroquin mihi gratulor, tibi gaudeo, tantum ad Viri huius praesidium in hoc argumento provehendo allatum fuisse, ut maioris operis, quod fortassis ille molitur, conspectus videri possit. Haec paucis de opusculo, modo ad rem meam et tuam. Opus in lucem hominum paucos post menses emissurus sum, quod prioris continuationem sub inscriptione: *Nova Memoria Hungarorum* etc complectetur.³⁹¹ Et tu inter Viros qui de patria optime sua merentur, locum habebis. Hoc unum a te Vir Clarissime peto, ut me utriusque tuae Dissertationis participem reddere velis,³⁹² cum mihi alioquin sumtus vix ad res necessarias suppetant. Ego conabor tempore nundinarum, quas post paucos dies Pestini habituri, aliquot minora opuscula transmittere. Plura alias, cum nimium occupationibus implicatus sim, tecum Vir Clarissime conferam, modo ad litteras Orationem in exsequiis Sigismundi Orosz habitam adiungo,³⁹³ tumultaria sane opera concinnatam, cui mihi ad eam elaborandam nec biduum concessum fuerit. Vale et praeclarissimorum tuorum conatuam amantem redama. Scribebam Pestini 28. Maii 1784.

43

Horányi Elek Cornides Dánielnek*

Pest, 1784. augusztus 14.

Bizonyára provokálni akarta a sietséggel. El van ragadtatva az egri püspöki könyvtár kéziratától, ritkaságaitól. Ha meglátogatja, sokat mesél. Vagy ha Nyírkállói Tamásról, Clynsorról és hasonlókról tájékoztatást kap tőle. Üdvözli Denist. Meddig lesz Bécsben?

Alexius Horányi Danieli Cornidesio Amico Suo S. P. D.

Si vales, bene est, ego quidem valeo integris et nunquam laesis tribus digitis. Fortasse hoc tibi de industria figmentum scribere placuit, ut hac ratione me ad litteras exarandas provocares. Sed mitto ista, cum adsint seria. Paucis rem expedio, ne tibi prolixus taedium generem. Nudius tertius pervesperi Agria redux ad Episcopalem librariam suppellectilem penetravi, quam multis manuscriptis nunquam prius visis, minus editis refertam inveni; et quod mirifice animum meum recreabat. Auctorum patriorum cognitionem mihi ante parum perceptorum comparavi. Qui autem ii fuerint? quod argumentum tractaverint? qua fide ac diligentia

³⁹¹ A mű csak 1792-ben jelent meg.

³⁹² Valószínűleg két 1783-ban Nagyváradon megjelent disszertációját kéri (*Tentamen publicum ex historia religionis et eruditorum Hungariae; Tentamen publicum ex caesarologia utriusque imperii, et historia haereditariarum ditiorum augustissimae domus Austriae.*)

³⁹³ HORÁNYI, Alexius, *Oratio in exsequiis Sigismundi Orosz ... Scholarum Piarum in Hungaria et Transilvania praepositi provincialis occasione comitorum ordinis indictorum ad partes congregatos habita*, Vacii, 1782.

* K.: MTAK, Kézirattár, M. irod., levelezés, 4r, 156, 12b. Eredeti.

in eo versati fuerint? hoc meum erit, ubi me conveneris, tecum liberaliter communicare. Quid enim tecum non communicem? Est autem, quod modo mihi a te communicari volo, hoc praecipuam, scilicet uberiolem notitiam de Th[oma] Nyírkallo, Clynsor,³⁹⁴ et de pluribus his similibus. – Illustrissimum et Clarissimum Virum Denisium^{394a} plurima nomine meo salute impertias velim, cuius me ultro benevolentiae atque amicitiae commendo. Utinam rescire tibi ex illo liceret; ane meam ille (vel aliquis alter fortassis) desideret biographiam? Quamdiu porro nectes moram Viennae? Tua enim opera, cum procul absim, uti vellem. Quae rerum nova facies? Vale et de his me ocius certiolem redde, meque ama vel potius tui amantissimum redama. Scribebam Pestini 14. Augusti 1784.

[A külzeten:] au Monsieur Monsieur Daniel Cornides chez Mr. le Comte du S. E. R. Joseph Teleki de Szék Secr. presentem. Par Buda a Vienné Autriche.
[Pecséttel.]

44

Paintner Mihály Horányi Eleknek*

Bécs, 1784. nov. 27.

Cornides Dániel kérésére küldi Bernardus Zamagna és Josephus Franciscus Domin műveit, előjegyzí Horányi *Nova memoria*ját. Saját magáról, Rájnis József, és Kelcz Imre életéről és munkásságáról küld összefoglalást.

Viro Clarissimo Alexio Horányi, cum id Clarissimus Cornidesius nomine ipsius petierit, *Zamagnae Poema*;³⁹⁵ ac praeterea Professoris *Domin*, Croatae Zagrabiensis, Dissertationem,³⁹⁶ cum vera imagine Summi Pontificis, multo lubentissime mittit; atque etiam pro *Nova Ungarorum Scriptorum Memoria*, praenumerare cupit, si, fors per Trattnerum, aut quo alio modo paecunia Pestinum expedienda sit, resciverit, Michael Paintner mp.

Viennae in Cancellaria Ung. Die 27^a Novembris 1784.

³⁹⁴ Klingsor von Ungerlant, csillagjós és költő.

^{394a} Michael Denis.

* **K.:** PMKL, Personalialia vetera (1.3.a), Fasc. 20, nr.7. Mellékletek: Manuscripta, For. 5/93, nr. 9. Eredeti.

³⁹⁵ ZAMAGNA, Bernardus, *Navis aerea ad exemplar Romanum*, edidit, praefatus est, appendicesque adiecit Michael PAINTNER, Viennae, 1784.

³⁹⁶ DOMIN, Josephus Franciscus, *Dissertatio physica de aeris factitii genesi, natura, et utilitatibus*, Jaurini, 1784.

[Paintner kézírásával:]

[L.]

Michael Antonius Paintner, natus Sopronii die 6ª Septembris 1753. A parentibus honeste, liberaliterque educatus, inferiores, quod ajunt, scholas ibidem absolvit. Anno 1769. Tirocinium quondam Societatis Jesu Trenchinii ingressus est: Leobii Stirorum amoeniores literas repetiit, ac Graecii Philosophiam audivit. Exstincta Societate illa, Clero Jauriensi adscriptus, Ginsii scholas grammaticas biennio docere jussus est: tum in Jauriensi Academia Theologiae quadriennio studuit, anno 1777. sacerdotio initiatus.

Cum se totum curae animarum devovere vellet, et saepe jam pro concione sacra in diversis urbibus, ipsaque metropoli Viennensi, cum approbatione diceret, (id quod hodie dum frequenter, et ferventer facere, dignitati suae vel maxime conveniens arbitratur) praeberet opinionem, Principum Grassalkovicsii et Eszterhaziae conjugum filii haeredis moribus ac studiis gubernandis praefectus, munus hoc tam in Academia Nobilium Theresiana, Vindobonae quae tum floruit; quam in domo paterna, ac defuncti Excellentissimi Aulae Cancellarii Hungarici C[omitis] Eszterházy,³⁹⁷ ea cum sui commendatione gessit, ut 1785. Praepositura Beatae Virginis Mariae de Rátóth in Dioecesi Weszprimiensi ei conferretur.

Vir hic exquisita supellectile libraria instructus, multa, ad rem literariam cum primis patriae nostrae facientia, ductu etiam Celeberrimi *Michaelis Denis*, Augusto a Consiliis et Bibliotheca, connotavit: multa ex copioso cum eruditis amicis literarum commercio didicit.³⁹⁸ *Edidit*, praeter unum, alterumque anonymum opusculum, Viennae etiam, Bernardi e Comitibus *Zamagna* Navim aeriam, etc. eamque, et finem editionis suae cum additamentis, contra importunos Zoilos lingua teutonica in lucem emisso scripto defendit.³⁹⁹

Pro Specimine Bibliothecae Germaniae Austriacae Clarissimo Patri Leopoldo *Gruber*,⁴⁰⁰ e Scholis Piis, complura additamenta suppeditavit, quae vel maxime auctores, perperam citatos ab aliis quoque, emendarent.

Matthiae Korabinsky pro Geographico-historico Lexico Hungariae supplementa quaedam, quae partem jam editam corrigerent, conscripsit.⁴⁰¹

Vitam Poetae, et Scriptoris Hungariae Incomparabilis, *Francisci Faludi*, inter alia concinnavit, quam Nicolaus *Révai*, e Scholis Piis, editioni suae poematum viri

³⁹⁷ Esterházy Ferenc.

³⁹⁸ Paintner Mihály hagyatéka Pannonhalmára, a Főapátsági Könyvtárba került.

³⁹⁹ Lásd a 445. sz. jegyzetet.

⁴⁰⁰ VOGEL, Johannes Nicolaus, *Specimen bibliothecae Germaniae Austriacae sive Notitia scriptorum rerum Austricarum quotquot auctori innotuerunt*, opus posthumum, recensuit, digessit, supplementis indicibusque ... auxit Leopoldus GRUBER, I–III, Viennae, 1779–1785.

⁴⁰¹ KORABINSZKY, Johann Matthias, *Geographisch-historisches und Produkten Lexikon von Ungarn*, Preßburg, 1786.

hujus, ac Collectionis poetarum hungaricarum parti primae praefixit,⁴⁰² ab ipso etiam in colligendis adjutus, animatusque. Sic aliis pariter ad quaevis literaria obsequia praesto semper fuit.

Habet non contemnendam *Collectionem Insignium*, seu scutorum aeri incisorum complurium Magnatum, multorumque nobilium Hungariae: et, quamdiu Vindobonae versabatur, loco sic dicti Regis Armorum omnes heraldicas descriptiones sigillorum scholasticorum, et insignium aliorum, pro expeditione Excellentissimae Cancellariae Aulae Hungaricae concinnavit.

Nunc in otio suo literario fors plura elucubraturus, et editurus est, cum auctuarum multa, praecipue pro Catalogis *Szentiványianis*,⁴⁰³ parata habeat, et de Typographiis hungaricis.

Josephus Rájnis, mundo editus Ginsii die 5ta Junii 1741, et absolutis ibidem studiis humaniorum literarum, quas dein Leobii repetiit, Societatis Jesu Tirocinium Viennae 19ª Octobris 1757. ingressus est. Strigonii ante auditam Philosophiam Cassoviae, ac postea Posenii, atque triennio Jaurini inferiores magister docuit: Tirnaviae Theologiam ipsemet auditor excepit, anno 1770. Sacerdos. Duobus ultimis Societatis annis Albae Regali, et Szattmarini classes grammaticas iterum docuit, ac post ordinis illius dissolutionem Jaurini Rhetoricam, dein Mathesim praelegit, dum Exhortatoris Academici muneri praeficeretur. Eruditionem viri, ac excellentiam in Poesi hungarica abunde testantur edita sequentia opuscula, Jaurini, ubi hodieum vivit:

A' Magyar Helikonra vezérlő Kalaúz⁴⁰⁴

A' Kalaúzhhoz tartozó meg-szerzés.⁴⁰⁵ 1781. Scriptum contra novorum hungaricorum Scriptorem, nunc Pastorem Verbi Divini *Rátth*.⁴⁰⁶

De Boskovichis,⁴⁰⁷ *Cunichio*,⁴⁰⁸ *Zamagna*, aliisque *Ragusinis* vide *alibi*.

[II.]

Emericus Kelcz, de Fületincz, natus est die 9^a Octobris 1708. in Comitatus Castriferrei pago, cui hungari nomen a D. Michaele, germani vero a S. Petro fecerunt.

⁴⁰² FALUDI Ferenc *Köteményes maradványai*, A költeményes gyűjtemény öregbedésére egybe szedte, és közre bocsátotta RÉVAI Miklós, Győr, 1786.

⁴⁰³ SZENTIVÁNYI, *Martinus*, *Curiosiora et selectiora variarum scientiarum miscellanae, decas III, pars I*, Tyrnaviae, 1702 (RMK II 2024): *Continuatio Dissertationis Paralipomenonicae Memorabilium rerum in Hungaria*, 15–19: Catalogus X, Catalogus Nomina Autorum et scriptorum sub Corona Hungariae, ordine Alphabetico; *Catalogus XI, Scriptorum e Societate Jesu sub Corona Hungariae, ordine Alphabetico; Catalogus XII, Scriptorum externorum, qui de rebus Hungariae aliquot scripserunt*.

⁴⁰⁴ Pozsony, 1781.

⁴⁰⁵ Uo.

⁴⁰⁶ Rát Mátyás.

⁴⁰⁷ Boskovich, Josephus et Petrus.

⁴⁰⁸ Raimondo Cunich.

Audita Tirnaviae philosophia, Societatem Jesu Viennae 1727. ingressus est. Budae, Posenii, et Tirnaviae literis mansuetioribus juventutem imbuit, et ab anno 1734. Viennae Mathesim repetiit, ac Theologiae studuit. 1738, Presbyter ordinatus. Tum Neosoliū tertium probatus, ad Concionem hungaram dixit Ginsii, et Claudiopoli, ubi simul Ethicam docuit, at *Orationem funebrem*, typis datam, de laudibus viri tota Transylvania celebratissimi Comitis Sigismundi Kornis, coram praecipua nobilitate, cum omnium applausu dixit.⁴⁰⁹ Cassoviam translatus 1742. triennio Philosophicas praeceptiones auditoribus explanavit, Catechetae quoque, ac exhortatoris hung. munere functus. Hic loci die 2da februarii 1742. quarto solenni voto juxta institutum Societatis se Pontifici max. obstrinxit: insequente anno *Epistolas Mathiae Corvini* Regis, in Tom. III. ex duobus historici Musaei Poseniensis, et aliis antiquis manuscriptis edere coepit.⁴¹⁰ Primus etiam in Societate Austriacae provinciae *Theses physicas* plene, et adaequale neotericas, seu, quod ajebant, reformatas Cartesianas, a suis discipulis publice defendendas, typis dedit: id quod non multis post annis Aulae Decreto cunctis doctoribus mandatum fuit.

Inde Tirnaviam evocatus, controversas fidei quaestiones, ac jus Canonicum biennio ita docuit, ut juniorem Clerum scribendo non fatigaret, primus librum Can. Hutt explanavit, et quotidianas fere in schola disceptationes cum discipulis instituit, quo solitum in discendo langvorem raro exemplo sustulit. Posenii in concursu Episcoporum et magnatum *funebrem orationem* dixit honoribus Celsissimi Primatis et Archiepiscopi Emerici Eszterházy, typis excusam,⁴¹¹ atque exterarum etiam nationum eruditus ob nervosam facundiam multum probatum.

Ab anno 1747. usque 52. ut liberum zelo suo campum aperiret vir solida, et robusta eloquentia instructissimus, vagi per Hungariam, ac Jauriensem praecipue Dioecesim Missionarii partes omnes ingenti cum fructu explevit, seu cum populum rudimenta fidei exacte edocuit, typis vulgato etiam *Catechismo* mirae facilitatis; seu cum sacra S. Ignatii ascensi omne hominum genus excoluit.

Anno 1752. Excellentissimi Jauriensium Praesulis Comitis Zichy Theologus denominatus, eidem in ordinanda ac reformanda Dioecesi sua operam sociam, eamque strenuam usque 1760. navavit, cujus rei luculentum prostat testimonium in celebri illa *Pastorali Epistola*, per Dioecesim 1755. vulgata, et ab ipso concinnata, quam hodie dum ut normam agendorum tota Dioecesis tenet.

Concinnavit etiam opusculum, quo declarat, quid in promotionem orthodoxae fidei per terrae Principem, salvis omnibus Regni legibus, fieri possit. Sed istud ineditum est.

⁴⁰⁹ KELCZ, Emericus, *Oratio funebris in exequiis exc. dom. comitis Stephani Kornis de Göncz-Ruszká, Claudiopoli*, 1742.

⁴¹⁰ *Epistolae regis Matthiae Corvini, I–IV*, Cassoviae, 1743.

⁴¹¹ KELCZ, Emericus, *Celsissimus ac Reverendissimus. S. R. I. princeps Emericus e comitibus Eszterházy de Galantha, eccles. metrop. Strigoniensis archi-episcopus ... laudatione funebri celebratus*, Tyrnaviae, 1746.

Biennio Excellentissimo Colocensium Archiepiscopo, hodie Eminentissimo Cardinali Primati a Confessionibus fuit. Anno 1762. Soproniensi Nobilium Convictui: 1767. Agriensi Collegio; ac demum 1770. Pisoniensi regendo admotus. Post Societatis dissolutionem quietis gratia se Ginsium recepit; verum, quod magna viri merita aliud, etiam Augustae immortalis memoriae Reginae Mariae Theresiae calculo, deposcebant, altero post anno ab eadem Abbas mitratus S. Crucis de Vértes-Keresztur renunciatus, ac ipsi Jauriensi Episcopo, ut vacante Canonici et Praepositi S. Adalberti de Jaurino dignitate meritorum donaretur, anno 1777. propositus est. Qua dignitate vir grandaevis, meritissimus una, ac doctissimus, hodie dum effulget. Nos vitam longaevam, ac vegetam porro eidem precamur.

Ad pag. 312. P. II. Cl. Horányi.⁴¹²

[III.]

Comitis Caroli Reviczky. Catalogus des mes livres. Première partie, contenant les auteurs classiques grecs et latins, avec des remarques tirées de différens, ouvrages bibliographiques souvent éclaircis, quelquefois redressés.

Bibliotheca graeca et latina, complectens auctores fere omnes Graeciae et Latii veteris, quorum opera, vel fragmenta aetatem tulerunt, exceptis tantum asceticis et theologicis Patrum nuncupatorum scriptis; cum delectu editionum tam primariarum, principum, et rarissimarum, quam etiam optimarum, splendidissimarum, atque nitidissimarum, quas usui meo paravi *Periergus Deltophilus*. Berolini, 1784. 8.

Zamagna nunc, Mediolano deserto, valetudinis, et otii litterarii causa. Ragusae degit.

Rogerius Josephus Boscovich mortuus Mediolani 13a Febr. 1787. aetatis 77. Natus 18. Maji 1711. Ante aliquot annos Professor Optices Parisiis provecta etiam aetate erat; ast ingenti desiderio Mediolanum repetiit, ubi ad mortem usque Observatorio astronomico praefuit, ac multos advenas instruxit.

Bartholomaeus Boscovich, Rogerii frater, etiam S. J. scripsit pulchra Carmina, quae cum poematibus Alfonsi Nicolai et Caroli Rotii edidit Joannes Antonius Vulpius, 1741. typis Cominianis.

Anna Boscovich, dicta Aniza, soror priorum, scripsit lingua Illyrica Carmen pastoricum de Nativitate Domini, circa annum aetatis 15um. Venetiis 1758. in 4to impressum: Rasgovor Pastirski varhu Porodjegna Gospodinova Fedne Djevojczice Dubrovkigne. Dedicavit suis fratribus duobus e S. J. 24^a Dec. 1757.

Petrus, tertius frater, juvenis 22. annorum † poemata m[ortuus] illyrica scripsit.

Haec raptim adnotanda occurrere. Commendo me prostino affectui benevolentiae et amicitiae, atque felicissimum iter precor.

Paintner

⁴¹² Kelcz Imréről a jelzett helyen mindössze öt sort írt Horányi.

Chiakor Georgii, Scribe Ungari, Epistola de morbo et obitu D[omini] Stephani primi Polonorum Regis,⁴¹³ contra Simonem Simonium. Claudiopoli, in 4to, sine anno.⁴¹⁴

Beregszászi Petri, Apologia pro Ecclesiis reformatis. Varadini excudebat Rodolphus Hoffhalterus. 1585. 8.⁴¹⁵

Beythe.⁴¹⁶ *Balásfi*.⁴¹⁷ *Balás*.⁴¹⁸ *Badó*.⁴¹⁹ *Cantemir*.⁴²⁰ *Deccard*.⁴²¹ *Domin*.⁴²² *Almásy Michael*, Unit. in Trans. *Adányi*.⁴²³ *Bedekovich Casimir*. *Dubniczay*.⁴²⁴ *Bartfai Leonard*. *Cacics*.⁴²⁵ *Bárányi*.⁴²⁶ *Ambrosius*.⁴²⁷ *Blabo*.⁴²⁸ *Boscovich Barth*. frater Rogerii. *Anna*, soror utriusque. *Cybeleus*.⁴²⁹ *Bláskovich*.⁴³⁰ *Fajcsér*.⁴³¹ *Höck*.⁴³² *Chesserius Mich*. *Berzeviczy*.⁴³³ *Fay David*. et alii, de quibus alias.

In Fastis Litterario-Ragusinis Auctore R. F. *Sebastiano Dolci*, Ord. Min. *Venetiis* 1767. 4, sequentes scriptores recensentur:

Ardelius Dellabella	Joh. Luccari
Barth. Boscovich	Jo. M. Matthei
Ben. Rogacci	Luc. Zuzzeri
Bern. Zamagnius	Mich. Mondegai
Bern. Zuzzeri	Nic. Bosdarius
Blas. Bolich	Raph. de Tudisio
Geor. Bassich	Raym. Cunich
Guil. Dondinus	Rog. Jos. Boscovich
Ign. Gradi	Steph. Bassich
Ign. Tudisius	Vinc. Balachius
Joh. Darscia	

⁴¹³ Báthory István.

⁴¹⁴ *Epistola Generosi Domini Georgii CHIAKOR Secretarii Ungari, De morbo et obitu Serenissimi Magni Stephani Regis Poloniae*, Claudiopoli [Krakkó], s. a. – RMNy App. 50.

⁴¹⁵ RMNy 189.

⁴¹⁶ Beythe András vagy István.

⁴¹⁷ Balásfi Tamás.

⁴¹⁸ Balás Ágoston.

⁴¹⁹ Badó István?

⁴²⁰ Demeter Cantemir.

⁴²¹ Deccard János Kristóf vagy János Vilmos.

⁴²² Josephus Franciscus Domin.

⁴²³ Adányi András.

⁴²⁴ Dubniczai János.

⁴²⁵ Cacics, Andreas.

⁴²⁶ Bárányi (?).

⁴²⁷ Ambrosius (?).

⁴²⁸ Blahó Vince(?).

⁴²⁹ Cybeleius, Valentinus Varasdiensis.

⁴³⁰ Bláskovich (?).

⁴³¹ Faicsér Ferenc.

⁴³² Höck Ferenc.

⁴³³ Berzeviczy (?).

*Apud Quetlif, et Echard: Dalmatae Dominicanae.*⁴³⁴

Blasius Ragusinus
B. Augustinus de Gazothis
Georgius de Hungaria
Joannes Barbeta
Leonardus de Ragusio
Nicolaus Mirabilis de Colosv.
Albertus Duimius, etc.

Fors Vindobonae Clarissimus Denis librum hunc in Caesarea Bibliotheca ad manus habet.

In Parte I. *Agnethler*, corrigenda aliqua ex Dunkel,⁴³⁵ in aliis ex Benkő,⁴³⁶ Balbus ex Denio, et Brodericus.

In Belio⁴³⁷ et Faludi⁴³⁸ addenda multa. Ex Szörényi aliqua.⁴³⁹

.....

[Levélpár együtt, nem sk. Paintner, de ráírva sk.

Paintner mp.]

Haller Lászlónak: Telemakus bújdosásának Történeti. Kassán 1758. in 4to.

Héltai Gáspárnak: Magyar Krónikája, Kolosv. 1575.

Mészáros Ignátnak: Kartigam Török Kis-Aszonyinak történeti. Posonyb. 1772. in 8vo.

Molnár Jánosnak: Római Anya Szentegyháznak történeti. Nagy Szombatban 1769. in 4to.

Aszonnak: Régi jeles Épületi. Nagy Szombatban 1760. in 4to.

Liszniai Pálnak: Magyar Krónikája Debretzemben 1695.

Tinódi Sebesténynek: János Királyról, Szuliman Tsászárról, Erdély sokféle változásáról, Versei, 1553

Szegedi veszedelméről Versei, 1552.

Temesvárnak el-vezéséről Versei, 1552.

Egervára ostromoltatásáról Versei, 1553.⁴⁴⁰

Egyéb sok apróság vers-irási, Kolosvárat, 1577.⁴⁴¹

⁴³⁴ Jacques QUÉTIF, Jacques ECHARD, *Scriptores ordinis praedicatorum recensiti, notisque historicis et criticis illustrati*, Paris, 1619–1721.

⁴³⁵ Georg August Dunkel.

⁴³⁶ Benkő József. (Valószínűleg a *Transilvania, sive magnus Transilvaniae principatus, I–II*, Vindobonae, 1778. című művéről van szó.)

⁴³⁷ Bél Mátyás.

⁴³⁸ Faludi Ferenc.

⁴³⁹ Szörényi Sándor SJ. (Bizonyára a *Pannonia docta* című kéziratias lexikonáról van szó.)

⁴⁴⁰ Tinódi 1552–1553-as énekeinek leírása valószínűleg az RMNy 109. tételének I. könyvéből származhat.

⁴⁴¹ A Bod Péternél is előforduló címről ld. az RMNy 391. tételt.

- Székeley Istvánnak*: Világ Krónikája. Krakkóban 1558.⁴⁴²
- Liszi Lászlónak*: Magyar Mársa, avagy Moháts mezején történt veszedelemnek emlékezete, Bétsben, 1653. in folio.
- Prágai Andrásnak*: Markus Aureliussa, avagy Guevára Antal Fejedelmek serkentő Órája. Bártfán, 1628.
- Bárótzsi Sándornak*: Kassandrája. Bétsben, 1774. in 8vo.
- Gyöngyösi Istvánnak*: Külömbféle verses munkái,⁴⁴³ úgymint Új életre hozatott Karikliája. Budán, 1735 és többször is. Marsal társalkodó Murányi Vénusa, Szinte ottan. Porából megéledett Féniksz Madára. Szinte ottan. Tsalárd Kupidója. Szinte ottan. Gyámoltalanságán kesergő Nimfája. Szinte ottan, többször. Rósa Koszorúja. Nagy Szombatban 1773. Ugyan az a Jámbor Vers szerzők közt még első helyet foglal nálunk.
- Zrínyi Györgynek*[:]: Adria tenger Sirénája, avagy Sziget Várának Törökök által ostromoltatása, és meg-vevése. Versekben. Bétsben 1651.
- Pető Gergelynek*: Magyar Krónikája. Bétsben 1660. Ismét Kálnoki Sámuel folytatásával. Bétsben 1702. Spangár Andrásnak pedig folytatásával. Kassán 1729.
- Gerő Györgynek*: Keresztény Herkulese. Kassán 1768.
- Forró Pálnak*: Kurtziussa, vagyis Nagy Sándor dolgainak leírása. Debretzenben 1619.
- Benkő Mártonnak*: Flórussa, vagyis Rómaiak dólgaírói való könyve. Kolosváratt 1702.
- Balog Györgynek*: Kornélius Nepossa, vagyis Görög Hadi Vezérekről szóló könyve. Sopronyban. Ismét Kassán 1746.⁴⁴⁴
- Haller Jánosnak*: Hármastóriája. Kolosváratt 1695. Posonyban is 1767. in 4to.
- Valkei Andrásnak*: Második András Királynak Nagy Bánk Bánnál való történetének leírása. 1573.⁴⁴⁵
- Hariadénus Barbarosárúl Ötödik Károly Tsászárnak hadakozásáról. Kolosváratt 1573.⁴⁴⁶
- Hunyadi Jánosnak Nándor Fehérvár alatt való viadaljáról. Debretzenben 1575.⁴⁴⁷
- Tsanádi Demeternek*: Második János Király történeti. Debretzenben 1577.⁴⁴⁸

⁴⁴² Az ajánlás 1558-ban kelt, de a címlapon 1559 áll. Bizonyára címlap nélküli példány leírásából ered az 1558-as dátum.

⁴⁴³ A két évszámmal is ellátott Gyöngyösi-műnek e jelzett évekből ma nem ismerjük a kiadását.

⁴⁴⁴ A fordítás helye: Sopron, 1700. Lőcsén 1701-ben jelent meg először.

⁴⁴⁵ Az RMNy által kizárt 1573. évi kiadásról (Bod Péter adatáról): RMNy 349.

⁴⁴⁶ RMNy 327(1).

⁴⁴⁷ A mű 1575. évi kiadásának kizárásáról: RMNy 342, 351, 468.

⁴⁴⁸ *Historia de Vita, morte universaque fortuna alea Illustris Principis ac D. D. Ioannis Secundi ...* [magyar nyelven] – RMNy 379.

- Temesvári Istvánnak:* Bátori István Kenyér Mezei Ali-bég ellen való győzedelmének leírása. Debretzenben 1569.
- Paskó Kristófnak:* Erdélynek 1657. es 1660. Eszt. Tatárok által lett el pusztításáról irtt keserves siralma. Szebenben 1663.⁴⁴⁹
- Tserényi Mihálynak:* Persiai Királyok történeti. Kolosvárat 1588.⁴⁵⁰
- Huszti Péternek:* Eneisse, avagy a Trojai Enéas Hertzeg dolgainak, és a Rómaiak eredetének előlhozása.⁴⁵¹
- Sztárai Mihálynak:* Atanázius Alexandriai Püspök élete rendi. Debretzenben 1557.⁴⁵²
- Dugonits Andrásnak:* Trója veszedelme. Posonban 1774. in 4to.
- Horányi Eleknek:* Magyar Királyok Koporsó Versei. Budán.⁴⁵³
- Tsáktornyai Mátýásnak:* Az erős Ajaksz, és az eszes Uliszes Villongási. Kolosvárat 1592.
- Nem tom Kinek:* Belizáriussa. Kolosvárat 1773.⁴⁵⁴
- A mulatságos könyvek közé tartozandók a Játék-írók is, Illyenek nálunk:*
- Illei Jánosnak:* Salamaon Ptolomeus és Titus három szomorú Játéki. Kassán.⁴⁵⁵
- Kereskényi Ádámnak:* Mauritzius, Sedetzius, és Szirus szomorú Játéki. Kassán.⁴⁵⁶
- Simai Kristófnak:* Ravaszi vj Játéka. Pesten 1775.⁴⁵⁷
- Nem tudom Kinek:* Florentina vig Játéka. Posonyban 1762.⁴⁵⁸
- Faludi Ferentz, Magyar Tullius.⁴⁵⁹ Szabó Dávid.⁴⁶⁰
- Illei Jánosnak:* Boetziusa, vgy-is a Boltsességnek vizasztalásáról. Kassán 8vo. ap. Landerer.⁴⁶¹
- Versores:* Szilágyi Sámuel, Kováts Ferentz Mathemat.
- Bessenyei György,* Buda és Attila Traghediája. Posonyban.⁴⁶²
- Csapó József:* Új füves virágos Magyar Kert.⁴⁶³ *Vajda Sam.*
- Dombi Samuel:* Bába mesterség.⁴⁶⁴ *Zágoni Aranka György.*

⁴⁴⁹ *A nemes és régenten híres Erdély Országának keserves és szomorú pusztításáról írt siralom...* RMNy 1007.

⁴⁵⁰ *Historia az persiai fejedelmekről...* RMNy 258.

⁴⁵¹ Bártfa, 1582; Kolozsvár, 1624.

⁴⁵² Sztárai Mihály a históriás ének utolsó strófája szerint a művet 1557-ben írta, év nélkül megjelent kiadása az RMNy 323 szerint 1573.

⁴⁵³ *Magyar Országának hatalmas, és dicsőséges királyainak, és első vitézkedő kapitányainak emlékeztető koporsó épülete...* Buda, 1773¹.

⁴⁵⁴ Marmontel *Belisariusának* ezt a fordítását Zalányi Péter készítette.

⁴⁵⁵ A megjelenés éve: 1767.

⁴⁵⁶ A kiadványok megjelenési éve: 1767.

⁴⁵⁷ A nyomtatványon a cím.: *Mesterséges ravaszság. Vígóság játék...*

⁴⁵⁸ GYÖNGYÖSI István, *Igaz barátságok és szerelemnek tüköre...* Pozsony, 1762.

⁴⁵⁹ Több jezsuita is megkapta ezt az elnevezést (Kecskeméti István, Taxonyi János, Szabó István)

⁴⁶⁰ Bizonyára Baróti Szabó Dávid.

⁴⁶¹ Az 1773. évi (második) kiadás.

⁴⁶² A megjelenés éve: 1787.

⁴⁶³ Pozsony, 1775.

Femer Kilián.⁴⁶⁵ Zechenter Antal. Weszprémi István.
Báro Fáber Farkas. Gerő György. Institoris Gábor.
Klobusitzky Antal. Kónyi János. Szőnyi Benjámín. etc. *id. Szláv. in Gellert.*⁴⁶⁶

45

Horányi Elek Cornides Dánielnek*

Pest, 1784. nov. 11.

A barátság jogán kér folytonosan. Ismét Klingsorról kérdezi. Kéri, hogy Gottfried van Swietennél támogassa könyvtári vagy egyetemi álláskérő kérelmét. Nem tudja, Brettschneider is szól-e az ügyben. Nő a háborús ijedelem. Üdvözli Teleki Istvánt és Lászlót.

Alexius Horányi Danieli Cornides Amico Suo S. P. D.

Vix patriae fines fugis ac deseris, continuo te meae litterae ultra fines insequuntur. Nam cum te convenire non licet, me tibi praesentem sinere debet epistola. Quid vis, dices, importune Amice? Semperne alienae apis indigus vives? Tunc molestis tuis interrogationibus optimam mihi temporis partem eripies? Non, reddo tibi, Amice, iure amicitiae nunquam in animo meo intermoriturae, utor, quod tu mihi ultro inusitata humanitate ac benevolentia libens tribuisti. His praefari oportuit, ut ius mihi concessum patefaciam. Notitiam uberiolem desidero de Clinsor, de manuscriptis Kollarianis verbo, quae servire possunt usque ad litteram γαμμα. Subrides tantisper, quod tali utar confidentia, vel fortassis subirascis? Id ne diu perduret, silentio involvam Michaellem Paintnerum, Denisium etc. sed hoc solum vehementer a te peto, ut si conveneris Excell. L. B. van Swieten, mei velis meminisse, ut mihi aliquis vel in Bibliotheca, vel Universitate locus obtingat. Alioquin supplicibus libellis egi, an vero integra fide apud eundem egerit Bretschneider, nescio. Confuta adversorum argumenta et nefaria molimina. Nihil enim est, quod tu firmo eloquentiae praesidio instructus vincere non possis ac superare. Belli Hollandici rumor increscit, illudque cruentum, ac diuturnum esse dicitur, eo quod plurium Regum infesta signa ad illud agendum concurrant. Vale et Spes Patriae Comites Stephanum et Ladislaum Telekios⁴⁶⁷ meo nomine humanissime saluta. Scribebam Pestini 11. Novembris 1784.

⁴⁶⁴ Pozsony, 1772.

⁴⁶⁵ FEMER Kilián [KLEIN Efrém], *Mindennapi közönséges és barátságos levelek, a levél írásban gyakorlatlanoknak*, Pozsony–Kassa, Landerer, 1776.

⁴⁶⁶ GELLERT, Christian Fürchtegott, G .. nevezetű svéd grófnénak rendes történeti egy juhászi játékkal egyetemben, ford. Szláv. S. I. [SZLÁVNICZAI SÁNDOR István], Pozsony–Kassa, Landerer, 1778.

* **K.**: MTAk, Kézirattár, M. irod., levelezés, 4r, 156, 12c. Eredeti.

⁴⁶⁷ Teleki József fiai.

[A külzeten:]a Monsieur Monsieur Daniel Cornides aprér[s?] du Comté S. R. E. de Teleki de Szék presentem. a <Vienné en Autriche> [más kézzel:] pr. Ofen Ocsa [Pecséttel.]

46

Horányi Elek Cornides Dánielnek**

Pest, 1784. december 10.

Írt Paintnernek, megköszönte neki a kapott könyveket, kérte, ha valami ellenvetése van munkájával, a közjó érdekében vele közölje. Szeretné, ha a jezsuiták műveit az életrajzok elhagyásával megadná, könnyen hozzáosztaná a nála is meglévő 1708–1773 közötti intézményi katalógushoz. Sürgeti Clingsor, Delincasius és a betűrendben elől lévő nevekhez az adatokat. Kéler Gottfried nem válaszol neki.

Alexius Horányi Danieli Cornides Amico Svavissimo suo
Salutem Plurimam Dicit.

Si vales, bene est, ego quidem valeo. Ita mihi Epistolam ordiri placet, nam nihil mihi iucundius accidere potest fama bonae valetudinis tuae, nihil amabilius testimonio benevolentiae atque amicitiae tuae, quam ultro apud Clarissimum Michaellem Paintnerum, ad quem heri litteras misi, confirmabis. In his ob mihi transmissa opuscula gratias egi maximas luculentisque insinuavi verbis, ut si quaequam ad rem meam adversaria haberet, illa communis boni causa mecum liberaliter communicaret. Amarem si suorum hominum, intellige, suae Societatis quondam, opuscula, etiam omissa biographia indicaret, quam facile adderem, eo quod mihi ad manus sint Catalogi illius Instituti ab anno 1708 usque illius dissolutionem. Ceterum oro te, ne premas silentio Clinsorium, Delincasium (mutus est ad meas litteras Godofredus Kélerus) et plures alios, praesertim qui ad primas elementares litteras pertinent. Vale et tui amentem redama. Scribebam Pestini 10. Xbris 1784.

[A külzeten:] a Monsieur Monsieur Daniel d. Cornides aprez d. Comt. du S. R. E. de Teleki presentem. a Vienné en Autriche [Pecséttel.]

46

Horányi Elek Agyich Istvánnak**

(Pest, 1784. december 11.)

Jelzi, hogy nem kapta meg küldeményét (életrajzi adatok, műveinek leírását).

* **K.:** MTAK, Kézirattár, M. irod., levelezés, 4r, 156, 12d. Eredeti.

** Említi Agyich az 1784. dec. 11-én írt (48. sz.) levélében.

Horányi Elek a Helytartótanácsnak*

Pest, 1784. december 16.

Kérvény a Helytartótanácshoz folyóirat engedélyezése ügyében. Az öt rovatra tervezett hetilap nyolcadrét alakban a Trattner-nyomdában jelenne meg, *Memoria Istropolitana* címmel.

Ad Excelsum Consilium Regium Locumtenentiale
Libellus Supplex Alexii Horányi
Litterarias Ephemerides scribere parantis
pro favore et adsensu rogantis.

Excellentissimi, Illustrissimi et Spectabiles
Domini Domini mihi benignissimi!

Scribere volens ex mente Systematis Ephemerides potissimum Litterarias supplico

I. Vt publica pro hac re concinnanda potestate doner.

II. Vt methodus eas conscribendi, sive sciagraphia rei conspectum sistens auctoritate publica adprobetur.

Devotissimus Servus
Alexius Horányi e Scholis Piis mp.

S c i a g r a p h i a

Ad culturam civilis vitae haud parum facit, multumque non raro adfert commodi notitia rerum earum, quae in variis orbis partibus in dies aguntur, neque ulla crebrius in sermonem venit, quam novorum eventorum commemoratio. Abiectum animum et desidiam profecto redoleret hac in parte Juvenes Hungaros hospites ac peregrinos esse. Quare subministranda erit opportunitas, nova publica non legendi modo, verum etiam fructus de iis optatos decerpenti. Hac de caussa Principis auctoritate, cum Vniversitas studiorum in Hungaria stabiliretur, decretum fuit, ut apud eandem Ephemerides publicae rerum potissimum memoria dignissimarum refertae concinnarentur, quod reipsa laudabile institutum magno Reipublicae litterariae damno ab eadem, (ignoro quibus de caussis) neglectum fuit. Atque ideo, ut aequissimae Regis voluntati consulatur ad publicas ephemerides conscribendas animum adieci hoc progressurus ordine I. disseram de rebus Ecclesiasticis, Politicis, et Militaribus ad provincias nostras haereditaria pertinentibus, ad quas referuntur Mandata Regia. II. Has ipsas brevissime attingam in exteris Regnis. III. Felices in Physica Oeconomia et artefactis, mercatuque successus, et sinistros eventus. IV. Egregia Professorum Vniversitatem Scientiarum, Academias et Gymnasia constituentium molimina indicabo. V. Libros aetate nostra edendos

* **K.:** PMKL, Personalialia vetera, (1.3.a), Fasc. 20, nr. 8. Eredeti.

vel editos ab Hungaris, vel nostris Provincialibus brevi adiecta epicrisi patefaciam. VI. Denique quidquid ad rem litterariam, gentisque nostrae decus atque emolumentum conferre potest, ultro nostris paginis inseram. Singula hebdomada mediam phyliram in maiore forma octava publici iuris faciemus in Typographeo Trattneriano, initiumque huius ab exordio imminentis anni ducemus. Et ne conatibus nostris mora iniiciatur, nos Politica aequo Excelsi Locumtenentialis Consilii abritrio mature subiiciemus, si quaedam occurrerent, quae novis Vindobonensibus non continerentur; Litteraria vero, quae nec Religionem, nec Politiam, nec morum probitati adversantur, censorio illorum iudicio Pestini committimus, quos incorrupto animo adsidue in litterarum cultura versari Magistra experientia didicimus, quique Systema Viennense apprime perspectum habent. Aliud iam nihil superest, quam, ut harum ephemeridum, quae sub nomine *Memoriae Istropolitanae* prodibunt, Conditorem Veri Patriae Cives, favore, benevolentia complectantur, secundasque liberalitate, virtute, atque exemplo vires sufficiant. Scribebam Pestini 16. Xbris 1784.

48

Agyich István Horányi Eleknek*

Pécs, 1784. december 21.

Sajnálja, hogy nem kapta meg egyik küldeményét. Utánanézt, megígéri a pótlást. Küldi a Vizer Ádám kanonoknak írt versét.

Clarissimo ac Eximio Patri Alexio Horany e Scholis Piis
Stephanus Agyichius Canonicus Quinqve Ecclesiensis
Salutem Plurimam Dicit.

Mihi quoque illud insignem tristitiam adfert, quod quemadmodum 11. Xbris perscribis, neque Syllabum opusculorum meorum, neque seriem vitae qualiscunque meae, quaesimus submittebantur, perceperis. Ego serio hic apud cursorum nostrum, quo illa devenire potuerit, inqviro; Siquidem cum adjunctis quatuor nummis aureis erga solitam cautionem ei tradita sint; cum tamen eadem ipsa die consignata altera supplementaria litera ad manus tuas devenerit. Summa in eo doloris mei est causa, quod propterea negocium publico sane utilissimum, in quo et mihi amice favere percuperes, tuum, tantisper adhaereat. Nam quae reliquas sunt, facile equeidem compensari poterant. Certe hac ipsa occasione volebam in integrum restituere, sive quod tenue subridium tuum, seu vero, quod reliquas meas res concernebat. Sed illum identidem subibat, te saltem sub quo cursore, quae prius emanserant percepisse. Quod si factum non esset, ego id tanto facilius feram, quod similibus fortunae casibus jam inde a pueritia mea consueverim.

* **K.:** PMKL, Personalia vetera (1.3.a), Fasc. 20, nr. 6. Eredeti.

Caeterum si interea aliquid a te non percepero, ea, quae a me iterato desideras, ad te, qui subsequetur tabellario, transponam, nummis, qui securius alia occasione transmittuntur (uti observo) ad aliud tempus, cum futuro foenore reservatis.

Habeas interim carmen meum, quod in hac ipsa molestia mea amico homini novissimum feci, et si quid valeat, eo has ipsas molestias tuas ad interim[?] lenias. Vale. Vecclisiis XII. Kalendis Januarii 1784.

Adamo Vizero Canonico Qvinque-Ecclesiensi
Stephanus Agyichius peraeque Canonicus
Salutem Plurimam Dicit.

Tu quoque Carminibus Vizer celebrare nostris,
Currit in Aonio dum mea Cymba vado.
Nec debita: prior es, nostrae cui munera Musae,
Semper in acceptis debita, jure ferant.
Namque sub obscuris dum Carmina nostra tenebris
Cognita vix ulli, nec memorata jacent,
Primus in apricum studio fervente tulisti,
Ut nossent gratos luce micante dies.
Et dignum meminisse, tuo molimine primum
Personat Hungarico nostra Thalia foro.
Elloquar! Et quoties nostros dum trudis honores,
Nominibus maduit publica charta meis?
In meritis laudum quamquam non ista repono,
Orator causae ne puter esse meae.
Illa tuae tantum, ceu quae tua pluribus olim
Exhibuit virtus, praemia laudis habe.
Nunc quoque quas lauros juvenem carpsisse juvabat,
Post tantos casus Tyrnava lapsa crepat.
Nuper in obversum tulit huc reparabilis Echo:
O! Vizer Coinas[?] quam bene pavit oves.
Vis majora canam? Nobis ex omnibus unus
Es, cui Regalis prima palestra patet.
Promptior hic multis sacrata volumina versas,
Quaeque Deus fudit, mystica verba, doces.
Nec satis: eximios prompsit tua cura libellos,
Sensa quibus Divum te reserante patent.
Jam nivibus sparget duodenos bruma Decembres,
Detineat quod te maximus iste labor.
Pulpita dum prendis, sacra pendet ab ore juvenus,
Augusta Caesar quam jubet esse domo.
Res hominum studio reliqui tractamus inani;

At Deus in proprios te rapit usque sinus.
Publica te tantum, tua non te commoda tangunt,
Ut prosis reliquis, desinis esse tuus.
Et tibi Pentano venit hinc a Praesule, quod sis
Inter tot patres scriptus et ipse pater.
Vaticinor: prope tempus erit Mitraque Pedumque
Muneris eximii cum monimenta geres.
Certe cui toto desudas pectore sacrum
In superis quondam gaudia magna feret.
Quidquid id est, Titan terras dum lampade lustrat,
Tu decus ex nostrae gloria Gentis eris.
Primus Adam monuit, festum celebramus Adami.
En leve noster Adam Carmen! Adame vale.

49

Horányi Elek Károlyi Antalnak*

Pest, 1785. január 5.

Szorultságában fordul hozzá. Kézai-kiadását fiának, Károlyi Józsefnek ajánlotta. A kötet kiadására 18 császári aranyat (78 rhénes forintot) költött, udvariasan kéri annak kifizetését.

Excellentissime atque Illustrissime Domine Comes!
Domine mihi singularibus humanitatis
atque observantiae indicii plurimum colende!

Multis verborum ambaginibus non est agendum mihi Tecum, Excellentissime Domine! qui Religionis vindex, ingeniorum altor, Musarum dulce decus et praesidium compellaris, ut in rerum mearum angustiis, quas publici iuris factus hucusque delitescens Hungariae Scriptor Simon de Keza, Tuis deliciis, Filio Tuo unico Josepho inscriptus peperit,⁴⁶⁸ spe fretus optima, erecto animo ad te confugiam. In libelli huius editionem octo et decem aureos Caesareos, seu octo et septuaginta Rhenenses florenos impendi, quos, ne obaerato nomine mihi ad provehendam patriarum litterarum gloriam ignobilis mora iniiciatur, a Te solvandos, Excellentissime Domine Comes, summa animi demissione rogo. Hoc beneficium genus, dum me obtenturum non tam spero, quam confido, sum, donec vixero Excellentissime Domine Comes

Tui Nominis Cultor devotissimus

Pestini 5. Ianuarii 1785.

P. Alexius Horányi
e Scholis Piis mp.

* **K.:** MOL, P 398, Károlyi cs. levéltára, Missiles, nr. 28.172. Eredeti.

⁴⁶⁸ A budai, javított kiadás nem tartalmazza az ajánlást. (És az első?)

Horányi Elek Hannulik Jánosnak*

Pest, 1785. március 1.

Kéri, ha a küldött *Responsumot* (Horányi válasza Szerdahely Györgynek a helmstadti *Annales litterarii*-ban megjelent *Epistola apologetica pro Jesuitis Hungarivára*) Schlözer nem adja ki, adassa ki titokban az ő neve alatt Nagykárolyban, koholt helynévvel. A válaszban Horányi a jezsuita–piarista vitában a piaristák érdemeit, jeles alakjait is felsorolja.

*Alexii Horányi e Scholis Pii responsum
ad Georgii Szerdahelyi Apologiam pro Jesuitis Hungaris
in litterarias Helmstadiensium ephemerides illatam, MDCCLXXXII.*⁴⁶⁹

Scriptor Aestheticus, cui idem prorsus, quod multis de quapiam arte scribentibus usu evenit, ut in eo, quod docere nitebatur θεωρίαν πράξις frustraretur, quandam apologiam pro Jesuitis Hungaris seu ipse conscripsit, seu alter similibus

* **K.:** PMKL, Personalialia vetera (1.3.a), Hannulik János (Fasc. 29), [Nr. 52].

⁴⁶⁹ Horányi *Responsum*a megjelent (*Annales litterarii*, Helmstadt, 1785, Majus, 385–395.) A szerkesztőség megjegyzése: Istud responsum editores Annalium repudiare nolimus, quippe semel typis destinatum, et vel sine nostra opera publicandum. Ceterum nos ab omni partium disceptantium studio liberos nosmet profitemur.) – Szerdahely György levelének lelőhelye: *Epistola apologetica pro Jesuitis Hungaris*, adversus epistolam, insertam Ann. li. Mart. pag. 281., *Annales litterarii*, Helmstadt, 1782, II, 97–109.

A Szerdahely által említett levél szövege:

Ex Hungaria literas dedit ad nos vir doctissimus, de causis prohibiti adhuc inter cives suos maioris litterarum incrementi. Iuvabit legere, quae inter alia de Jesuitis retulit. „Hungaria, inquit, nostra ita infelix fuit ante, ut quamvis omni tempore eruditos viros, nec paucos, sinu suo complecteretur, vix tamen erat aliquis praeter Jesuitas, qui se in lucem prodere tuto posset, quin imo passim praecellentia ingenia debebant dura, et aspera lege se occultare, largam manum calamumque, quibus publicae sortis prodesse et poterant, et cupiebant, comprimere, facundi denique capitis partum prius, quam in lucem ederetur, ipsi praefocare. Vin stupendae huius calamitatis fontem scire? dicam, uti res habet. Boni Jesuitae, callidum hoc et ad fraudes acutissimum hominum genus, quibus viri in literis praeclare versati nuspam, et nunquam deerant, et praeterea, fatali quodam praecudicio, in rebus literariis pene soli regnum obtinebat, ac plane immodicam usurpabant licentiam. Nam, si quis alius in apertum prodiret campum, gustui nihilominus eorum, saepissime sane depravato, velificari nollet, aut per religionem etiam non posset; illius scripta non modo palam vilipendebant, et aspernabantur, verum pedibus proterebant, dentibus dilaniabant, probris, et ludibriis, indigna caelestibus animis contentione lacescebant, eorumque studiosos ac cultores spectro infamiae ab illis abstrahere ac retrahere conabantur. Hac nimirum molitione, tanquam si soli omnem scientiarum molem cum noctuae ovo exsorbuissem, eo evadere satagebant, ut gloriae, quam sibi solis, praecoci ambitione, deberi existimarent, nihil aliorum conatu decerperetur, utque nihil in republica clarum haberetur, quod non ab illis proficisci crederetur. – Tametsi vero iam justo percussi, disiecti, prostratique sint fulmine, nondum tamen, licet paulo indulgentius, peculcire cessant, partim ut labefactatam gloriolam reparent, partim ut sui desiderium veteratoria suscitent calliditate. Sic nempe morbus ite, magni periculi plenus, temporis longinquitate in naturam illis abiit. Sed non libenter unguis in hoc ulcere teneo.”

faber in calamum dictavit, certus de opusculi praestantia communem meliorem sensum everti posse confidebat, si eam *Helmstadiensibus ephemeridum litterariorum conditoribus*, ab Hungaria multum remotis, et vel ideo melius aliquid, quam quod universus censet orbis, de hac saltem societatis parte opinaturis commendaret. Hanc illi continuo in Annalium suorum Mensis Augusti MDCCLXXXII. limine affixerunt, quo citius in tanta defensionis necessitate legentibus occurreret. Anonymi vero Epistolam vulgaris sane argumenti iam Mense Martio eadem fide retulerunt, cui hanc opponi Apologiam satis habuit scriptor *boni gustus*. Tantum tamen abest, ut insimulationem talis perfidiae, qualis est fucata et non sincera suae Juventutis eruditio,* sive Virorum doctorum existimatio plagulis paucis, et preclaris consarcinatis, contra volumina consensione expertorum firmata eliserit, ut potius male digestis argumentis infirmitatem caussae suae prodiderit, meliusque hominum iudicandi acrimonia praedictorum sententia sibi, et suis quondam sociis consulisset, si obiecta silentio velut unico adhuc scuti genere surdus praeteriret potius, quam impetus propulsando cicatrices necdum satis obductas refricaret. Pertinuerint istae querelae Anonymi inter ea verenda, quae nunc praecipue non satis tute retegantur. Helmstadiensis *plus quam oportet credulos*,⁴⁷⁰ si quid melius de Hungaris, quam alii existiment, haud accuso. Scriptor certe Aestheticus voti se damnatum iri minime sperabat, si in genere caussam suorum suscepisset, de solis Hungaris, fidem dubiam et fluctuantem citius ab exteris expectabat. Quamvis neque exteri fata litterarum nostrarum ignorent, neque nos ab exterorum lucubrationibus iam abhorreamus, nihil veriti fastuosam eorum auctoritatem, qui monopolia omnium artium suae tantum utilitati admensi ante timebantur, non ut iustiores, sed ut potentiores. Etsi fatendum sit hos Viros, cum adhuc in Jesu Societate versarentur, impedire nunquam potuisse, nequis, si vellet, aliunde procuratis artium adminiculis excelleret, omnem tamen ingenii ac eloquentiae vim eo intenderunt, ut praeclaris Viris nubem offunderent, aut meritis saltem hominibus doloso maleficio exuerent ac spoliarent. E veteribus propemodum infinitis nihil referam, quae, si opus esset, magis, quam nota sunt, diffamare in promptu esset. Multorum exemplorum instar sint epistolae, quas aliquando Romam missas, quidam Viennae Clarus Vir Maiorum iussu nuper edidit eo libello, quem ob unius noctis lucubrationem *Schlafröck* inscripsit.⁴⁷¹ Nam vel circa unicam laudationem funebrem optimae Principis Theresiae, quam ibi ingratus

* Vid. Francisci Principis Rakoczy responsum ad supplicationem sex Comitatum contra relegationem Patrum Societatis Jesu e Regno Hungariae Anno MDCCVI, quod edictum est MDCCXXXIV e Manuscripto in duodecima forma. [A hely nélküli nyomtatványból példány: OSZKK, Oct. Lat. 829, ff. 1–23.]

⁴⁷⁰ A dőlt betűvel jelölt szavak helyett az *Annales litterariûben*: humanitate, liberalique ingenio praeditos.

⁴⁷¹ SONNENFELS, Joseph, *Der Schlafröck: an Herr von ** Großhändler in... mit Anmerkungen*, Regensburg, 1782.

nomine Artemisiae contemnendam censet, molitiones manibus comprehendi possunt. Altius non provehar. Si Hungarorum de his epistolis animos Helmstadiensis intueantur, non mediocri sit eis molestiae locum in suis Annalibus litterariis huic Apologiae dedisse. Certe praefatio Thomasia ad Muretum⁴⁷² eis minime ignota esse potuit. Nunc videamus, quam de scientiis, quas a suis inductas fuisse adfirmat, confidentiam sumserit.* Theologiam commemoravit. Timeo male contacto ulceri. Utinam pauciores Societatis Jesu dicti huc Symbolas suas contulissent! Ipse summus Sacrorum Antistes, immortalis memoriae Pontifex Clemens XIV. egregiam plane huius generis Theologiae Sciagraphiam Bulla *Dominus et Redemptor etc.*⁴⁷³ luculente adumbravit. Plus hanc in rem dicere superfluum est. *Petavium*⁴⁷⁴ deinde Hominem non Hungarum in patrocinium sententiae suae haudquaquam suo adducit loco: „*in Theologia, inquit, primus ut puto, Petavius, plus scrutandis dogmatibus, quam Scholasticorum tricis dandum esse: fortasse locis Theologicis Melchioris Cani ad id faciendum admonitus.*” Crederes aut Socios Jesu praeunte *Petavio* ex *Melchioris Cano*⁴⁷⁵ meliorem didicisse Theologiam, aut reipsa ita sentire Apologiae Conditorem. Sed neque *Petavius* unus suffecit ad periculosas opinionum moralium convulsiones sanandas, neque ab Instituti sui rationibus ita dissentientem prodidit animum, ut Melchiorum Canum Virum ceteroquin doctissimum, sed tamen Ordinis Praedicatorum, quidvis demum svadentem unquam legeret, taceo, ut consecraretur. Sacer erat, quisquis in commune consuluit a Societate Jesu alienus.

De Philosophia cum dicere incepit, illud Phoedri succurrit

Ignotos fallis, notis est derisui.⁴⁷⁶

Nam qui primus meliorem philosophandi methodum in Catholicas Hungariae Scholas intulit, is profecto fuit Vir Ordinis mei Alexius Cörver, idque Anno MDCCXLIV in Collegio Instituti sui Pestano everat; quo etiam tempore *breves, sed cum perspicuitate coniunctas* vulgavit Budae in octava forma *Geometriae practicae Institutiones*,⁴⁷⁷ cum iam prius ab ipso *Philosophiae omnium recentissimae, quam*

⁴⁷² MURETUS, Marcus Antonius, *Orationes, epistolae et poemata*, cum praefatione [...] Jacobi THOMASII, (Több kiadása volt, Hannoverben 1774-ben jelent meg.).

* Certe hoc saeculo primus in scholis Theologiam Dogmaticam reiecta speculativa tradi iussit Divinarum humanarumque rerum scientissimus Jauriensium Antistes *Adolphus Groll* quondam XIII Scholarum Piarum Generalis, editis relictisque ingenii monumentis longe celeberrimus. Hic anno MDCCXXXIII accitis ad se ex Instituto, quod olim profitebatur, doctissimis Viris, nempe *Jaroslao Kapeller*, *Adolpho Nemsényi*, *Innocentio Desericio*, *Stanislao Kószegehi* ob vulgata opera de re Theologica eximie meritis, sacrae adolescentiae commodum excitavit Seminarium, et destinatis redditibus stabilivit, cuius deinde curam, mortuo A. MDCCXLIII. sapientissimo Praesule alii ad familiares sibi que proprias artes conversi altero adhuc anno sibi dolose vindicarunt.

⁴⁷³ XIV. Kelemen jezsuita rendet felosztató bullája (1773. július 21.).

⁴⁷⁴ Dionysius Petavius jezsuita szerzetes.

⁴⁷⁵ Melchior Canus domonkos szerzetes.

⁴⁷⁶ PHAEDRUS, *Fabulae*, I/11.

⁴⁷⁷ CÖRVER, Alexius, *Compendium elementorum geometriae practicae*, Budae, Nottenstein, 1746.

*experimentalem quidem vocant ac Mechanicam, methodus, totque ratio Summariae exposita nomine Clericorum Regularium Scholarum Piarum Provinciae Hungariae ad Jussa et petitum Excelsi Regni Regni Hungariae Consilii Locumtenentialis Budae eodem anno prelo subiecta,*⁴⁷⁸ per omnes Hungariae provincias communicata fuisset.* Haec omnia in *Memoria Hungarorum et Provincialium Partis I p. 419* clare indicavi: et ex illa discere poterat, si eiusdem palato arrisisset. Scriptor Aestheticus, quo favore excepta fuerit, quasve vicissitudines tulerit, laudata methodus. Vix Ecclectica philosophandi ratio in Hungaria percerebuit, continuo tunc Socii Jesu partes suas agere, criminari apud vulgum primo, iterum apud Regni Optimates tantam licentiam, quae nonnisi ad Haereses provocet, tandem apud Aulam consiliis, et variis artibus contendere: ad quam, ut illis tum limina obsidere fuit liberum, *Cörver* caussam dicturus evocatur.⁴⁷⁹ Sed ille negotium Philosophiae luculentis experimentis innixae, ac confirmatae apud Principem tam fortunato eventu promovens, quo aliquanto tardius *Eminentissimus Cardinalis Christophorus a Migazzi Muratorii* librum *de vera Religione* contra eosdem defenderat, obtinuit, ut e singulari benevolentia Principis *Comes Stephanus Andrassy de Szent-Király* hodie iam fati functus torque aureo donaretur, qui tunc e recentibus Philosophiae placitis primus ex Hungaris periculum subiit. Viri eam in rem plura dici, ne palpum obrusisse vel oculatis testibus videatur? Meminere Viri adhuc non ultimi subsellii, quibus excidere numquam poterat argumentum, quod Budensis Professor, tunc Jesu Socius ad celebre illud tentamen vocatus in magna nobilissimorum auditorum corona disputanti magna contentione obiecit: *Quidquid ab Haeretico profectum est, malum est,*

⁴⁷⁸ CÖRVER, Alexius, *Philosophiae omnium recentissimae, quam experimentalem quidam vocant, ac mechanicam methodus, totaque ratio summarie exposita*, [Budae, Nottenstein], 1744.

* Huius vestigia eadem in Urbe insigni cum laude presserunt, et amplificaverunt *Antonius Bajthay* eiusdem Instituti, deinde *Josephi II.* Romanorum Imperatoris Historicus, ac tum Transilvaniensium Antistes etc., mox *Ernestus Schultz*, *Norbertus Conradi* hodiernus Provinciae Praeses, *Remigius Temlényi*, *Josephus Königsacker*, *Benedictus Cetto*, *Marcellus Volako*, et alii longo ordine in nova Memoria Hungarorum et Provincialium suis locis laudandi, qui partim Ecclesiasticam, partim Leibnitzianam, partim Newtonianam Philosophiam magna nominis celebritate professi sunt et usque ad nostra tempora egregie propagarunt. Dolendum quod nuper fati functus *Litteraria-Criticae Philosophiae* Auctor nimio Theoriae *Boschovichianae* amore excoecatus ita nostra circumscriptis ingenia, ut non veritus sit scribere: *aut hanc esse, quam ille tenuit in explicandis universalibus caussis, exempli gratia: cohaesionis, elasticitatis etc. aut sane nullam ad eam patere viam, futurumque, ut sistendum Philosopho sit in Historia experimentorum.* O angusti pectoris Vatem! [Az *Annales litterariiben* a lapalji jegyzet hosszabb: Quod de philosophia graviter affirmatum est, hoc ipsum de cultis humanioribus literis perspicue adseri potest. Nempe pro Romana linguae maiestate ampullatum, captiosum, et leve dicendi genus suppositum fuisse ab his doctoribus; quo eventu omnis perspicit, qui aliquantum historiae literario-Hungaricae gnarus est. Vid. *Principis Rakoczii laudatum responsum.*]

⁴⁷⁹ A Horányi által említett oktatási viszonyokról és a jezsuitákkal való ütközésekről: *A magyar piarista rendtartomány története*, írták BALANYI György, BIRÓ Imre, BIRÓ Vencel, TOMEK Vince, Budapest, 1943, 94–110. (BALANYI György); RIEDEL, Julia Anna, *Bildungsreform und geistliches Ordenswesen im Ungarn der Aufklärung: Die Schulen der Piaristen unter Maria Theresia und Joseph II.*, Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2012, különösen a IV. (124–151: Die Lehrart der Pietisten) és

et doceri non debet, sed moleculae Leibnitzianae ab Haeretico projectae sunt, ergo etc. Hoc quidem genus argutandi, quo ille famam ingentem aucupabatur, cuiusnam Philosophiae iudicium sit, omnis videt. Nihil ergo erat, cur *boni*, si Diis placet, *gustus Scriptor* ordinis mei Viros criminetur. Certe ingenia Hominum, ut plurimum paria sunt, opes solum impurae. Ad splendores invidiosos eluctari per leges nostras nunquam licuit, idque recte imperatum fuisse aliorum periculo didicimus eo securi, quod Principis aut Patriae exspectationi pro viribus facultatum nostrorum satisfecerimus. Nullus unquam apud nos metus altae ruinae, nulla nefandarum vitiorum suspicio. *Rudes*, quod ignominiam putet Auctor Apologiae pag. 7. *rudes*, inquam, *docere*, singulari religione cogimur, idque sincere ac fide integra: doctos enim nemo prudens unquam docuerit. Ceterum similis concentus aves perbelle noscunt eruditi ex *Secretae Instructionis Superiorum Societatis Jesu puncto V de Ordinibus symbolizantibus etc.* De reliquarum scientiarum doctrina in eorum scholis frequentata, dum sui essent arbitrii quondam Socii Jesu, nihil aptius dixero, quam quod ipse Scriptor noster Aestheticus eadem Apologia censuit: „quod operose in Scholis comparatum erat, id ubi ad forensia munia devenit, rursus dediscendum fuit.” Pro his igitur praestantibus artium sedibus suscepta est Apologia. Sed cesso, cum quam plurima de his prostent volumina. Reliqua etiam eiusdem Apologiae capita, veluti cum suscepto argumento minus cohaerentia, praetermitto, quale illud est: esse quosdam Religiosos, qui eodem, quo Jesuitae fulmine pereunti vellent. Demus *Aesthetico Scriptori* meritam laudem, quamprimum ex omnibus Jesu Ex-Sociis aperte fassus est, invidendum esse ordinis sui extincti conditionem. Sed ille incautus nimis caussam prodidit. Quorsum enim pertinere tot fictae lacrimae? cur tot aniles quaerelae? quid quavis concitati ignorantium animi, cum dissociarentur? nempe ad *bonum gustum* spectat, quod Avianus cecinit.

Metiri se quemque decet propriisque iuvare

Laudibus, alterius nec bona ferre sibi.

Ne detracta gravem faciant miracula risum.⁴⁸⁰

Alexius Horányi Domino Chrisostomo Hannulik
Salutem Plurimam Dicit.

Responsum hoc si quo casu a Schlösero non ederetur, fac ut edatur occulte alibi sub meo nomine. Fortasse bonum esset, si Karolini dissimulato editionis loco typis exscriberetur in maiore octava forma. At tum necessarium esset et primam, et Szerdahely alteram, mea adiecta revidere. Vale et propediem plura exspecta. Responsum de accepta philura Scriptura S. P. spero dabis, et me de aliis quoque certiozem reddes. Vale iterum. Scribebam Pestini 1ª Martii 1785. Operis mei primus tomus vix ante Mensem Maium [...] ob certa impedimenta. Iterumque Vale.

⁴⁸⁰ AVIANUS, *Fab. V.*

[Címzés a külzeten:] Clarissimo atque Eximio Viro Joanni Chrysostomo Hannulik de CC. RR. Scholarum Piarum AA. LL. et Phil. Prof. E. Variarum Eruditarum Societatum Membro Per Debreczinum Magno-Karolini.
[Pecséttel.]

51

Horányi Elek Miller Jakab Ferdinándnak*

Pest, 1786. február 17.

Értesült, hogy több kiegészítése is van *Nova Hungarorum memoriájához*. Kéri a jóakaró tájékoztatást. Üdvözlí Keresztési Józsefet.

Alexius Horanyi Ferdinando Miller Populari Suo

Salutem Plurimam Dicit.

Inter varias temporum vicissitudines, et inopinatas rerum conversiones optime facere me puto, si amoenioribus Musis ultro me insinuem, me totum illis devoteam, animumque fluctuantem ac fere iacentem erigam et confirmem. Sed meliora speremus cum desperare humilis atque fracti animi sit indicium. Intellexi ex Amico meo Hannulikio te compluribus esse instructum adversariis, queis *meae Novae Hungarorum Memoriae* insigne accedere posset supplementum. Id verum esse non dubito, propterea quod in provehenda Hungariae litterariae gloria tui potissimum conatus versati fuerint. Aliud nil superest, quam ut de tua optima erga me voluntate ac de aliis bene merendi studio certior reddar. Ego ex parte mea, quidquid accessionis ad nominis tui existimationem procurare potero, lubens occasionem arripere non intermittam. Vale et Virum praeclarissimum Josephum Keresztési (cui non satis nitide, quia festinanter scripsi) saluta, cuius in pangendo carmine facilitas atque elegantia mihi multum arridet. Vale iterum, et tuorum conatum amantem redama. Scribebam Pestini 17. Februarii 1786.

[Címzés a külzeten:] Clarissimo ac Perillustri Domino Ferdinando de Miller in Academia Magno-Varadinensi AA. LL. Et Historiarum Professori Publico Ordinario mihi amicissimo Per Debreczinum M-Varadini.

[Pecséttel.]

A levél üresen maradt részére Miller az 53. sz. levelet fogalmazta.

* K.: OSZKK, Quart. Lat. 781/1, f. 60.

Horányi Elek Roznák Mártonnak*

Pest, 1786. február 17.

Azért nem írt, mert nem tudta tartózkodási helyét. A korábbi művét folytató *Nova memoria* első köteté Béciben van cenzúrán, Pesten jelenik meg. Batthyány Ignác műve még a nyomdában van, társasági terve nem valósult meg. Szalágyi István művének hatodik kötetét nem látta, Koller József műve hét kötetes, a negyedik jelenik most meg. Cornides maga idézte dissertációját, majd a göttingeni aktákban jelenik meg.

Alexius Horányi Martino Roznák Amico suo Salutem Plurimam Dicit.

Quod ad te nihil litterarum dederim, illud nec contemtui, nec ambitioni meae adscribas, sed quod ignoravi, ubi locorum moreris. Nam ex quo tempore tui Homines Buda discessere existimabam, omnes Instituti tui homines ad Clerum in Hungaria transivisse. Cum vero res aliter ceciderit, paucis ad singula respondeo. *Novae Memoriae Hungarorum* (quae est continuatio prioris) mox Tomus primus prodibit; Censuram Viennae subivit, Pestini prelo subiicitur. Quid vero pro Patriae bono moliar ultro, illud hac in rerum conversione reticendum puto. – Episcopi Transilvani Opus de Conciliis adhucdum haeret,⁴⁸¹ et Societas Transilvano-Hungarica evanuit.⁴⁸² – Salagii Librum VI nondum vidi, credo nondum esse perfectum.⁴⁸³ – Kollerii opus completum est, atque ex VII Tomis componendum, at lentis progressibus apud Typographum progreditur. Quartus, brevi prelum deseret.⁴⁸⁴ – Cornidesii dissertatio non fuit edita, sed a se recitata, mox post annum Actis Göttinganis inserenda.⁴⁸⁵ – De Anspachiensi supellectili diplomatica, cum fere omnia iam mihi innotuerint, iam alias scribam, quia argumentum prolixum est. Plura alias modo tibi haec sufficiant. Vt tamen hominibus Ginsiensibus aliquid novi,⁴⁸⁶ quod Vienna missum est, iam iam nobiscum communican-

* K.: Pannonhalma, Főapátsági Könyvtár., Jesuitica, 118. G. 26/109. (133, vagy 273-274. pp.) [A külzeten: 109.] Eredeti. M.: DURZSA, *Adatok*, 249. idéz belőle egy mondatot (*Novae Memoriae Hungarorum* ... subjicitur.), febr. 14-i dátummal.

⁴⁸¹ Batthyány Ignác műve a címlap szerint 1785-ben jelent meg. (*Leges ecclesiasticae regni Hungariae... I*, Albae-Carolinae, 1785.)

⁴⁸² 1786-ból származó tervezeteiben két társaságot óhajtott felállítani: az egyik csak papokból álló egyházi akadémia lett volna, benne az egyháztörténet művelésével. A másik, a *Societas Assiduorum* elnevezésű, fő célul a magyar történelem művelését tűzte ki szabályzatában.

⁴⁸³ Szalágyi István művének (*De statu ecclesiae Pannonicae libri VII*, Quinque-Ecclesiis, 1777–1780) hatodik köteté: *De antiquo ecclesiae Pannonicae patriarcha*.

⁴⁸⁴ KOLLER, Josephus, *Historia episcopatus Quinqueecclesiarum*, Posonii, 1782–1812.

⁴⁸⁵ Cornides Dániel 1785. szeptember 10-én Göttingenben a királyi akadémia ülésén a magyarok hajdani vallásáról értekezett, értekezése szövegének kiadása: *Commentatio de religione veterum Hungarorum*, edidit suamque de origine hungaricae gentis dissertationem adjecit Christianus ENGEL, Viennae, 1791.

⁴⁸⁶ A piaristák 1776-ban kapták meg a jezsuiták kőszegi gimnáziumát.

dum, narrare possis ac exhibere, Conditiones, vel potius novam Institutum nostri Metamorphosim transmittam tibi. Mirare et Vale. Scribebam Pestini 17. Februarii 1786.

[P. S.] Altum sit de me silentium (ego enim haec ex Germanico Latine reddidi, et quis sit horum sensus circa has conditiones me quanto ocius certiore reddas velim, et quidem promptissime. Ad reliqua deinde respondebo. Communicare haec puncta poteris, sed a quo sunt missa altum tace.

[Címzés:] Clarissimo atque Eximio Viro Martino Roznák Ord. S. A. SS. Theologiae Doctori Per Viennam Austriae Ginsium *Leuka*.

[Pecsétel.]

[Roznák feljegyzése:] Praes. 23ta Februarii 1786.

53

Miller Jakab Ferdinánd Horányi Eleknek*

Nagyvárad, 1786. március 1.

Sajnálkozik a magyarországi piaristák nehézségein, buzdítja Horányit. Örül, ha segíthet *Nova memoria*-ja bővítésében. Vannak feljegyzései, de talán túlbecsülte azokat Hannulik. Megvan nála Czvittinger *Specimen*-jéhez Serpilius eredeti kéziratáról készített másolata, a *Memoria* írásakor nem ismerte ezt Horányi, Wallaszky *Conspectus*-ában említést tett róla. Horányi *Memoria*-jához is készített Miller kiegészítéseket és javításokat, továbbá a *Supplement*-ához is. Segítségét ígéri. Gyakori vendége Teleki Sámuel, aki nagyra tartja Horányit, akit Keresztési is dicsért, mikor átadta neki Horányi üdvözlését. Az utóbbi életrajzát is leírta. Örül, hogy Horányi jó véleménnyel van munkáiról.

Jacobus Ferdinandus de Miller

Viro celeberrimo, populari suo⁴⁸⁷ aestumatissimo Alexio Horányi
Salutem Plurimum Dicit.

Nisi scirem, te quoque a summa ratione, quae sapientibus pro necessitate est, ad consilium compelli, darem omnino operam, ut in hoc luctuosissimo genere mortis, quam Ordini tuo non ex natura, sed fatali quadam necessitate accersiri, quotidiani ad nos ferunt nuncii, te aliquo consolationis argumento erigam. Sed quoniam te ita obfirmatum scribis animo, ut inter tot varietates, quibus volubilis orbis hodie circumagitur, nihil desperes, diligeret te aliorum consilium tuae praeferre prudentiae. Tu enim, qui optima polles conscientia, optima fama, maxima inter litteratos auctoritate, verosque numeras animos, tranquillam utrumque vitam, quiduis demum eueniat, etiam habes. Abeant ergo questus, abeat nimia cura, quae magis deterit, quam emendat, et a coeptis persaepe recusat, simulque nec absoluit priora, ac inchoare posteriora non patitur. Tu in hac animi infirmitate mi-

* **K.**: OSZKK, Quart. Lat. 781/1, f. 60v-61r. Fogalmazvány, javításokkal.

⁴⁸⁷ Miller és Horányi is Budán született, családjaik révén voltak földiek.

hi ad tutissimum doloris leuamentum, ad litteras confugisse videris. Est sane in his gaudium vnicum, et solatium. Nihil tam laetum; quod his laetius, nihilque tam triste, quod non per has minus triste fiet. Si quando, nunc intende *novae* tuae *Hungarorum memoriae*. Beatum profecto me fore dicerem, si quibus eam accessionibus amplificandi potis sim. Latent quidem non diffiteor nonnullae in scriniis meis ad historiam Hungariae pertinentes connotationes. Sed an illae tibi tantae videbuntur, quantus amicissimus noster Hannulikius pro sua virtute, praecipue pro sua, quid habet, maxima in amore erga me constantia tibi proposuit, vehementer dubito. Possideo in 20. phyliris manu exarata *Samuelis Wilhelmi Serpili Additamenta ad Danielem Czittingeri*[!] *Specimen Hungariae litteratae*. Haec tibi fuisse incognita, quum prima tuos eruditos vngarorum donares luce, inde arguo, quid nusquam eorum memineris. Wallaszkius ea nuper recensuit in *Conspectu Reipublicae Litterariae Hungariae*, p. 31. Mea immediate ex autographo transumpta sunt.⁴⁸⁸ Si illis cares, me otius certiorum fac, velim. Equidem curabo diligentissime, vt continuo pro te describantur. Sunt mihi praeterea in manuscripto *Addenda, et corrigenda* in Tua memoria, ac denique *Nonnulla nova* ad earundem *Supplementa*. Non haec solum, verum quidquid tenus mea librorum suppellex comprehendit, tuis omni tempore parebunt imperiis. Amicis enim non possum non moram gerere. Quod ego tua in causa tanto lubentius facio, quanto grauiora mihi sunt, tibi obsequendi momenta. Amici quippe nostri Hannulikii honorificum de meis minutis iudicium, illius apud te mei commendatio, communia nostra consilia, studiorum nostrorum, affinitas naturae denique ac patrii soli similitudo me non tam alliciunt, quam poene attrahant, vt omne suscipere adpetam, quod seu ad praeclarissimos tuos conatus adiuuandos, seu ad celebratissimi nominis tui aeternitatem conseruandam quoquo modo aliquid conferre queit. Jubeas itaque proximo cursore ex his, quae tibi idonea videbuntur, ad tuos vsus me adparare, et intra paucorum tempus non singula, quae volueris, ad te perferentur. Ad illustris Telekiani nominis celebritatem augendam fortassis tibi digna suppeditaturus sum. Namque multa mihi et priuata consuetudine cum doctissimo Nostro Comite Samuele, qui me suum commensalem quotidianum⁴⁸⁹ esse iussit innotuerunt, quae te aliosque tangere[?] certo scio. Est in magnus rerum tuarum aestimator; saepe de te sermone miscet, teque dignis extollit laudibus. Keresztesio quoque vicino meo et studiorum comite, cultori tuimet integerrimo salutem abs te missam detulit. Verbis exprimere nequeo viri insigniter docti animum, quo eam percepit, rogauitque me enixissime, vt omnes, cuius ipse par est, obseruantiae suae erga te cultum tibi denunciem. Huius quoque biographiam inter scripta mea offendes. Ego vero quod labores meos probes, multum gaudeo, Viris enim ab eruditionis laude conspicuis probari, inter praecipuas fortunae meae partes semper habui, habeboque.

⁴⁸⁸ Miller több historia litterariával foglalkozó kéziratát őrizi ma az OSZK Kézirattára. Pl. Fol. Lat. 2579; Serpilius *Additamentája*: Fol. Hung. 74.

⁴⁸⁹ Teleki Sámuel a nagyváradi tankerület királyi biztosa volt ekkor.

Eos porro iudicio tuo, me ipsum autem tuae benevolentiae substerno. Vale, et inter popularem tuum amare nunquam desine. Dabam Magno-Varadini Kalendis Martii 1786.

54

Horányi Elek Miller Jakab Ferdinándnak*

Pest, 1786. június 5.

Megkapta, köszöni munkáját támogató levelét. Várja, hogy a *Nova memoria* a bécsi cenzor kezéből visszakérüljön hozzá, aztán a pesti nyomdába, hogy az augusztusi várára megjelenhessen. Az előfizetők az első kötet megkapásakor fizessék meg a második árát, hogy annak a megjelenése felgyorsuljon. Üdvözli Teleki Sámuel és Keresztúry [?] lelkészt. Csatári János gyűjteményéről kérdezi.

Alexius Horányi Amico et Populari suo svavissimo Jacobo Ferdinando de Miller Salutem Plurimam Dicit.

Accepi tuas litteras et librorum Catalogos tamquam testes amicitiae atque amoris in me tui. Ex his cognovi luculente tuum operis mei provehendi studium, animique candorem, quem ambabus amplector ulnis ac dissavior. Jam modo, paucis multa indicare tibi, satagam et quidem de meo molimine litterario. Tomum primum *Novae Memoriae etc.* e Censuram manibus liberum Vienna exspecto intra biduum, qui continuo Pestini prelo subiicietur, omnemque adhibebo conatum, ut ad nundinas Pestanas Augusto labente typis exscriptus in manibus eruditorum versetur. Illud solum a te desidero, ut nomina eorum, qui subscribentes adpellantur, indices ac transmittas. Hanc illorum scito esse conditionem, ut accepto primo tomo, etiam pro secundo pretium dependant, et hac ratione Operis editio acceleretur. Vale et tuorum conatum amantem redama, atque Excellentissimum Comitem Samuelem Teleki sapientia, et animi moderatione insignem Virum, et magnum Patriae decus (nomine meo) plurima salute impertias, velim. Salutabis quoque Clarissimum Kereszturium Verbi Divini Ministrum.⁴⁹⁰ Jam pene mihi exciderat, cuius causa potissimum me scribere oportebat; scilicet de amplissima collectione Joannis Csatárj apud laudatum Excellentissimum Comitem latente mecum communicanda. Vale iterum. Scribebam Pestini 5. Junii 1786.

* **K.:** OSZKK, Quart. Lat. 781/1, f. 65.

⁴⁹⁰ Valószínűleg Keresztési Józsefről van szó.

55

Horányi Elek Cornides Dánielnek*

Pest, 1786. december 21.

Egy diákot küld, aki a Forgách-kiadásba besorolni akart három Brutus-levelet leírja. Ha valami még akadt művéhez, ő majd elhozza.

Alexius Horányi Danieli Cornidesio Amico Suo S. P. D.

En Adolescentulum vel mavis dicere Philosophum non tam corporis mole, quam ingenio praestantem, qui Michaelis Bruti tres epistolas te acerrimo Indice Forgachianae vitae inserendas describet.⁴⁹¹ Tu si quid adhuc in rem meam nosti, per eundem scripto certiozem reddas velim. Vale et tui amantem redama. Scribebam Pestini 21. Xbris 1786.

[A külzeten:] Clarissimo ac Doctissimo Viro Danieli Cornides Bibliothecae Regiae Universitatis Hungaricae Custodi etc.

[Pecséttel.]

56

Horányi Elek Cornides Dánielnek**

Pest, 1787. január 22.

Kéri, hogy szombatig kölcsönözze Czvittigert és azzal együtt egy Dalmáciáról írt művet.

Alexius Horanyi Celeberrimo Viro Danieli Cornides Amico Suo
Salutem Plurimam Dicit.

Si vales, bene est, ego quidem valeo. Rem mihi facies gratissimam, Amicissime Vir, si usque ad diem Sabathi Czvittingerum commodaveris, cui adiungas quae so noto homini et veterano Amico Abbatis satis volumen opus de Dalmatia eodem tempore restituendum.⁴⁹² Vale et me candidorum Amicorum tuorum numero adscribas velim. Scribebam Pestini 22. Januarii 1787.

[A külzeten:] a Monsieur Monsieur Daniel d. Cornides Professeur Diplomatique et[?] Bibliothecaire Imperial. Royal. pres. a son Logis

[Pecséttel.]

* **K.:** MTAk, Kézirattár, M. irod., levelezés, 4r, 156, 12e. Eredeti.

⁴⁹¹ Horányi Forgách Ferenc történeti művét 1788-ban tette közzé. (Lásd az 500. jegyzetet.)

** **K.:** MTAk, Kézirattár, M. irod., levelezés, 4r, 156, 12f. Eredeti.

⁴⁹² [?] BEDEKOVICH, Josephus, *Natale solum ... divi Hieronymi in ruderibus Stridonis occultatum*, I–II, Neostadii, 1752.

57

Horányi Elek Miller Jakab Ferdinándnak*

Pest, 1787. március 30.

Mutatóujjának betegsége akadályozta a levélírásban, ezért most is röviden ír. Kéri további segítségét a *Memoria* bővítéséhez. Várják az uralkodót, de a krími út eltolódik. A piaristák augusztusig a pesti kollégiumban maradnak, aztán költöznek a domonkosok helyére. Üdvözli Kereszturit. (Ha ujja meggyógyul, ír Teleki Józsefnek.)

Alexius Horányi Ferdinando de Miller populari suo svavissimo
Salutem Plurimam Dicit.

Ni notas perspectasque haberes rerum nostrarum vicissitudines, et tuam experirer erga me benevolentiam, promta mihi esset excusatio propterea quod ad litteras tuas amoris plenas continuo non responderim. Nempe in commercio epistolio moram mihi iniicit affectio indicis, in dextra, permolesta, quae ex suppuratione unguis latus ambiente nata est. Atque ideo noli mirari, si in scribendo brevis sum. Oro te igitur ut ad augendam *Memoriam* litterariam omnes referas vires ac conatus, nihil mihi potest gratius accidere – Imperatorem exspectamus septima Aprilis – Iter ad Chersonesum differtur, eo quod Imperatrix Moscovitarum non nisi 1787. coronanda sit.⁴⁹³ – Nos usque ad Augustum speramus nos in Collegio Pestini moraturos, ac tandem ad Dominicanorum Monasterium (Paullinis 20 Martii sublatis⁴⁹⁴ a Consiliario Ladislao Orczy) transferendos. Sed dolor scribere vetat, qui paucos intra dies lenietur. Vale et tui amantem redama et Cl. Kereszturium saluta. Scribebam Pestini 30. Martii 1787.

P. S. Ubi dextrae index convaluerit, scribam Excellentissimo Moecenati tuo.

58

Horányi Elek Kovachich Márton Györgynek**

Pest, 1788. február 15.

Kéri a *Mercur von Ungarn* piaristákkal és Hannulikkal is foglalkozó 1787/VI–VII. számait. Hlavács Pesten megkapta Markovich Mátyás életrajzának példányait, terjesztésére nincs remény. Megtalálta a módját, hogy a *Mercur von Ungarn* Göttingenbe, Helmstadba, Lipcsébe, Kasselbe és Berlinbe eljuttassa.

* **K.:** OSZKK, Quart. Lat. 781/1, f. 83.

⁴⁹³ II. József és II. Katalin cárnő 1787. május 23-án a krími Kerszonban kötöttek szövetséget a törökök ellen.

⁴⁹⁴ A pesti domonkos konventbe a domonkosok feloszlatása után 1785–1786-ben a pálosok, 1787-ben az angolkisasszonyok költöztek.

** **K.:** OSZKK, OSZK Quart.Lat. 43/4. ff. 33-34.

Alexius Horányi Martino Georgio Kovachichio Suo
Salutem Plurimam Dicit.

Si vales, bene est, ego quidem valeo. Scio te Vir amicissime postremis Mercurii tui tomulis abundare, facies propter meum tui amorem, si per tabellarium urbanum, quintum et sextum anni 1787 transmiseris in quibus et de gymnasiis nostris, et de Hanulikio agitur.⁴⁹⁵ Alterum est, ut, si te contingeret quemdam mittere Pestinum a Hlavacsio,⁴⁹⁶ qui te plurimum salvere iubet, exemplaria biographiae Markovichianae⁴⁹⁷ accipiat,⁴⁹⁸ cum eorum distrahendorum nulla prorsus spes affulgeat. Tertium est me invenisse modum, ut Göttingam, Helmstadium, Lipsiam, Casseliam, immo etiam Berolinum tuus Mercurius perveniat. Vale et tui amantem redama. Scribebam Pestini 15. Februarii 1788.

[Címzés a külzetten:] Perillustri ac Clarissimo Viro Martino Georgio Kovachich AA. LL. et Philosophiae in Hungarica Studiorum Vniversitate Doctori, et Excelsi Consilii Locumtenentialis Aulico-Hungarici Archivi Indicanti mihi amicissimo, Budae. In der Festung
n. 167.

[Pecséttel.]

[Kovachich feljegyzése:] Budae perc. 16. Febr. 1788.

59

Kovachich Márton György Horányi Eleknek*

H. é. n.

Küldi a kért *Mercur von Ungarn*-t.

Salve mi Alexi!

De Convictibus Cursus I. Segmentum IV. De Scholis et Seminariis in Cursu II. passim, sed diligenter exquirere debes. Praeterea de seminariis in Pallio Dissertationis de Religione. Remitte mox Tomulos quos a Koppio habere poteras. Vale et ama Tuum Kovachich.

⁴⁹⁵ A *Mercur von Ungarn* c. Kovachich Márton György által szerkesztett folyóiratról van szó. Hannulikról: 1787/III, 60–88.

⁴⁹⁶ Hlavács András.

⁴⁹⁷ Markovich Mátyás Antal.

⁴⁹⁸ Talán: *Mercur von Ungarn*, 1786, 773.

* **K.:** PMKL, Manuscripta vetera, (1.2.a), For. 0–5/47: Koppi Károly levelezése, nr. 150. Eredeti.

Horányi Elek Weszprémi Istvánnak*

Pest, 1788. október 10.

Értesült a *Succincta* III. és IV. köteteinek megjelenéséről. Historia litterariájában, amely nem a korábbi új kiadása, hanem annak kiegészítése és javítása lesz (első és második része, A–D és E–I betűk, már átjutott a bécsi cenzúrán), dicséri majd Weszprémi művét. Sajátja következő évben elkészül, megjelenését a háború késlelteti. Kér Weszprémi *Succinctájának* II. és IV. kötetéből példányt, vizonzásul küldi majd az általa gonozott Forgách Ferenc-műből (*Commentarii rerum Hungaricarum*). Üdvözli Szathmári, ezzel és közös ismerősökre vonatkozó kérdésekkel zárul a levél.

Alexius Horányi Stephano Weszprémi Amico suo
Salutem Plurimam Dicit.

Caussa scribendi ad te Clarissime Vir! nata est ex litteris Amici Vienna datis, quibus mihi nuntiabatur Centuriam tertiam et quartam Medicorum Hungariae tua industria elaboratam e Viennensi prelo tandem liberam in eruditorum hominum oculis manibusque versari. Fateor me mirificam ex nuntio coepisse voluptatem propterea quod rem difficilem, quam felicibus auspiciis orsus es, vel gravissimos inter bellorum rumores, quibus Patria quoque nostra percellitur, summa diligentia perfeceris, ac reipublicae litterariae votis responderis. Atque ideo scias praeclaras tuorum conatum laudes perennibus chartis in Historia mea litteraria mandandas esse. De qua haec a te sciri volo, scilicet primam et secundam illius partem censorum Viennensium auctoritate approbatam esse; prima parte litteras A. B. C. D. contineri, secunda E. F. G. H. I. Denique hoc opus, quatuor minimum tomis constitutum: neque illud esse veteris novam editionem, sed continuationem, atque, ubi me errare contigit, emendationem. At dices, quando illud prodibit? paucis respondeo: bello cessante, pacis tempore! horrent Martem Musae. Opus vero totum, Deo Auspice, futuro anno absolvetur.⁴⁹⁹

Ante paucas hebdomadas mea cura prodiverunt Commentarii rerum Hungaricarum sui temporis Francisci Forgách Episcopi Magno-Varadiensis etc.⁵⁰⁰ Volumen satis spissum in maiore octava forma. De his hoc solum dicere possum nihil hactenus ita sincere in re Hungarica litteris consignatum publicique iuris factum fuisse. Leges praemissam ibi meam Praefationem historico-Criticam satis longam et non sine fatigio, atque ingenio perfectam. Sed quid multis tecum de his, qui optime nosti harum rerum pretium statuere? Interea rem mihi pergratam praestabis Vir Clarissime, si ex tertia et quarta Centuria exemplar ad me miseris Leopoldini mercatus tempore Pestinum, quo ego vicissim ad te Forgachianos Com-

* **K.:** OSZKK, Quart. Lat. 1980/I, pp. 1121–1122., M.: Weszprémi István levelezése, nr. 240.

⁴⁹⁹ Horányi, Alexius, *Nova Memoria Hungarorum et provincialium scriptis editis notorum quam excitat... Pars I. A-C*, Pestini, 1792.

⁵⁰⁰ FORGÁCH, Franciscus, *Rerum Hungaricarum sui temporis Commentarii libris XXII*, ed. Alexius HORÁNYI, Posenii et Cassoviae. 1788.

mentarios Debrecinum dirigam. Vale et tuorum conatum amantem redama. Scribebam Pestini 10. Octobris 1788.

[P.S.] Plurima salute Patrem Reverendum ac Clarissimum Superintendentem Szathmariam⁵⁰¹ nomine meo imperties, oro. Sed quis in locum Clarissimi Hatvani, et Varjasii suffectus?⁵⁰² prodivitne opus Clarissimi Viri Sinaj?⁵⁰³ Quorsum Varadino Clarissimus Keresztesi⁵⁰⁴ translatus? De his me redde certiozem. Vale iterum.

61

Horányi Elek Kovachich Márton Györgynek*

Pest, 1791. február 15.

A szemináriumok, konviktusok püspökalapítóit szedi össze. Kovachich *Merkur von Ungarn*ában olvasott róluk jegyzéket. Kéri, hogy Rotsnik nevű tanulóval ma küldje át, négy napon belül visszaküldi.

Alexius Horányi Clarissimo Viro et Amico Kovachichio
Saltem Plurimam Dicit.

Mihi Exhibendi sunt illi Episcopi, qui fundamentationes pro Seminariis Scholis maxime vero Convictibus fecerunt. Recordor me legisse elenchum in tuo Teutonico Hungariae Mercurio. Mitte igitur illam particulam, in qua legitur ille elenchus, te rogo per amicitiam, et tuum honorem, ac meum tui amorem hodie ad huc per notum adolescentem Rotsnik; quidquid missus per eundem intra quadri-duum transmittetur. Vale et fave amico. Scrib. Pestini 25. 9bris 1791.

[A külzeten:] Monsieur Monsieur Jean Georges de Kovachich tres-ches[?] Ami prs. a Bude.
[Pecséttel.]

⁵⁰¹ Szathmári Paksi Ábrahám 1792 szeptemberében választották a Tiszántúli Református Egyházkerület püspökévé.

⁵⁰² Hatvani István és Varjas János professzorok 1786-ban haltak meg.

⁵⁰³ Sinai Miklós protestáns egyháztörténeti műve (*Historia ecclesiastica, I-II*, I: 1564-ig II: 1773-ig) kéziratban maradt. Az első rész Herpay Gábor fordításában 1911-ben jelent meg Debrecenben.

⁵⁰⁴ Keresztesi József (1748–1812) ref. lelkész 1787-ben került el Nagyváradról, a Bihar vármegyei Szalacon lett lelkész.

* **K.:** OSZKK, Quart.Lat. 43/7. f. 195.

Horányi Elek Bolla Mártonnak*

Pest, 1800. március 4.

Gratulál az uralkodótól kapott aranyéremhez. A hozzá elküldött, Kolozsvárott kiadott történeti művét háromszor átolvasta, vagy Vácott személyesen, vagy levélben a hibákról és a vigyázatlanságokról megtudja véleményét. Üdvözlí Száblík Istvánt, Sárvány Ferencet és Strobl Györgyöt.

Alexius Horányi S. P. Martino Bolla Eiusdem Instituti
Salutem Plurimam Dicit.

Mihi gaudeo, tibi gratulor, Svavissime Martine! quod tandem laborum tuorum et contentionum litterariorum nactus sis aliquod praemium, nempe numum aureum Auctoritate Regia porrigendum, et adprobatio, sprete in tempore gloria, tibi cumulator rediverit.⁵⁰⁵ – Modo paucis ad rem tuam. Scriptum, quod ad me misisti, vehementer mihi placuit maxime ob candorem animi undique eluculentem. Utor illo admodum temperate. Nam antequam Deo auspice Viennam discedam vel Vacii biduo commoraturus te conveniam, vel litteris ad te datis animi mei sensa patefaciam; videbisque quod in opere tuo errores et oscitantiam, si tamen quocumque modo hanc appellationem merentur non modo excusare sed in laudem non fictam vertere sciam, qui in Transilvania, in retruso illo Europae angulo tam eximium universalis historiae compendium suppeditasti. Sed effusus in te animus voluptatem non capit, quam sentio ex historia, cuius desiderio tenebar, a te publici iuris facta, et a me ter perfecta. Quid adhuc a te requiram, uberius opportuno tempore indicabo: haec tibi pauca modo sufficiant, et Vale. Scribebam Pestini 4. Martii MDCCC.

P. L. T. Saluta Szablikium,⁵⁰⁶ Sarvarium⁵⁰⁷ et Stroblum⁵⁰⁸ aliosque mei memores. Vale iterum et tuorum conatum amicissimum redama.

[A küzeten:] Clarissimo atque Eximio Viro de CC. RR. Scholarum Piarum Martino Bolla in Vacienti eiusdem Instituti Collegio Historiarum Professori Publico Ordinario mihi amicissimo. Vaciae.

[Pecséttel.]

[Bolla Márton feljegyzése:] percepta ab Horányi 5. Martii 1800.

* **K.:** PMKL, Personalía vetera (1.3.a), Fasc. 32, nr. 4. Eredeti. (Manuscripta, For. 0-4/5. (V 72.) Mell. 3. Eredeti.)

⁵⁰⁵ Az uralkodótól az aranyérmet az alábbi munkájáért kapta: BOLLA, Martinus, *Primae lineae historiae universalis in usum studiosae iuventutis Claudiopolitanae, I–III*, Claudiipoli, 1798–1799.

⁵⁰⁶ Száblík István.

⁵⁰⁷ Sárvány Ferenc.

⁵⁰⁸ Strobl György.

Görgei Márton Horányi Eleknek*

Buda, 1807. június 8[?].

Görgei Márton érseki helynök engedélyezi, hogy előrehaladott kora és rossz látása miatt a napi zsolozsma helyett rózsafüzért mondjon.

Martinus Görgei de eadem, haereditarius in Toporc, consecratus episcopus Patrensis, praepositus S. Ladislai in Comitatu Sümegiensi, Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis lector, et canonicus per Archi-Dioecesim Strigoniensem, sede archiepiscopali vacante in pontificalibus suffraganeus, per Districtum Strigoniensem in spiritualibus vicarius, et causarum auditor generalis, protonotarius apostolicus.

Honorabili ac Dilecto Nobis in Christo Clarissimo Patri

Alexio Horányi Presbytero e Scholis Piis salutem in Domino!

Petitionis Tuae Nobis oblatae series continebat, ut cum, ob ingravescentem aetatem tuam, jamque multum languens oculorum Lumen quotidiani Officii Divini persolutio molesta Tibi ac propemodum impossibilis evadat, hanc Obligationem in aliud quoddam opus pium commutare dignaremur. Nos itaque allatas per Te rationes velut aequas justasque recognoscentes apostolica autoritate Nobis hac in parte concessa Te a praefata obligatione Officii Diurni persolvendi vigore praesentium ea lege in Domino absolvimus, ut in vicem ejusdem singulis diebus Rosarium devote orare tenearis. Datum Budae in Residentia Archi-Episcopali die 15^a Junii 1807°.

Martinus Episcopus Görgei mp.

[Pecséttel.]

Franciscus Betzelt mp. Officii Vicar[iatus] Secretarius

* **K.:** PMKL, Personalialia vetera (1.3.a), Fasc. 20, nr. 10. A püspök címei nyomtatva, a püspök aláírásával.

Ismeretlen Horányi Eleknek*

(...?)

„... Operis Memoriae Hungarorum procuracionem ad vacationes differam: secus enim, quod magnam facesseret molestiam, te exorare deberem, ut illius compingendi quoque in te assumas curam; cum hic compactura libri excederet pretium.”

* **K.:** PMKL, For. 0–2. fasc. 11. 22. **M.:** DURZSA, *Horányi*, 246. Az alábbi megjegyzéssel idézi a részletet: „A budapesti kegyesrendi levéltárban több keltezetlen, Horányihoz írt és tőle származó levél másolata található. A For. 0–2. fasc. 11. 22. lapján egy ismeretlentől származó, Horányihoz írt keltezetlen levélmásolatban a következőket olvashatjuk.” Durzsa értelmezése szerint a levélíró *Memoria Hungarorum* címmel tervezett könyvet. „Talán a most idézett ismeretlen tervéből származik a *Memoria Hungarorum* cím.” (A másolatot nem sikerült a jelzet alapján fellelni.) Címe a régi nyilvántartás szerint ez volt: "Ismeretlen levelei Horányihoz és viszont, dátum nélküli másolatok". Valószínűleg arról a csupasz másolatfüzetről van szó, amely Cornides, Losonczi és Blahó leveleinek másolatát tartalmazza (Manuscripta vetera (1.2.a), Series altera, jelzet nélkül: Collectio epistolarum transcriptarum ad P. Alexium Horányi exaratarum), a Durzsa által idézett levélrészlet azonban ma nincsen benne.

Rövidítések

- CatalogusProvHungOrdSchP*
LÉH István, KOLTAI András, *Catalogus religiosorum Provinciae Hungariae Ordinis Scholarum Piarum, 1666–1997*, Budapest, Magyar Piarista Tartományfőnökség–Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, 1998 (METEM-könyvek, 21).
- DURZSA, *Adatok*
DURZSA Sándor, *Adatok Horányi bibliográfiai munkásságához*, Magyar Könyvszemle, 1956, 246–251.
- DURZSA, *Weszprémi*
DURZSA Sándor, *Weszprémi István levelei Pray Györgyhez*, Magyar Könyvszemle, 1957, 166–170.
- FORGÓ, *Koppi Károly szerepe*
FORGÓ András, *Koppi Károly szerepe a 18. század végi nemesi-értelmiségi reformmozgalomban = A piarista rend Magyarországon*, szerk. FORGÓ András, Budapest, Szent István Társulat, 2010, 127–148.
- GÁLOS, *Horányi Elek levele*
GÁLOS Rezső, *Horányi Elek levele Pray Györgyhez* [1769. dec. 4.], Irodalomtörténeti Közlemények, 1931, 90–92.
- Historia litteraria a XVIII. században*,
Historia litteraria a XVIII. században, szerk. Csörsz Rumen István, Hegedűs Béla, Tüskés Gábor, Budapest, Universitaas, 2006 (Irodalomtudomány és kritika, Tanulmányok).
- K
Kézirat (lelőhelye)
- M
Megjelent (a levél nyomtatott kiadása)
- Memoria / Memoria Hungarorum*
HORÁNYI, Alexius, *Memoria Hungarorum et Provincialium scriptis editis notorum, I–III*, Bécs–Pozsony, Loewe, 1775–1777.
- MTAK
Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára
- OSZK
Országos Széchényi Könyvtár
- PMKL
Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Levéltára
- RMK I
SZABÓ Károly, *Régi magyar könyvtár, I, 1531–1711. megjelent magyar nyomtatványok*, Bp., 1879.
- RMK II
SZABÓ Károly, *Régi magyar könyvtár, II, 1473–1711. megjelen nem magyar nyelvű hazai nyomtatványok*, Bp., 1885.

RMK III

SZABÓ Károly, HELLEBRANT Árpád, *Régi magyar könyvtár, III, Magyar szerzőktől külföldön 1480–1711. megjelent nem magyar nyelvű nyomtatványok*, Bp., 1879.

RMNY I–IV

Régi magyarországi nyomtatványok, BORSA Gedeon és mások munkája, I, 1473–1600, Bp., 1971; II, 1601–1635, Bp., 1983; III, 1636–1655, Bp., 2000; IV, 1655–1670, Bp., 2012.

Ifj. Szinnyei József, *A magyar irodalomtörténet-írás*

Ifj. Szinnyei József, *A magyar irodalomtörténet-írás ismertetése*, Budapest, 1878,

SZINNYEI, *Magyar írók*

SZINNYEI József, *Magyar írók élete és munkái, I–XIV*, Bp., 1891–1914.

Weszprémi István levelezése

Weszprémi István levelezése, s. a. r. SZELESTEI N. László, VIDA Tivadar, bev., jegyz. SZELESTEI N. László, Bp., Argumentum, 2013 (Magyarországi tudósok levelezése, 6).

Személynévmutató

A nevek utáni számok a levelek sorszámaira mutatnak.
A zárójelben álló számok csak a levélközlések jegyzeteiben való előfordulást jelzik.

- Aag → Ágh
Abaris, szkíta orvos
Ábrahámffy János (1662–1728), ferences szerzetes – 5
Ábrahádi János (†1708), ev. lelkész – 15
Adami András, orvosjelölt Bécsben (1762) – 15
Adami István (†1710), ev. lelkész Kisselyken – 15
Adami János Jakab (1713–1792), ev. lelkész – 15
Adami Mihály (†1716), ev. lelkész Erdélyben – 15
Adami Mihály (1720–1781), jezsuita szerzetes – 15
Adami Pál (1739–1814), állatorvos, egyetemi tanár Bécsben – 15
Adányi András (†1794), jezsuita szerzetes – 44
Adelphus Mihály (1572–1621?), ev. lelkész – 15
Ágh István (1709–1786), erdélyi unit. püspök – 36
Agnethler Mihály Gottlieb (1719–1752), orvos, tanár Helmstädtben – 44
Ágoston, Szent (354–430), egyházatyja – 12
Agyich István (1730–1790), pécsi kanonok – 46a, 48
Albelius Simon (1593–1654), ev. lelkész – 15
Albisi → Csomós
Albrich Márton (1630–1694), ev. lelkész – 15
Alegambe, Philippus (1592–1652), jezsuita szerzetes – 7, 9
Ali bég (1569) – 44
Almási Grgely Mihály (1654–1724, unit. püspök – 44
Ambrosius (?) – 44
Ambrus, Szent ((339–397), milánói érsek – 5
Anacharsis, szkíta orvos
András, II., magyar király (1205–1235) – 44
András, III., magyar király (1290–1301) – 13
Andrássy István, borsodi főispán (1778–1784) – 50
Andreae (Andreades) János (†1705 után), ev. lelkész – 15
Antal, Pádúi Szent (1195–1231) – 5
Aquilinus Tamás (17. sz.), Königsbergben tanult – 15
Aranka György (†1767) ref. püspök, vagy fia: (1737–1817) erdélyi királyi tábla ülnöke – 44
Arnoldi, Nicolaus (1618–1680), református teológus – 31
Artmann János (1711–1783, piarista szerzetes – 34
Arzt János, 1723-ban orvosi disszertációt adott ki Jénában – 15
Asztrik, kalocsai érsek (11. sz. első fele) – 36
Atanáz, Alexandriai Szent (†373) – 44
Athansius → Atanáz
Augustinus de Gazothis (1260 k–1323), domonkos szerzetes, majd püspök – 44
Auner István (18. sz. első fele), orvos Medgyesen – 15
Avianus (4–5. század), latin meseköltő – 50
Badis Ferenc – (17)
Badó István, tanuló Budán (1772) – 44
Bajthay Antal (1717–1775), erdélyi püspök – (50)
Bakos János (1653–1697), tartományi főbiztos Erdélyben – 15
Balachius, Vincentius (†1676), jezsuita szerzetes – 44
Balás Ágoston (†1748), ferences szerzetes – 44
Balásfi Tamás (†1625), kat. püspök – 44
Balbus, Hieronymus (1450 k–1530), humanista, gurki püspök – 44
Baldinger, Ernst Gottfried ((1738–1804), orvostörténész – 22
Balogh György (1659–1726), ev. tanár sopronban – 44
Bánfihunyadi Márton (†1737?), ref. lelkész – 15

- Bánk bán, nádor (†1228 után) – 44
Bányai Ferenc (15. sz. második fele), ferences szerzetes – 12
Bányai István (1711–1767), sárospataki tanár – 14
Bárányi (?) – 44
Barbarossa, Hajreddin (†1546), földközi-tengeri kalóz, oszmán főadmirális – 44
Barbeta, Joannes, domonkos szerzetes (15. sz. második fele) – 44
Barletius, Martinus (15. sz. közepe), Dalmata Scodrensis – 15
Baróti Miklós (†1680), ferences tartományfőnök – 5, 12
Baróti Szabó Dávid (1739–1819), jezsuita szerzetes – 44
Bárótzai Sándor (1735–1809), testőr, író – 44
Bártfai Lénárt, ev. lelkészjelölt Halléban (1771) – 44
Basirius, Isaac (1607–1676), tanár, Erdélyben 1654–1661 között – 15
Bassich, Georgius (†1765), jezsuita szerzetes – 44
Bassich, Stephanus, jezsuita szerzetes (18. sz.) – 44
Báthori István (1533–1586), erdélyi fejedelem, lengyel király – 44
Batthyány Ignác (1741–1797), 1780-tól erdélyi püspök – 34, 38, 52
Batthyány József (1727–1799), esztergomi érsek – 12
Baumgarten, Valentinus (1610–1674?), unit. német lelkész, Kolozsvárott 1648-tól – 15
Bayle, Pierre (1647–1706), francia filozófus – 31
Beccaria, Giovanni Battista (1716–1781), itáliai piarista szerzetes – 1
Bedekovich József, pálos szerzetes (18. sz. első fele) – 56
Bedekovich Kazimir (†1782), jezsuita szerzetes, majd zágrábi kanonok – 44
Behm (Böhme), Martinus, (1562–1618 után), cseh gyógykovács, 1580–1587 között Magyarországon – 15
Bél Károly András (1711–1781), tanár a lipcsei egyetemen – 19, 21, 22, 23
Bél Mátyás (1684–1749), ev. lelkész – 20, 34, 44
Béla, IV., magyar király (1235–1270) – 5, 12, 24(?)
Belisarius, Flavius (505–565), bizánci hadvezér
Benczur József (Eusebius Verinus) (1728–1784), ev. iskolaigazgató – 17, 25, 28
Benkő József (1740–1814), ref. lelkész – 44
Benkő Márton (1700 k.), ref. lelkész Erdélyben – 44
Beregszászi Lőrinc Péter (†1587), ref. lelkész – 44
Berzeviczy (?) – 44
Bessenyei György (1747–1811), királyi testőr – 44
Bethlen János (1613–1678), erdélyi kancellár, történetíró – 38
Beythe András (†1599), ref. lelkész – 44
Beythe István (†1612), ref. püspök – 44
Blasius Ragusinus, domonkos szerzetes (15. sz. második fele) – 44
Blahó Vince (1725–1785), ferences szerzetes – 3a, 5, 12, (64)
Blaskovich (?) – 44
Bocatus János (1549–1621), költő, kassai főbíró – 34
Bocskai István, erdélyi fejedelem (1605–1606) – (34)
Bod Péter ((1712–1769), ref. lelkész – 2, 8, 10, 13, 14, 17, 18, 19, 21, 24, (44)
Boehm → Behm
Boethius, Anitius Manlius Severinus (†524), római filozófus – 44
Boetius de Dacia (†1345), domonkos szerzetes – 15
Bogner András (†1688 után), brassói ev. lelkész – 15
Bogner Péter (1531–1591), brassói ev. lelkész – 15
Bogovich Gellért (18. század), pálos szerzetes – 17
Bokacius → Bocatus
Bolich, Blasius (†1756), jezsuita szerzetes – 44
Bolla Márton (1751–1831), piarista szerzetes – 62
Bonaventura, Szent (1220 k.–1274), ferences szerzetes – 5
Bonfini, Antonio (1427–1503, humanista történetíró – 23

- Bosdarius, Nicolaus (†1699), jezsuita szerzetes – 44
- Boskovich, Anna (1704–1804) – 44
- Boskovich, Bartholomaeus (1699–1770), horvát jezsuita szerzetes – 44
- Boskovich, Petrus (1705–1722), horvát költő
- Boskovich, Rogerius Josephus (1711–1787), horvát jezsuita, csillagász, matematikus – 44
- Boskovics – (50)
- Botskay → Bocskai
- Bottyán → Batthyány
- Böhme → Behm
- Brecht, Josephus Clemens (†1730), orvos, tanár, 1697-től Brassóban – 15
- Brettschneider, Heinrich Gottfried (1739–1810), 1784-ig pesti egyetemi könyvtár-igazgató – 45
- Brodarics (Broderich) István (†1539), püspök, kancellár – 4
- Bruckner János (1712–1765), ev. lelkész – 15
- Brukenthal Sámuel (1721–1803), Erdély kormányzója – 34
- Brutus János Mihály (1517–1592), Báthori István udvari történétírója – 55
- Buccella, Nicolaus (= Chiakor, Georgius) (†1610), Báthory István orvosa, fejedelmi titkár – 44
- Buddeus, Johannes Franciscus (1667–1729), ev. teológus – 31
- Butner → Bütner
- Bütner Mihály (†1593), ev. lelkész – 15
- Cacics, Andreas (1704–1760), ferences szerzetes, költő – 44
- Camblasius, Carolus Franciscus (1768), olasz piarista – 4
- Cantemir Dimitrie → Demeter, II.
- Canus, Melchior (1509–1560), domonkos szerzetes – 50
- Capesius Bertalan (†1733), ev. tanár, lelkész Erdélyben – 15
- Cetto Benedek (1731–1799), piarista szerzetes – 15, 16, 28, 36, (50)
- Chelius Simon (17. sz.), ev. lelkész – 15
- Chesserius → Keserü Mihály
- Chiakor, Georgius → Bucella, Nicolaus
- Cirill, Szent (827–869), a szlávok térítő püspöke – 31
- Clausenburger (Klausenburger) Mihály, (†1687 után), matematikus, tanár Erdélyben – 15
- Clemens → Kelemen
- Clinsor → Klingsor
- Clompe György (†1782), ev. lelkész Erdélyben – 15
- Clompe Péter (1711–1751), ev. tanár Brassóban – 15
- Closius István (1711–1782), ev. orvos, tanácsos Brassóban – 15
- Clynsor → Klingsor
- Comenius, Johannes Amos (1592–1670), tanár, 1650–1654 között Magyarországon – 31
- Comino, Giuseppe, paduai nyomdász (1741) – 44
- Conradi Norbert (1718–1785), piarista szerzetes – 17, 18, (50)
- Cornides Dániel (1732–1787), történész, egyetemi tanár – 3, 6, 13, 15, (16), 17, 18, 19, 19a, 21, 24, 24a, 25, 28, 30, 41, 43, 44, 45, 46, 52, 55, 56, (64)
- Cörver Elek (1714–1747), piarista szerzetes – 50
- Crantz, Heinrich Johann (1722–1799), orvos, botanikus – (22)
- Cunich, Raimondus (1719–1794), jezsuita szerzetes, nyelvész – 44
- Curtius Rufus, Quintus (†53), történétíró – 44
- Cybeleius → Valentinus
- Cyryllus → Cirill, Szent
- Czak → Csáky
- Czigler → Ziegler
- Czirbesz Jónás András (1732–1832), ev. esperes Iglón – 25, 30
- Czirner András (1729), erdélyi – 15
- Czvittinger Dávid (†1743), magyarországi irodalomtörténet írója – 2, 7, 9, 10, 12, 24, 30, 53, 56
- Csáktornyai Mátyás (†1594 után), históriás ének szerzője Erdélyben
- Csáky Gyárfás (Pozsony, 1764) – 15
- Csáky Imre (1723–1799), matematikus, Itáliában élő pap – 1
- Csanádi Demeter (†1583 után), históriás ének szerzője, fejedelmi titkár – 44
- Csapó József (1734–1799), orvos Debrecenben – 22, 29

- Csatári János (1730–1782), debreceni városi tanácsos – 54
- Cserényi Mihály, históriás ének szerzője (1592) – 44
- Csomós (Albisi) Mihály[?] (1730–1796), ref. tanár Kolozsvárott – 36
- Csörz Rumen István* – (15), (28)
- Dalham, Florianus 1713–1795), történész, teológus – (15), (23), (28)
- Dániel István (†1772), katonatiszt – 44
- Dániel Polyxéna (1720–1775), Wessclényi István felesége – 25
- Danielik József (1821–1886), bibliográfus
- Darscia, Johannes (†1670), jezsuita szerzetes – 44
- Deák János (†1797), Bod Péter veje, magyarigéni lelkész, esperes – 21
- Debreceni Ember Pál (1660–1710), ref. lelkész – (2), (14)
- Deccard János Kristóf (id.: 1686–1764; ifj. †1771), soproni ev. tanár, ev. lelkész – 44
- Deccard János Vilmos (1722–1778), soproni orvos – 44
- Dequinesius (De Guignes), Josephus (1721–1800), orientalista – 28
- Deidrich (Dietrich) György (†1603?), ev. majd unit. lelkész – 15
- Delincasius (?) – 42
- Della Bella, Ardelius (1655–1737), horvát jezsuita szerzetes – 44
- Demeter, II., Cantemir (1673–17239, moldvai fejedelem, író – 44
- Denis, Michael (1729–1800), a bécsi császári könyvtár prefektusa – 43, 44, 45
- Desericzky Ince (1702–1763), piarista szerzetes – 5, 6, 15, 28, (50)
- Desericzky József (1702–1765), piarista szerzetes – 28
- Dietrich → Deidrich
- Diószegi Kis János (†1782), ref. lelkész – (14)
- Dobai Székely Sámuel (1704–1779), műgyűjtő Eperjesen – 18, 19, 24a, 25
- Dolci, Sebastianus (1699–1777), horvát ferences szerzetes – 44
- Dombi Sámuel (1758–1807), orvos – 44
- Domin, Josephus Franciscus (1754–1819), teológus, egyetemi tanár – 44
- Dondinus, Gulielmus (1606–1678), jezsuita szerzetes – 44
- Drabik Miklós (1588–1671), cseh-morva testvérek felekezetének lelkésze – 31
- Dubniczai János (1740–1792), jezsuita szerzetes – 44
- Dugonics András (1740–1818), piarista szerzetes – 17, 44
- Duimius, Albertus, domonkos szerzetes, majd püspök (16. század közepe) – 44
- Dunkel, Georg August, ev. lelkész Fürstenauban (18. század) – 44
- Durzsa Sándor* – (31)
- Eberhard (1700 körül), kapucinus szerzetes Pozsonyban
- Elsner, Johannes Theophilus (1717–1782), a cseh exulánsok papja Berlinben – 31
- Ember Pál → Debreceni Ember Pál
- Engel János Keresztély (1770–1814), történetíró – (24), (52)
- Erdődi Gábor (1684–1744), 1714-től egri püspök – 5
- Érszegi Géza* – 12
- Esterházy Ferenc (1715–1785), udvari kancellár – 44
- Esterházy Imre (1663–1745), esztergomi érsek – 44
- Esterházy László Pál (1730–1799), pécsi püspök – 11
- Esterházy Pál (1730–1799), pálos szerzetes, majd pécsi püspök – 11
- Eszterházy → Esterházy
- Euser Mihály (17. sz. vége), ev. lelkész – 15
- Faber Farkas, katonatiszt (1759) – 44
- Fabius (római nemzetségnév) – 28
- Fabó András* – (2)
- Facetius Illés (17. sz. második fele), orvos – 15
- Faicser Ferenc (1733–1793), jezsuita szerzetes, majd plébános Pécsen – 44
- Faludi Ferenc (1704–1779), jezsuita szerzetes, költő – 7, 44
- Farkas → Lupinus
- Fay Dávid Alajos (1721–1767), jezsuita szerzetes – 44
- Fazekas Krizosztom → Gyöngyösi Krizosztom
- Felmer Márton (1720–1767), ev. lelkész – 15
- Femer Kilián → Klein Efrém

- Fénelon, Franciscus de Salignac (1651–1715), francia érsek, teológus – 17
- Ferdinánd, II., magyar király (1618–1637) – 31
- Ferenc, Assissi Szent (†1226), rendalapító – 5, 12
- Ferenc, Szalézi Szent (1567–1622), püspök, teológus – 17
- Ferrarius, Sigismundus (1589–1647), domonkos szerzetes – 12
- Fiebick Benjamin (17. sz. első fele), könyvkereskedő Nagyszebenben – 15
- Fischer Dániel (1695–1747), orvos
- Fischer, Johann Eberhart (1697–1771), nyelvész – 17, 28
- Flechner Gáspár (16. sz. vége), ev. lelkész – 15
- Fleury, Claudius, (1640–1723), egyháztörténész – 17
- Florus, Lucius Annaeus (74–130), történetíró – 44
- Forgách Ferenc ((1530–1577), humanista történetíró – 55, 60
- Forró → Háportoni Forró
- Franklin, Benjamin (1706–1790), amerikai politikus, természettudós – (1)
- Friderici → Friedrich
- Friedrich (Friderici) János (†1705), ev. lelkész – 15
- Fuchs János (16331-1686), ev. lelkész – 15
- Füzéri György (18. sz. első fele), kolozsvári városi jegyző – 15
- Gárdonyi Albert* – (5)
- Gellert, Christian Fürchtegott (1715–1769), költő, pedagógus – 44
- Gemmarius Tamás (1520-as évek), ev. tanár Nagyszebenben – 15
- Geréb Mihály, alkalmi vers szerzője (1597) – 24
- Georgius de Hungaria (1422 k.–1502): domonkos szerzetes – 44
- Gerő György (1732–1768), jezsuita szerzetes – 44
- Gersai Pethő → Pethő
- Ghelen, nyomdász (1777) – 31
- Girischer János (†1713 után), ev. lelkész – 15
- Goebel Wolfgang (†1613), ev. lelkész – 15
- Gonzaga, Franciscus (†1620), ferences szerzetes, majd püspök – 5
- Gorgias, Valentin Stephan, orvos, 1723-1734 közt Magyarországon – 15
- Gotti, Vincentius Ludovicus (1664-1742), domonkos szerzetes – 12
- Görgei Márton (1740–1807), esztergomi kanonok – 63
- Gütschius Mihály (†1683, vagy †1709), ev. lelkész – 15
- Gradi, Ignatius (†1728), jezsuita szerzetes – 44
- Graffius Lukács (1667-1736), ev. püspök – 15
- Gran, Heinrich (1489–1527), hagenai könyvnyomdász – 5
- Grassalkovics Antal (1694–1771), Nógrád vármegye főispánja, főlovászmester – 19, 21
- Grau Bálint (†1716), ev. lelkész – 15
- Grellius András (17. század közepe után), ev. tanár Segesváron – 15
- Grotius, Hugo (1583–1645), németalföldi államférfi, jogász – 6, 14
- Gruber, Leopold (1733–1807), piarista szerzetes – 44
- Guignes → Deguinesius
- Gundhardt István (†1698), ev. esperes – 15
- Gunesch András (1648-1703), ev. lelkész – 15
- Gusztányi János (1718–1777), nyitrai püspök – 17
- Gündesch János (17. sz. második fele), ev. lelkész – 15
- Gündesch Mihály egyetemi hallgató Wittenbergben (1665–1669) – 15
- Gyöngyösi István (1629–1704), költő – 17, 44, (45)
- Gyöngyösi Krizosztom (†1675), ferences szerzetes – 5, 12
- Haller, Albrecht von ((1708–1777), orvos, költő, filozófus – 22
- Haller János (†1697), főispán – 44
- Haller László (1717–1751), főispán – 44
- Hammer Miklós (1725) – 15
- Haner György (1672–1740), ev. püspök – 18
- Haner György Jeremiás (1707–1777), erdélyi ev. püspök – 17, 18
- Hannulik János (1745–1816), piarista szerzetes – 50, 53, 58
- Háportoni Forró Pál (†1624), diplomata, Bethlen Gábor történetírója .. 44

- Harruckern család (Bécs, 1777) – 31
 Haskó Jakab (1622–1695), nyitrai püspök – 5
 Hatvani István (1726–1786), debreceni ref. tanár – 22, 29, 60
Hegedűs Béla – (15)
 Heilmann András (†1637), ev. majd unit. lelkész – 15
 Heilmann János, ev. lelkész (1682) – 15
 Heilmann Sámuel, egyetemi hallgató Königsbergben (1640–1644) – 15
 Heldmann (Heltmann) András (18. sz. első fele, erdélyi származású, tanár Uppsalában – 15
 Helgy János, egyetemi hallgató Wittenbergben (1693) – 15
 Hell Miksa (1720–1792), jezsuita szerzetes – 17, 28
 Helmar (?) – 15
 Heltai Gáspár (†1574), lelkész, nyomdász Kolozsvárott – 44
 Heltmann → Heldmann
 Hermann Dávid (1620–1682), ev. lelkész Erdélyben – 15
 Hermann Lénárt (1567–1605?), ev. esperes – 15
Herpay Gábor – (61)
 Hieronymus → Jeromos
 Hieronymus → Jeromos, Szent
 Hlavács András (1759–1789), piarista szerzetes – 58
 Hoffhalter, Rudolf (1551–1587), nyomdász – 44
Holl Béla – (5)
 Hollár → Kollár
 Horányi Gábor, Horányi Elek apja – 7, 40
 Horatius Flaccus, Quintus (Kr. e. 68–8), költő – 18
 Horti István (†1689), ref. püspök – 15
 Horváth János (1732–1799), jezsuita szerzetes, egyetemi tanár – 37
 Horváth Mihály (1728–1810), jezsuita szerzetes, egyetemi tanár – 37
 Höck Ferenc (1749–1835), jezsuita szerzetes – 44
 Huet → Hutterus
 Hunyadi János, Magyarország kormányzója (1446–1452) – 44
 Hunyadi László (1431–1457), horvát bán – 2
 Huszti Péter, históriás ének szerzője (1582) – 44
 Hutterus (Huet), Albertus (1537–1607), királybíró Nagyszébenben – 15
 Hutterus György (†1708 után), ev. lelkész – 15
 Illei János (1725–1794), jezsuita szerzetes – 44
 Imhof, Rudolph, bázeli könyvkiadó (1783) – 38
 Inhofer Menyhért (1584–1648), jezsuita szerzetes – 35
 Institoris Gábor (1732–1789), ev. lelkész Pozsonyban – 44
 István, I. Szent, magyar király, (1000–1038) – 17, 28, 35
 Jakabfalvy Román (1691–1777), minorita szerzetes – 12, 17
 János Zsigmond, II., erdélyi fejedelem (†1571) – 44
 Janozki, Johannes Daniel Andreas (1720–1786), könyvtáros – 17
 Jaroslaus Szentziensis (Lovász Iroszló) (†1787), kapucinus szerzetes – 17
 Jeremiae (Jeremias) János (17. sz. második fele), ev. lelkész – 15
 Jeromos, Szent (379–420?), nyugati egyház- atya, bibliafordító – 31
 Joecher → Jöcher
 József, II., magyar király (1780–1780) – 37, (50), (57)
 Jöcher, Christian Gottlieb (1694–1758), lexikonszerző – 17
 Jung → Young
 Kada Pál, gyöngyösi nemes (1734) – 5
 Kakas István (†1603), erdélyi diplomata – 15
 Kalatay Ferenc (1722–1795), jezsuita szerzetes, 1787-től nagyváradi püspök
 Kalmár György (1726–1781?), ref. tanár, nyelvész 14
 Kálnoky Sámuel (†1706), erdélyi kancellár – 44
 Kapeller, Jaroslaus (1705–1759), piarista szerzetes – (50)
 Kaprinai István (1714–1785), jezsuita szerzetes, történész – 2, 5, 7, 8, 15, 17, 18, 28
 Károly, V., császár (1530–1556) – 44
 Károlyi Antal (1732–1791) katonatiszt, főispán – 31, 49

- Károlyi Ferenc (1705–1758), Szatmár vármegyei főispán – 18
- Katona István (1732–1811), jezsuita szerzetes – 15, 17, 28, 35
- Károlyi József (1768–1803), főispán – 49
- Katalin, II., orosz cárnő (1762–1796) – (57)
- Kázmér Ágoston (1744–1776), piarista szerzetes – 17
- Kazy Ferenc (1695–1759), jezsuita szerzetes – 5
- Kecskeméti János (1633–1712), jezsuita szerzetes – (44)
- Kelcz Imre (1707–1792), jezsuita szerzetes – 44
- Kelemen, XIII., pápa (1758–1769) –
- Kelemen, XIV., pápa (1769–1774), – 37, 50
- Kéler Gottfried (1745–1807), kancelláriai hivatalnok, híres kéziratgyűjtő – 33, 46
- Kelp János, erdélyi származású szektaalapító Pensylvániában (1690 után) – 15
- Kelp Márton (1659–1694), ev. lelkész – 15
- Kerchelich Ádám Boldizsár (1715–1778), zágrábi kanonok, történetíró – 17, 28
- Kereskényi Ádám (1713–1777), jezsuita szerzetes – 44
- Keresztesi József (1748–1812), ref. lelkész – 51, 53, 54?, 57?, 60
- Keresztury József (1739–1794), jezsuita szerzetes, ügyvéd, udvari ágens – 31
- Kelcz Imre (1707–1792), jezsuita szerzetes -- 44
- Kern Fülöp, Koppi Károly tanítványa Kolozsvárott, 1781 – 34
- Kertzius (Kerzius) Pál (†1600), orvos Brassóban – 15
- Keserü (Cheserius) Mihály (†1524), boszniai püspök – 44
- Keszthelyi László (1732–1809), piarista szerzetes – 38, 39
- Keveházi Katalin – 5, 12
- Kézai Simon, krónikaíró, királyi jegyző (1280–1283) – 35, 38, 49
- Khuen Franciska → Pálffy Pálné
- Kinder János (1672–1740), polgármester Nagyszébenben – 15
- Kir → Kyr
- Kisdi Benedek (1598 k. –1660), egri püspök – 5
- Klausenburger → Clausenburger
- Klein Efrém (Femer Kilian), ev. tanár Kasán (1774–1797) – 15, 44
- Klein János (1599-1662), iglói születésű ev. tanár Gdanskban – 15
- Klein János Sámuel (1748–1820), ev. esperes – 15
- Klein Mihály (1712–1782), ev. lelkész Pozsonyban – 15
- Klidi Arzén (18. sz.), ferences szerzetes – 12
- Klingsor (Clynsor) von Ungerlant (13. sz.), csillagjós és költő – 43, 45, 46
- Klobusiczky Antal (1739–1826), helytartótanácsi tanácsos (?) – 44
- Klutsch Miklós (†1613), ev. lelkész – 15
- Koch Tamás (†1652), ev. lelkész – 15
- Koháry István (1649–1731), költő, országbíró – 18
- Kollár Ádám Ferenc (1718–1783), a bécsi Udvari Könyvtár őre – 7, 24, 40, 45
- Kollarich Joakim (1720–1778), pálos szerzetes – 10a, 11, 17, 17, 18
- Koller József (1745–1832), pécsi nagyprépost – 28, 52
- Kónyi János (1752–1792?), katona – 44
- Koppi Károly (1744–1801), piarista szerzetes – (27), 34, 35, 59
- Korabinszky János Mátyás (1740–1811), tanár Pozsonyban (31)
- Kornelius Nepos → Nepos
- Kornis Zsigmond (1677–1731), erdélyi főkormányzó – 44
- Kornides → Cornides
- Kósa Ödön (Eugén) (1715–1783), ferences szerzetes – 12
- Kotter, Christoph (1585–1647), látnok – 31
- Kovachich Márton György (1744–1821), történetíró – 58, 59, 61
- Kováts Ferenc (1746–1819), mérnök – 44
- Köleséri Sámuel (1663–1732), orvos – 15
- Kölsch Márton (17. sz. második fele), erdélyi orvos – 15
- Königer Márk (†1692), ev. lelkész – 15
- Königsacker József (1733–1797), piarista szerzetes – (50)
- Körner Dániel, erdélyi egyetemi hallgató Jénában (1714-1717) – 15
- Kőszeghy Péter* – 5, 12
- Kőszeghy Szaniszló (1708–1778), piarista szerzetes – (50)

- Krapf Ádám (†1744), ferences szerzetes – 5, 12
- Kraus György (1650–1712), ev. püspök – 15
- Kraus, Johannes Paulus, könyvkereskedő Bécsben (1771) – 23
- Kreckwitz György (17. sz. második fele), országismertetések szerzője – 15
- Krempeš János (†1708), ev. tanár – 15
- Krekaz (?) – 24
- Kurtzius → Curtius
- Kyr (Kir) Pál (†1589), orvos és tanár Brassóban – 15
- Lakits György Zsigmond (1739–1814), jogász, egyetemi tanár Nagyszombatban – 37
- Lampe, Friedrich Adolf (1683–1729), teológiai-professzor Utrechtben – 2, 14
- Landerer János Mihály (1725–1795), nyomdász – (19), (44)
- Lang Mátyás (1660–1708), ev. lelkész Sopronban – 15
- Laskai Osvát (1450 k.–1511), ferences szerzetes – 5, 12
- Lastric → Occhieva
- Lázár János gróf (1703–1772), erdélyi kormányzó elnök, költő – 17, 18, 21, 25
- Le Tourneux, Nicolas (1640–1686), francia teológus – (17)
- Lebelius János (†1556?), ev. lelkész – 15
- Leibniz, Gottfried Wilhelm (1646–1716), polihisztor, filozófus – (50)
- Leó, X., (1475–1521), pápa – 5
- Leonardus de Ragusa, domonkos szerzetes (15. század) – 44
- Letz Márton (†1718?), ev. lelkész – 15
- Linczing István (17. század második harmada), ev. lelkész Erdélyben – 15
- Lisznyai Pál (1630–1693), ref. tanár Debrecenben – 44
- Liszi László (†1662), földbirtokos, költő – 44
- Locke, John (1632–1704), filozófus – 18
- Losonczy (Hányoki) István (1709–1780), ref. tanár Nagykőrösön – 14, 16, 18a, (19), 20, (64)
- Lovász Iroszló → Jaroslaus
- Löwe, Anton, pozsonyi könyvkereskedő (1773–1793) – (23)
- Luby Károly (1751–1805), Szatmár vármegyei alispán – 30a, 31
- Luccari, Joannes (†1709), jezsuita szerzetes – 44
- Lupinus (Farkas) Keresztély (1563–1612), ev. lelkész, krónikáíró – 15
- Lutsch György (†1708), ev. lelkész – 15
- Lutsch György (17. sz. első fele), ev. lelkész – 15
- Lutschmann, könyvkereskedő Bázelen, (1783) – 38
- Magni, Valerianus (1586–1661), kapucinus szerzetes – 31
- Major Bernardin (18. sz. második fele) – ferences provinciális – 12
- Makó Pál (1723–1793), jezsuita szerzetes – 7
- Mandli Miklós (*1738), ferences szerzetes 12
- Maresius, Samuel (†1673), református teológus – 31
- Margit, Kortonai Szent (1247–1297), klariszsa szerzetes – 11
- Mária Terézia magyar királynő (1740–1780) – (18), 34, 38, 44
- Máriássy (?) – 25
- Markovics Mátyás Antal (1751–1832), jogász, egyetemi tanár – 58
- Marmontel, Jean-François (1723–1799), történész, író – 44
- Matthaei, Joannes Maria, jezsuita szerzetes (18. sz.) – 44
- (Mátyás, I., magyar király (1458–1490) – 2, 13, (15), 17, (18)
- Maurer Márton (†1700), ev. lelkész – 15
- Maurosin, Thomasina, III. András király anyja – 13
- Mautner János (†1641), tanár Kassán – 15
- Macedo, Francisco (1596–1681), jezsuita, majd minorita szerzetes – 12
- Mederus Péter (1602–1678), ev. lelkész Barssóban – 15
- Meltzer → Melzer
- Melzer (Meltzer) Tamás (†1730), ev. lelkész – 15
- Menkesch János (†1690), brassói egyetemi hallgató Wittenbergben – 15
- Mészáros Ignác (1729–1800), érseki titkár – 44
- Metód, Szent (815 k.–885), hittérítő
- Metód, Szent (815–885) a szlavok térítő püspöke – 31
- Michael de Hungaria, középkori prédikációvázlatok összeállítója – 12

- Michael de Sancto Nicolao → Szentmiklósi
Migazzi Kristóf (1714–1803), bíboros, 1756–
1785: váci püspök – 50
- Miller Jakab Ferdinánd (1749–1823), tanár,
könyvtáros – 42, 51, 53, 54, 57
- Molnár Albert → Szenci Molnár Albert
Molnár Andrea – (15), (17)
Molnár Antal – (12)
- Molnár Gergely (†1564), tanár Kolozsvárott
– 15
- Molnár János (1728–1804), jezsuita szerze-
tes, egyetemi tanár, szepesi kanonok –
(34), 37, 44
- Mondegai, Michael (1700 körül), jezsuita
szerzetes – 44
- Morhofius, Daniel Georg (1639–1691),
polihisztor – 31
- Murator, Ludovico Antonio (1672–1750),
olasz történetíró – 13, 50
- Muretus, Marcus Antonius (1526–1585),
humanista költő – 50
- Müller Jakab (†1775), pesti könyvkötő – 14
- Müller, Philipp, utrechti könyvkiadó (1732)
– (14)
- Nádasdy Ferenc (†1670), nádor – (15), (28),
38, 39
- Neckes → Nekesch
- Needham, John Tuberville (1713–1781) –
természettudós
- Nekesch (Neckes) András, nagyszebeni
egyetemi hallgató Wittenbergben (1685–
1687) – 15
- Nemtsényi Adolf (1701–1757), piarista szer-
zetes – (50)
- Nenner, Friedrich (1781), piarista szerzetes –
34
- Nepos, Cornelius (Kr. e. 1. sz.), történetíró –
44
- Nera, Daniel, morva ev. lelkész Nagysze-
benben az 1670-es években – 15
- Neufeldius, Huldricus, Johannes Amos Co-
menius álneve → Comenius
- Neunachbar Pál (†1667), ev. tanár Brassóban
– 15
- Newton, Isaac (1642–1726), matematikus,
asztronómus – (50)
- Nicolai, Alphonsus (1706–1784), jezsuita
szerzetes – 44
- Nicolaus Mirabilis de Kolosvar (†1495 k.),
domonkos szerzetes – 44
- Nottenstein János György, nyomdász Budán
– (5)
- Nyírkállói Tamás (15. század),
formuláskönyv bejegyzője – 24, 43
- Occhieva (Latrić), Philippus (1700–1783),
ferences szerzetes – 5
- Orczy László (1750–1807), kamarai alelnök
– 57
- Orosz Zsigmond (1717–1782), piarista szer-
zetes – 36, (38), 42
- Orseolo, Ottone (993–1032), velencei dózse
– 13
- Osvaldus → Laskai Osvát
- Ovidius Naso, Publius (†17), római költő –
(12)
- Oxenstern (Oxenstierna), Axelius
(1583–1654), svéd királyi kancellár
- Paintner Mihály Antal (1753–1826), jezsuita
szerzetes, különféle hivatalokat viselt,
választott püspök – 44, 45, 46
- Pálffy Pálné Khuen Franciska (1666) – 5
- Palma Károly Ferenc (1735–1787), jezsuita
szerzetes, majd kalocsai nagyprépost –
20, 28
- Pállya István (1740–1802), piarista szerzetes
– 34, (36)
- Pápai Páriz Ferenc (1649–1716), orvos – 14,
18
- Paskó Kristóf (1634–1678), fejedelmi követ
– 44
- Patachich Ádám (1717–1784), nagyvárad
püspök, majd kalocsai érsek – 36, 38
- Pataki Sámuel[?] (1731–1804), orvos, tanár
Kolozsvárott – 36
- Patatic → Patachich
- Patzkó Ferenc Ágoston, 1770-től pozsonyi
nyomdász – 33
- Paul, Wenceslaus Johannes, királyi főszám-
tartó, mezőgazdasági író (18. század) –
(19)
- Pécsvárad Gábor (†1529 után), ferences
tartományfőnök – 5, 12
- Pejacsevich Ferenc (1713–1781), jezsuita
szerzetes – 7
- Pejatovics Ferenc
- Pelbartus → Temesvári Pelbárt
- Periergus Deltophilus → Reviczky Károly
Imre
- Pešina (Pessina), Thomas Johannes (1629–
1680), cseh katolikus pap, történész – 31

- Pessina → Pešina
 Petavius, Dionysius (1583–1652), jezsuita szerzetes – 50
 Péter, Orseolo, magyar király (1038–1041, 1044–1046) – 13
 Pethő Gergely (†1629), krónikáíró – 44
 Pethő Ferenc, Gersei, jászói prépost (17. sz. eleje) – 5
 Petrus Lombardus (1095 k.–1160), teológus, püspök – 12
 Philippi Simon, erdélyi tanuló Thornban (1627) – 15
 Phaedrus (†50), meseköltő – 50
 Pierer József (1730–1805), jezsuita szerzetes – 15, 17, 28
 Plantz Mihály (†1734), ev. lelkész Erdélyben – 15
 Plecker György (†1696), brassói városi tanácsos, prózai művek szerzője – 15
 Plecker János (†1654), ev. lelkész – 15
 Plecker János Gottlieb (1745–1795), orvos Brassóban – 15
 Pleker → Plecker
 Politus, Alexander (1679–1752), filológus – (30)
 Poniatowská, Christina (1610–1644), látnok – 31
 Posa de Seer → Szeri Pósafi
 Prágai András (†1636), ref. lelkész – 44
 Pray György (1723–1801), jezsuita szerzetes, történész – 7, 9, 15, 17, 28, 37
 Prola, Giuseppe Maria (1658–1732), jezsuita szerzetes – (12)
 Prónay László (1735–1819), nógrádi alispán, majd turóci, aztán csanádi főispán – 2
 Ráday Gedeon (1713–1792), földbirtokos, költő – 15, 17, 28
 Radziwill, Carolus litván herceg (18. század) – 12
 Rájnis József, (1741–1812), tanár, költő – 44
 Rákóczi Ferenc, II. (1675–1735), erdélyi fejedelem – (50)
 Rákóczi Zsigmond (1622–1652) – 31
 Rát Mátyás (1749–1810), ev. lelkész, a Magyar Hírmondó szerkesztője – 33
 Rauss Lukács (†1734), brassói ev. lelkész
 Rauss János (†1737), brassói ev. lelkész
 Regis Simon (17. sz. második fele), brassói tanár – 15
 Reipchius (Reipke) Daniel – 15
 Reipke → Reipchius
 Reisner → Reusner
 Repszeli László (1703–1763), jezsuita szerzetes – 15
 Reusner (Reisner) György (†1703), nagyszébeni városi tanácsos – 15
 Reviczky Károly Imre (Periergus Deltophilus) (1736–1793), diplomata – 44
 Rhener Mátyás (17. sz. közepe), besztercei ev. tanár – 15
 Rheter Ferenc (†1679), ev. tanár Brassóban – 15
 Rhodius György, segesvári ev. hallgató Wittenbergben (1673) – 15
 Ribandeneira, Petrus (1526–1611), jezsuita szerzetes
 Rinmann → Rynmann
 Ritter Gábor (†1713?), ev. lelkész Nagyszébenben – 15
 Roemer → Römer
 Rogacci, Benedetto (1646–1719), jezsuita szerzetes – 44
 Rohrmann Gál (†1602), ev. lelkész – 15
 Roth → Rufinus
 Rotius, Carolus, jezsuita szerzetes, költő – 44
 Rotsnik, tanuló (1791) – 61
 Rozália, Szent (1130–1166) – 5
 Roznák Márton, ágostonos szerzetes (18. sz.) – 32, 37, 38, 39, 52
 Römer (Roemer) Lukács (1663–1721), ev. lelkész – 15
 Rufinus (Roth) Pál (17. sz. első fele), városi tanácsos Nagyszébenben – 15
 Rusvai Lőrinc (†1755), minorita szerzetes – 12
 Rynman, Johann (†1522) hagenai könyvkiadó – 5
 Sadowsky, Johannes Georgius (17. század első fele), báró – 31
 Sajnovics János (1733–1785), jezsuita szerzetes – 17, 28
 Sándor, Nagy (Kr. e. 336–323), uralkodó, hadvezér – 44
 Sándor István, Szilvniczai (1750–1815), bibliográfus – 44
 Sárváry Ferenc (1747–1804), piarista szerzetes – 62
 Scaevola Pál (†1625), ev. lelkész Nagyszébenben – 15

- Schaffrath Lipót (1734–1808), piarista szerzetes – 34
- Schaller János, erdélyi hallgató a wittenbergi egyetemen (1703) – 15
- Scharfius, Johannes (16. sz. vége), tanár Wittenbergben – 15
- Schellenberger (Schwehlenberger) Márton (†1634), ev. tanár Medgyesen – 15
- Schier Xistus ((1728–1771), ágostonos szerzetes – (38)
- Schimer Ferenc (†1622), ev. lelkész – 15
- Schlözer, August Ludwig (1735–1809), történetíró – 50
- Schmal, Andreas (1706–1766), ev. lelkész – 2
- Schnizler Jakab (1636–1684), ev. lelkész Nagyszebenben – 15
- Schnizler Sámuel (†1692), ev. lelkész – 15
- Schoppel András (†1694), ev. lelkész – 15
- Schoppel András (†1719), orvos Brassóban – 15
- Schultz, Ernestus (1715–1755), piarista szerzetes – (50)
- Schunn András (1720–1766), ev. lelkész Nagyszebenben – 15
- Schunn Jakab (†1761), orvos Medgyesen – 15
- Schunn Jakab (1691–1759), ev. püspök Erdélyben – 15
- Schwartz Gottfried (1707–1788), ev. püspök Németországban – 30
- Seivert János (1735–1785), ev. lelkész – 13, 15
- Seivert János (1735–1785), ref. lelkész
- Seivert Mihály (1721–1776), orvos Nagyszebenben – 15
- Serpilius Sámuel Vilmos (1707–1761), ev. lelkész
- Seuler Lukács (1661–1735), orvos Brassóban – 15
- Serpilius Sámuel Vilmos (†1762), ev. lelkész Pozsonyban – 53
- Severini János (1716–1789), ev. lelkész – 17, 28
- Sieger Bertalan (†1616), ev. lelkész – 15
- Sieger János (†1643), ev. lelkész – 15
- Sifft György, egyetemi hallgató Strassburgban (1663) – 15
- Sifft Keresztély (†1731), ev. lelkész – 15
- Simai Kristóf (1742–1783), piarista szerzetes – 44
- Simonicz Ince (1750–1807), piarista szerzetes – (42)
- Simonius, Simon (†1602), Bathori István lengyel király olasz orvosa – 44
- Sinai Miklós (1730–1808), debreceni tanár – 60
- Sipos Márton, ferences szerzetes (18. sz. közepe) – 12
- Smitsek József, eperjesi bíró (1773) – 25
- Sófálvi József[?] (1745–1796), ref. tanár Kolozsvárott – 36
- Sonnenfels, Joseph (1732–1817), egyetemi tanár, a bécsi tanulmányi bizottság tagja – 50
- Soós → Sóvári Soós
- Sotwell, Nathanael, jezsuita biográfiai gyűjtemény kiadója (1676) – 7, 9
- Sóvári Soós Kristóf (16/17. század), Sáros vármegyei nemes – 18
- Spaitz István (1742–1804), jezsuita szerzetes – (34)
- Spangár András (1678–1744), jezsuita szerzetes – 44
- Spányi Mihály (1710–1749), szervita szerzetes – 12
- Squarcialupi, Marcello, olasz orvos, 1580–1585 között Erdélyben – 15
- Stock János Mihály (1742–1800), erdélyi szász származású rézmetsző – 26
- Stredowsky, Johannes Georgius (1679–1713), cseh katolikus pap, történész – 31
- Strobl György (1755–1831), piarista szerzetes – 62
- Swieten, Gottfried van (1734–1803), diplomata, majd a bécsi Hofbibliothek prefektusa, az udvari tanulmányi bizottság elnöke – 40, 45
- Száblik István (1746–1816), piarista szerzetes – 62
- Szabó András* – 18
- Szabó Dávid → Baróti Szabó Dávid
- Szabó István (1695–1753), jezsuita szerzetes – (44)
- Szajnovits → Sajnovics
- Szalágyi István (1730–1796), pécsi kanonok – 52
- Szálkai Balázs, ferences provinciális (15. sz. közepe) – 12

- Szamosközy (Zamoscius) István (†1608),
levéltáros Gyulafehérvárott, történétíró
– 15
- Szathmári Paksi Ábrahám (1725–1799), ref.
püspök – 60
- Szegedi János (1699–1770), jezsuita szerzetes
– 5
- Székely Ádám († 1789), ref. iskolai gondnok
Erdélyben – 18
- Székely István (†1563 k), prot. lelkész – 44
- Székely Sámuel → Dobai Székely Sámuel
- Székely (Székeli) (?) – 24
- Szelestei N. László* – (15), (19), (31)
- Szeli József (1710–1782), ev. lelkész – 15
- Szenci Molnár Albert (1574–1634), ref. lel-
kész, zsoltárköltő – 18
- Szent Cirill (827–869), hittérítő
- Szentiványi Márton (1633–1705), jezsuita
szerzetes – 44
- Szentmiklósi Mihály (15. sz. második fele),
ferences szerzetes – 12
- Szentsimonyi Ambrus, ferences szerzetes
(18. sz. közepe) – 12
- Szerdahelyi György Alajos (1740–1808),
esztéta, költő, egyetemi tanár – 50
- Szeri Pósa István (1458), a kúnok bírása – 2
- Szilágyi Erzsébet (†1484?), Hunyadi János
felesége – 2
- Szilágyi Mihály (†1460), kormányzó – 2
- Szilágyi Sámuel (†1771), bécsi ref. ágens (?)–
44
- Szilvasi (Zilvasi) János (†1597 után), ref.
lelkész, majd kat. pap – 15
- Szilveszter, II., pápa (†1003) – 36
- Szímeyi József* – (15), (28)
- Szláv(niczai) Sándor István → Sándor István
- Szönyi Benjamin (1717–1794), ref. esperes –
44
- Szörény Sándor (1644–1719), jezsuita szer-
zetes – 44
- Sztárai Mihály (†1575), ferences szerzetes,
majd prot. lelkész – 44
- Tamás, Aquinói Szent (1225–1274), domon-
kos szerzetes – 5
- Tarnai Andor* – (12)
- Tatai (Csirke) Ferenc (1707–1765), ref. püs-
pök – (14)
- Taxonyi János (1677–1774), jezsuita szerze-
tes – (44)
- Telek József (1716–1772) ferences szerzetes
– 5, 12, 15
- Teleki István (†1785), Teleki József fia – 45
- Teleki János (1696 körül –1772), kővári
főkapitány – 3
- Teleki József (1738–1796), ugoicsai főispán,
koronaőr – 6, 10, 13, 17, 18, 19, 24, 24a,
25, 57
- Teleki László (1764–1821), Teleki József fia
– 45
- Teleki Sámuel (1739–1822), erdélyi kancellár,
műgyűjtő főúr – 34, 53, 54
- Temesvári István, históriás ének szerzője
(1569) – 44
- Temesvári Pelbárt (1435 k. –1504), ferences
szerzetes – 5, 12
- Temlényi Remig (1724–1786), piarista szer-
zetes – 36, (50)
- Terezia → Mária Terézia
- Teusch András (1669–1730), orvos, királybí-
ró Nagyszébenben – 15
- Teutsch József (1702–1770), ev. lelkész – 15
- Teutsch Pál (†1719), ev. lelkész – 15
- Theilesius Ferenc, segesvári egyetemi hallga-
tó Wittenbergben (1598) – 15
- Theilesius György, erdélyi tanuló Königs-
bergben (1642) – 15
- Timon Sámuel (1675–1736), jezsuita szerze-
tes – 17, 28, 35
- Tinódi Sebestyén (†1566), históriás énekek
szerzője – 44
- Toldy Ferenc* – 12
- Tőke (Vásárhelyi) István (†1768), nagyenyedi
tanár – 15
- Trausch József* (1795–1871), erdélyi tanácsos,
történész 13
- Trattner, nyomdász (18. sz. második fele) –
31, 44, 46
- Trenk Frigyes (1726–1794), katonatiszt,
kalandor – 34
- Tsáktornyi → Csátornyai
- Tsanádi → Csanádi
- Tserényi → Cserényi
- Tudisius, Ignatius (†1667), jezsuita szerzetes
– 44
- Tudisius, Raphael (†1732), jezsuita szerzetes
– 44
- Tuschleitner Kajetán (1729–1781), piarista
szerzetes – 36

- Tutius György (†1705), ev. lelkész Segesden – 15
- Tutius Márton (†1702), orvos Nagyszébenben – 15
- Tűskés Gábor* – (15)
- Ungler Lukács (1527–1600), ev. püspök Erdélyben – 15
- Vajda Sámuel (1718–1795), tihanyi bencés apát (?) – 44
- Valentinianus (Velten) Ferenc (†1598), ev. lelkész Medgyesen – 15
- Valentinus Varasdensis, Cybeleius pécsi és székesfehérvári kanonok (16. sz. eleje) – 44
- Valerianus Magnus → Magni, Valerianus
- Valkai András (†1586), históriás ének szerzője Erdélyben – 44
- Varjas János (1721–1786), ref. debreceni tanár – 60
- Vásárhelyi Tőke → Tőke
- Veingand → Weingand
- Velten → Valentinianus
- Verinus, Eusebius = Benczur József
- Vernei, Aloysius Antonius (1713–1792), portugál felvilágosult teológus – 1
- Vesselényi Ferenc (1605–1667), nádor
- Weszprémi → Weszprémi
- Vietoris Jonathán (1738–1802), soproni ev. tanár – 15, 17
- Vietoris Mihály (17. sz. vége), szebeni ev. tanár – 15
- Vizer Ádám (1743–1803), pécsi kanonok – 48
- Vogel, Johann Nikolaus (1696–1770), osztrák bibliográfus – 44
- Volako Marcell (1729–1803), piarista szerzetes – (50)
- Vulpus, Joannes Antonius (1686–1766), paduai professzor – 44
- Wadding, Lucas (1588–1657), egyháztörténész, ferences szerzetes – 12
- Wagner Bálint (†1557), ev. lelkész Brassóban – 15
- Wagner Károly (1732–1790), jezsuita szerzetes – 28
- Wallaszky Pál (1742–1824), el. lelkész – 13, 53
- Wagner Lukács (1739–1789), orvos Brassóban – 15
- Wankel, Johannes (1600 körül), német humanista – 15
- Weidenfelder Lőrinc (18. sz.) – 15
- Weingand János Mihály (1743–1802), – 34
- Young, Edward (1681–1765), angol költő – 34
- Weiss Mihály (†1613?), brassói városbíró, *krónikairó* – 15
- Wernischek Jakab János (1743–1804), orvos – 6, 17
- Weszprémi István (1723–1799), debreceni orvos, a magyarországi orvostörténetírás atyja – 10, 18, 19, 21a, 22, 23, 26, 27, 29, 44, 60
- Wietoris → Vietoris
- Wolf Keresztély (1563–1612), ev. lelkész Nagyszébenben – 15
- Zachár András (1733–1805), jezsuita szerzetes – (34)
- Zágoni Aranka → Aranka
- Zalányi Péter, ref. lelkész Erdélyben (1773) – 44
- Zalka → Szalkai
- Zamagna, Bernardus (1735–1820), teológus, neolatin költő – 44
- Zamoscius → Szamosközy
- Zanetti, Antonio Maria, a velencei Szent Márk Könyvtár könyvtárosa (18. sz. második fele) – 13
- Zanetti, Francesco Girolamo, olasz történétíró, numizmatikus (1770) – 13
- Zbisko József Károly (1711–1774), szepesi prépost, püspök – 28
- Zechenter Antal, főhaditanácsi fogalmazó, fordító (18. sz. második fele) – 44
- Zeer → Szeri
- Zelius János (†1602), ev. tanár Brassóban – 15
- Zerotin család – 31
- Zichy Ferenc, győri püspök (1743–1783) – 44
- Ziegler Márton (†1716), ev. lelkész – 15
- Ziegler Márton (1660–1716), ev. lelkész – 15
- Zilvasi → Szilvási
- Zultner Jakab (†1712), ev. lelkész – 15
- Zuzzeri, Bernardo (1683–1762), jezsuita szerzetes – 44
- Zuzzeri, Joannes Lucas (†1746), jezsuita szerzetes – 44
- Zwittinger → Czvittinger